

เอกสารแนะแนวปริทรรศน์ ชุดที่ ๒

เยาวชนจะก้าวหน้า เพราะประชาธิปไตย

กองแนะแนวการศึกษา และ อาชีพ
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961104444

วันที่ ๒๕ ก.พ. ๑๙๕๕
เลขที่ บ.ก. ๒๕๕๑
จ. ๔๒๖ ก. ๖

เอกสารแนะนำบริหารคน ^{๒๕๕๘๔} ๒๕๕๑ ๒

๒๕๕๑ ๑๕

เยาวชนจะก้าวหน้า เพราะประชาธิปไตย

กองแนะนำการศึกษา และ อาชีพ
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

หน้าแกลง

นับตั้งแต่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นต้นมา ก็มีเหตุการณ์ต่าง ๆ ปรากฏขึ้นอย่างชัดแจ้งว่า เขาวชนที่รักของเรา รวมทั้งประชาชนคนไทย เป็นจำนวน มากได้ แสดงออก ช่งสิทธิ และเสรีภาพของตนอย่างเต็มที่เท่าที่คาดคิดว่ามีอยู่ ควรจะมี ควรจะเป็น หรือควรจะได้ ตามระบอบประชาธิปไตยที่ได้มาด้วยพลังสามัคคีและความเสียสละทั้งเลือดและน้ำตา ฉะนั้นประชาธิปไตยที่ได้มานี้ จึงเป็นสิ่งที่มีค่าควรแก่การหวงแหนและทะนุถนอมยิ่งนัก แต่ประชาธิปไตยจะยืนหยัดมั่นคงสถาพรอยู่ได้นานเพียงไรนั้น ขึ้นอยู่กับการประพฤติปฏิบัติตนของเขาวชนเป็นสำคัญว่าถูก ต้องตามครรลองคลองธรรมมากน้อยเพียงไร หากเขาวชนและประชาชนทั้งชาติต่างช่วยกันทะนุถนอมและเทิดทูนสิ่ง ล้ำค่านี้ไว้ด้วย การปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบของตน อย่างเต็ม ความสามารถ ตามขอบเขตที่ได้กำหนดไว้ในกระบวนการประชาธิปไตยแล้วไซ้ร ก็เชื่อแน่ว่า เขาวชนของชาติจักมีความเจริญก้าวหน้ายิ่งกว่าที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้

ด้วยเหตุนี้กองแนะแนวการศึกษาและอาชีพ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้พยายามเลือกเฟ้นบทความต่าง ๆ ที่

เกี่ยวกับประชาธิปไตย ซึ่งผู้เขียนหลายท่านได้เคยเผยแพร่ทาง
 สถานีวิทยศึกษาและทางเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ หลายเล่มมาประ
 มวลไว้ในเอกสารแนะแนวปริทรรศน์ชุดที่ ๒ เรื่อง “เยาวชน
 จะก้าวหน้าเพราะประชาธิปไตย” เล่มนี้ ฉะนั้นกองแนะ
 แนวฯ จึงขอถือโอกาสนี้ขอบพระคุณท่านผู้เขียนบทความดังกล่าว
 นี้ทุกท่านที่ได้มีบทบาทสำคัญยิ่ง ในการช่วยส่งเสริมสนับสนุน
 ระบอบประชาธิปไตยของไทยเราให้ดำเนินไปในทางที่สว่างที่ถูก
 ต้อง ทั้งนี้โดยมีความมุ่งหมายร่วมกันคือเพื่อประโยชน์อันยิ่งใหญ่
 แก่เยาวชนและความก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้งของเยาวชนอันเป็นที่
 รักยิ่งของเราต่อไปในอนาคต.

กองแนะแนวการศึกษาและอาชีพ
 กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

กรกฎาคม ๒๕๑๘

สารบาญ

หน้า

ประชาธิปไตย	๑
ประชาธิปไตยในบ้าน	๔๕
ประชาธิปไตยในโรงเรียน	๕๓
ประชาธิปไตยในกิจกรรมของสังคม	๖๑
สังคมยุคใหม่ในสายตาของเยาวชน	๖๗
เก่ากับใหม่—ผู้ใหญ่กับเด็ก	๗๓
ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม เพื่อปลูกฝังประชาธิปไตยแก่นักเรียน	๘๑
ความหมายของคำว่า ประชาธิปไตยในแง่ของการศึกษา	๑๓๓
ประชาธิปไตยในจิตใจ	๑๔๑
ประชาธิปไตยสังคมนิยมกับคนไทย	๑๔๕
กติกาดيمقراطية	๑๗๑
ประชาธิปไตยในสถาบันการศึกษาระดับสูง	๑๘๑
บทบาทของเยาวชน—นิสิต—นักศึกษา	๑๙๗
สังคมนิยมประชาธิปไตย	๒๐๕
ค่านิยมในระบอบประชาธิปไตย	๒๑๓
ผู้นำตามอุดมคติในระบอบประชาธิปไตย	๒๒๓
บทบาทของครูในการพัฒนาประชาธิปไตย	๒๒๕

ประชาธิปไตย

ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ*

(ออกอากาศสถานีวิทยุศึกษา วันจันทร์ที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๑๗)

ประชาธิปไตยคืออะไร

คำว่า “ประชาธิปไตย” มาจากคำ ๒ คำ คือ “ประชา” ซึ่งหมายความว่าประชาชน หรือราษฎรซึ่งเป็นพลเมืองของประเทศ และ “ธิปไตย” ซึ่งหมายความว่าอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ เมื่อคำ ๒ คำมารวมกัน ประชาธิปไตยจึงมีความหมายถึงการที่ประชาชนหรือ พลเมืองของประเทศมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ หรืออำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชนนั่นเอง และในระบอบประชาธิปไตยนี้ ประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศจะต้องเป็นผู้ออกกฎหมายในการเลือกผู้แทนราษฎร ของตนเข้าทำหน้าที่ ในสภาผู้แทน ทำนองเดียวกันสภา ผู้แทนจะ ทำหน้าที่ควบคุมการบริหารงานของรัฐบาล ซึ่งจะยังผลให้รัฐบาลจะต้องดำเนินการปกครองและการ

* คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นำเอาบริการต่าง ๆ ไปสู่ประชาชนไปในทางที่จะเกิดประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไปมากที่สุด ฉะนั้น ในระบอบประชาธิปไตยนี้ ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครองอย่างแท้จริง หรืออาจกล่าวได้ว่า ประชาธิปไตย คือการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน นั่นเอง

หลักการสำคัญของประชาธิปไตย

ด้วยเหตุที่ว่า ประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนดังกล่าวมาข้างต้น ฉะนั้น ประชาธิปไตยจึงต้องยึดหลักการสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. หลักเสรีภาพ
๒. หลักความเสมอภาค
๓. หลักภราดรภาพ

๑. **หลักเสรีภาพ** หมายความว่าประชาชนทุกคนมีอิสระที่จะกระทำการใด ๆ ได้อย่างเสรี หรือจะไม่กระทำการใด ๆ ก็ได้ เช่น นายแดงต้องการจะร้องเพลง ก็สามารถที่จะร้องเพลงใด ๆ ก็ได้โดยผู้ใดจะมาบังคับหรือห้ามมิให้ร้องเพลงไม่ได้ หรือการที่นายแดงไม่อยากจะร้องเพลง นายแดงก็ย่อมมีอิสระที่จะไม่ร้อง

ผู้ใดจะมายังคับก็ไม่ได้ เพราะมีกฎหมายคุ้มครองเสรีภาพของ
 นายแดงไว้ แต่ในทำนองเดียวกันเสรีภาพของบุคคลก็จะต้องมี
 ข้อจำกัด โดยมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร กล่าวคือ
 การใช้เสรีภาพของบุคคล จะต้อง ไม่กระทบ กระเทือน ต่อเสรีภาพ
 ของบุคคลอื่น ๆ หรือกระทบกระเทือนต่อศีลธรรมอันดีงามของ
 สังคมนั้น ๆ ซึ่งทุกคนเป็นสมาชิกอยู่ด้วย ตัวอย่างเช่น นายแดง
 จะร้องเพลงทมิฬหรือร้องตามกอนาจาร หรือร้องเพลงใส่ในไม
 โครโฟนก่อให้เกิดเสียงดังจนหนวกหู หรือเบ้หน้ารักษาพยาบาล
 ไม่ได้ ทั้งนี้เพราะสังคมที่เราอาศัยอยู่เป็นของส่วนรวม ไม่ใช่
 ส่วนบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งโดยเฉพาะ การใช้เสรีภาพจึงต้องมีขอบ
 เขตภายใต้กฎหมาย ซึ่งถ้าทุกคนเคารพกฎหมาย สังคมก็จะมี
 ความสุข ฉะนั้น ประเทศในระบอบประชาธิปไตย ประชาชน
 จึงต้องเคารพกฎหมายอย่างเคร่งครัด และเพราะการที่ประชาชนใน
 ประเทศที่เจริญทั้งหลายในทวีปยุโรป อเมริกาเหนือ ออสเตรเลีย
 นิวซีแลนด์ ต่างก็เคารพกฎหมาย ทำให้สังคมของประเทศเขา
 เหล่านี้มีความเจริญ และประชาชนก็มีความสุขเป็นส่วนใหญ่
 เพราะทุกคน ต่างก็เข้าใจ ในการ ใช้เสรีภาพภายในขอบ เขตของ
 กฎหมาย เสรีภาพที่สำคัญ ๆ ซึ่งรัฐหรือประเทศได้ให้กับประ-

ชาชนก็คือ เสรีภาพในร่างกาย เสรีภาพในทรัพย์สิน เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในเคหสถานและการเลือกถิ่นที่อยู่ เสรีภาพในการพูด เขียน พิมพ์ และโฆษณา เสรีภาพในการประชุมหรือรวมกลุ่มเป็นสมาคมหรือพรรคการเมือง ฯลฯ เป็นต้น

นอกจากการมีเสรีภาพของประชาชนแล้ว รัฐหรือประเทศจะต้องให้สิทธิต่าง ๆ แก่ประชาชนอีกด้วย เช่น สิทธิที่จะได้รับการบำรุงความสุข การอนามัยหรือการรักษาพยาบาล สิทธิที่จะรับราชการบ้านเมือง สิทธิที่จะได้รับการส่งเสริมในการประกอบอาชีพ สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองในเสรีภาพต่าง ๆ ดังกล่าวมาข้างต้น ฯลฯ สิทธิต่าง ๆ เหล่านี้ ประชาชนทุกคนจะต้องได้รับจากรัฐโดยเท่าเทียมกัน ถ้าหากบุคคลใดไม่ได้รับสิทธิดังกล่าว ก็อาจเสนอให้เจ้าหน้าที่รัฐบาล ได้ทราบเพื่อจะ ได้แก้ไขให้บุคคลนั้น ๆ ได้รับประโยชน์

ในเมื่อประชาชนได้รับเสรีภาพและสิทธิต่าง ๆ จากรัฐหรือประเทศแล้ว ประชาชนก็ต้องมีหน้าที่ต่อประเทศด้วย เพราะประเทศเป็นของส่วนรวม ของทุกคน บุคคลทุกคนจึงต้องมีหน้าที่อันพึงกระทำต่อประเทศ ซึ่งได้แก่ การปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองโดยเคร่งครัด การเสียภาษีอากรโดยไม่หลีกเลี่ยง

การรับใช้ชาติด้วยการเป็นทหาร (สำหรับพลเมืองที่เป็นชาย)
 การไป ใช้สิทธิ ในการ เลือก ตั้งสมาชิก สภา ผู้แทน ราษฎร ฯลฯ
 เป็นต้น

๒. **หลักความเสมอภาค** หมายความว่าบุคคลทุกคนที่เป็นพลเมืองของประเทศจะต้องมีความเท่าเทียมกัน จะต้องไม่มีความแตกต่างกันในการมีสิทธิ เสรีภาพ หรือหน้าที่ของพลเมืองตามที่กล่าวมาข้างต้น ผู้มีฐานะอันตรศักดิ์ เช่น หม่อมเจ้า หม่อมราชวงศ์ หรือหม่อมหลวงก็ดี หรือผู้มีบรรดาศักดิ์ เช่น ขุน หลวง พระ พระยา กิติ ไม่ได้ทำให้บุคคลเหล่านั้นมีความแตกต่างไปจากบุคคลอื่นที่เป็นพลเมืองของประเทศแม้แต่น้อย ทุกคนจะต้องเท่าเทียมกัน ตัวอย่างเช่น สิทธิที่จะได้รับการศึกษาอบรมนั้น ไม่ว่าหม่อมราชวงศ์ หรือนายแดงก็มีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาเท่ากัน ด้วยเหตุนี้ เราจึงพบว่าในประเทศประชาธิปไตยจะมีบุคคลสามัญที่ประสบความสำเร็จในการศึกษาและอบรม เช่น เป็นนายแพทย์ ดอกเตอร์ ศาสตราจารย์ คุณหญิง ท่านผู้หญิง ฯลฯ ในการคัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการก็ดี ทุกคนจะต้องมีโอกาสเท่าเทียมกัน โดยจะต้องเปิดการสอบคัดเลือกเป็นการทั่วไป ส่วนการกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครในตำแหน่งบางตำแหน่งนั้น

อาจจะมิ^๕ ขน^๕ ได้เพื่อความสะดวก สวมและเกิดประโยชน์แก่ประเทศ-
 ชาติอย่างแท้จริง การกำหนดคุณสมบัติสำหรับตำแหน่งบาง
 ตำแหน่ง จึงไม่ขัดกับหลักความเสมอภาค เช่น อาจกำหนดคุณสมบัติเฉพาะผู้มีความรู้ทางเกษตรเท่านั้น ที่จะสมัคร เข้ารับราชการ
 ในตำแหน่งพนักงานเกษตร หรือการกำหนดผู้สมัครที่เป็นหญิง
 เท่านั้นที่จะสมัครเป็นพยาบาล ฯลฯ เป็นต้น

อาจมีผู้สงสัยว่าทำไม ประเทศในระบอบ ประชาธิปไตยจึง
 ต้องมีการกำหนดตำแหน่งต่างๆ ในวงราชการให้แตกต่างกัน และ
 สูงต่ำกว่ากัน และการแบ่งเช่นนี้จะเห็นประชาธิปไตยหรือไม่
 เช่น ในราชการทหารมีการแบ่งเป็น พลทหาร นายสิบ นายร้อย
 นายพัน นายพล จอมพล หรือในราชการพลเรือนมีการแบ่ง
 เป็นข้าราชการชั้นจัตวา ตริ โท เอก พิเศษ หรือ เสมียน
 ประจำแผนก หัวหน้าแผนก ฯลฯ เป็นต้น ขอเรียนว่าการแบ่ง
 ยศหรือตำแหน่งต่าง ๆ เหล่านี้มีวัตถุประสงค์เพียง เพื่อให้การ
 ปฏิบัติราชการได้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น แต่หาได้
 ทำให้บุคคลที่มียศหรือตำแหน่งแตกต่างกันมีอภิสิทธิ์สูงต่ำกว่ากัน
 ไม่ ตัวอย่างเช่น ถ้านายพลไปทำร้ายนายสิบหรือพลทหารเจ้า
 นายพลก็จะมี ความผิดและ ได้รับ โทษตาม กฎหมายของ บ้านเมือง

หรือบุตรหลานของบุคคลเหล่านั้นมีโอกาสที่จะศึกษาเล่าเรียนเท่าเทียมกัน เราอาจพบเห็นบ่อย ๆ ว่าลูกนายสิบทหารบางคนเรียนอยู่ในมหาวิทยาลัย ส่วนลูกนายร้อยอาจเรียนในระดับต่ำกว่าหรืออาจต้องออกจากโรงเรียนเพราะสติปัญญาอ่อน เป็นต้น

๓. **หลักการภาพ** หมายความว่าในประเทศประชาธิปไตยประชาชน อยู่อาศัย ในแบบแผนของชีวิตความเป็นพี่น้อง มีความรักใคร่กลมเกลียวกัน โดยมีกฎหมายเป็นหลักการในการอำนวยความสะดวกร่วมกัน บุคคลแต่ละคนจะต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพซึ่งกันและกัน จะต้องไม่กระทำการใด ๆ ที่เป็นการรุกรานเสรีภาพของผู้อื่น ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนก็จะต้องได้รับโทษตามกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน เมื่อประชาชนต่างก็เคารพกฎหมาย บ้านเมืองก็จะปกติ

สาระสำคัญของประชาธิปไตย

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ประชาธิปไตยจะต้องยึดถือหลักเสรีภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพ ฉะนั้น การที่ประเทศใดจะมีความเป็นประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด จึงขึ้นอยู่กับ "คุณภาพ" ของประชาชนเป็นหลัก สิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ขวดค็อกการมระเบียบวินัยของพลเมือง **ระเบียบ** เป็นข้อกำหนด

เพื่อวางหลักเกณฑ์ เป็นแนวทาง ปฏิบัติ สำหรับ บุคคล ที่เกี่ยวข้อง เช่น ระเบียบเกี่ยวกับการจราจร ระเบียบเกี่ยวกับการแต่งกาย ฯลฯ เป็นต้น ส่วนวินัย เป็นหลักปฏิบัติหรือข้อควบคุม ความประพฤติของบุคคลให้เป็นที่ไปตามระเบียบ เช่น บุคคลทุกคนต้องมีวินัยในการรักษาระเบียบการจราจร กล่าวคือ จะต้องข้ามถนนแต่เฉพาะทางม้าลาย หรือผู้ขับขี่รถยนต์จะต้องปฏิบัติตามกฎจราจรโดยเคร่งครัด เป็นต้น ฉะนั้น ในประเทศที่เป็นประชาธิปไตยประชาชนจะต้องมีวินัยอย่างเคร่งครัด การมีระเบียบวินัยจะทำให้ประชาธิปไตยของประเทศอยู่รอดได้ เราจะพบเห็นอยู่เสมอว่า ในประเทศที่เจริญประชาชนมีระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด เช่น ผู้ขับขี่รถยนต์หรือผู้โดยสารจะไม่ขว้างของหรือทิ้งเศษกระดาษลงบนท้องถนน ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนก็จะถูกลงโทษอย่างหนัก

ด้วยเหตุนี้ สาระสำคัญของประชาธิปไตยจึงอาจแบ่งออกได้เป็น ๓ ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

๑. ประชาธิปไตยในฐานะรูปการปกครอง
๒. ประชาธิปไตยในฐานะอุดมการณ์
๓. ประชาธิปไตยในฐานะวิถีชีวิต

เพื่อความเข้าใจ ลักษณะของ ประชาธิปไตยดัง กล่าวมาข้าง
ต้นนี้ ผู้บรรยายใคร่ขอแยกอธิบายดังต่อไปนี้ คือ

๑. ประชาธิปไตยในฐานะรูปการปกครอง

หมายความว่ารูปการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย
จะต้องมีองค์การต่าง ๆ ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมใน
การดำเนินการปกครอง อาทิ การมีสภาผู้แทนราษฎร พรรคการเมือง
ระบบราชการ “คุณธรรม” หรือ “คุณความดี” ซึ่ง
เปิดโอกาสให้บุคคล ทุกคนที่มีคุณสมบัติครบถ้วนเข้ารับราชการ
ศาลยุติธรรมซึ่งมีอิสระจากฝ่ายนิติบัญญัติและบริหาร การที่ฝ่าย
บริหารหรือรัฐบาลจะต้องรับผิดชอบ ในการบริหารต่อ สภาผู้แทน
การออกเสียงเลือกตั้ง ฯลฯ ฉะนั้น ประเทศประชาธิปไตยจะต้อง
มีองค์การต่าง ๆ เหล่านี้ไว้พร้อม เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้
เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเต็มที่ ในการปกครองท้องถิ่น
รัฐบาลก็ต้องให้สิทธิกับประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้เลือกผู้
แทนในระดับท้องถิ่น เช่น เทศบาล กรรมการสภาตำบล สภา
จังหวัด ฯลฯ เป็นต้น

๒. ประชาธิปไตยในฐานะอุดมการณ์

หมายความว่า ประชาชน ในประเทศ ประชาธิปไตยจะต้องมีความรู้สึกนึกคิด หักสลัด ความรู้สึกนึกในคุณค่าของหลักการสำคัญของประชาธิปไตย อาทิ หลักเสรีภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพ และจะต้องยึดถือหลักการต่าง ๆ เหล่านี้ไว้มั่นคง ถ้าหากมีผู้ใดฝ่าฝืนก็ จะต้องต่อสู้ตาม วิถีทางแห่ง กฎหมาย เพื่อให้หลักการของประชาธิปไตยเหล่านี้ได้ดำรงคงอยู่

คำว่า “อุดมการณ์” หมายความว่า “แบบแผนความเชื่อในความคิดอย่างใดอย่างหนึ่ง” เช่น เราเชื่อว่า ประชาธิปไตยจะต้องมีการให้เสรีภาพ และเสรีภาพจะต้องมี ขอบเขตแห่งกฎหมายบังคับไว้เพื่อให้สมาชิก ทุกคนของสังคม ประเทศชาติ มีความสุขร่วมกัน เราก็ต้องมองเห็นคุณค่าของหลักการดังกล่าวว่ามีประโยชน์เป็นอย่างยิ่งแก่ประชาชนโดยส่วนรวม ถ้ามีผู้ใดมาใช้เสรีภาพเกินขอบเขตแห่งกฎหมาย เช่น การทำลาชทรัพย์ สินของบุคคลอื่น หรือการทำร้ายร่างกายผู้อื่น เราก็จะต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานจับกุมและดำเนินคดีตามกฎหมาย ในประเทศประชาธิปไตยที่เจริญแล้ว พลเมืองมองเห็นคุณค่าของหลักการของประชาธิปไตยอย่างมั่นคง ถ้ามีใครพบเห็นบุคคลอื่นกระทำ

ผิดกฎหมาย เช่น การเดินข้ามถนนที่มีไฟทางม้าลาย ผู้ซึ่งพบเห็นก็จะไปบอกตำรวจให้จับกุม แม้ว่าการที่จะต้องไปแจ้งตำรวจ อาจจะเสียเวลาของผู้คนบ้าง แต่เขาก็ยอม เพราะถือว่าทุกคนควรเคารพกฎหมายด้วยความเต็มใจ

ฉะนั้น การสร้าง “อุดมการณ์” ให้บังเกิดขึ้นในตัวบุคคลทุกคนจึงมีความสำคัญ ต่อระบอบประชาธิปไตย เป็นอย่างยิ่ง เราจึงจำเป็นต้องมีการ ศึกษาอบรมเพื่อสร้าง “อุดมการณ์ ประชาธิปไตย” มาตั้งแต่ในระดับครอบครัว โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษาชั้นสูง สถาบันศาสนา ระบบราชการ ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งผู้บรรยายจะได้กล่าวรายละเอียด ในโอกาสต่อไป ขอเรียนย้ำว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตย นั้น ประชาชนจะต้องมีความเข้าใจและมีศรัทธาในคุณค่าของการมีและการใช้สิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพ ภายในขอบเขตแห่งกฎหมายบ้านเมืองที่วางไว้ โดยจะต้องมีระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด

๓. ประชาธิปไตยในฐานะวิถีชีวิต

หมายความว่าหลักการต่าง ๆ ของประชาธิปไตย อาทิ สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพ จะต้องได้รับ

การปฏิบัติในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคลทุกคน เช่น พลเมือง
 ทุกคนต่างเข้าใจในหน้าที่ของพลเมือง ไม่มีใครสนใจเสรีภาพของ
 บุคคลอื่น ไม่เอาเปรียบในการใช้สิทธิและเสรีภาพเหนือบุคคล
 อื่น มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมายของบ้านเมือง เป็นต้น ถ้า
 ทุกคนมองประชาธิปไตยแต่ในฐานระูปการปกครอง โดยไม่ยึด
 ถือปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เราก็ไม่อาจเรียกได้ว่าบุคคลผู้นั้น
 เป็นประชาธิปไตย และถ้าประชาชนของประเทศใดไม่ยึดถือ
 หลักการของประชาธิปไตยเป็นวิถีชีวิต ประเทศนั้นก็ไม่ว่า
 เป็นประเทศประชาธิปไตย แม้ว่าประเทศนั้น ๆ จะมีรูปการ
 ปกครองแบบประชาธิปไตย เช่น มีรัฐธรรมนูญซึ่งกำหนดหลัก
 การของประชาธิปไตย รัฐสภา พรรคการเมือง หน่วยการปกครอง
 ท้องถิ่น ฯลฯ

เราอาจสรุปสาระสำคัญของประชาธิปไตยได้ว่า ประชา
 ธิปไตยมิได้หมายความว่าเพียงถึงรูปการปกครองเท่านั้น หากแต่
 หมายความว่ารวมถึงการที่ประชาชนจะต้องมองเห็นคุณค่า มีศรัทธา
 และการยึดถือปฏิบัติในวิถีชีวิตประจำวันของเขาอย่างเคร่งครัดอีก
 ด้วย ถ้าหากประชาชนในประเทศใดละเลยในสาระสำคัญอย่างใด

อย่างหนึ่ง เราก็ไม่อาจถือได้ว่าประชาชนเหล่านั้นเป็นประชาธิปไตย แม้ว่าเขาอาจเรียกตัวเองว่า “ประชาธิปไตย” ก็ตาม ประชาธิปไตยจึงมิใช่การพูดแต่ปากว่าเป็นหรือไม่เป็น หากแต่จะต้องคำนึงถึงหลักการและสาระสำคัญต่าง ๆ ดังกล่าวด้วย หรืออีกนัยหนึ่ง ประชาธิปไตยจะต้องมีกติกา อันเป็นระเบียบแบบแผนที่บุคคลทุกคนจะต้องคำนึงและยึดถือ ทุกคนจะต้องเคารพกติกาหรือระเบียบ ซึ่งได้แก่กฎหมายของบ้านเมือง เราอาจสรุปได้ว่า ในการเป็นประชาธิปไตยนั้นจะต้องคำนึงถึงหลักต่อไปนี้

๑. ประชาชนจะต้องได้รับสิทธิและเสรีภาพ ตลอดจนความเสมอภาคทางการเมืองภายใต้กฎหมายเท่าเทียมกัน

๒. สถาบันการปกครอง ไม่ว่าจะ เป็นส่วนกลางหรือส่วนท้องถิ่นจะต้องมีการเลือกตั้ง กลุ่มของบุคคลหรือผู้สมัครคนใดได้รับคะแนนเสียงมากกว่าก็จะต้องมีความชอบธรรม ที่จะได้รับอำนาจการปกครองตามกฎหมาย

๓. การดำเนินการใด ๆ จะต้องฟังความเห็นของคนส่วนใหญ่ อาจกระทำได้โดยการออกเสียงแสดงความคิดเห็น แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องให้ความคุ้มครองแก่กลุ่ม ที่มีเสียงข้างน้อยด้วย

๔. พลเมืองทุกคนจะต้องเคารพกฎหมาย การโต้แย้ง
คัดค้าน หรือการแสดงออกที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาล หรือการขัด
แย้งกับบุคคลอื่นจะต้องกระทำภายในขอบเขตของกฎหมาย ไม่ใช่
ทำตามพอใจของตน

๕. ประชาชนทุกคน จะต้อง รู้สำนึก ถึงคุณค่า ในหลักการ
ของประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยจะต้องยึดถือเป็นแบบแผนใน
การดำรงชีวิตประจำวันด้วย

๖. วินัยเป็นสิ่งที่มีควมสำคัญ ยิ่งสำหรับ บุคคล ทุกคนใน
ระบอบประชาธิปไตย บุคคลจะต้องเคารพกติกาหรือกฎหมายโดย
เคร่งครัด ไม่เอารัดเอาเปรียบประเทศชาติหรือบุคคลอื่น

๗. รัฐหรือประเทศจะต้องบำรุงความสุข ของประชาชนใน
ด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การศึกษา การแพทย์
หรือการอนามัย การสาธารณสุขโลก การชลประทาน สวัสดิการ
สังคมต่าง ๆ สิทธิทางการเมือง ตลอดจนการรับฟังความคิดเห็น
ของประชาชน ฯลฯ เป็นต้น

ขบวนการเรียนรู้ประชาธิปไตย

ได้กล่าวแล้วว่าประชาธิปไตย จำต้องมี ๓ แบบ ได้แก่

- ก. ประชาธิปไตยในฐานะรูปการปกครอง
- ข. ประชาธิปไตยในฐานะอุดมการณ์
- ค. ประชาธิปไตยในฐานะวิถีชีวิต

ฉะนั้น การที่บุคคลในสังคมจะมีความรู้ความเข้าใจประชาธิปไตยมากขึ้นเพียงใด จึงขึ้นอยู่กับการสอน (Teaching) และการเรียนรู้ (Learning) ในอุดมการณ์และวิถีชีวิตของประชาธิปไตยและในเมื่อบุคคลนั้น ๆ เข้าใจอุดมการณ์และวิถีชีวิตก็จะทำให้เกิดรูปการปกครองขึ้นได้ง่าย การสอนให้บุคคลในสังคมมองเห็นความสำคัญของประชาธิปไตยในฐานะอุดมการณ์และวิถีชีวิตนั้น มิได้หมายความว่า เราจะสอนแบบที่เราศึกษาวิชาการต่าง ๆ ในโรงเรียน เพราะการสอนเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change agent) ในความรู้ความเข้าใจตลอดจนพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ จึงเห็นได้ว่ามนุษย์เรา "ถูกสอน" ในเรื่องระบอบการปกครองและความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองมาแต่เกิด และอยู่ตลอดเวลาแม้กระทั่งในทุกวันนี้ กล่าวง่าย ๆ ก็คือ มนุษย์เราถูกสอนการเมืองและการปกครองมาตั้งแต่เกิดจนตาย และใน

ทำนองเดียวกันมนุษย์เราก็กเรียนรู้เรื่องการเมืองและการปกครองมาตั้งแต่เกิดจนตายเช่นกัน ทั้งนี้เพราะว่าการสอนและการเรียนรู้เป็นของคู่กันที่จะมีอิทธิพลทำให้บุคคลที่ถูกสอนหรือบุคคลที่เรียนรู้ได้มีความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยได้ ตัวอย่างเช่น การที่คนไทยจะมีความรู้ความเข้าใจในประชาธิปไตยมากขึ้นเพียงใด ต้องขึ้นอยู่กับ “ขบวนการสอน” (Teaching process) และ “ขบวนการเรียนรู้” (Political socialization process) เป็นต้นว่าครอบครัว โรงเรียน กลุ่มทางสังคม ระบบราชการ สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษาชั้นสูง ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น ถ้าสังคมนั้น ๆ เป็นประชาธิปไตย สถาบันต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องสอนประชาธิปไตยให้กับบุคคลในสังคมให้ได้ ถ้าสถาบันใดสถาบันหนึ่งสอนประชาธิปไตย แต่สถาบันอื่น ๆ ไม่พร้อมที่จะสอนประชาธิปไตย การเรียนรู้ประชาธิปไตยของประชาชนก็ไม่ได้รับผลสมความมุ่งหมาย เพราะบุคคลนั้น ๆ จะมีความไขว่ไขว่ในหลักการและวิธีปฏิบัติของประชาธิปไตย เช่น ถ้าเรามีการสอนประชาธิปไตยกันแต่ในโรงเรียน แต่ครอบครัวไม่เป็นประชาธิปไตย มีการปกครองตามระบอบอาวูโสและเชื้อพังตัวบุคคลมากกว่าหลักการที่มีเหตุผล นักเรียนก็อาจจะมีความเข้าใจ

ในประชาธิปไตยอย่างสับสนและไขว้เขว ในที่สุดก็จะเป็นอันตรายต่อระบอบประชาธิปไตยได้ เช่น นักเรียนอาจจะเรียกร้องในการมีหลักการต่าง ๆ ของระบอบประชาธิปไตยในโรงเรียน แต่นักเรียนเหล่านั้นอาจมองข้ามการมีระเบียบวินัย (Discipline) และเหตุผล (Reasons) อาจยังคงยึดถือตัวบุคคลอยู่ หรืออาจจะมีการเคารพนับถือลูกพี่ลูกน้อง (Patron-Client) กล่าวง่าย ๆ ก็คือการยึดถือตัวบุคคลมากกว่าหลักการ จึงอาจทำให้ประชาธิปไตยอย่างแท้จริงไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในตัวบุคคลนั้น ๆ ฉะนั้นสถาบันต่าง ๆ เหล่านี้จึงจำเป็นต้องสอนบุคคลไปในแนวทิศทางเดียวกัน และจะต้องมีความสัมพันธ์กันในสาระสำคัญของประชาธิปไตย

๕ ขั้นตอนต่าง ๆ ของการเรียนรู้ประชาธิปไตย

เราอาจแบ่งขั้นตอน (Stages) ของการเรียนรู้ทางการเมืองของบุคคลออกเป็น ๕ ขั้น คือ

ขั้นที่ ๑ เป็นขั้นเรียนรู้มูลฐานของมนุษย์ เด็ก ๆ เมื่อเกิดจากครรภ์มารดา ก็จะได้รับ การฝึกฝนอบรมตลอดจนการเรียนรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับวัฒนธรรม ความเชื่อ ความถูกต้องในการกระทำ

ต่าง ๆ ตลอดจนการแสดงออกซึ่งความรู้ความเข้าใจในหลักการต่าง ๆ โดยมีบิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย หรือสมาชิกอื่นๆ ในครอบครัวเป็นผู้สอนหรือฝึกฝนอบรมเพื่อที่จะให้เด็กนั้น ๆ ได้เป็นสมาชิกของสังคมต่อไป เด็กจะได้รับการสั่งสอนอบรมในค่านิยม (Values) และทัศนคติ ความชำนาญชำนาญหรือทักษะ (Skills) ตลอดจนความสัมพันธ์ในบทบาท (Roles) ต่าง ๆ ซึ่งสมาชิกในครอบครัวหรือเพื่อนบ้านได้มีอยู่ต่อกัน เช่น เด็กจะถูกสอนให้รู้จักลำดับอาวุโสในครอบครัวว่าใครเป็น ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ พี่ น้อง ฯลฯ และผู้ใดมีอาวุโสมากน้อยกว่ากัน เด็กจะถูกสอนให้ยอมรับบทบาทและค่านิยมต่างๆ เหล่านี้ จึงจะทำให้เด็กค่อย ๆ เติบโตขึ้นทีละเล็กทีละน้อยจนเกิดความเชื่อ

ขั้นที่ ๒ เป็นขั้นที่เด็กจะเรียนรู้จากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับมาจากการสั่งสอนอบรมในขั้นมูลฐาน จนทำให้เด็กเกิดความรู้สึกนึกคิดและความเชื่อซึ่งจะทำให้เกิดโครงสร้างทางบุคลิกภาพมูลฐาน (Basic personality structure) ในขั้นนี้เด็กจะมีความเชื่อว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และจะมีการรับรู้ในบุคลิกต่าง ๆ ตลอดจนการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคำสั่งสอน

ค่านิยม ทักษะคติ ความเชื่อ ความดี ความเลว ฯลฯ ซึ่งตน
 ได้รับมาจากการเรียนรู้ในชั้นมูลฐาน และสิ่งเหล่านี้ก็จะกลายมา
 เป็นสิ่งประทับใจ (Impressive) และความเชื่อปรัมปรา (Myth)
 ที่ฝังแน่นอยู่กับทักษะคติของเด็กเป็นบรรทัดฐานเบื้องต้นของพฤติกรรม
 กรรม เช่น ถ้าในครอบครัวได้มีการสั่งสอนให้สมาชิกเชื่อฟัง
 ผู้มีอาวุโสสูงสุดและรอง ๆ ลงมาตามลำดับโดยไม่คำนึงถึงเหตุผล
 หรือความถูกต้องในหลักการของประชาธิปไตย ซึ่งขัดต่อหลัก
 ความเสมอภาคและเสรีภาพภายใต้ขอบเขตของความชอบธรรม
 แล้ว สมาชิกที่ได้รับการสั่งสอนก็就会有ความเชื่อในระบอบ
 อาวุโสมากกว่าหลักการ และอาจมีอิทธิพลทำให้เกิดค่านิยมใน
 ตัวบุคคลมากกว่าหลักการ / สำหรับสมาชิกหรือบุคคลนั้น ๆ ถ้า
 หากสถาบันที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ (Change agent)
 อื่น ๆ เช่น โรงเรียน กลุ่มทางสังคม (กลุ่มเพื่อนฝูง กลุ่ม
 อาชีพ กลุ่มการกุศล กลุ่มการเมือง ฯลฯ) สถาบันทางศาสนา
 สถาบันการศึกษาชั้นสูง ระบบราชการ ฯลฯ ไม่เปลี่ยนแปลง
 การสอนหรือการฝึกอบรมให้เด็กมีความเข้าใจในหลักการของ
 ประชาธิปไตย ตัวอย่างเช่น ในครอบครัวสอนให้สมาชิกเคารพ
 อาวุโสโดยไม่คำนึงถึงเหตุผลและความถูกต้อง และเมื่อเด็กเติบโต

โตขึ้นและต้องไปโรงเรียนหรือเข้ากลุ่มทางสังคม ซึ่งโรงเรียนหรือกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ เหล่านี้ก็ยังคงยึดถือในเรื่องตัวบุคคลมากกว่าหลักการเช่นเดียวกับการฝึกอบรมในครอบครัว เด็กคนนั้นก็จะมีทัศนคติและค่านิยมที่ยอมรับความถูกต้องของตัวบุคคลมากกว่าหลักการ

ขั้นที่ ๓ เป็นขั้นของการเรียนรู้ทางการเมืองของบุคคล กล่าวคือ เมื่อบุคคลเหล่านี้ได้เติบโตขึ้นและมีค่านิยมและทัศนคติ ตลอดจนพฤติกรรมที่ได้รับมาจากการเรียนรู้ใน ๒ ขั้นแรก บุคคลนั้นจะสามารถเข้าใจการเมืองในทัศนะของเขา เช่น ถ้าบุคคลนั้น ๆ ได้รับการสั่งสอนอบรมในเรื่องประชาธิปไตย อาทิ หลักเสรีภาพ และหลักความเสมอภาค ตลอดจนกติกาต่าง ๆ ของประชาธิปไตย ซึ่งหมายความรวมถึงการมีระเบียบวินัย (Discipline) ความรับผิดชอบ (Responsibility) ความซื่อสัตย์ (Honesty) ฯลฯ ในครอบครัวและโรงเรียนเป็นอย่างดี บุคคลนั้น ๆ ก็จะมีทัศนะและค่านิยมในหลักการและแนวปฏิบัติของประชาธิปไตยได้อย่างถูกต้อง กล่าวคือ เขาจะไม่คำนึงถึงประชาธิปไตยแต่เพียงรูป (Forms) หากแต่เป็นวิถีชีวิต (way of life) และอุดมการณ์ (Ideology) ด้วย ถ้ามีใครมาใช้อิทธิ

3961104444

หรือการตัดสินใจที่เมตตางงเหตุผลและหลักการ เขาจะต่อสู้
 คัดค้านตามวิถีทางประชาธิปไตยทันที ในขณะที่ ๓ บุคคล
 สามารถวินิจฉัยและตัดสินใจตลอดจนมีความรู้ความเข้าใจในเหตุ
 การณ์ทางการเมืองได้ กล่าวคือ บุคคลสามารถตัดสินใจถูก
 ต้อง ความถูกต้อง ความดีเลิศ ความพอใจ ในการกระทำของ
 บุคคลอื่น ๆ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลได้แล้ว ถ้าบุคคลนั้นได้
 รับการฝึกอบรมในหลักการของประชาธิปไตยมาใน ๒ ชั้นแรก ก็
 จะทำให้บุคคลมองเห็นการดำเนินงานที่ไม่เป็นไปตามหลักประชา
 ธิปไตยเป็นสิ่งผิด และจะต้องหาทางคัดค้านตามวิถีทางแห่ง
 ประชาธิปไตย เช่น การประท้วงโดยสงบ หรือการหาทางเสนอ
 ความคิดเห็นที่ถูกต้องไปยังกลุ่มเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจเพื่อให้แก้ไข
 ต่อไป แต่ทั้งนี้ ได้หมายความว่า จะประท้วงด้วยวิธีการที่ผิดกฎ
 หมาย อันมิใช่เป็นวิถีทางแห่งประชาธิปไตย

การเรียนรู้ในชั้นที่ ๓ นี้จึงเป็นการเรียนรู้วัฒนธรรมทางการเมือง
 (Socialization of political culture) กล่าวคือ บุคคล
 นั้น ๆ จะมีทัศนคติและสามารถเข้าใจการกระทำต่าง ๆ ทางกร
 เมืองของบุคคลอื่นหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลได้ การที่บุคคลจะมี
 ทัศนคติและความรู้ความเข้าใจในเรื่อง ประชาธิปไตย อย่างไร นั้น

ข้อมเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเรียนรู้ทางสังคมและการเมืองของบุคคลใน ๒ ชั้นแรกดังกล่าวมาแล้ว ถ้าบุคคลนั้นได้รับการอบรมแบบประชาธิปไตยมาในทุกขั้นตอนของการสั่งสอนอบรม บุคคลนั้น ๆ ก็จะมีทัศนคติและความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยได้อย่างถูกต้อง แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลนั้น ๆ ได้รับการอบรมในเรื่องต่าง ๆ ผิดหลักการของประชาธิปไตย ก็ย่อมจะมองไม่เห็นความสำคัญของหลักการหรือสาระสำคัญของประชาธิปไตย แม้ว่าเขาอาจจะถูกอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม (Change agent) อื่น ๆ เช่น วิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย ซึ่งบุคคลนั้นศึกษาอยู่ให้ยอมรับการมีรูปแบบ (Forms) ของประชาธิปไตย เช่น การมีสภานักเรียน สภานิสิตนักศึกษา หรือการมีพรรคการเมืองต่าง ๆ ในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย แต่บุคคลนั้น ๆ ก็จะมียังคงยึดถือตัวบุคคล และไม่ค่อยมีการเข้มงวดในระเบียบวินัย ความรับผิดชอบต่อหมู่คณะ การเคารพกติกา ฯลฯ เพราะบุคคลนั้น ๆ ยังมีทัศนคติและความเชื่อในสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อประชาธิปไตยอยู่

ชั้นที่ ๔ เป็นชั้นซึ่งบุคคลที่มีความสนใจในกิจการบ้านเมืองเป็นพิเศษ และพิจารณาที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

(Political participation) ซึ่งได้แก่การรวมตัวก่อตั้งกลุ่มทางการเมือง พรรคการเมือง รวมทั้งการสมัครเข้ารับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกสภาจังหวัด สภาเทศบาล ฯลฯ ตลอดจนการเป็นเจ้าของหน้าทของรัฐบาล ในชั้นที่ ๔ นั้นจึงเป็นชั้นที่บุคคลมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองมากพอสมควร (จะเข้าใจแบบประชาธิปไตยหรือไม่เป็นประชาธิปไตยก็ตาม) ฉะนั้นในชั้นนี้จึงเป็นชั้นแสดงออกทางการเมืองของบุคคลโดยเปิดเผยไม่ทางตรงก็ทางอ้อม กล่าวคือ ถ้าบุคคลนั้น ๆ ยึดถือหลักการของประชาธิปไตยเป็นรูป (Forms) อุดมการณ์ (Ideology) และวิถีชีวิต (Way of life) เขาย่อมจะเป็นข้าราชการหรือนักการเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลนั้นไม่ทัศนคติที่ไม่เป็นไปตามหลักการของประชาธิปไตย เขาก็อาจจะกลายเป็นนักการเมืองหรือข้าราชการที่ไม่ดีในระบอบประชาธิปไตย และในชั้นที่ ๔ นั้นจึงเป็นชั้นซึ่งมีความสำคัญต่อประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง เพราะประชาชนจะได้รับประโยชน์หรือเสียประโยชน์ก็อยู่ที่ความประพฤติอันชอบธรรมและมีประสิทธิภาพของข้าราชการและนักการเมืองต่าง ๆ เหล่านี้

ชั้นที่ ๕ เป็นชั้นซึ่งบุคคลได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมสากล (World or cosmopolitan culture) ทั้งนี้หมายความว่า การแพร่ของวัฒนธรรม (Diffusion of culture) ซึ่งเกิดขึ้นได้จากภาพยนตร์ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ และสื่อมวลชนต่าง ๆ ตลอดจนการเดินทางเข้าออกประเทศของนักทัศนาจรต่างประเทศ หรือคนในประเทศ หนังสือ ตำรา เอกสารต่าง ๆ ทำให้บุคคลในสังคมได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมของต่างประเทศ เช่น การเดินขบวนเรียกร้องสิทธิทางการเมืองของประชาชนนิสิตหรือนักศึกษาในประเทศอินโดนีเซีย เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา ทำให้มีการตื่นตัวในสิทธิทางการเมืองของนิสิตและนักศึกษาในประเทศไทย ฉะนั้นการมีทัศนะทางการเมืองของประชาชนในประเทศจึงอาจได้รับอิทธิพลจากการแพร่ของวัฒนธรรมต่างประเทศได้ง่ายที่สุด เราอาจพบเห็นตัวอย่างของประชาชนที่อยู่ในสังคมชนบทซึ่งถูกอิทธิพลของการแพร่วัฒนธรรมของชาวกรุงเทพฯ ไปช่วยทำให้เกิดการตื่นตัวทางการเมือง เช่น การเรียกร้องสิทธิต่างๆ รวมทั้งกรรมสิทธิ์ในที่ดินของชาวนา ชาวสวน ฯลฯ ในขั้นที่ ๕ นี้จึงมีความสำคัญต่อพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคมไม่

มากก็น้อย เพราะสังคมต่าง ๆ ต้องพึ่งพาอาศัยกัน และมีการติดต่อกันอยู่เสมอทั้งทางตรงและทางอ้อม เราจึงพบเห็นอยู่เสมอว่ามีการเลียนแบบการกระทำของประชาชนในกรุงเทพฯ มักเป็นที่นิยมของประชาชนในชนบท เราอาจเห็นตัวอย่างอื่น ๆ ได้ เช่น แฟชั่นผมยาว หรือกางเกงขาบานในประเทศยุโรป และสหรัฐอเมริกาได้กลายเป็นแฟชั่นของคนรุ่นหนุ่มสาวในหลายประเทศทั่วโลก ฉะนั้น การเลียนแบบการกระทำทางการเมือง เช่น การชุมนุมทางการเมืองจึงระบดไปในหมู่ประชาชนประเทศต่าง ๆ

ในขั้นนี้ ถ้ารัฐจะได้จัดให้การศึกษาวิธีการต่าง ๆ อันเป็นไปตามหลักการประชาธิปไตย เช่น การเดินขบวนโดยวิธีการอันสงบและอยู่ภายใต้กฎหมายของบ้านเมือง ซึ่งได้กระทำกันอยู่ในหลายประเทศที่เป็นประชาธิปไตยในยุโรป และอเมริกาเหนือ ก็จะเป็นการช่วยให้ประชาชนในประเทศมีการเลียนแบบทางการเมืองได้ถูกต้องตามหลักการประชาธิปไตยมากขึ้น เพราะถ้าปล่อยให้ประชาชนเลียนแบบอย่างโดยไม่มีความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยมูลฐานใน ๔ ขั้นแรกดังกล่าว ก็จะเป็นอันตรายสำหรับระบอบประชาธิปไตยของประเทศในที่สุด.

ประชาธิปไตยในระบบราชการ*

ระบบราชการหมายถึงการบริหารงานนโยบาย ด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง การปกครอง การเศรษฐกิจ การอนามัย การสวัสดิการ การสังคมสงเคราะห์ ฯลฯ และนำเอานโยบายนั้น ๆ มาบริหาร โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลซึ่งเรียกว่า “ข้าราชการ” เพื่อนำบริการมาสู่ประชาชน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ประชาชนได้รับบริการที่ดี และมีความกินดีอยู่ดีมีความสุขโดยทั่วถึงกันทั้งประเทศ

ด้วยเหตุนี้ ราชการจึงอาจแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ คือ

๑. ราชการซึ่งเกี่ยวกับนโยบายหลัก
๒. ราชการซึ่งเกี่ยวกับการบริหารตามนโยบายหลัก

สำหรับข้อ ๑ นั้น หมายความว่านโยบายต่าง ๆ ซึ่งจะนำมาบริหารประเทศกำหนดโดยคณะรัฐมนตรี หรือรัฐบาล อันมาจากประชาชน กล่าวคือ ประชาชนเป็นผู้เลือกตั้งพรรคการเมือง ซึ่งมีนโยบายหลักในด้านต่าง ๆ และพรรคการเมืองใดซึ่งได้รับความนิยมนอกจากประชาชนมากกว่าพรรคการเมืองอื่นใดก็จะจัดตั้งรัฐบาลเพื่อบริหารประเทศ โดยการนำเอานโยบายของพรรคการเมืองของตนซึ่งได้เสนอไว้กับประชาชนมาแล้วไปบริหาร เพื่อ

* ออกอากาศสถานีวิทยุศึกษาวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘

ให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนต่อไป นโยบายที่สำคัญได้แก่นโยบายต่างประเทศ การทหาร การบำบัดทุกข์บำรุงสุข การเกษตรและการสหกรณ์ การศึกษา การคมนาคมและการขนส่ง การติดต่อสื่อสาร การสังคมสงเคราะห์ การพาณิชย์ การอุตสาหกรรม การสาธารณสุข ฯลฯ เป็นต้น

สำหรับข้อ ๒ นั้น หมายความว่าข้าราชการประจำทั้งหลาย นับตั้งแต่เสมียนพนักงานขึ้นไป จนถึงปลัดกระทรวง มีหน้าที่ปฏิบัติตามนโยบายหลักต่างๆ ซึ่งรัฐบาลได้วางไว้มาบริหารประเทศให้เกิดประโยชน์กับประชาชน การเสนอนโยบายของรัฐบาลตามข้อ ๑ ข้างต้นนั้นมักจะออกมาในรูปของกระทรวงต่างๆ ฉะนั้นข้าราชการประจำจึงมีหน้าที่ บริหารงานตาม นโยบายในรายละเอียด ซึ่งสังกัดอยู่ตามกระทรวงต่าง ๆ อาทิ กระทรวงการต่างประเทศ มหาดไทย กลาโหม ยุติธรรม เกษตรและสหกรณ์ พาณิชยศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ อุตสาหกรรม สาธารณสุข คลัง คมนาคม สำนักนายกรัฐมนตรี เป็นต้น

ความสำคัญของระบบราชการกับประชาชน

ระบบราชการมีความสำคัญยิ่งต่อประชาชน เพราะประชาชนจำเป็นต้องรับบริการต่างๆ จากราชการ รวมทั้งการที่จะขอ

แสดงความ ต้องการในการ รับบริการ นั้นด้วย เช่น ในเรื่อง การ สาธารณสุข การส่งเสริมอาชีพและสวัสดิการ การคมนาคมและ การติดต่อสื่อสาร การยุติธรรม ฯลฯ นอกจากนี้ ประชาชนยังมีหน้าที่ต่อประเทศตามที่ กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น การเสีย ภาษีอากร การรับเกณฑ์ทหาร การเป็นพยานในศาล ฯลฯ

จึงเห็นได้ว่าราชการ มีความสำคัญ และมีความ เกี่ยวข้องกับ ประชาชนอยู่ตลอดเวลา และแม้ในปัญหาชีวิตประจำวันของ ประชาชน เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา อาหารการกิน การบันเทิง การธนาคาร การอนามัย ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ ราชการจึงมีความสำคัญ ต่อความรู้สึกรู้สำนึกทางการเมืองของประชาชนอันได้แก่ความ ศรัทธา การมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมทั้งการติชม หรือการ แสดงออกโดย การวิพากษ์วิจารณ์การ เลือกลงเจ้า หน้า ที่บริหาร ใน ระดับท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ในสมัยโบราณ ราชการมีอิทธิ พลที่สำคัญยิ่งต่อชีวิตของคนไทย เพราะมีอำนาจอย่างกว้างขวาง นับตั้งแต่การบังคับการเกณฑ์ทหาร และเกณฑ์คนไปรับราชการใน ฝ่ายพลเรือน ดังจะเห็นตัวอย่างได้จากสมัยกรุงสุโขทัย กรุง ศรีอยุธยา กรุงธนบุรี ตลอดมาจนถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ การ เปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมใดๆ ก็ล้วนแต่

เกิดขึ้นโดยราชการทั้งสิ้น ประชาชนเป็นฝ่ายรับโดยมีราชการ เป็นฝ่ายกำหนดนโยบาย และด้วยเหตุที่ระบบราชการได้มีอิทธิพล ต่อพฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดของคนไทยมานานนับพันปี จึง ทำให้ประชาชนมีความรู้สึกต่อราชการในทำนอง “เหนือ” กว่า เขาในทุกๆด้าน และเขาควรยอมรับในทุกสิ่งทุกอย่างที่ราชการต้องการ ความรู้สึกผูกพันระหว่างประชาชนกับราชการจึงเป็นไปใน ลักษณะ “เจ้านายกับลูกน้อง” มากกว่า “ผู้ใช้ประชาชน”

ภายหลังจาก การเปลี่ยนแปลง การปกครอง เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ก็ไม่ทำให้ความรู้สึกของประชาชน ที่มีต่อราชการเปลี่ยนแปลงไปเท่าใดนัก กล่าวคือ ราชการยังมีความสำคัญในการเป็นผู้นำและการตัดสินใจต่างๆ แทนประชาชน จริงอยู่แม้ว่าจะมีกลุ่มปัญญาชน (ซึ่งได้แก่ นักเรียน นิสิต และ นักศึกษาเป็นส่วนใหญ่) ที่อาจมีความรู้สึกว่าราชการเป็นของ ประชาชน และประชาชนควรมีส่วนในการควบคุมกลไกการบริหารงานของราชการในฐานะผู้เสียภาษีอากรให้แก่ประเทศ แต่ ความรู้สึกของประชาชนส่วนใหญ่ก็ยังคงยอมรับ “ความยิ่งใหญ่” และอำนาจต่างๆ ของราชการ และมักจะกระทำตามทุกอย่างที่ ข้าราชการสั่ง แม้ว่าการสั่งนั้นอาจจะไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือ

ทำให้ตนเองเดือดร้อน และโดยทั่วไปประชาชนก็ยังเคารพยกย่องข้าราชการในฐานะ “เจ้านาย” ของตน ซึ่งทำให้ข้าราชการบางคนเกิดสำคัญตนผิดว่าเป็น “นาย” ของประชาชนแล้วแสดงอำนาจไปในทางที่ผิด ยิ่งความเสียหายให้เกิดขึ้นกับประชาชน

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เราจึงมีความจำเป็นที่ต้องสร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในระบบราชการไทยให้ได้ เพราะระบบราชการมีความสำคัญต่อการเจริญรู้ประชาธิปไตยของคนไทยเป็นอย่างมาก และย่อมมีผลกระทบต่อสถาบันการเจริญรู้ประชาธิปไตยอื่นๆ ซึ่งได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น เช่น ครอบครัว โรงเรียน สถาบันการศึกษา เพราะสถาบันเหล่านี้ได้รับอิทธิพลของระบบราชการอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นถ้าหากเราสามารถสร้างประชาธิปไตยในระบบราชการได้ เราก็สามารถสร้างประชาธิปไตยในสังคมไทยได้อย่างแน่นอน

การพัฒนาบบราชการแบบประชาธิปไตย

ความสำคัญของการพัฒนาบบราชการอยู่ที่การพัฒนาองค์ประกอบ ๒ ประการ คือ

๑. ระบบราชการ
๒. ข้าราชการ

๑. ระบบราชการ หมายความว่าระบบราชการจะต้องมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย และเกิดผลดีต่อประชาชนผู้ซึ่งเป็นเจ้าของประเทศ เช่น จะต้องบริการด้วยความรวดเร็ว ถูกต้องและยุติธรรม ทั้งนี้หมายความว่า รัฐหรือประเทศจะต้องจัดบริการสาธารณะ เช่นการศึกษา การพัฒนาอาชีพ การสาธารณสุข การคมนาคม การสหกรณ์ การสื่อสาร ความมั่นคงภายในและภายนอกประเทศ การพาณิชย์ การอุตสาหกรรม ฯลฯ เป็นต้น ให้ประชาชนได้รับบริการอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ การทำงานของข้าราชการก็ต้องเป็นไปในลักษณะที่เกิดประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริง มิใช่ทำงานแบบ “เช้าชาม เย็นชาม” หมายความว่าข้าราชการ ทำงานเพียงให้ หมดเวลาไป วันหนึ่ง ๆ โดยไม่คำนึงถึงผลงานที่จะเกิดประโยชน์กับประชาชนแต่อย่างใด

การพัฒนาระบบราชการนั้น อาจกระทำได้ไม่ยากนัก จึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลในระบอบ ประชาธิปไตย จะต้อง พิจารณาดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) จัดระบบข้าราชการพลเรือนให้ถูกต้อง ตามหลักวิชาบริหาร (Public Administration) โดยยึดหลักระบบคุณธรรม (Merit System) ซึ่งได้แก่

ก. หลักความเสมอภาค (Equality) หมายความว่า จะต้องเปิดโอกาสให้คนไทยทุกคนไม่ว่าจะมีฐานะทางสังคม และเศรษฐกิจอย่างไร มีโอกาสเข้ารับราชการในเมื่อบุคคลนั้น ๆ มีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่งที่จะทำงาน เช่น ตำรวจ ปลัด อำเภอ นายแพทย์ พยาบาล ครู ฯลฯ เป็นต้น และการเข้ารับราชการก็จะต้องเปิดสอบแข่งขันหรือสอบคัดเลือกโดยทั่วไป และไม่สมควรที่จะมีข้อยกเว้นในเรื่องการพิจารณาคัดเลือก เฉพาะบุคคลซึ่งมีปริญญาใดปริญญาหนึ่งโดยเฉพาะ ยกเว้นในกรณีจำเป็นจริงๆ โดยให้อยู่ในดุลพินิจของคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) เช่น ตำแหน่งพนักงานแปลภาษาญี่ปุ่นหรือภาษาสเปน ฯลฯ เป็นต้น

จ. หลักความสามารถ (Competence) หมายความว่า ระบบราชการจะต้องคัดเลือกเอาคนที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมในตำแหน่งที่จะบรรจุทำงาน โดยจะต้องไม่คำนึงถึงพวกพ้องหรือญาติมิตร จะต้องคำนึงถึงความสามารถของบุคคลผู้สมัครมากกว่าอย่างอื่น เช่น เมื่อมีการสอบแข่งขันหรือสอบคัดเลือกก็ควรจะทำกรบรรจุเรียงเลขที่จากสูงไปหาต่ำ เป็นต้น

ค. หลักความมั่นคง (Security) หมายความว่า เมื่อเข้ารับราชการแล้ว ก็จะต้องมีระบบที่ให้ความมั่นคงในการ

ดำรงตำแหน่ง และการปฏิบัติงานตามหน้าที่การงานของเขา
 ข้าราชการผู้ปฏิบัติงานด้วยความซื่อตรง จะต้องไม่ถูกกลั่นแกล้ง
 จากผู้บังคับบัญชาเพราะสาเหตุเพียงข้อเดียวของเขา เมื่อมี
 ข้อกล่าวหาที่จะลงโทษข้าราชการผู้ใด ก็จะต้องมีการสอบสวน
 ตามกฎหมายโดยให้ความเป็นธรรม แม้ว่าจะเป็นเรื่องการพิจารณา
 เลื่อนตำแหน่งการงานก็จะต้องมีหลักเกณฑ์ให้ความยุติธรรม

ง. หลักความเป็นกลางทางการเมือง (Political

Neutrality) หมายความว่านักการเมืองจะต้องไม่เข้าแทรกแซง
 หรือใช้อิทธิพลบงกชกับข้าราชการประจำ เพื่อให้ข้าราชการ
 ประจำปฏิบัติราชการไปโดยความมั่นใจ ไม่หวั่นเกรงอิทธิพลจาก
 นักการเมือง ทั้งนี้หมายความว่าข้าราชการการเมือง เช่น รัฐมนตรี
 หรือนายกรัฐมนตรีไม่สามารถจะ กลั่นแกล้ง ข้าราชการ ประจำได้
 และจะต้องมีกฎหมายให้ความคุ้มครองความเป็นกลางทางการเมือง
 ของข้าราชการประจำเอาไว้ และในขณะเดียวกันก็ต้องห้ามมิให้
 ข้าราชการประจำไปยุ่งเกี่ยวทางการเมืองโดยตรง

(๒) จะต้องพัฒนาระบบราชการให้มีความคล่องตัว
 ด้วยการพิจารณาดำเนินการ ดังต่อไปนี้

ก. บรรจุกคน ให้ตรงกับหน้าที่ความรับผิดชอบ ตามความสามารถ ความรู้ และประสบการณ์

ข. ฝึกอบรมสมรรถภาพของข้าราชการในทุกขั้นตอนของตำแหน่งหน้าที่

ค. จัดระบบงานไม่ให้เกิดซ้อนงาน คนเกินงาน หรือการมีหน่วยงานมากเกินไปจนจะเป็นการเสียหายแก่ประเทศชาติและเกิดความล่าช้า

ง. ควรมีการกระจายหรือมอบหมายงานให้หน่วยงาน ๗ ลงไปตัดสินใจปฏิบัติงาน เช่น การมอบหมายให้จังหวัด หรืออำเภอแล้วแต่กรณีเป็นผู้ตัดสินใจ แทนที่จะส่งมายังส่วนกลางให้ตัดสินใจในทุกเรื่องซึ่งจะเกิดความล่าช้า

จ. เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร้องทุกข์กล่าวโทษ ข้าราชการได้

ฉ. ควรจัดให้มีการปกครองท้องถิ่น ซึ่งมีสภาประชาชนในท้องถิ่นเลือกตั้งสมาชิก

๒. ข้าราชการ

ตัวจักร สำคัญในการ บริหารงาน เพื่อให้ เกิด ประโยชน์ กับ ประชาชนได้แก่ข้าราชการ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ข้าราชการ

มีอำนาจและอิทธิพลเหนือประชาชนมาก ประชาชนเองก็ให้ความเคารพยกย่องข้าราชการเสมือน “เจ้านาย” ของตน และข้าราชการส่วนใหญ่ก็มักลืมตนคิดไปว่าตนเป็น “เจ้านาย” ประชาชน ความรู้สึกและการกระทำเช่นนี้ย่อมเป็นผลเสียหายต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง เพราะตามหลักประชาธิปไตยแล้ว ข้าราชการจะต้องเป็น “ผู้รับใช้” ประชาชน และประชาชนเป็นเสมือน “เจ้านาย” ของข้าราชการนั่นเอง กล่าวคือมีลักษณะตรงกันข้ามกับความรู้สึกดั้งเดิมดังกล่าวข้างต้น

การที่จะพัฒนาให้ข้าราชการเป็น “ผู้รับใช้ประชาชน”

ในระบอบประชาธิปไตยนั้น ควรจะต้องกระทำดังนี้

ก. ข้าราชการจะต้องมีทัศนคติใหม่ว่าตนเองเป็นผู้ “กินภาษีอากร” ของประชาชน จึงมีหน้าที่รับใช้ประชาชนอย่างแท้จริง ความสุขและความทุกข์ของประชาชนก็คือความสุขและความทุกข์ของตนเอง

ข. จะต้องมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด ระหว่างข้าราชการกับประชาชน และจะต้องให้ความช่วยเหลือและความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับประชาชน

ค. จะต้อง เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ มีโอกาส ควบคุม การปฏิบัติงานของข้าราชการ โดยผ่านทางสภาท้องถิ่น เช่น สภา จังหวัด สภาตำบล และเทศบาล โดยรัฐจะต้องแก้ไขกฎหมาย เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นให้อำนาจสภา ท้องถื่นดังกล่าวให้มากกว่าที่เป็นอยู่

ง. ข้าราชการจะต้องไม่แทรกแซงกิจการของ เอกชนซึ่งดำเนิน การอยู่ในกรณีที่กิจการนั้น ๆ ได้รับมาโดยถูกต้องตามกฎหมาย เช่น ข้าราชการจะต้องไม่ใช้อิทธิพลข่มขู่ หรือสร้างความหวาดกลัวให้กับเจ้าของกิจการธุรกิจต่าง ๆ

การพัฒนาทัศนคติของประชาชนต่อระบบราชการ

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าข้าราชการและ ระบบราชการมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของคนไทยเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ข้าราชการมักมีความรู้สึกว่าเป็น “เจ้านาย” ของประชาชน และประชาชนเองก็ยอมรับ “ความเหนือกว่า” ของข้าราชการ และยอมเป็น “ลูกน้อง” ของข้าราชการ เราอาจพบเห็นในสังคมไทย ด้ว่าในการดำเนินงานแทบทุกชนิดในสังคมไทย แม้ทางราชการ จะเปิดโอกาสให้ประชาชน จัดดำเนินการกันเอง เช่น โครงการ

พัฒนาชุมชน การพัฒนาอาชีพ การศาสนา ฯลฯ เป็นต้น แต่
 ในทางปฏิบัติประชาชนมักจะไม่วยอมรับความเป็นผู้นำของตน กลับ
 ไปยอมรับความเป็นผู้นำของข้าราชการ บางครั้งก็ยอมให้ข้าราชการ
 ความเป็นผู้นำโดยตรง หรืออาจยอมรับโดยอ้อม เช่น การตัดสินใจ
 ใจทุกอย่างต้องปรึกษาข้าราชการ มีหลายคนที่ไม่กล้าตัดสินใจ
 จนกว่าจะได้ปรึกษาข้าราชการที่ตนนับถือ เราจึงพบเห็นว่าใน
 ชนบทประชาชนจะให้ความเคารพเชื่อฟังข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ และ
 ยอมทนเมื่อไม่ได้รับความเป็นธรรมจากข้าราชการเหล่านั้น คน
 ไทยส่วนใหญ่จึงนิยมการเป็นข้าราชการ เพราะเห็นว่ามีความ
 ฐานะสูงกว่าประชาชนทั่วไป

การที่จะเป็นประชาธิปไตยนั้น เราจะต้องพัฒนาทัศนคติ
 ของประชาชนให้เห็นว่าราชการก็คือ “ผู้รับใช้ประชาชน” โดยที่
 สถาบันที่มีอิทธิพลในการเรียนรู้ทางการเมืองต่างๆ อาทิ ครอบครั
 โรงเรียน กลุ่มต่างๆ สถาบันการศึกษาชั้นสูง สถาบันพระพุทธ
 ศาสนา ระบบข้าราชการจะต้องสอนหลักการประชาธิปไตยให้เกิด
 กับประชาชน โดยจะต้องให้ประชาชนมีโอกาสควบคุมการปฏิบัติ
 งานของข้าราชการได้ ข้าราชการจะต้องทำตัวอย่างที่ดีกับประชา

ชน ถ้าทำไม่ได้ก็อาจถูกลงโทษโดยสภาท้องถิ่น หรือสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเลือกตั้งโดยประชาชนได้ตามระเบียบและวิธีการตามกฎหมาย เมื่อเราสามารถพัฒนาระบบราชการ ข้าราชการ และประชาชนให้ยอมรับหลักการประชาธิปไตยได้สำเร็จ เราก็สามารถมีประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

ฉะนั้นประชาธิปไตยซึ่งหมายถึงอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศซึ่งเป็นของประชาชนนั้น มิได้มีความหมายแต่เพียงรูปแบบอันได้แก่โครงสร้างทางการเมือง เช่นการมีรัฐสภา พรรคการเมือง รัฐบาล สมาคม กลุ่มกรรมกร โรงเรียน มหาวิทยาลัย ฯลฯ แต่เพียงเท่านั้น หากแต่ยังหมายถึงสาระสำคัญของประชาธิปไตย อันได้แก่อุดมการณ์และวิถีชีวิตของประชาธิปไตยซึ่งบุคคลทุกคนจะต้องมีความเข้าใจและมีความสำนึกทางการเมือง ความรับผิดชอบ ความเข้าใจในการใช้สิทธิเสรีภาพภายในขอบเขตแห่งกฎหมาย ตลอดจนความศรัทธาที่จะส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป

ในการเรียนรู้ประชาธิปไตยนั้น เราไม่สามารถจะเรียนรู้ได้จากการศึกษาในโรงเรียนเพียงอย่างเดียว เพราะขบวนการเรียนรู้ทางการเมืองมีหลายขั้นตอน เริ่มตั้งแต่เด็ก วัยรุ่นหนุ่มสาว

วัยกลางคน จนกระทั่งวัยชรา และบุคคลจะได้รับอิทธิพลจาก การเรียนรู้ทางการเมืองหลายสถาบัน อาทิ ครอบครั้ว โรงเรียน กลุ่มคน สถาบันการศึกษาชั้นสูง พระพุทธศาสนา ระบบราชการ นอกจากนี้ วัฒนธรรมทางการเมืองซึ่งได้แก่ทัศนคติ ความเชื่อ และความรู้สึกร่วมกันก็คิดของบุคคลที่มีต่อการเมืองของประเทศ และได้แสดงออกมาในรูปของการปฏิบัติตามความเชื่อเกี่ยวกับ วัฒนธรรมทางการเมืองของตน ฉะนั้น สถาบันการเรียนรู้ทางการ เมืองต่าง ๆ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างประชาธิปไตย สำหรับคนไทย และเนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมเก่าแก่ และ เคยชินต่อหลักการดั้งเดิมอันได้แก่การเคารพอาวุโส การเชื่อในตัวบุคคลมากกว่าหลักการ การยอมรับอำนาจของข้าราชการแม้ว่าจะไม่ชอบด้วยกฎหมาย ความอดทนต่อการกระทำที่ไม่ชอบของ ข้าราชการหรือบุคคลอื่น การแบ่งพรรคแบ่งพวก ความไม่รับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม การไม่มีอุดมการณ์ในการทำงาน ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ขัดต่อหลักการของประชาธิปไตยทั้งสิ้น

อย่างไรก็ดี เราอาจแก้ไขได้ด้วยการปฏิวัติสถาบันการเรียนรู้ทางการเมืองของบุคคลในสังคมไทยเสียใหม่ให้สอดคล้องกับ หลักประชาธิปไตย กล่าวคือ สถาบันครอบครั้วจะต้องสอนให้

สมาชิกครอบครัว โดยเฉพาะพ่อ แม่ ลูก ปู่ ย่า ตา ยาย หรือญาติผู้ใหญ่ที่อาศัยอยู่ด้วยกันเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ประชาธิปไตยให้ถูกต้อง อาทิ ระบบอาวุโสจะต้องหมายความว่าความมีเหตุมีผล ความยุติธรรม และความถูกต้องมากกว่าเรื่องอื่นใด การวางแผนประชาธิปไตยในครอบครัวอาจจะทำได้โดยรัฐเป็นผู้วางแผนให้ เช่น การอบรมหนุ่มสาวซึ่งจะแต่งงานให้เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของครอบครัวในระบอบประชาธิปไตย การจัดอบรมหัวหน้าครอบครัวหรือแม่บ้านตามวิธีการประชาธิปไตยในโครงการอบรมการศึกษาผู้ใหญ่ การจัดรายการทางวิทยุหรือโทรทัศน์ การจัดฉายภาพยนตร์แสดงถึงการพัฒนาครอบครัวในระบอบประชาธิปไตย การจัดอบรมครูโรงเรียนตามชนบท ฯลฯ

การพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนอาจกระทำได้หลายวิธี อาทิ การปรับปรุงหลักสูตรรวมทั้งกิจกรรมนอกหลักสูตรของนักเรียนให้สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย การฝึกอบรมครูผู้สอนให้เข้าใจหลักและวิธีการสอนแบบใหม่ การฝึกให้นักเรียนจัดกิจกรรมที่รับผิดชอบต่อตนเองและหมู่คณะ การเสียสละเพื่อส่วนรวม การมีเหตุผลและหลักการ การกีฬา การบันเทิง ฯลฯ

เราอาจพัฒนา กลุ่มต่าง ๆ ซึ่งเด็กหรือเยาวชนเป็นสมาชิกอยู่
 ได้ด้วยการให้คำแนะนำในหลักการและวิธีดำเนินงานตามหลักประ
 ชาธิปไตย เพราะกลุ่มต่าง ๆ มักจะมีความเกี่ยวข้องกับครอบครัว
 โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาอื่น ๆ เช่น ในโรงเรียน เด็ก
 อาจจับกลุ่มกันเล่นกีฬา หรือทำกิจกรรมร่วมกัน ครูก็อาจถือ
 โอกาสฝึกให้เด็กได้เป็นประชาธิปไตย เช่น การผลัดเปลี่ยนกัน
 เป็นประธาน หรือการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย ฯลฯ เป็นต้น

เมื่อเด็กเจริญเติบโตและมีโอกาสเข้าศึกษาในสถาบันการ
 ศึกษาชั้นสูง เช่น วิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย นักศึกษาก็จะ
 เรียนรู้ประชาธิปไตยมาโดยนัย ถ้านักศึกษาได้รับการฝึกอบรม
 และมีความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยดีพอ นักศึกษาก็จะมี
 โอกาสแสดงออกซึ่งความเป็นประชาธิปไตยได้ถูกต้องมากขึ้น
 เพราะการศึกษาในสถาบันการศึกษาชั้นสูงนี้ นักศึกษาจะมีความ
 เป็นอิสระมากกว่าในโรงเรียน อาจารย์ที่ปรึกษาควรจะต้องให้คำ
 ปรึกษาหลักประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ประ
 ชาธิปไตยของคนไทยเป็นอย่างมาก ฉะนั้น เราจะต้องหาทางให้
 องค์การที่มีอิทธิพลในการตีความพระพุทธศาสนา ได้ตีความหลัก
 ธรรมและคำสั่งสอนให้สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย

ประการสุดท้าย เราต้องพัฒนาระบบราชการให้สอดคล้องกับประชาธิปไตย จะต้องจัดระบบข้าราชการพลเรือนให้ใช้ได้ผลกับประชาธิปไตยในทางปฏิบัติ เช่น เรานำเอาหลักการจำแนกตำแหน่งและหน้าที่ (Position Classification) มาใช้ในระบบราชการพลเรือน แต่เรายังไม่เปลี่ยนรูปการบริหารระบบข้าราชการพลเรือนจากคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และมีบุคคลภายนอก (อาจเป็นนักการเมือง หรือผู้มีอิทธิพลทางการเมือง) เป็นกรรมการ ทำให้นักการเมืองอาจใช้อิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมเข้าแทรกแซงการบริหารงานข้าราชการพลเรือน และนอกจากนี้ระบบข้าราชการพลเรือนแบบใหม่ หรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า พี ซี (Position Classification) นั้นยังเปิดโอกาสให้นักบริหารระดับสูง เช่น อธิบดีหรือปลัดกระทรวงใช้อำนาจโยกย้ายสับเปลี่ยนข้าราชการจากสายวิชาการกับสายบริหาร หรือในระหว่างสายวิชาการหรือสายบริหารนั้น ๆ เองได้ตามที่ พ.ร.บ. ข้าราชการพลเรือนฉบับใหม่ให้อำนาจไว้ จริงอยู่ถ้าเราจะพิจารณาดูถึงความคล่องตัวและโอกาสที่ผู้บริหารระดับสูงจะวินิจฉัยเพื่อความเหมาะสมได้ แต่เมื่อเราพิจารณาถึงพฤติกรรมทางการบริหาร (Administrative behaviour) และพฤติกรรมทาง

การเมือง (Political behaviour) ของคนไทยแล้วจะเห็นได้ว่า อาจเป็นการสร้าง "อิทธิพล" ให้กับผู้บังคับบัญชานั้น ๆ ได้ เพราะ อำนาจอยู่ในบุคคลคนเดียว ยิ่งกว่านั้นการที่ระบบข้าราชการแผน ใหม่ไม่สามารถให้ความเป็นอิสระแก่นักวิชาการ ได้อย่างแท้จริง เช่น นักวิชาการในระดับกองจะต้องขึ้นอยู่กับหัวหน้ากอง หรือ นักวิชาการในระดับกรมจะต้องขึ้นอยู่กับอธิบดี เป็นต้น ทำให้ ตำแหน่งนักวิชาการเป็น "ตำแหน่งกระโดด" หรือ "ตำแหน่งพัก พิง" เพื่อก้าวหน้าไปสู่ตำแหน่งบริหารเมื่อมีโอกาส ทำให้หน่วย ราชการต่าง ๆ ไม่สามารถมีนักวิชาการที่สามารถคิดค้นหรือทำหน้าที่ ทางวิชาการให้เกิดประโยชน์ได้อย่างแท้จริง ฉะนั้น จึงจำเป็นต้องหาทางแก้ไขปัญหานี้ให้ได้ และต้องให้เกิดผลตามหลักประ- ชาธิปไตยอย่างแท้จริง

สำหรับตัวข้าราชการนั้น จะต้องเปลี่ยนวิธีทำงานเสียใหม่ และจะต้องพัฒนาจิตใจให้เป็นประชาธิปไตย เช่น ต้องเข้าใจ ว่าตนเป็น "ผู้รับใช้" ประชาชน และในทำนองเดียวกันจะต้อง พัฒนาทัศนคติของประชาชนให้รู้สึกว่าเป็น "เจ้านาย" ของ ข้าราชการ เราอาจสร้างกลุ่มของประชาชนตามอาชีพให้เป็นกลุ่ม อิทธิพลหรือกลุ่มผลประโยชน์เพื่อควบคุมการดำเนินงานตาม

ระบอบประชาธิปไตย การให้ม^๕พรรคการเมืองที่สามารถรับสมาชิกตามกลุ่มผลประโยชน์นี้^๕ ๆ เช่น ชาวนา ชาวสวน และเกษตรกรอาจเป็นสมาชิกพรรคชาวนา เป็นต้น รวมทั้งการจัดให้มีสภาท้องถิ่น เช่น สภาจังหวัด สภาตำบล หรืออาจจัดตั้งสภาอำเภอในอนาคตซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้แทนส่วนท้องถิ่นของประชาชนควบคุมการบริหารงานของเจ้าหน้าที่ได้ตามสมควรและเป็นไปตามหลักประชาธิปไตย

เมื่อเราสามารถพัฒนาสถาบันต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ประชาธิปไตยของคนไทยได้ในลักษณะที่ต่อเนื่องกันแล้วเราก็สามารถสร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับคนไทยได้อย่างไม่มีปัญหา.

ประชาธิปไตยในบ้าน

วรรณฯ พรหมบุรณีย์*

(ออกอากาศสถานีวิทยุศึกษา วิทยุองค์การที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๗)

เมื่อพูดถึงประชาธิปไตย ดิฉันรู้สึกที่เราทุกคนคุ้นหูกันดี แต่ความหมายของประชาธิปไตยและการปฏิบัติตนให้ถูกต้อง ตามครรลองของประชาธิปไตยนั้น หลายคนยังสงสัยกันอยู่ ความหมายกว้าง ๆ ของประชาธิปไตยที่เรายอมรับกันก็คือ การที่ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการกระทำสิ่งที่ไม่ขัดต่อกฎหมายบ้านเมือง อย่างมีขอบเขต แต่เสรีภาพที่มีขอบเขตนี้ผู้ใหญ่กับเด็กมักจะตีขอบกันคนละขอบ ขอบเขตของผู้ใหญ่นี้มักจะแคบเกินไปในสายตาของเด็ก ส่วนขอบเขตของเด็กก็กว้างขวางมากเกินไป จนผู้ใหญ่ยอมไม่ได้ เช่น เด็กนักเรียนชายต้องการจะไว้ผมยาว เพราะมีความเห็นว่าเสรีภาพในการไว้ผมของตนควรไว้ยาวได้ตาม

* กองแนะแนวการศึกษาและอาชีพ กรมวิชาการ

ความพอใจ แต่ผู้ใหญ่มีความเห็นว่าเด็ก ๆ ควรไว้ผมสั้นประมาณ ๕ เซนติเมตร เท่านั้น แต่แต่ละฝ่ายก็รักษาขอบเขตของตนไว้ ซึ่งไม่ใช่ ขอบเขตเดียวกันเลย ดิฉันมีความเห็นว่าถ้าต่างฝ่ายต่างอะลุ่ม อล่วยเข้าหากัน โดยใช้เหตุผลเป็นหลัก ก็จะทำให้การดำเนิน ชีวิตตามหลักประชาธิปไตยดำเนินไปได้อย่างราบรื่นกว่า

ต่อไปนี้ดิฉันจะพูดถึงความเป็นอยู่ในบ้าน ความเป็นอยู่ใน บ้านที่เรียกว่า ความเป็นอยู่อย่างประชาธิปไตยนั้น คืออย่างไร ? บ้านเป็นสถานที่แห่งเดียวที่คนเราจะแสวงหาความสุขได้อย่าง บริสุทธิ์ใจไม่ต้องมีสิ่งหลอกลวง เคลือบแฝง ซ่อนเร้นกัน เพราะ บ้านย่อมประกอบด้วย พ่อ, แม่, ลูก, ญาติ พี่น้อง ซึ่งทุกคนมี ความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดแยกไม่ออก จึงจำเป็นที่ทุกคนภายในบ้านจะต้องปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามครรลองของประชาธิปไตย การปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามครรลองของประชาธิปไตยนั้น อาจ จำแนกได้หลายอย่าง แต่ดิฉันจะขอกล่าวเฉพาะหัวข้อที่จำเป็น สำหรับชีวิตภายในบ้านเท่านั้น

สิ่งจำเป็นที่ทุกคนในบ้านจะต้องยึดถือตามหลักของประชาธิปไตย ก็คือ ทุกคนจะต้องยอมรับว่าแต่ละคนในบ้านเป็นบุคคล

ทั้งความสำคัญ การยอมรับในความสำคัญของบุคคลนั้น ทำให้
ง่าย คือ พยายามรู้จักธรรมชาติของแต่ละเพศแต่ละวัย ซึ่งแตก
ต่างกันออกไป เช่น ผู้เป็นพ่อ—แม่ จะต้องยอมรับว่า ลูก ๆ
ของตนนั้นยังเป็นเด็ก เด็กย่อมจะต้องดกกันบ้าง ทะเลาะกันบ้าง
เพราะตามธรรมชาติของมนุษย์ย่อมมีความขัดแย้งกัน ไม่ใช่จะ
กล้อยตามกันไปเสียหมด ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องอยู่เองที่ลูก ๆ จะต้อง
ดกเถียงกัน แต่การดกเถียงกันนั้น พ่อ แม่ ต้องสอนให้ลูก ๆ
เป็นคนมีเหตุผล เพราะเหตุผลเท่านั้นที่จะช่วยให้การดกเถียงยุติ
ลงได้ บ้านใดขาดเหตุผลบ้านนั้นย่อมไม่สงบสุข เพราะเราไม่
สามารถจะตัดสินข้อขัดแย้งใด ๆ ได้เลย ถ้าไม่ใช่เหตุผล นอก
จากพ่อแม่จะเป็นผู้ที่มีเหตุผลแล้ว พ่อแม่ยังต้องสอนลูก ๆ ให้
เป็นคนมีเหตุผลด้วย เช่น ถ้าลูกอายุ ๗-๘ ขวบ ต้องการของ
เล่นที่เป็นรถยนต์คันเล็ก ๆ ราคาไม่แพงนัก พ่อแม่ก็ขอให้
มาอีกวันสองวันลูกเห็นเครื่องบินราคาแพงและอยากได้ พ่อแม่ก็
ควรจะใช้เหตุผลบอกกับลูกให้รู้ว่า คนเรานั้นต้องการใช้เงิน
สำหรับซื้ออาหาร ซื้อเสื้อผ้า ซื้อหนังสือเรียนด้วย ไม่ใช่มีเงิน

ไว้สำหรับซื้อของเล่นแต่อย่างเดียว เราควรเล่นรถยนต์ที่มีอยู่เสีย
ก่อน ต่อมาอีกสักหนึ่งเดือนหรือกระยะหนึ่ง พ่อแม่มีเงินเพิ่ม
ขึ้น หรือรับเงินเดือนงวดใหม่ จึงจะซื้อของเล่นชิ้นใหม่ได้ แต่
การซื้อของเล่นก็ไม่ควรซื้อแพง ๆ และไม่ควรรซื้อในระยะติด ๆ กัน
ด้วย พ่อแม่บางคนคิดว่าลูกยังเล็ก การที่จะพูดอะไรให้ฟังนั้น
ลูกจะไม่รู้เรื่อง ความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะลูกในสายตา
ของพ่อแม่มันยังเป็นเด็กอยู่เรื่อย แม้เติบโตจนอายุ ๑๓—๑๔ ปี
แล้วยังเอาระเบิดขว้างปากคนอันจนได้รับอันตราย พ่อแม่ก็ยังคิด
ว่าเป็นเด็กอยู่นั่นเอง ฉะนั้นถ้าพ่อแม่คิดว่าลูกเรายังเล็ก ยังไม่
ควรสอนไม่ควรบอกเหตุผล พ่อแม่ก็ไม่ทราบว่าจะตั้งต้นสอนลูก
กันตอนไหน ? อายุเท่าไร ? ในที่สุดก็จะไม่ได้สอนอะไรเลย
อนาคตของลูกจึงต้องอยู่ในเงอมน้ำมือของยาเสพติดของอบายมุข
และเป็นภาระแก่ตำรวจ ความจริงการสอนเด็กนั้น กระทำได้ตั้ง
แต่ยังเด็กยังเล็กอยู่ โดยนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน
เช่นการที่เด็กมแสดงปฏิกิริยาพอใจหรือไม่พอใจเหล่านั้นมาเป็น
แบบฝึกหัดของการใช้เหตุผลได้เลย

ในขณะที่เดียวกันพ่อแม่จะต้องยอมรับในความสำคัญของเขา ด้วยเหมือนกัน เช่น พ่อแม่สัญญากับลูก ๆ ตัวเล็ก ๆ อายุ ๕ ขวบว่าจะชอขนมมาฝาก พ่อแม่ก็ต้องชอมาฝากตามสัญญา อย่าละเลยว่าเขายังเด็กไม่เป็นไร เพราะจะเป็นการเพาะนิสัยลูกให้ขาดความรับผิดชอบ และไม่รู้จักรักษาสัญญากับคนอื่นไปด้วย เนื่องจากพ่อแม่ไม่เคยทำให้บุตรเห็นความสำคัญในเรื่องเหล่านี้ โดยพ่อแม่ละเลยเสียเอง บุตรก็จะละเลยไม่รักษาสัญญาต่อครู ไม่รักษาสัญญาต่อพ่อแม่ และต่อผู้อื่นไปด้วย

ในเรื่องของการยอมรับความสำคัญของแต่ละคนในบ้านนั้น นอกจากพ่อแม่ ลูก ญาติพี่น้องแล้ว เรายังลืมว่า เรามีคนรับใช้ด้วย ในหลายบ้านมีคนรับใช้ คนครัว คนรถ คนสวน ฯลฯ คนเหล่านี้มีความสำคัญสำหรับครอบครัวเรา งานในบ้านจะสับสนวุ่นวายถ้าขาดบุคคลเหล่านี้ ฉะนั้นเราจะต้องถือว่าเขาเป็นบุคคลที่เราจะละเลยไม่ได้ต้องให้เกียรติเขาตามสมควร เพราะสมัยนี้ไม่ใช่สมัยของการมีทาส จะได้ด่าว่าขู่เข็ญเขาได้ตามใจชอบ ผู้เป็นนายท้าวไพร่ข่าเกรงนั้น เขาไม่ใช่วิธีขู่เข็ญ

ในการปกครองคน และจะต้องว่ากล่าวตักเตือนลูกถ้าลูก ๆ ใช้
 วิชาด่าขู่เข็ญคนรับใช้ในบ้าน เพราะทำอะไรไม่ถูกใจ ควรเตือน
 ลูก ๆ ให้รู้จักเห็นความสำคัญของคนเหล่านี้ด้วย ไม่ใช่ให้ท่าย
 ขนลุก ๆ ได้ใจ และนำวิธีการเหล่านี้ไปใช้ในสังคมนอกบ้าน
 เราต้องตระหนักอยู่เสมอว่า ชีวิตในระบอบประชาธิปไตยนั้น ทุก
 คนมีความสำคัญต่อกันและกันเสมอ เราคงจะได้พบได้ยินกัน
 บ่อย ๆ จากข่าววิหุ และหนังสือพิมพ์ว่า ลูกจ้างทำร้ายนายจ้าง
 คนรถปล้นเจ้าของบ้าน วิชาการเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ยาก ถ้าผู้เป็น
 นายรู้จักอะลุ่มอล่วย และสอนให้ลูกหลานในบ้านเป็นคนรู้จัก
 เห็นใจคนอื่น และใช้วิธีการปกครองโดยยึดหลักของประชาธิปไตย
 ตั้งแต่ต้น

อีกข้อหนึ่งที่น่าจะทำความเข้าใจเสียในตอนนั้นก็คือ
 การเลี้ยงอบรมลูกให้เป็นคนรู้จักยอมรับผิดเมื่อตนเองทำผิด การ
 ขอมรับผิดเมื่อตนเองทำผิดนั้นเป็นสิ่งที่ดี ที่ควรจะให้เกิดขึ้น
 เป็นนิสัย เพราะคนเราทุกคนจะไม่ทำความผิดเลยย่อมไม่ได้ เรา
 อาจทำผิดเพราะไม่รู้ ผิดเพราะไม่เคย ผิดเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์

ผิดเพราะสถานการณ์ต่าง ๆ บังคับ ฉะนั้นคนเราจึงทำผิดได้ แต่
 การที่เราทำผิดเราจะต้องยอมรับและปรับปรุงแก้ไข พ่อแม่บางคน
 มิได้คำนึงถึงในข้อนี้ เช่น ลูก ๆ เดินเตะขาเก้าอี้ทำให้เจ็บร้องไห้
 พ่อแม่ก็ไปดุด่าขาเก้าอี้ ไปตีขาเก้าอี้ แล้วปลอบลูก ความจริงควร
 จะสอนควรจะอธิบายให้เด็กฟัง ว่าตนเองพลาดพลั้งจนเจ็บตัว
 เพราะอะไร ไม่ใช่พาลโกรธสิ่งอื่น ๆ แม้แต่สิ่งที่ไม่มีชีวิตก็สอน
 ให้โกรธ ลูกก็จะไม่รู้จักรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง ไม่
 รู้จักว่าตนเองทำผิดอะไร กอຍแต่จะโทษคนอื่นสิ่งอื่นอยู่ร่ำไป วิธี
 การเช่นนี้จะทำให้ลูกอยู่ในสังคมประชาธิปไตยเขาไม่ได้

ทุกกล่าวมาทั้งหมดในระยะเวลาจำกัดนี้ก็พอจะชี้ให้เห็นได้
 แล้วว่า การที่เราจะรักษาประชาธิปไตยของเราไว้ให้ราบรื่นได้นั้น
 เราต้องเริ่มฝึกประชาธิปไตย ให้เกิดขึ้นตั้งแต่ในบ้านเสียก่อน
 ก่อนที่จะอบรมสั่งสอนเด็กในปกครองให้เป็นนักประชาธิปไตยที่
 สมบูรณ์ และขณะ เดียวกันก็ ต้องเข้าใจ ความหมายที่แท้จริงของ
 ประชาธิปไตยด้วย

ดิฉันขอจบบทความเรื่อง “ประชาธิปไตยในบ้าน” ไว้แต่
 เพียงเท่านี้ ก่อนจากกันดิฉันขอฝากบทกลอนไว้ว่า

อันประชาธิปไตยใครก็รู้
พูดกันอยู่หน้าหูหน้าขัน
เพราะความหมายใหญ่ยิ่งสำคัญ
ไม่รู้กันกลับเกี่ยงทำเลียงไป
อันที่จริงจะพูดไปก็ไม่ยาก
ถ้าเราอยากรู้ซึ่งถึงข้อไหน
“เคารพกัน” นั้นแหละหนาประชาธิปไตย
ครองชาติไทยใหญ่ยิ่งได้จริงเอย

ประชาธิปไตยในโรงเรียน

มะเดื่อ เสมา*

(ออกอากาศสถานีวิทยุศึกษา วันอังคารที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๗)

การจัดการศึกษาจะต้องสอดคล้องกับระบบการปกครอง
เมื่อประเทศปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย รัฐจะต้องมี
นโยบายให้การศึกษาเพื่อให้พลเมืองเป็นประชาธิปไตย โรงเรียน
จึงเป็นสถานที่ที่สำคัญที่สุดที่จะฝึกอบรมพลเมืองให้สอดคล้องกับ
ระบบการปกครองดังกล่าว บุคคลที่จะดำเนินงานในโรงเรียนให้
เป็นไปตามนโยบายของรัฐ คือครูและผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งจะ
ต้องจัดบทเรียนและระบบ การปกครองที่สามารถ สร้าง บรรยากาศ
แห่งความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียน เป็นผู้รับผิดชอบในกิจการของโรงเรียน
ทั้งปวง มีความสำคัญต่อโรงเรียนทั้งในด้านการปกครองคณะครู
นักเรียน การเรียนการสอน ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ภายใน
โรงเรียน จึงมีความสำคัญที่จะสร้างบรรยากาศแห่งความเป็นประ-

* กองแนะแนวการศึกษาและอาชีพ กรมวิชาการ

ชาติปไตยให้เกิดขึ้นในโรงเรียน ในการสร้างบรรยากาศในโรงเรียนให้เป็นประชาธิปไตยนั้น ผู้บริหารจะต้องดำเนินงานพร้อมกันหลาย ๆ ด้าน อาจเริ่มต้นด้วยการบริหารโรงเรียนโดยจัดตั้งคณะกรรมการบริหารโรงเรียนก็ได้ ตามปกติครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ส่วนมากมักรวบอำนาจการบริหารโรงเรียนไว้แต่ผู้เดียว ถ้าเป็นผู้มีคุณธรรมพอ และดำเนินงานถูกต้องตามความคิดของคณะครู และคนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนก็ทำให้โรงเรียนดำเนินงานไปด้วยดี ถ้าหากว่าการดำเนินงานไม่ถูกต้อง มักจะเกิดความยุ่งยากตามมา เช่น คณะครูแตกแยกกันเป็นหลายกลุ่ม ครูขาดความเอาใจใส่ ต่อกฎข้อบังคับและระเบียบวินัยของโรงเรียน ขาดความเอาใจใส่ต่อเด็ก การดำเนินงานของโรงเรียนจะยุ่งยากมากขึ้น แต่ถ้าใช้วิธีการบริหาร โรงเรียน โดยคณะ กรรมการบริหาร โรงเรียนแล้ว จะทำให้เกิด ความรู้สึก ว่า ทุกคน มี ส่วน ร่วม ในการบริหาร โดยมี ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่เป็นหัวหน้า มีกรรมการอื่น ๆ ที่คณะครูในโรงเรียนเลือกตั้งจากคณะครูจำนวนหนึ่ง หรือคนอื่น ๆ ซึ่งอาจจะ เป็นศิษย์เก่า ผู้ปกครองนักเรียนหรือบุคคลอื่น ๆ ที่คณะครูในโรงเรียนมีมติเชิญให้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการบริหาร โรงเรียน คณะกรรมการบริหารโรงเรียนนี้ จะทำหน้าที่ ในการวาง นโยบายใน

การบริหารโรงเรียนให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล และ
 ดำเนินงานตามระบอบประชาธิปไตย โดยถือความเห็นข้างมาก
 ของคณะกรรมการเป็นการตัดสินใจต่าง ๆ

ในโรงเรียนมัธยมและนักเรียน ฉะนั้น เพื่อให้เกิด
 บรรยากาศแห่งความเป็นประชาธิปไตยให้ทั่วถึงทั้ง โรงเรียน ผู้
 บริหารควรจัดให้นักเรียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย
 ด้วยการให้โอกาสนักเรียนได้แสดงออกด้วยการกระทำ โดยจัดให้
 มีสถานนักเรียน สถานจัดชนจากการเลือกตั้งของนักเรียนเอง ให้
 เขาได้เลือกตัวแทน เข้ามาร่วมเสนอข้อคิดเห็น ในการวางนโยบาย
 ของโรงเรียน โรงเรียนควรให้โอกาสแก่นักเรียนในการจัด
 กิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนเสนอข้อคิดเห็น ในการบริหารโรงเรียน
 อาจให้นักเรียนตั้งเป็นพรรค หรือเป็นกลุ่มคล้าย ๆ พรรคการเมือง
 หรือแบ่งเป็นชั้น ๆ โดยกำหนดให้เลือกตัวแทนเข้ามาในสภา
 นักเรียน จะมีตัวแทนนักเรียนที่คนแนะนำอยู่กับจำนวนนักเรียน
 ของโรงเรียนนั้น การดำเนินการในเรื่องนี้ในเบื้องต้น ควรจะมี
 การร่างธรรมนูญของสถานนักเรียนขึ้นก่อน เสร็จแล้วจึงดำเนิน
 การให้มีสถานนักเรียนขึ้น สถานนักเรียนอาจทำหน้าที่เป็นผู้ส่วน
 ร่วมเสนอความคิดเห็นเรื่องระเบียบวินัยของนักเรียน ในโรงเรียน

การจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแข่งขันกีฬา จัดทำหนังสือ
ทัศนศึกษา เป็นต้น สถานักเรียนนอกจากประกอบด้วยนักเรียน
ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมการแล้ว ควรมีครูเป็นที่ปรึกษา และ
ในการตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ นั้นควรใช้เสียงข้างมากเป็นเกณฑ์

นอกจากสถานักเรียนแล้ว ผู้บริหารน่าจะจัดให้มีชุมนุม
หรือชมรมต่าง ๆ ขึ้นในโรงเรียน เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้
เลือกกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยตามความ
ถนัด ความสนใจ และความต้องการของนักเรียน ครูอาจจะแนะ
ให้สถานักเรียนเป็นผู้ริเริ่ม หรือคณะกรรมการบริหารโรงเรียน
เป็นผู้ริเริ่มก็ได้ ชมรมหรือชุมนุมที่จะตั้งขึ้นในโรงเรียน จะต้อง
สำรวจความต้องการ และความสนใจของนักเรียนคู่ก่อน พร้อม
ทั้งต้องพิจารณาถึงความพร้อมของโรงเรียนประกอบด้วย โรงเรียน
มีครู มีเครื่องมือพร้อมที่จะจัดทำได้หรือไม่ ชุมชนต่าง ๆ ที่จัด
ตั้งขึ้นในโรงเรียน เช่นชุมนุมกีฬา อาจจะแยกประเภทของกีฬา
ออกเป็นหลายประเภท เช่น แบดมินตัน เทนนิส กรีฑา
ฟุตบอล บาสเก็ตบอล เป็นต้น ชุมนุมดนตรีและนาฏศิลป์
ชุมนุมการอ่านหนังสือ ชุมนุมวิทยาศาสตร์ ชุมนุมประวัติศาสตร์

เป็นต้น ชุมนุมเหล่านี้ประกอบไปด้วยคณะกรรมการที่เป็นนักเรียน
มีความสนใจร่วมกัน มีครูที่ปรึกษา ชุมนุมมาหน้าที่ดำเนินการ
เกี่ยวกับเรื่องที่นักเรียนสนใจร่วมกัน ร่วมกันทำและแสดง
กิจกรรมร่วมกัน เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออก
อย่างเต็มที่

โดยทั่วไปในการบริหารโรงเรียนนั้น โรงเรียนในประเทศไทยใช้ระบบการสอบคัดเลือกเข้าเรียนเป็นส่วนใหญ่ ระบบนี้
เปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้มีโอกาสแข่งขันกันให้สิทธิทุกคน
สมัครเข้าเรียนได้ แต่ระบบนี้มีผู้คัดค้านว่าไม่ยุติธรรม ที่ถูกแล้ว
ทุกคนไม่ว่าความสามารถจะด้อยกว่าก็มีสิทธิที่จะเข้าเรียนได้ โดย
เสียค่าใช้จ่ายเท่าเทียมกัน เพราะรัฐมีนโยบายที่จะให้การศึกษา
แก่ประชาชนให้ทั่วถึงกันทุกคน แล้วเหตุใดมาใช้ระบบคัดเลือก
ตั้งแต่ต้น เป็นการตัดสิทธิผู้ที่ยากจนไม่ให้มีโอกาสเข้าเรียนตาม
ความต้องการได้ ถ้าจะเล่าเรียนในโรงเรียนเอกชนก็ต้องเสียค่า
ใช้จ่ายสูงกว่าค่าเล่าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลมาก นักบริหารการ
ศึกษาทั้งหลาย ควรจะได้นำไปพิจารณาบ้าง เพื่อเป็นการส่งเสริม
ระบอบประชาธิปไตย ให้เกิดขึ้นในระบบโรงเรียนของเรา

ในด้านการจัดบทเรียน ครูเป็นตัวจักรสำคัญในการสั่งสอน
 อบรม ปลุกฝังให้นักเรียนเป็นไปตามความต้องการของสังคม และ
 ประเทศชาติ ซึ่งคนทั่วไปย่อมทราบกันดีอยู่แล้วองค์ประกอบของ
 โรงเรียนจะขาดครู นักเรียน และโรงเรียนไม่ได้ ฉะนั้นควรจะ
 ดำเนินการให้องค์ประกอบทั้งสาม ประการนี้ เป็นประชาธิปไตยให้
 จงได้ ถ้าครูและนักเรียนเป็นประชาธิปไตยโรงเรียนก็จะเป็น
 ประชาธิปไตย ครูจะเป็นผู้จัดบทเรียนเพื่อส่งเสริมความเป็น
 ประชาธิปไตยในโรงเรียนได้ตลอดเวลา ด้วยการจัดบทเรียนและ
 ใช้วิธีสอนให้ถูกต้อง คณะครูจะต้องร่วมมือกันปลุกฝังความเป็น
 ประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นให้ได้ ถ้าปรารถนาที่จะเห็นความเป็น
 ประชาธิปไตยเกิดขึ้นในประเทศอย่างแท้จริง นั่นก็คือจะต้อง
 สอดแทรกหรือจัดบทเรียนให้เป็นประชาธิปไตย ให้เด็กได้รูถึง
 สิทธิและหน้าที่ของเขาว่าอย่างไร ให้เขาได้ช่วยตัวเองและใช้
 ความสามารถของเขาอย่างเต็มที่ จัดให้นักเรียนได้แสดงความ
 คิดเห็นด้วยเหตุผล ฉะนั้นครูควรจะจัดบทเรียนให้นักเรียนได้มี
 การอภิปราย มีการค้นคว้า รายงานผล มีการโต้วาที ให้นักเรียน
 ได้แสดงความคิดเห็นโดยอิสระ มีการโต้แย้งด้วยเหตุผล ให้

นักเรียนเกิดความสนุกกับบทเรียนด้วยการได้ทำงานโดยอิสระ มีการประชุมปรึกษาร่วมกันในการจัดกิจกรรมเสริมบทเรียน หรือกิจกรรมในบทเรียน เช่น อาจตกลงกันในชั้นเรียนว่าควรจะเชิญวิทยากรภายนอกมาแสดงปาฐกถา หรือจัดดำเนินการกันเอง โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา เป็นต้น ในการสอนครูควรให้โอกาสนักเรียน แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทเรียนพอสมควร ครูจะต้องมีใจกว้าง และมีจิตใจเป็นประชาธิปไตย ไม่ถือว่าความคิดเห็นของครูเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่นักเรียนจะต้องเห็นด้วยและต้องเชื่อฟังเสมอ เพราะความคิดอย่างนี้ล้าสมัยเสียแล้วในปัจจุบัน ครูจะต้องปรับตัวให้เข้ากับเหตุการณ์ ปรับตัวให้ทันสมัยอยู่เสมอ และจะต้องคิดว่านักเรียนในปัจจุบันมีความคิดก้าวหน้าไปเป็นอันมาก ครูคนใดที่ไม่สามารถปรับตัวได้ ก็จะเสื่อมความนับถือลงไปทุกที ครูจะต้องฟังเหตุผลของเด็กที่ไม่เคยได้ออกไปนอกกติกาที่ทั้งครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดขึ้น ครูจะต้องเป็นผู้สอนให้เกิดค่านิยมในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย และการพัฒนาประเทศ เช่น สอนให้เด็กรู้จักสิทธิและหน้าที่ สอนให้เกิดความกล้าหาญ อดทน เสียสละ รักการทำงาน ตลอดจนรักการยุติธรรม รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มิใช่สอนให้เขา

เชื้อฟัง อยู่ในโอวาท อยู่ในคำสั่ง หรือสงบเสงี่ยมไม่กล้าแสดง
ความคิดเห็น การสอนแบบเก่า ๆ นั้นดูเหมือนไม่ได้ผลเสียแล้ว
เพราะไม่ได้ช่วยให้เด็กเกิดทักษะและค่านิยมแบบประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยจะซึมซาบ ในสายเลือดของคน ไทย ได้ทาง-
หนึ่งก็ด้วยการให้การศึกษาที่ถูกต้องและเป็นประชาธิปไตยตั้งแต่
เด็กยังอยู่ในเข่าอ้อม ผู้ที่จะทำให้เกิดความเป็นจริงเช่นได้ก็คือ
ผู้บริหารโรงเรียนและครู ฉะนั้นผู้บริหารโรงเรียนและครูน่าจะได้
พิจารณาบทบาทของการจัดบริหารโรงเรียนและบทเรียนกันใหม่เสียบ้าง
เพื่อว่าชนรุ่นใหม่ของเราจะได้เป็นประชาธิปไตยจริงๆ กันเสียที

ประชาธิปไตยในกิจกรรมของสังคม

วารุณี กนวรานิช*

(ถือโอกาสทางสถานีวิทยุศึกษา วันอังคารที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๗)

ในสังคมประชาธิปไตยไม่ว่าจะเป็นบ้าน โรงเรียน หรือ
ที่อื่นใดก็ตามแม้จะประกอบไปด้วยคนที่มีฐานะและบทบาทต่าง ๆ
กัน แต่จะมีส่วนหนึ่งซึ่งสมาชิกทุกคนมีความเท่าเทียมกัน สิ่งนี้
ก็คือสิทธิของความเสมอภาค

ความเสมอภาคหรือเท่าเทียมกัน ในสิทธิมนุษยชนนี้หมายถึง
ความที่ ทุกคนในฐานะที่เป็นคนย่อมได้รับความยุติธรรมอย่าง
เสมอภาคภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้ ทว่าใช้ความเท่า
เทียมกันในความเป็นครู ในความเป็นศิษย์ ในความเป็นพ่อ
ในความเป็นลูกไม่ เพราะบทบาทในฐานะดังกล่าวย่อมแตกต่างกัน
บางที่ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานของประชาธิปไตยตลอดจนการ
ปกครองระบอบประชาธิปไตย ยังไม่ลึกซึ้งฝังแน่นพอจึงทำให้
เกิดความขัดแย้งและช่องว่างระหว่างกันได้ ปัญหาทุกวันนี้

* กองแนะแนวการศึกษาและอาชีพ กรมวิชาการ

เกิดขึ้นส่วนหนึ่งจึงมาจากความสับสนในเรื่องหน้าที่และความรับผิดชอบ

องค์ประกอบอีกอย่างหนึ่งที่สำคัญไม่น้อยของสังคมคือความสัมพันธ์ ความสัมพันธ์ของคนต่างฐานะและบทบาทนั้นไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์แบบใด ข้อมีการเรียนรู้และเลียนแบบพฤติกรรม นั่นคือการสืบทอดมรดกของสังคมหรือวัฒนธรรมจากคนวัยหนึ่งไปสู่คนอีกวัยหนึ่งนั่นเอง ฉะนั้นในการเป็นประชาธิปไตย ปัญหาจึงอยู่ที่คนในรุ่นที่เป็นแบบอย่างของสังคมนั้น รู้ซึ้งแล้วหรือยังว่า ในสังคมประชาธิปไตยนี้สมาชิกส่วนใหญ่ต้องปฏิบัติตนอย่างไร

ในสังคมประชาธิปไตย สมาชิกส่วนใหญ่ต้องมีจิตใจสนับสนุนความเป็นประชาธิปไตย ทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์หรือแม้แต่สื่อมวลชน พึงช่วยกันอบรมและปฏิบัติต่อเยาวชนของชาติให้เป็นประชาธิปไตย และช่วยกันส่งเสริมความเป็นตัวของตัวเอง ให้สำนึกในหน้าที่และเชื่อมั่นในตัวเอง เนื่องด้วยบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมดังกล่าวมีอิทธิพลเหนือความรู้สึกนึกคิด ทักษะของเด็กมาก เพราะใกล้ชิดและมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดทุกอย่างให้แก่เด็ก ฉะนั้นเพื่อ

สร้างทัศนคติที่ดีให้แก่เยาวชนของชาติ ผู้บรรยายเห็นว่าบุคคล หรือสิ่งแวดล้อมเหล่านี้พึงปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีด้วย การกระทำและสิ่งที่เราพำสอนเด็ก ถ้าไม่เป็นไปในรูปรอยเดียวกัน แล้วย่อมเกิดปัญหา ทำให้เด็กแคว้งคว้าง ขาดสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ พยายามหาทางออกให้กับตัวเองซึ่งอาจจะเป็นทางนำไปสู่อันตรายได้ เช่น ในขณะที่เราพำสอนว่าทุกคนที่เกิดมาในฐานะที่เป็นคนย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกัน แล้วทำตัวอย่างให้เด็กเห็น ในทำนองอภิสิทธิ์ชน เช่น สอบไม่ผ่านแต่เข้าไปเรียนได้ ผู้ปกครองที่มีฐานะดีขี้รถ เก่งมาได้ รับการต้อนรับแตกต่างจาก ผู้ปกครอง ที่สวมรองเท้าแตะ รองเท้า นุ่งซิ่น หรือกางเกงธรรมดาจนรถเมล์และเดินเข้ามาในโรงเรียน หรือแพทย์ที่ทำให้การปฏิบัติต่อคนไข้ที่ฐานะต่ำนั้นเหมือนไม้ไผ่คน หรือค่านิยมของการรักพวกพ้อง หมู่คณะ บิดบังความผิดของลูกหลาน เพื่อนฝูง โดยปราศจากความยุติธรรม หรือการทำคนเสมือนนายของข้าราชการบางคน ขาดความซื่อสัตย์ สุจริต ใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม ทั้งยังยอมตัวเป็นทาสของนายทุนตัวการที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในสังคม ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในด้านเศรษฐกิจ กระทบไปถึงชีวิตความเป็นอยู่ และอื่นๆ ขำวคอรบชั้น

ที่เกิดขึ้นในวงการต่าง ๆ และอื่น ๆ อีกมาก สิ่งเหล่านี้เองที่ปลุก
 ผิงหยิ่งรากลึกลงไป ในจิตใจของเด็ก ก่อให้เกิดพฤติกรรมใน
 ทำนองเดียวกันติดตามมา ถ้าสมาชิกส่วนใหญ่ของสังคมไม่
 ตระหนักถึงความเป็นประชาธิปไตย และยึดมั่นในแนวนั้นแล้ว
 ก็ยากที่เราจะปลุกผิงความเป็นประชาธิปไตยลงไปในตัวเด็กได้
 เพราะคนในสังคมประชาธิปไตยต้องไม่วัดกันด้วยเงิน ไม่ประเมิน
 กันด้วยฐานะ แต่เราวัดกันด้วยความรับผิดชอบในฐานะของความ
 เป็นคน ซึ่งในทุกวันนี้การปฏิบัติจริง ๆ หาเป็นเช่นนั้นไม่ ท่าน
 ผู้ฟังคงจะเคยได้ยินคำพูดในทำนองสั่งสอนอบรมให้เห็นความ
 แตกต่างในการปฏิบัติต่อคนที่มาซื้อผักขาย โดยเฉพาะพวกที่มี
 กิจการเล็ก ๆ แบบพอประทังชีวิตไปวันหนึ่ง ๆ ทั้ง ๆ ที่ก็เป็น
 การดำเนินชีวิตด้วยอาชีพสุจริตอย่างหนึ่ง หรือคำพูดในทำนอง
 ปลุกผิงค่านิยมของการเป็นเจ้าของคนขายคน เหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรค
 ในการเป็นประชาธิปไตย

ในวิถีทางของประชาธิปไตย สมาชิกส่วนใหญ่ต้องไม่มี
 ใจเป็นเผด็จการ ไม่มอบความรับผิดชอบทุกอย่างให้กับผู้นำ แต่
 ต้องยอมรับความเสมอภาค และเคารพกติกาของการปกครองแบบ
 ประชาธิปไตย ฉะนั้นเพื่อปลุกผิงความเป็นประชาธิปไตย กฎ

ระเบียบวินัย ขอบังคับในสังคมใด ควรให้สมาชิกในสังคมนั้น
มีส่วนร่วมด้วย ทั้งนี้เพื่อขจัดความเหลื่อมลาที่ไม่เป็นธรรมให้
หมดไป เช่น ในการเลือกหัวหน้าชั้น ตัวแทนของห้องควรเป็น
บุคคลที่ทุกคนในห้องยอมรับและเชื่อมั่นว่าตนได้มีส่วนร่วมเลือกขึ้นมา
แม้ว่าจะไม่ใช่บุคคลที่ตนเสนอชื่ออยากให้เป็น แต่ก็ยังเป็นบุคคล
ที่คนส่วนใหญ่ในห้องไว้วางใจและลงคะแนนเสียงเลือกแล้ว
และเมื่อเลื่อนชั้นขึ้นไปก็ควรให้มีการเลือกตั้งใหม่ ส่วนตำแหน่ง
จะได้แก่คนเก่าหรือไม่นั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ไม่ควรจะสรุปเลือก
คนที่เคยเป็นมาเป็นอีกเพราะเหตุผลเพียงว่ารู้หน้าที่ดีแล้ว หรือ
เลือกกันเพราะความเป็นเพื่อนเป็นญาติ หรือเพราะเขาเป็นคน
ชอบเอื้อเฟื้อใจกว้าง โดยไม่คำนึงถึงหลักการและความรับผิดชอบ
ในนโยบาย ทางที่ดีเราควรจะช่วยกันสนับสนุนให้เด็กใช้สิทธิ์
ใช้เสียง ออกความเห็นในเรื่องที่เกี่ยวข้อกับผลได้ผลเสียของ
ตัวเด็กเอง ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เขาเหล่านั้นจะได้
ตระหนักว่า กฎ ระเบียบวินัย ขอบังคับต่างๆ ที่จะมีผลบังคับ
ใช้กับตนนั้น ตนได้มีส่วนร่วมเห็นชอบด้วยในหลักการนั้นๆ แล้ว
เสมือนหนึ่งเป็นของ ตัวและมีข้อผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามกฎระ-
เบียบวินัยและขอบังคับเหล่านั้นโดยดั่งตั้งใจหน้าและลับหลัง คือ

ไม่ถูกต้องตัวเอง เพราะถ้าตั้งขึ้นมาแล้วไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ วินัย และข้อบังคับเหล่านั้นก็ไม่ศักดิ์สิทธิ์ มีค่าไม่ต่างจากเศษกระดาษในตระกร้าผงนั่นเอง แล้วความขัดแย้ง การประท้วง ช่องว่างระหว่างกันจะลดลงไปได้อย่างไร

องค์ประกอบของความเป็นประชาธิปไตยนั้นนอกจากจะมีหลักของสิทธิเสรีภาพและหลักของความเสมอภาคซึ่งยังผลให้เกิดความเคารพในศักดิ์ศรีของผู้อื่น ทั่ว ๆ ไปที่บางท่อนอนนั้นอาจมีความคิดเห็นขัดแย้งกับตัวเราทั้งในด้านการพูดและการกระทำแล้ว ยังมีปัจจัยอีกอย่างหนึ่งที่ผู้บรรยายเห็นว่ามีความสำคัญสำหรับความรับผิดชอบที่จะมีต่อประเทศชาติ นั่นคือความสนใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม วิจารณ์และแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลในทางสร้างสรรค์เกี่ยวกับนโยบายการบริหารตัวบุคคล โดยเฉพาะต่อการใช้อำนาจหน้าที่และการปฏิบัติงานของข้าราชการ

สังคมยุคใหม่ในสายตาของเยาวชน

บังอร เอี่ยมรอด*

(ออกอากาศสถานีวิทยุศึกษา วันอังคารที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๑๗)

ในยุคปัจจุบันสังคมของเราได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ฉะนั้นไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ จำเป็นจะต้องปรับตนเองให้เข้ากับสภาพของสังคมยุคใหม่นี้ โดยเฉพาะสังคมประชาธิปไตย หลังจากเหตุการณ์ วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นต้นมา คำว่า "ประชาธิปไตย" ดูเหมือนจะเป็นคำพูดที่ได้ยินกันอยู่เสมอไม่ว่าที่ได้ก็ตาม มักมีคนสนทนากันถึงเรื่องของประชาธิปไตย โดยที่บุคคลเหล่านั้นเข้าใจความหมายของ "ประชาธิปไตย" ว่า หมายถึง การที่ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเสมอกัน ใครต้องการทำอะไรก็ยอมทำได้ และด้วยเหตุนี้เอง จึงเกิดเป็นปัญหาที่ยุ้งยากสำหรับบ้านเมืองของเรา กล่าวคือ เด็กต้องการทำอย่างหนึ่ง ผู้ใหญ่ก็ต้องการทำอีกอย่างหนึ่ง

* กองแนะแนวการศึกษาและอาชีพ กรมวิชาการ

เด็กหรือเยาวชนในขณะนั้น มีความคิดและความรู้สึกต่าง
 จากเยาวชนสมัยก่อนมาก ปัจจุบันนี้เด็กมิได้เชื่อและรับฟังความ
 คิดเห็นของผู้ใหญ่เสมอไป ซึ่งผิดกับสมัยก่อน ผู้ใหญ่ว่าอย่างไร
 เด็กก็จะต้องปฏิบัติตามอย่างนั้น แต่เพราะสังคมของเรา ได้เปลี่ยน
 แปลงไปมากนั่นเอง จึงทำให้เด็กในปัจจุบันแตกต่างกับเด็กสมัย
 ก่อน เด็กหรือเยาวชนส่วนใหญ่ในปัจจุบันนี้ มีความคิดว่าตนเอง
 เป็นส่วนหนึ่งของสังคมและเป็นกำลังสำคัญของประเทศ
 ชาติ ดังนั้นเขาควรจะมีส่วนร่วมในกิจการต่างๆ ของประเทศ ไม่
 ว่าจะจะเป็นในด้านใดของสังคม เศรษฐกิจ หรือการเมือง ดังที่
 เราจะเคยทราบกันอยู่เสมอ ๆ จากหนังสือพิมพ์ว่า นักเรียน นิสิต
 นักศึกษา ทำการประท้วงเกี่ยวกับสินค้าญี่ปุ่น ซึ่งนำเข้ามาขาย
 ในเมืองไทยมากเกินไป จนทำให้ประเทศของเราเสียเปรียบดุล
 การค้า หรือมีการประท้วงเพื่อเรียกร้องให้คนที่ม้อายุ ๑๘ ปี
 บริบูรณ์มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง และต้องการให้บุคคลที่ม้อายุ
 ๒๓ ปี มีสิทธิเข้ารับการเลือกตั้ง นอกจากการแสดงออกของ
 เยาวชนเหล่านี้ ในรูปของการประท้วงหรือการเดินขบวน ซึ่ง
 แสดงให้เห็นว่า ตนเองมีส่วนร่วมในสังคมด้วยแล้ว การแสดง
 ความคิดเห็นของเยาวชนบางครั้ง ปรากฏออกมาในรูปของการจัด

ได้ว่าที่ การอภิปราย และการจัดนิทรรศการต่าง ๆ เช่น นิทรรศการทางการเมือง ที่จัดขึ้นในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นต้น

การแสดงความคิดเห็น หรือความต้องการของเยาวชน ในลักษณะที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น บางครั้งทำให้เกิดปัญหา ขัดแย้งกันขึ้นระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ บางครั้งเป็นปัญหาที่ยุ้งยาก และลำบากใจแก่ทุกฝ่าย ฉะนั้นบทความนี้ จึงใคร่จะขอฝากความคิดเห็นบางประการ เพื่อเยาวชน ผู้ปกครอง ครู และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะได้ตระหนักว่า เด็ก ๆ หรือเยาวชนในระยะนี้ ต้องการแสดงออก ต้องการเป็นตัวของตัวเอง ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับว่า สิ่งที่ทำนั้นถูกต้องและดีแล้ว และด้วยความต้องการเช่นนั้นเอง จึงก่อให้เกิดปัญหาขึ้น คือ ต่างฝ่ายต่างก็ต้องการให้ฝ่ายตรงข้ามสนับสนุน และเห็นด้วยกับฝ่ายของตน ดังนั้นท่านผู้ปกครองที่ผู้ใดอยู่ในความปกครองของท่าน ผู้มีภาระและหน้าที่อันสำคัญอย่างยิ่ง อาจจะประสบปัญหาดังกล่าวนี้ เช่นในเรื่องความต้องการไม่ตรงกัน เกี่ยวกับการไว้ผมยาวของเยาวชน ซึ่งคิดว่าการไว้ผมยาวนั้น ทันสมัยและโก้เก๋ และคิดว่าสมัยนี้ถ้าใครยังไว้ผมสั้นอยู่ คนนั้นจะได้ชื่อว่าเป็นคนล้าสมัย ไม่ทันต่อโลก และปรับตัวเข้ากับสังคมไม่ได้ ความคิดและความต้อง

การของเขาวชндังกล่าวนี้ กลับเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ของพ่อ
แม่ ผู้ปกครอง หรือครู เพราะผู้ใหญ่เห็นว่า เมืองไทยของเรา
เป็นเมืองร้อน การไว้ผมยาวจึงไม่เหมาะสม และการไว้ผมควรว
เป็นเรองของผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ฉะนั้นเมื่อความต้องการของแต่ละ
ฝ่ายไม่ตรงกัน จึงเกิดเป็นปัญหาขึ้น เพื่อให้ปัญหาในลักษณะนี้
ลดน้อยลง ทั้งสองฝ่ายน่าจะตกลงกันได้ ด้วยการประนีประนอม
ฝ่ายผู้ใหญ่ น่าจะ อนุโลมให้บุตร หลานของตนไว้ ผมยาวได้บ้างพอ
สมควร และในเวลาเดียวกัน ถ้าผู้ใหญ่อนุญาตให้เด็กไว้ผมยาว
ได้ เด็กก็ควรจะรู้จักรักษาความสะอาดผมของตนเอง รู้จักหวีให้
เป็นระเบียบ ผมก็ควรยาวพอสมควร มิใช่ยาวจนเกินไป จน
ทำให้บางครั้งมองดูแล้ว ไม่ทราบว่าเป็นหญิงหรือเป็นชาย ถ้า
เด็กสามารถปฏิบัติตนได้เช่นนั้น ผู้ใหญ่ก็น่าจะยินยอมให้เด็กไว้
ผมได้ตามความต้องการ ถ้าทั้งสองฝ่ายไม่เอาแต่ความต้องการของ
ตนเองเป็นใหญ่ ปัญหาที่อาจลดน้อยลงได้

อีกประการหนึ่ง ใครจะขอฝากความคิดเห็นไว้แก่เขาวชน
ของชาติว่า สังคมปัจจุบันนี้เป็นสังคมแบบประชาธิปไตย ฉะนั้น
เราควรจะได้ศึกษาและค้นคว้าเรื่องประชาธิปไตยให้ถ่องแท้และดี
ยิ่งขึ้น เพราะประชาธิปไตยมิได้มีความหมายเพียงว่า ทุกคนมี

สิทธิและเสรีภาพเสมอกันเท่านั้น มิได้หมายความว่าใครจะ
ทำอะไรก็ได้ตามใจชอบ ไม่พอใจสิ่งใดก็ทำลายหรือเผาเสีย ไม่
พอใจใครก็ก่อการวิวาท การกระทำดังกล่าวนี้ มีลักษณะประชา-
ธิปไตยที่แท้จริงหรือไม่ ถ้าทุกคนหรือทุกฝ่ายมีความคิดเห็นผิด
ดังกล่าวนี้ เมืองไทยของเราคงจะมีข่าวการปะทะ วิวาท ประหัด
ประหารกันไม่เว้นแต่ละวัน ขอให้คิดพิจารณาให้ดีว่า การกระทำ
เช่นนี้สมควรที่จะใช้เป็นวิธีการแก้ปัญหา หรือตัดสินปัญหาหรือ
ไม่ การแก้ปัญหาโดยวิธีที่รุนแรง หรือเผด็จการนั้น ทุกคนคง
ไม่ชอบแน่ จริงอยู่ประชาธิปไตยเป็นสิ่งซึ่งทุกคนปรารถนา ไม่
ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นที่บ้าน ที่ทำงาน หรือที่
โรงเรียนก็ตาม โดยเฉพาะ ที่บ้านระหว่าง ลูกกับพ่อแม่ เด็ก ๆ
ต้องการเป็นประชาธิปไตย ฉะนั้น ถ้าคุณพ่อ คุณแม่ จะให้ความ
เป็นประชาธิปไตยแก่เด็กบ้าง เป็นต้นว่า ให้เสรีภาพแก่เด็กบ้าง
ในบางโอกาส ให้เด็กได้ชี้แจงเหตุผล และแสดงความคิดเห็น
ซึ่งผู้ใหญ่ควรจะรับฟังไว้บ้าง ถ้าเป็นสิ่งที่ถูกและมีเหตุผลเพียง
พอ เพราะความคิดของเด็กในบางครั้งอาจจะถูกและดีก็ได้

ในทำนองเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นนายจ้างกับลูกจ้าง ผู้บังคับ
บัญชากับผู้ปฏิบัติงาน หรือครูกับศิษย์ก็ตาม ถ้าทุกฝ่ายยอม

ยอมรับฟังความคิดเห็นกันบ้าง ก็จะช่วยให้การอยู่ร่วมกันได้อย่าง
สันติสุข ครูก็เช่นเดียวกัน ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น
และรับฟังความคิดเห็นของเด็ก ในบางครั้งถ้าความคิดเห็น
นั้นถูกต้องและมีเหตุผลเพียงพอ แต่เด็กก็ควรเป็นประชาธิปไตย
กับครูด้วย คือ ไม่เอาแต่ใจตนเองว่าจะต้องได้ตามความต้องการ
เสมอไป เพราะบางครั้งยอมเป็นไปไม่ได้

ความต้องการมีเสรีภาพในการกระทำต่าง ๆ ของแต่ละฝ่าย
นี้เอง ทำให้เกิดปัญหาขึ้นและปัญหาต่าง ๆ อาจลดน้อย หรือ
เบาบางลงได้ ถ้าทุกฝ่ายมีการตกลงกัน การบังคับกับให้ฝ่ายหนึ่ง
ยอมรับในความคิดหรือการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่งนั้น เป็นวิธีการ
รุนแรง ทำให้เกิดความไม่พอใจกัน ฉะนั้น การประนีประนอม
กันถือว่าเป็นการแก้ปัญหาโดยสายกลาง เพราะไม่รุนแรงจนเกินไป
ไป ซึ่งยังให้ความพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่ายด้วย และความพอใจ
ด้วยกันทั้งสองฝ่ายนี้เอง เป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา เพราะช่วยให้
อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข.

เก่ากับใหม่ - ผู้ใหญ่กับเด็ก

อภิชาติ เสรณ์วิจัยกิจการ*

(ออกอากาศสารานุกรมศึกษา วันอังคารที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๑๗)

คนแต่ละคนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่นตลอดเวลา ชีวิตประจำวันต้องพบปะพูดคุยและทำงานร่วมกับผู้อื่น พ่อแม่ต้องพบปะพูดคุยและอยู่ร่วมกันกับลูก ๆ ครูบาอาจารย์ก็ต้องทำการสอนและคลุกคลีอยู่กับนักเรียน เป็นต้น แต่สิ่งหนึ่งที่มักจะเกิดตามมา ก็คือปัญหา สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาก็คือเนื่องจากบุคลิกภาพของแต่ละคนไม่เหมือนกัน บุคลิกภาพนี้ได้แก่อุปนิสัยใจคอ ทักษะสติ ความต้องการ และอื่น ๆ ซึ่งแสดงออกมาในรูปของความประพฤติ เมื่อบุคลิกภาพของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ก็จะมีการแยกประเภท บุคลิกภาพของผู้ใดมีลักษณะคล้ายคลึงกัน จะรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มเป็นพวก และเป็นที่ทราบกันดีว่า ถ้ากลุ่มคนสองกลุ่มมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกันหรือความขัดแย้งกัน ปัญหาย่อมเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่นครอบครัวหนึ่งมีพ่อแม่และลูก ๆ พ่อแม่และลูก ๆ แต่งกายเรียบร้อย และ

* กองแนะแนวการศึกษาและอาชีพ

ไว้ผมสั้นเพื่อจะได้ดูสะอาดตาสบายใจแก่ผู้เข้ามาพบเห็น แต่ลูก ๆ กลับมีความคิดเห็นว่า การไว้ผมยาวและแต่งกายให้เหมือนกับวัยรุ่นส่วนมากในต่างประเทศเป็นสิ่งสวยงามดี เป็นค่านิยมอันหนึ่งของคนวัยรุ่น จึงพากันไว้ผมยาวประบ่า พฤติกรรมอันนี้เองที่ทำให้เกิดความขัดแย้งกันในครอบครัว เป็นต้น ตัวอย่างอันนี้เป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งในหลายร้อยหลายพันตัวอย่าง ซึ่งท่านผู้ฟังได้พบได้เห็น และคงจะเคยเผชิญกับมันด้วยตัวของท่านเองมาแล้ว แต่ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนี้เราก็สามารถแก้ไขหรือจัดให้หมดไปได้ โดยใช้วิธีการประนีประนอมหรือปรับตัวเข้าหากัน

ธรรมชาติได้สร้างให้คนเราทุกคนมีความสามารถพิเศษอยู่ประการหนึ่งคือ ความสามารถในการปรับตัว เพราะคนเราต้องอยู่ร่วมกัน ต้องพึ่งพาอาศัยกันตลอดเวลา การปรับตัวนี้ได้หมายถึงการปรับตัวแบบจึงจกตุ๊กแกที่สามารถเปลี่ยนสีของผิวหนังได้ตามสีของสภาพแวดล้อม แต่การปรับตัวของมนุษย์นั้นก็คือการปรับตัวตามความต้องการของคนหมู่มากหรือสังคม ปรับจิตใจและความรู้สึกให้ยอมรับสภาพสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม แม้ธรรมชาติจะสร้างความสามารถ ในการปรับตัว ให้คนทุกคนแล้วก็ตาม แต่ความสามารถก็เป็นเพียงความสามารถที่แฝงตัวอยู่ ต้องรู้จักนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ดังนั้นคนแต่ละคนย่อมแสดง

ออกซึ่งการปรับตัวได้ไม่เท่ากัน เพราะการเรียนรู้วิธีการปรับตัว
 ของคนแต่ละคนแตกต่างกัน เราอาจจะกล่าวได้ว่า การปรับตัวนี้
 เป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่ต้องนำมาใช้และต้องเรียนรู้เพิ่มเติมอีกด้วย

ก่อนที่คนเราจะนำเอาความสามารถในการปรับตัวมาใช้นั้น
 เรามักจะพบกับมูลเหตุ ๒ ประการที่ทำให้ยากต่อการปรับตัวคือ

๑. ความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมเก่ากับวัฒนธรรมใหม่
๒. ความแตกต่างระหว่างวัยของเด็กและผู้ใหญ่

ตามปกติแล้ววัฒนธรรมของคนแต่ละชาติ แต่ละสังคม
 ข้อมเจริญอกงาม ความเจริญอกงามนี้จำเป็นอยู่เองที่จะต้องมี
 การเปลี่ยนแปลงในบางสิ่งบางอย่าง เช่น สังคมไทยในสมัยก่อน
 ผู้ชายเรานุ่งผ้าม่วง และวัฒนธรรมได้วิวัฒนาการมาเรื่อย ๆ จน
 ผู้ชายไทยหันมาสวมกางเกงขายาวแบบสากลนิยมเป็นต้น ทั้งนี้
 เพราะวัฒนธรรมเก่ากับวัฒนธรรมใหม่ได้ผสมผสานกลมกลืน
 กันที่ละเล็กทีละน้อย แต่เป็นที่เชื่อแน่ว่าในช่วงตอนที่มีการเปลี่ยน
 แปลงจากการนุ่งผ้าม่วงมาเป็นการสวมกางเกงนั้น มักจะมีความ
 ขัดแย้งกันแน่แท้ความขัดแย้งนั้นก็หมดไป เพราะวัฒนธรรมใหม่
 สามารถใช้ได้ดั่งกับคนในสังคม การสวมกระโปรงแบบมินิสเกด
 ของผู้หญิงเป็นอีกตัวอย่างหนึ่ง คนกลุ่มหนึ่งคุ้นเคยกับวัฒนธรรม
 นั้นอยู่แล้วมักจะรู้สึกสบายใจ แสดงความคิดเห็นคัดค้าน เห็น

ว่าเป็นสิ่งที่ทำลายวัฒนธรรมไทย ทว่าผู้หญิงไทยควรแต่งกายมีคชิต
 ถ้าคนกลุ่มหนึ่งอำนาจหรือสิทธิก็จะคงกฎหรือระเบียบแบบแผนขึ้น
 ใช้บังคับคนที่เข้ามาอยู่ร่วมด้วย เช่น นักเรียนหญิงที่มาโรงเรียน
 ห้ามสวมกระโปรงสูงกว่าเข่าเท่านั้นเท่านั้น เป็นต้น ส่วนคน
 อีกรุ่นหนึ่งซึ่งมักจะเป็นเด็กสาววัยรุ่น มีความคิดเห็นในทาง
 ตรงกันข้าม เห็นว่าการสวมกระโปรงแบบมินิสะเก็ตสวยดี ไม่
 เกะกะรุงรัง เป็นการประหยัดเนื้อผ้า และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง
 เป็นสิทธิของบุคคล เป็นต้น ในทำนองเดียวกันกับนักเรียนชาย
 วัยรุ่นก็มีความต้องการไว้ผมยาว ซึ่งขัดกับระเบียบของโรงเรียนที่
 ทางกระทรวงศึกษาธิการได้วางไว้ โดยอ้างเหตุผลว่าสวยดีไม่เป็น
 อุปสรรคต่อการเรียน ประหยัดค่าตัดผม จากตัวอย่างข้างต้น แสดง
 ให้เห็นว่าวัฒนธรรมใหม่จากต่างประเทศ ได้ถูกนำเข้ามาเผยแพร่
 ในสังคมไทย เพราะคนกลุ่มหนึ่งเห็นว่าน่าจะใช้ได้ในสังคมไทย
 เมื่อนำเข้ามาแล้วก็ก่อให้เกิดความขัดแย้ง เพราะคนอีกรุ่นหนึ่ง
 ยังไม่ยอมรับวัฒนธรรมใหม่นั้น ปัญหาจึงเกิดขึ้นทุกจุดนี้

ส่วนวัยหรืออายุของบุคคลในสังคมมีส่วนก่อให้เกิดปัญหา
 เด็กหรือผู้ที่มีอายุต่ำกว่า ๒๕ ปี จะมีบุคลิกภาพที่แตกต่างจากผู้
 ใหญ่หรือผู้ที่มีอายุสูงกว่า ๒๕ ปีขึ้นไป เด็กวัยรุ่นเป็นบุคคลที่

อยู่ในช่วงแห่งการสำรวจตนเองและสิ่งแวดล้อมหรือสังคม มี
 พลังงานทางด้านร่างกายและทางความคิดสูง แต่ยังขาดการควบคุม
 พลังงาน ฉะนั้นการแสดงออกย่อมจะรุนแรง เร็วร้อนและทดลอง
 ทำสิ่งต่าง ๆ แบบถูก ๆ ผิด ๆ ส่วนผู้ใหญ่เป็นบุคคลที่มีประ-
 สบการณ์มาก ได้พบได้เห็นและอาจจะได้เผชิญกับสิ่งต่าง ๆ มา
 มากมายพร้อมกันนั้นเกิดระหัดถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการกระทำ
 และ ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้ใหญ่ได้พบ ได้เห็น และได้เผชิญมา
 อย่างซาซึน ทำให้ผู้ใหญ่เกิดทัศนคติ หรือแนวความคิดของ
 ตนเอง บางคนเชื่อและยึดถือทัศนคติและแนวความคิดของตนเอง
 อย่างเคร่งครัด เมื่อเป็นเช่นนั้น การแสดงออกของเด็วยุ่ร้อน และ
 ของผู้ใหญ่จึงแตกต่างกัน และอาจจะขัดแย้งกัน เมื่อไรที่การ
 แสดงออกขัดแย้งกัน และประนีประนอมกันไม่ได้ เมื่อนั้น
 ปัญหาที่ต้องเกิดขึ้น

มูลเหตุ ๒ ประการที่กล่าวข้างต้น คือ ความขัดแย้ง
 ระหว่างวัฒนธรรมเก่าและวัฒนธรรมใหม่และความแตกต่างระหว่าง
 วัยของเด็กและผู้ใหญ่ เป็นอุปสรรคที่สำคัญที่ทำให้คนแต่ละ
 กลุ่มในสังคมไม่สามารถปรับตัวเข้ากันได้ ทั้งนี้เพราะกลุ่มคนแต่
 ละกลุ่มยึดถือเอาทัศนคติและแนวความคิด ของตน เป็น หลักอย่าง
 เคร่งครัด จึงเกิดการประนีประนอมกันไม่ได้ หรือจะกล่าวอีก

นัยหนึ่งก็คือ ไม่สามารถนำเอาการปรับตัวมาใช้ ฉะนั้นก่อนมีการปรับตัวเราควรตั้งคำถามตนเองว่า

๑. เรายอมรับหรือยังว่า วัฒนธรรม เป็น สิ่งที่เจริญงอกงามได้ ? จริงอยู่สังคมหนึ่ง ๆ ย่อมมีวัฒนธรรมประจำสังคมนั้น แต่คนในสังคม เราต้อง มีการติดต่อคบค้าสมาคม กับคน อื่นสังคมหนึ่ง จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะรับเอาวัฒนธรรมของอีกสังคมเข้ามา ดังนั้นวัฒนธรรมประจำสังคมก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลงไป

๒. เรายอมรับหรือยังว่าคนแต่ละ คนมีทัศนคติ และแนวความคิดเป็นของตนเอง ? โดยปกติคนแต่ละคนมีประสบการณ์ต่าง ๆ ประสบการณ์ เหล่านั้นจะ ทำให้คน แต่ละคน เกิดทัศนคติ และแนวความคิดของตนเอง และใช้ทัศนคติและแนวความคิดของตนเองเป็นมาตรฐานในการตัดสินสิ่งต่าง ๆ ว่า ดีหรือไม่ดี ถ้าสิ่งใดเกิดขึ้น และ ตรงตามทัศนคติและแนวความคิดของตนเอง ก็จะตัดสินว่าสิ่งนั้นดี แต่ถ้าสิ่งใดเกิดขึ้นและแตกต่างไปจากทัศนคติและแนวความคิดของตนเอง ก็จะตัดสินว่าสิ่งนั้นไม่ดี หรือผิดทันที เช่น เราเห็นเด็กนักเรียนชายคนหนึ่งไว้ผมยาวประบ่า ซึ่งไม่ตรงกับทัศนคติของเรา เรามักมีแนวโน้มว่าเด็กนักเรียนคนนั้นมีความประพฤติไม่ดี เป็นต้น ถ้าเราจะคิดพิจารณาให้ถ่วงแล้ว

นักเรียนคนนั้นก็จะมโนมโนคิดว่าเราเป็นคนกล้าสมर्थก็ได้ ดังนั้นคนแต่ละคนย่อมมีทัศนคติและแนวความคิดเป็นของตนเอง เมื่อเราตระหนักถึงข้อนี้ ก็จะทำให้เราเคารพความคิดของบุคคลอื่นได้

๓. เราเข้าใจถึงพัฒนาการของคนแล้วหรือยัง ? การเรียนรู้หรือเข้าใจถึงความเจริญเติบโตทั้งร่างกายและจิตใจของคนทุกคน ช่วงอายุเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ไม่ยาก ถ้าจะทำความเข้าใจกับมัน วิธีที่ง่ายที่สุดในการเข้าใจพัฒนาการของคนก็คือ การอ่านหนังสือประเภทที่เกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเฉพาะ หนังสือประเภทหนังสือได้อาย และมอยู่ในห้องสมุดแทบทุกแห่ง ดังนั้นถ้าเราเข้าใจถึงพัฒนาการของคนแล้วเราก็จะเข้าใจถึงผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น อันเป็นหนทางที่จะทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อบุคคลอื่น

ถ้าคนแต่ละคนใน สังคมยอมรับ และเรียนรู้สิ่ง ๓ สิ่งดังกล่าวมาแล้วข้างต้น การนำความสามารถในการปรับตัวมาซึ่งก็ย่อมกระทำได้ไม่ยาก ขอยกตัวอย่างเรื่องการไว้ผมยาวของนักเรียนชายอีกครึ่งหนึ่ง ตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ห้ามนักเรียนไว้ผมยาว เพราะผู้บริหารการศึกษาได้ตระหนักว่าการไว้ผมยาวเป็นสิ่งที่ดูแล้วไม่เจริญหูเจริญตา ดูกรงรัง นัก

เรียนมีเวลาน้อยที่จะมารักษาเส้นผมให้สะอาด ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการเรียนหนังสือ ฉะนั้นเส้นผมอาจจะเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค เช่นเหาได้ แต่ในปัจจุบัน นักเรียนชายบางโรงเรียนและบางคนเห็นว่า การไว้ผมยาวนั้นสวยดีเมื่อนักเรียนในต่างประเทศก็ยังไว้ผมยาวกันได้ เป็นสิทธิของนักเรียน ดังนั้นความต้องการของนักเรียนจึงขัดแย้งกับระเบียบที่ผู้บริหารการศึกษาได้วางไว้ อย่างไรก็ดี ผู้บริหารการศึกษาที่เข้าใจถึงสาเหตุแห่งพฤติกรรมของนักเรียนเหล่านี้ได้ดี เข้าใจถึงความเจริญงอกงามของวัฒนธรรม เข้าใจถึงพัฒนาการของเด็กและไม่ยึดถือเอาระเบียบที่วางไว้เป็นหลักตายตัว ดังนั้นผู้บริหารการศึกษาจึงได้ปรับปรุงผ่อนปรนระเบียบเกี่ยวกับกับการไว้ผม ของ นักเรียน ชาย ให้เป็นไปตามความต้องการ เพราะเชื่อมั่นว่า นักเรียนที่ไว้ผมยาวคงจะรู้จักหน้าที่ในการรักษาเส้นผมให้สะอาด และเรียบร้อย อีกทั้งการไว้ผมยาวก็ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ และการเรียนของนักเรียน ตัวอย่างอันหนึ่งชี้ให้เห็นว่า ถ้าสมาชิกในสังคมยอมรับและเรียนรู้สิ่ง ๓ สิ่ง คือ วัฒนธรรมเป็นสิ่งเจริญงอกงามได้ ที่สัณคดีและแนวความคิดของแต่ละคนไม่เหมือนกัน และเข้าใจถึงพัฒนาการของคน จะทำให้สามารถปรับตัวและหาทางประนีประนอมกันได้ อันเป็นหนทางที่จะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเพื่อ ปลูกฝังประชาธิปไตยแก่นักเรียน*

ประชาธิปไตยนั้นมิใช่เป็นเพียงระบบการปกครอง แต่เป็น
แนวการดำเนินชีวิต ซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานของระเบียบวินัย และ
ความรับผิดชอบร่วมกันของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม เริ่มแต่กลุ่ม
ย่อยอันได้แก่ครอบครัวจนถึงกลุ่มใหญ่คือประเทศชาติ การจะ
บอกกันว่า ประชาธิปไตยคืออะไร ควรปฏิบัติอย่างไรจึงจะได้
ชื่อว่าเป็นนักประชาธิปไตยเป็นของง่าย แต่ใครจะเป็นประชาธิปไตย
ได้แท้จริง แค่นี้ เพียงใด เป็นสิ่งยากยิ่ง ยากทั้งความ
เข้าใจ ยากทั้งการปฏิบัติ เราจึงควรมีวิธีปลูกฝังนิสัยในเรื่องนี้
กันหลาย ๆ ทางหลาย ๆ วิถี และถ้าจะหวังให้เกิดผลโดยจริงจัง
ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวาง รากฐาน กัน ตั้งแต่เด็ก เล็ก ๆ
เป็นต้นไป โดยพยายามแทรกหลักและวิธีการของประชาธิปไตย
ให้เข้าสู่จิตใจของเด็กให้ได้มากที่สุด ไม่ว่าจะในชีวิตในบ้าน
ในโรงเรียน และชีวิตสังคม เพื่อเขาจะได้เป็นนักประชาธิปไตย
ที่ดีของชาติในวันข้างหน้า

* จากหนังสือคู่มือแนะแนว "ประชาธิปไตยในโรงเรียน" จังหวัดนนทบุรี

การปลูกฝังประชาธิปไตยในบ้านน่าจะง่ายกว่าในโรงเรียน เพราะเป็นกลุ่มชนส่วนน้อย มีความใกล้ชิดสนิทสนม ความเคารพนับถือ ความรักใคร่เข้าใจกันเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว เพียงแต่ว่า พ่อ แม่ หรือผู้ปกครอง ไม่ใช่อำนาจสิทธิ์ขาดให้อยู่กับตน เพียงฝ่ายเดียว พยายามใกล้ชิดเด็กมีเวลาพูดคุยกัน เปิดโอกาสให้เด็กหรือผู้อยู่ในปกครองได้แสดงความคิดเห็น รับเป็นที่ปรึกษา หรือ ยอมรับฟังและปฏิบัติตามความคิดเห็นของเด็กในเมื่อมีเหตุผลสมควร อย่าถือว่าตนต้องเป็นผู้ออกคำสั่งแต่ฝ่ายเดียว หรือถือว่าตนเป็นผู้ใหญ่กว่าต้องทำอะไรถูกต้องเสมอ ควรส่งเสริมความคิดริเริ่มที่ดี ความคิดใดที่ไม่ถูกต้องก็ชี้แจงให้เข้าใจเสียใหม่ด้วยเหตุผล ดังนี้ เป็นต้น

โรงเรียนเป็นที่รวมของเด็กจากที่ต่าง ๆ เด็กเหล่านี้แตกต่างกันทั้งสภาพของวัย ฐานะ สติปัญญา และอุปนิสัย สังคมภายในโรงเรียนจึงเปรียบดังชุมชนน้อย ๆ ภาระหนักของครูก็คือ จะต้องอบรมสั่งสอนเด็กทุกคนให้มีความรู้ และความประพฤติดี สภาพเช่นนี้จึงเหมาะที่สุดที่จะได้แทรกวิธีการของ ประชาธิปไตย แก่เด็ก ซึ่งจะอยู่ได้ทั้งเนื้อวิชาที่สอน การปกครอง ตลอดจน

การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงเพียงวิธีเดียว คือ การจัดกิจกรรม

ก่อนอื่นขอทำความเข้าใจสักเล็กน้อยว่า คำว่า "กิจกรรม" นี้ เราบัญญัติมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Activity ซึ่งมีความหมายถึงการกระทำ หรือการทำงานนั่นเอง การกระทำทุกอย่างเรียกว่า กิจกรรมทั้งสิ้น เช่น การอภิปราย การค้นคว้า การทำงานเป็นหมู่ ฯลฯ กิจกรรมที่โรงเรียนจัดทำขึ้นจนเป็นวิธีปลูกฝังประชาธิปไตยได้อย่างดีวิธีหนึ่ง ถ้าครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมโดยสม่ำเสมอ เช่น ในการวางแผนงาน การร่วมปฏิบัติงาน ตลอดจนการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ต่างๆ

กิจกรรมทำให้นักเรียนต้องร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผิดชอบ เป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักหน้าที่ของตน รู้ว่าตนมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่ออะไร รู้จักทั้งการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ซึ่งนับว่าเป็นหลักการที่สำคัญยิ่งของระบอบประชาธิปไตย

บทบาทของครู

กล่าวอย่างกว้าง ๆ งานในหน้าที่ของครูได้แก่ งานที่เกี่ยวข้องกับวิชาการ งานที่เกี่ยวข้องกับธุรการหรืองานประจำชั้น และงาน

เปิดเตี๊ต งานเหล่านี้เปิดโอกาสให้ครูได้ใกล้ชิดกับนักเรียนมาก การกระทำทุกอย่างของครูตลอดจนกิจวัตร ทำทาง และคำพูด ขณะปฏิบัติอยู่ในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน ย่อมมีส่วนสร้างบรรยากาศแห่งความเป็นประชาธิปไตยได้ดี ทั้งช่วยให้เด็กมีความซาบซึ้งและปฏิบัติตามได้อย่างอัตโนมัติด้วย ฉะนั้นครูควรต้องฝึกฝนตนเองและแสดงพฤติกรรมที่จะสร้างรอยประทับใจแก่เด็กเสมอ ดังนี้

๑. ครูต้องแสดงความยุติธรรมให้ปรากฏแก่นักเรียน
๒. ครูมีใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นกันเองต่อเด็กทุกคน
๓. ครูต้องตอบคำถามและพยายามอธิบายให้เด็กเข้าใจที่สุดโดยไม่คำนึงถึงฐานะ เชื้อชาติ ศาสนา ตลอดจนรูปร่างหน้าตาของเด็ก ถ้าเป็นเด็กเรียนช้ายิ่งต้องสนใจให้มาก
๔. ครูต้องถือว่าเด็กทุก ๆ คนมีศักดิ์และสิทธิ์ในความเป็นคนเสมอหน้ากัน ทุกคนมีความสามารถประจำตัว ครูต้องช่วยส่งเสริมความสามารถนั้น ๆ ให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น โดยพยายามให้นักเรียนทุกคนได้แบ่งงานกันทำในหน้าที่ต่าง ๆ กัน เช่น ให้ช่วยกันตกแต่งห้องเรียน ให้ช่วยกันค้นคว้าความรู้มารายงาน เป็นต้น

๕. ครูพยายามกระตุ้นให้เด็กแสดงความคิดเห็นและความสามารถให้ปรากฏออกมา ครูไม่ใช้คำพูดหรือกระทำใดๆ อันทำให้เกิดความท้อใจ หรือทำให้เด็กเกิดความรู้สึกว่า ความคิดเห็นของตนไม่เป็นที่ยอมรับของหมู่คณะ

๖. ครูส่งเสริมให้เด็กเป็นคนช่างคิดช่างถาม (Inquiring Mind) และคิดอย่างใช้วิจารณ์หรือคิดอย่างมีเหตุผล (Critical Thinking)

๗. ครูพยายามเปิดโอกาสให้เด็กทุกคนได้แสดงความสามารถในการเป็นผู้นำและผู้ตาม ผลัดเปลี่ยนกันในกิจกรรมต่างๆ อธิบายให้เด็กได้เข้าใจซาบซึ้งถึงขอบเขตของเสรีภาพ ซึ่งแต่ละคนจะพึงมี และให้เข้าใจว่า ประชาธิปไตยนั้นไม่ใช่เป็นแต่เพียงระบอบการปกครอง แต่เป็นแนวการดำเนินชีวิต ซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานของระเบียบวินัยและความรับผิดชอบร่วมกัน ของ สมาชิกทุกคน

๘. ในการวางแผนบทเรียนหรือกิจกรรมใด ๆ ถ้าเป็นไปได้ครูควรให้เด็กมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อเป็นการทำให้เด็กเกิดความคิดเห็น เพื่อเป็นการทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนมีความสำคัญ ดนมีส่วนร่วมในการกำหนดบทเรียนหรือกิจกรรมนั้น ๆ ด้วย

๘. ครูควรอบรมสั่งสอนให้นักเรียนเห็นความสำคัญ ของการทำงานร่วมกันกับหมู่คณะ และพยายามจัดกิจกรรมเพื่อฝึกฝนวิธีทำงานร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ

๑๐. ครูไม่ควรใช้อำนาจบังคับนักเรียนให้ทำกิจกรรมตามความคิดเห็นของครูฝ่ายเดียว

๑๑. ครูสอนให้รู้จักรับผิดชอบในหน้าที่ต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย ควรจัดประชุมเพื่อติดตามผลงานโดยสม่ำเสมอ และประเมินผลงานที่ทำสำเร็จไปแล้วทุกครั้ง เพื่อเน้นให้เห็นจริงว่าผลงานของหมู่คณะขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบในหน้าที่ของแต่ละคน

๑๒. ในการอภิปรายปัญหาต่าง ๆ ครูพยายามส่งเสริมให้เด็กทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ครูไม่เร่งรัดให้เด็กรีบตัดสินใจและตอบปัญหาอย่างรีบด่วน หรือให้เด็กสรุปข้อคิดเห็นโดยปราศจากการใคร่ครวญโดยรอบคอบ

๑๓. ควรฝึกอบรมให้เด็กมีความนึกคิด และมีความประพฤติดีด้วยตนเอง คือพยายามให้เด็กมีวินัยตนเอง เช่น

ก. ให้มีเครื่องยึดเหนี่ยวสำหรับหมู่คณะ เช่น ปรัชญา คติธรรม ตรา ธง และเพลงประจำโรงเรียน

- ข. ให้เด็กสำนึกว่าตนมีความสำคัญ ถ้าทำอะไรผิดพลาดไป ผลจะกระทบกระเทือนถึงหมู่คณะ
- ค. ให้ใช้คำพูดสุภาพนุ่มนวลต่อเด็กเสมอ การใช้คำดูต่ำ เสียดสี บ่อมทำให้เด็กรู้สึกไม่ติดต่อครู หากจำเป็นต้องลงโทษควรใช้วิธีนุ่มนวลไม่แข็งกร้าว การเข่นตีไม่ควรใช้เลย หรือถ้าหากจะใช้ก็ควรเป็นวิธีลงโทษขั้นสุดท้ายซึ่งแน่ใจว่าจะได้ผล
- ง. ควรยกย่องความดีและให้เกียรติเด็ก

๑๔. ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนวางกฎเกณฑ์สำหรับปกครองหมู่คณะของนักเรียนเอง เช่น กฎของห้องเรียน กฎของคณะสี เป็นต้น กฎเหล่านี้ไม่ควรมีมากข้อหรือหยาบหิมแต่ควรให้มันคง ชัดเจน เกิดประโยชน์โดยตรงต่อหมู่คณะ ทุกคนปฏิบัติตามได้

๑๕. ครูทุกคนต้องถือเป็นหน้าที่ ที่จะต้องดูแลนักเรียนว่ากล่าวตักเตือนให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด

๑๖. ครูที่รับหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ในการ จัด กิจ กรรม ของนักเรียน ต้องเอาใจใส่ใกล้ชิดเป็นพิเศษเป็นพิเศษตลอดเวลา เช่น

ร่วมประชุมกับนักเรียนทุกครั้ง ให้ความรู้ ให้ข้อคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ ตามคำขอร้องขอของนักเรียน เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนตัดสินใจดำเนินงานได้ถูกต้อง

หลักในการจัดกิจกรรมนักเรียน^๑

ในการจัดกิจกรรมนักเรียน โรงเรียนมีหลักการจะต้องคำนึงถึงอยู่ดังนี้ คือ

๑. กิจกรรมทุกประเภทจะต้องอยู่ภายใต้ความควบคุมของโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้กิจกรรมเหล่านั้นดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ได้ผลตามความมุ่งหมายของโรงเรียนที่จะให้นักเรียนออกงามไปในทางที่ถูกที่ควร^๒ กิจกรรมบางอย่างอาจก่อให้เกิดอันตรายหรือความเสียหาย เช่น การทัศนจรทางทะเล นักเรียนอาจทำไปโดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์และมีอันตรายในภายหลัง เช่นนี้จึงจำเป็นต้องที่โรงเรียนจะต้องรับรู้และควบคุมกิจกรรมนักเรียนโดยใกล้ชิด

โดยเหตุนี้จึงถือเป็นหลักการว่า ก่อนที่นักเรียนจะลงมือทำกิจการใดก็ตามจะต้องได้รับความเห็นจากครูผู้ควบคุม และได้รับอนุญาตจากครูใหญ่หรือผู้ได้รับมอบหมายอำนาจจากครูใหญ่แล้ว

๒. กิจกรรมทุกอย่างที่จัดขึ้นจะต้องมีจุดประสงค์ที่จะส่งเสริมความเจริญในแง่ต่าง ๆ แก่นักเรียน เช่น การสังคม จรรยา

* ๑ หนังสือ ทัศนคติบท หลักการบริหารโรงเรียน หน้า ๖๖๕-๖๗๒

มารยาท ตลอดจนสร้างความรู้สึกลงในคุณธรรมต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น แก่ตัวนักเรียนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านั้น กิจกรรมทุกประเภทจะต้องมุ่งตรงต่อจุดประสงค์ของโรงเรียน และไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกแตกความสามัคคีขึ้นในระหว่างคณะนักเรียน

๓. ครูใหญ่จะต้องมีอำนาจสิทธิ์ขาด ในอันที่จะอนุมัติ หรือไม่อนุมัติกิจกรรมใดๆ ที่เห็นว่าก่อให้เกิดความเจริญให้แก่ นักเรียน หรือได้ผลไม่คุ้มค่ากับเวลาและทุนที่จะต้องเสียไปเพื่อการนั้น

๔. จำนวน ชนิด และประเภทของกิจกรรมในโรงเรียนจะต้องเป็นไปตามส่วนขอของนักเรียนสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน และโรงเรียนพร้อมที่จะจัดให้ได้ผลตามความมุ่งหมาย การเอาอย่างการจัดกิจกรรมในโรงเรียนอื่นโดยไม่คำนึงถึงสภาพของตนเองเป็นสิ่งไม่พึงประสงค์อย่างยิ่ง กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับโรงเรียนหนึ่งอาจจะไม่พร้อมที่จะจัดในอีกโรงเรียนหนึ่ง ดังนั้นการจัดกิจกรรมจึงควรจะเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไปมากกว่าที่จะจัดเพื่อให้ได้ชื่อว่ามีการกิจกรรมต่าง ๆ เหมือนโรงเรียนอื่น

๕. โรงเรียนจะต้องมีวิธีการจำกัดนักเรียนคนหนึ่ง ๆ ไม่ให้เข้าร่วมในกิจกรรมมากเกินไป เพราะจะทำให้เสียผลการเรียน

อีกประการหนึ่งการที่นักเรียนคนหนึ่งเข้าร่วมในกิจกรรมหลายประเภท ก็ย่อมหมายความว่าโอกาสที่คนอื่นจะได้เข้าร่วมในกิจกรรมนั้นมันน้อยลงไป

๖. โรงเรียนควรจะจัดให้มีการแนะแนวแก่นักเรียนเกี่ยวกับการเลือกกิจกรรมที่จะเข้าร่วมนั้นเพื่อให้เหมาะสมกับความสามารถ ความสนใจ และความเหมาะสมอื่น ๆ

๗. โรงเรียนพยายามหาทางส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ตามความต้องการ วิธีการส่งเสริมอาจทำได้โดยตรง เช่น การแนะแนว ซึ่งแจ้งให้เห็นคุณประโยชน์ของกิจกรรมต่างๆ อาจทำได้ทางอ้อม เช่น พยายามให้เสียค่าบำรุงน้อยที่สุด หรือพยายามจัดกิจกรรมหลายประเภทเพื่อให้นักเรียนได้เลือกตามความสนใจที่แตกต่างกันออกไป

๘. นักเรียนและครูในโรงเรียนเท่านั้นที่จะได้รับ สิทธิ ให้เข้าร่วมในกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น บุคคลภายนอกไม่มีสิทธิที่จะเข้าเป็นสมาชิกในกิจกรรมของนักเรียน นอกจากจะเชิญมาเป็นที่ปรึกษาชั่วคราว

เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ครูใหญ่จะต้องเอาใจใส่ เพราะมีหลายครั้งที่กิจกรรมเชิญบุคคลภายนอกเข้า เป็นสมาชิก โดย ความรู้เท่า

ไม่ถึงการณ์ บุคคลเหล่านี้ไม่มีความรับผิดชอบโดยตรงต่อโรงเรียน บางท่านก็อาจทำสิ่งที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนา ของโรงเรียน เพื่อประโยชน์ของตัวเองได้

๕. กิจกรรมต่าง ๆ จะต้องจัดขึ้นในโรงเรียน เว้นไว้แต่สภาพของกิจกรรมไม่เปิดโอกาสให้ทำเช่นนั้น เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับการทัศนอาทร การจัดกิจกรรมภายในบริเวณโรงเรียน ทำให้สะดวกในการควบคุมดูแลส่งเสริม

๑๐. การใช้สถานที่สำหรับกิจกรรมต่าง ๆ จะต้องกำหนดวันเวลาแน่นอน เพื่อจะได้ไม่เกิดการใช้สถานที่ซ้อนกันหรือจัดกิจกรรมเหมือนกันซ้อนกัน การจะทำเช่นนั้นได้ก็ต่อเมื่อมีศูนย์กลางสำหรับคอยควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ ถ้าโรงเรียนมีอนุสาวรีย์ (ครูผู้ปกครอง) ก็เป็นหน้าที่ของอนุสาวรีย์ ถ้าไม่มีก็เป็นหน้าที่ของผู้ช่วยครูใหญ่ หรือครูคนใดคนหนึ่งที่ครูใหญ่มอบหมาย

๑๑. โรงเรียนมีหน้าที่ที่จะควบคุม ดูแล และแนะนำเกี่ยวกับการเงินและการบริหารของกิจกรรมทุกประเภท บัญชีรับ-จ่ายของกิจกรรมต่าง ๆ จะต้องรายงานต่อครูใหญ่ (หรือแผนกการเงินของโรงเรียน) เหตุผลที่โรงเรียนต้องควบคุมการเงินของกิจกรรมต่าง ๆ โดยใกล้ชิดก็เพราะ

ก. ภายใต้การควบคุมจากส่วนกลาง การใช้จ่ายเงินของกิจกรรมต่าง ๆ บ่อยเป็นไปตามความเหมาะสมและประหยัดยิ่งขึ้น เช่น อาจมีบางอย่างที่โรงเรียนจัดให้ได้โดยไม่ต้องเสียเงิน

ข. เพื่อป้องกันการรั่วไหลและความไม่รัดกุม ในการจ่ายเงิน ซึ่งอาจเกิดขึ้นโดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือโดยการทุจริต หรือความพลาดพลั้งเสมอไปได้

ในการทำบัญชีของกิจกรรมต่าง ๆ นั้นควรยึดหลักดังนี้

ก. คนทำบัญชีควรเป็นนักเรียน โดยปกติก็คือเหรัญญิกของชุมนุม ทั้งนี้อยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ควบคุมชุมนุมนั้น ๆ

ข. บัญชีทุกประเภทจะต้องขึ้นกับส่วนกลางของโรงเรียน บัญชีส่วนกลางของโรงเรียนก็ต้องแยกประเภทออกไป ตามกิจกรรมต่าง ๆ และจะต้องทำบัญชีรวมยอดแสดงตัวเงินและฐานะการเงินของกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย

ค. พัสดุประเภทหนึ่งในกิจกรรมต่าง ๆ จะต้องลงบัญชีส่วนกลางของโรงเรียนด้วย

๑๒. เพื่อให้กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ครูใหญ่จะต้องแต่งตั้งครูผู้ควบคุมแนะนำของแต่ละกิจกรรม และควรยึดหลักดังนี้

ก. การเลือกตัวบุคคลต้องกระทำโดยรอบคอบ เพื่อจะได้เป็นที่แน่ใจว่าจะทำหน้าที่ควบคุมกิจกรรม แนะนำกิจกรรมนั้น ๆ ได้ สำหรับนักเรียนชั้นโต ๆ บางที่ครูใหญ่เปิดโอกาสให้นักเรียน ชุมมนุ่มนั้น ๆ ไปติดต่อกับทางครูผู้จะมาเป็นที่ปรึกษา ก่อน เมื่อครูใหญ่เห็นด้วยก็จะประกาศแต่งตั้งต่อไป

ข. การแต่งตั้งครูผู้ควบคุม เป็นอำนาจของครูใหญ่โดยเฉพาะ จะมอบให้ใครไม่ได้

ค. โดยปกติหากมีครูอาสาทำหน้าที่นี้ เขามักจะได้คนที่ตั้งใจทำงาน แต่ประสบการณ์ของผู้ที่อาสาทำงานนั้นก็แตกต่างกัน ครูใหญ่จะต้องพิจารณาด้วย เช่น ครูใหม่มักจะอาสา แต่เพราะความไม่เคยต้องงานอาจจะทำงานเสียได้ เจตนาดีเพียงอย่างเดียว ไม่ได้เป็นเครื่องประกันว่าผลจะออกมาดีด้วย

๑๓. การจัดกิจกรรมพยายามจัดภายในเวลาเรียน หากมีกิจกรรมจะต้องจัดนอกเวลาเรียน เช่น การแสดงละคร ก็จะต้องนึกถึงปัญหาต่าง ๆ ให้รอบคอบ เช่น การพานักเรียนไปส่งบ้าน การจัดหาที่พัก ในกรณีที่ไม่สามารถจะกลับได้ การติดต่อกับผู้ปกครอง เป็นต้น

ประเภทของกิจกรรม

การจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝัง และส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน แบ่งออกเป็นหัวข้อใหญ่ได้ดังต่อไปนี้

๑. กิจกรรมเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน ได้แก่ การเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนช่วยเหลือในการบริหารโรงเรียน เช่น การจัดตั้งสภานักเรียนหรือคณะกรรมการนักเรียน เป็นต้น กิจกรรมนี้จะ เป็นประโยชน์ในการแบ่งเบาภาระการปกครองของครู

๒. กิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนการสอน ได้แก่ กิจกรรมที่มุ่งให้นักเรียนตกลงกันปฏิบัติเกี่ยวกับบทเรียน ที่เรียนอยู่ โดยเฉพาะ เช่น การอภิปราย การแบ่งหมู่ไปค้นคว้าและการแสดงละคร เป็นต้น กิจกรรมอันนี้จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนดียิ่งขึ้น รู้สึกสนุกในการเรียน สนใจเรียน ช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดี

๓. กิจกรรมเกี่ยวกับวันสำคัญต่าง ๆ วันสำคัญในรอบปีแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ วันสำคัญเกี่ยวแก่ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เกี่ยวแก่ขนบธรรมเนียมประเพณี และวันสำคัญอื่น ๆ การจัดกิจกรรมในวันเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนระลึกถึงความสำคัญของบุคคล ของวัน ของเหตุการณ์

ของประเพณี เป็นการส่งเสริมบทเรียนและช่วยให้เกิดความ
 บันเทิงด้วย ความจริงกิจกรรมข้อนี้อาจรวมอยู่ในกิจกรรมเกี่ยวกับการ
 การเรียนการสอนก็ได้ หรืออยู่ในกิจกรรมเสริมหลักสูตรซึ่งจะ
 กล่าวต่อไปก็ได้ แต่ที่นำมาแยกไว้เป็นหัวข้อใหญ่ก็เพื่อต้องการ
 เน้นให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

๔. กิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือกิจกรรมพิเศษ กิจ
 กรรมนี้ปฏิบัตินอกเวลาเรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตร แต่มีความ
 สำคัญในอันที่จะช่วยส่งเสริมสร้างประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน
 ส่งเสริมการเรียนการสอน พัฒนาการ และจัดแนวทัศนคติ
 ที่ดีให้แก่เด็ก ทั้งนี้โรงเรียนต้องร่วมให้คำแนะนำและร่วมรับ
 ผิดชอบด้วย

๕. กิจกรรมเกี่ยวกับสุขภาพและอนามัย ได้แก่การ
 จัดบริการเรื่องอาหาร การป้องกันโรค และการบริหารร่างกาย
 เป็นต้น กิจกรรมประเภทนี้จะช่วยส่งเสริมสุขภาพและพลานามัย
 ของนักเรียนทั้งร่างกายและจิตใจ

กิจกรรมทั้ง ๕ ข้อที่กล่าวมานี้ ทุกโรงเรียนได้ปฏิบัติกัน
 อยู่แล้ว อาจจะครบทั้งหมดหรือเป็นเพียงบางข้อ ทั้งนี้แต่
 สภาพและความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียน ข้อสำคัญก็คือวิธี
 การปฏิบัตินั้นเข้าลักษณะประชาธิปไตยหรือไม่

๑. กิจกรรมเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน

กิจกรรมเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนนี้ เปิดโอกาสให้ครู และนักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียน สร้างความรู้สึกร่วมกันในการทำงาน ให้การสอนดำเนินไปโดยเรียบร้อยและก้าวหน้า

โรงเรียนควรมอบหมายงานให้ทุกคนมีส่วน ในการบริหารโรงเรียนและดำเนินงาน โดยคิดถึงประโยชน์ของส่วนรวม โดยจัดเป็นรูปคณะกรรมการรับผิดชอบ ได้แก่สภานักเรียนหรือคณะกรรมการนักเรียน ประกอบไปด้วยประธานและกรรมการ ซึ่งเลือกตั้งและคัดเลือจากหัวหน้าห้องและกรรมการอื่น ๆ ที่นักเรียนเลือกเป็นผู้แทน โดยมีครูหรือคณะครูเป็นที่ปรึกษา ทำหน้าที่ช่วยเหลือดำเนินงานโรงเรียนในด้านต่าง ๆ

การจัดกิจกรรมประเภทนี้เป็น การฝึกให้ นักเรียน รู้จัก การปกครองแบบประชาธิปไตย นับตั้งแต่การเลือกสมาชิกของคณะกรรมการนักเรียน ซึ่งประกอบด้วยประธานของคณะกรรมการนักเรียนและเจ้าหน้าที่อื่น ๆ เช่น กรรมการเลขานุการเหรัญญิก เป็นต้น เป็นการฝึกให้ผู้บริหารคณะกรรมการนักเรียนรู้จักการทำงานโดยพึง

เสียงสมาชิก ก่อให้เกิดความสามารถในด้านการเป็นผู้นำ และ
รู้จักร่วมมือกันทำงานเพื่อไปสู่นโยบายที่ได้ตั้งไว้ เหล่านี้เป็น
ประโยชน์ต่อการ ฝึกให้รู้จัก หน้าที่ของพล เมืองในระบบ ประชา
ธิปไตยทั้งสิ้น

คณะกรรมการนักเรียนที่ควรมีลักษณะดังนี้ คือ

ก. กำหนดอำนาจ หน้าที่และขอบเขต ของคณะกรรมการ
นักเรียนไว้แน่ชัด ถ้าไม่กำหนดสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไว้ให้แน่ชัด
อาจจะเกิดความลำบากภายหลัง เช่น คณะกรรมการนักเรียน
มีมติให้หยุดเรียนเพิ่มขึ้นจากที่กำหนดไว้ อันเป็นการก้าวก่าย
อำนาจบริหารของโรงเรียน เป็นต้น คณะกรรมการนักเรียนหลาย
แห่งต้องยุบเลิกไป เพราะไม่ได้กำหนดอำนาจ หน้าที่และขอบเขต
ไว้โดยแน่ชัด

ข. การดำเนินงานของคณะกรรมการนักเรียนเป็นไปโดย
หลักการประชาธิปไตย อันเป็นจุดหมายของคณะกรรมการ
นักเรียน มิใช่น้อยที่คณะกรรมการนักเรียนต้องตกอยู่ใต้อิทธิพล
ของนักเรียนชั้นสูงๆ ดังนกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นก็เพื่อประโยชน์
ของนักเรียนชั้นสูงๆ เหล่านี้แทน

วิธีบงกัที่โรงเรียนอาจช่วยได้ก็คือ พยายามร่างธรรมเนียม
หรือข้อบังคับของคณะกรรมการนักเรียนให้รัดกุม ไม่เปิด

โอกาสให้คณะกรรมการนักเรียนอยู่ในอำนาจของนักเรียนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง การให้อำนาจครูใหญ่ยับยั้งมติของคณะกรรมการนักเรียนนั้นเป็นที่ปฏิบัติกันโดยทั่วไป

ค. คณะครูเข้าใจจุดประสงค์ และช่วยส่งเสริมกิจกรรมนี้ ครูใหญ่ต้องทำให้คณะครูเข้าใจว่าคณะกรรมการนักเรียน ไม่ได้มีอำนาจเหมือนคณะครู แต่เป็นส่วนที่จะช่วยสื่อความรู้สึกนึกคิดของคณะนักเรียนให้โรงเรียนหรือคณะครูได้ทราบ

ง. คณะกรรมการนักเรียน ถือเป็นเกียรติที่ได้มีส่วนช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนและกระทำด้วยความเต็มใจ

คณะกรรมการนักเรียนอาจจัดกิจกรรมดังต่อไปนี้

๑. จัดตั้งชุมนุมต่าง ๆ

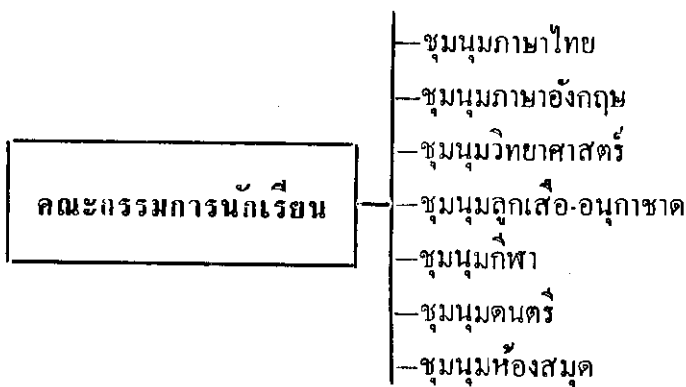
๒. จัดตั้งคณะสี

๓. จัดตั้งคณะอนุกรรมการต่าง ๆ

๑. การจัดตั้งชุมนุมต่าง ๆ^๒ ชุมนุมต่าง ๆ ที่คณะกรรมการนักเรียนจัดขึ้นนั้นโดยมากมักจะส่งเสริม การเรียนวิชาตามหลักสูตรเป็นส่วนใหญ่ เช่น ชุมนุมวิทยาศาสตร์ ชุมนุมภาษาอังกฤษ ชุมนุมปาฐกถาและโต้วาที ชุมนุมกีฬา และชุมนุมหนังสือพิมพ์

๒ ละเมียด ลิมอักษร, เชื้อ สารีมาน, ตำราวิชาครูมัธยมของคุรุสภา วิชาครูตอน ๒ หลักการสอน, โรงพิมพ์คุรุสภา พระนคร, ๒๕๐๑, หน้า ๑๓๕

การจัดชุมนุมต่าง ๆ นั้น โรงเรียนควรพิจารณาตามความเหมาะสมทั้งในเรื่องเกี่ยวกับครูที่จะเป็นที่ปรึกษาของชุมนุม ความสนใจและความต้องการของนักเรียนที่จะเป็นสมาชิก ของ ชุม นุ่ม หนึ่งชุมนุมใดตามความสนใจ ไม่ควรยอมให้เป็นสมาชิกมากกว่า ๒ ชุมนุ่ม เพราะนักเรียนจะใช้เวลาในกิจกรรมชุมนุมมากเกินไปจนเสียเวลาเรียน การจัดตั้งชุมนุมต่าง ๆ นี้ เหมาะสำหรับนักเรียน ระดับ ประ ถมศึกษา ตอน ปลาย และ ระ ดับมัธยมศึกษา ดังตัวอย่างแผนผังต่อไปนี้

๒. การจัดตั้งคณะสี

การแบ่งนักเรียนเป็นคณะสี

โรงเรียนหนึ่งไม่ควรแบ่งมากเกินไป

อย่างมากประมาณ ๔-๕ สี

ให้นักเรียนทุกคนสะสมจำนวนใกล้เคียงกัน วิธีแบ่งอาจทำได้เป็น
๒ แบบ คือ

๒.๑ แบ่งออกเป็นห้องละสี่ เช่น ห้อง ก. สี่เขียว
ห้อง ข. สี่แดง ห้อง ค. สี่เหลือง ห้อง ง. สี่น้ำเงิน

ชั้น	สี่เขียว	สี่แดง	สี่เหลือง	สี่น้ำเงิน	สี่ชมพู
ป. ๑	ก	ข	ค	ง	จ
ป. ๒	ก	ข	ค	ง	จ
ป. ๓	ก	ข	ค	ง	จ
ป. ๔	ก	ข	ค	ง	จ

การแบ่งแบบนี้เหมาะสำหรับโรงเรียนที่แต่ละชั้น มีจำนวน
ห้องเท่า ๆ กันหรือใกล้เคียงกัน วิธีนี้ดีในด้านความสะดวก เมื่อ
ต้องการให้นักเรียนมาปฏิบัติงานตามคณะสี่ที่สังกัด เช่น ทำความ
สะอาดบริเวณโรงเรียนหรือทำกิจกรรมอื่นใด ก็เรียกมาได้พร้อม
กันทั้งห้อง ไม่เสียเวลาเรียนของนักเรียนอื่น

๒.๒ แบ่งเป็นห้องละหลาย ๆ ชั้น เราอาจแบ่งให้หนัก

เรือนแต่ละห้องสังกัดครบทุกสี ดังตัวอย่างข้างล่างนี้

ชั้น	สีเขียว	สีแดง	สีเหลือง	สีน้ำเงิน	สีชมพู
ป. ๑ ก (๒๕ คน)	ป. ๑ ก ๕ คน	ป. ๑ ก ๕ คน	ป. ๑ ก ๕ คน	ป. ๑ ก ๕ คน	ป. ๑ ก ๕ คน
ป. ๑ ข (๓๕ คน)	ป. ๑ ข ๗ คน	ป. ๑ ข ๗ คน	ป. ๑ ข ๗ คน	ป. ๑ ข ๗ คน	ป. ๑ ข ๗ คน
ป. ๒ ก (๔๐ คน)	ป. ๒ ก ๘ คน	ป. ๒ ก ๘ คน	ป. ๒ ก ๘ คน	ป. ๒ ก ๘ คน	ป. ๒ ก ๘ คน
ป. ๓ ก (๔๕ คน)	ป. ๓ ก ๙ คน	ป. ๓ ก ๙ คน	ป. ๓ ก ๙ คน	ป. ๓ ก ๙ คน	ป. ๓ ก ๙ คน
ป. ๔ ง (๔๕ คน)	ป. ๔ ง ๙ คน	ป. ๔ ง ๙ คน	ป. ๔ ง ๙ คน	ป. ๔ ง ๙ คน	ป. ๔ ง ๙ คน

วิชาในด้านที่นักเรียนห้องหนึ่งๆ มีครบทุกสัปดาห์ทำให้ใกล้ชิดกันและรู้อากัน

คณะแต่ละสัปดาห์ที่ปรึกษาประจำสัปดาห์ ทำให้สะดวกในการประชุมชี้แจงเรื่องราวต่าง ๆ ให้นักเรียนทราบ สำหรับโรงเรียนที่ไม่มีห้องประชุมหรือห้องประชุมเล็กไป การแบ่งนักเรียนแบบสัปดาห์ที่ปรึกษาแต่ละสัปดาห์จะแบ่งเบาภาระการประชุมนักเรียนทั้งโรงเรียนไปได้ โดยประชุมแต่ละสัปดาห์ ในเวลาเดียวกันใช้ห้องเรียนเป็นที่ประชุม แต่แยกไปประชุมห้องละสัปดาห์

การแบ่งนักเรียนออกเป็นคณะสัปดาห์ให้ประโยชน์ในด้าน การปกครอง การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยเฉพาะการแข่งขันกีฬา และส่งเสริมงานทางด้านวิชาการด้วย เช่น คณะอนุกรรมการของแต่ละสัปดาห์จัดให้มีการอบรมให้ความรู้ตามที่สมาชิกเสนอมาก็ได้

ข้อควรระวังสำหรับการแบ่งเป็นคณะสัปดาห์คือ ถ้าคณะกรรมการนักเรียนประสานงานกันไม่ดีแล้ว จะเป็นบ่อเกิดแห่งการแตกสามัคคีได้ง่ายที่สุด

๓. การจัดตั้งคณะอนุกรรมการต่าง ๆ คณะกรรมการนักเรียนอาจจัดตั้งคณะอนุกรรมการต่าง ๆ ตามความเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนแต่ละแห่ง ดังต่อไปนี้

- ๓.๑ คณะอนุกรรมการรักษาบริเวณอาคารและ สถานที่
- ๓.๒ คณะอนุกรรมการจัดอาหารกลางวันของโรงเรียน
- ๓.๓ คณะอนุกรรมการลูกเสือ—อนุกาชาด
- ๓.๔ คณะอนุกรรมการจัดการศึกษานอกสถานที่
- ๓.๕ คณะอนุกรรมการศิลปและหัตถศึกษา
- ๓.๖ คณะอนุกรรมการบันเทิง
- ๓.๗ คณะอนุกรรมการจัดการแข่งขันกีฬา
- ๓.๘ คณะอนุกรรมการสวัสดิการนักเรียน

๗๓๗

กิจกรรมทั้ง ๓ ประเภทนี้ คณะกรรมการนักเรียนจะเลือก
จัดเพียงประเภทใดประเภทหนึ่งเท่านั้น แต่มีข้อที่น่าสังเกตว่า
โรงเรียนที่มีการจัดตั้งชุมนุมต่าง ๆ ตามประเภทที่ ๑ นั้น ถ้าจะ
จัดการแข่งขันกีฬาขึ้นภายในโรงเรียนโดยเลือกสมาชิกจากแต่ละ
ชุมนุมมาแข่งขันกันย่อมไม่สะดวกและไม่ยุติธรรม เพราะนักเรียน
ที่อยู่ในชุมนุมกีฬาจะต้องได้เปรียบกว่าชุมนุมอื่น ฉะนั้นวิธีแก้
ปัญหาก็คือ ควรแบ่งนักเรียนทั้งโรงเรียนให้เป็นคณะสี่เพื่อการ
แข่งขันกีฬาโดยเฉพาะ

โรงเรียนอาจจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนได้ดังนี้

ตัวอย่างกิจกรรม	วิธีการ
การเลือกตั้งคณะกรรมการ และ คณะอนุกรรมการต่าง ๆ	<p>๑. กำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการตามชนิดและลักษณะของงาน ที่มอบหมายให้เด็กร่วมมือช่วยเหลือให้แน่นอนว่า ใครมีหน้าที่อะไร มากน้อยแค่ไหน เช่น มีประธาน รองประธาน เลขานุการ และตำแหน่งต่าง ๆ ตามที่โรงเรียนจะเห็นสมควร</p> <p>๒. กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่สมควรเป็นกรรมการ หรือหัวหน้าไว้ให้เหมาะสมกับงานนั้น ๆ</p> <p>๓. กำหนดระยะเวลาที่อยู่ในตำแหน่งกรรมการ เช่น คณะกรรมการโรงเรียนอาจกำหนดระยะเวลาเป็นรอบปีการศึกษา หรือรอบภาคเรียนหนึ่ง ๆ เพราะมีงานที่อาจใช้ระยะเวลาพอสมควร แต่ถ้าเป็น</p>

ตัวอย่างกิจกรรม

วิธีการ

คณะกรรมการประจำห้องเรียน อาจเป็น
 รอบสัปดาห์ รอบทศวรรษ หรือรอบเดือน
 เพราะงานในหน้าที่เป็นงาน ปลีกย่อย
 และควรได้สับเปลี่ยนกันบ่อย ๆ เพื่อ
 เปิดโอกาสให้เด็กทุกคนได้ทำงานร่วม
 กันโดยทั่วถึง

๔. กำหนดวิธีการเลือก ซึ่งทำได้หลายวิธี
 เช่น การออกเสียง ยกมือ ลงบัตร
๕. จัดให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการ ตัว
 แทนหรือหัวหน้า
๖. จัดให้มีการชี้แจงความมุ่งหมาย ของ การ
 เลือกตั้ง
๗. เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการสมัคร
 รับเลือกตั้ง
๘. เปิดโอกาสให้สมาชิกได้มี โอกาส รู้จัก
 กันโดยทั่วถึง หรือให้ผู้สมัครเลือกตั้ง

ตัวอย่างกิจกรรม	วิธีการ
	<p>มีโอกาสดำเนินการตามความคิดเห็นของตนก่อนทำการเลือกตั้ง</p> <p>๕. เปิดโอกาสให้มีการชี้แจงโครงการที่จะปฏิบัติให้ทุกฝ่ายทราบ</p> <p>๑๐. ให้นักเรียนได้ร่วมกำหนดวัน สถานที่ ทำการเลือกตั้ง และการจัดระบบการเลือกตั้ง แจงให้นักเรียนทั้งโรงเรียนทราบโดยมีครูที่ปรึกษา</p> <p>๑๑. จัดให้มีคณะกรรมการนับคะแนนและประกาศผลให้ทราบ</p> <p>๑๒. จัดให้มีการประชุม คณะกรรมการ ในการดำเนินงานต่างๆ และแบ่งความรับผิดชอบก่อนจัดดำเนินงาน</p> <p>๑๓. จัดให้มีครูที่ปรึกษาเป็นพี่เลี้ยงดูแลโดยใกล้ชิดแก่คณะกรรมการนักเรียน กรรมการนักเรียนอาจมีครูที่ปรึกษาได้หลายคน แต่กรรมการประจำห้องเรียน ครูประจำชั้นเองเป็นที่ปรึกษา</p>

ตัวอย่างกิจกรรม

วิธีการ

๑๔. จัดให้มีการประเมินผล การปฏิบัติงาน
 ของคณะกรรมการ ใน ตอน จวน จะ สิ้น
 อายุตามวาระของกรรมการ ควรมีการประ
 ชุมเพื่อแถลงผลงาน และให้ที่ประชุม
 ให้ข้อสังเกตในการทำงาน เช่น คณะ
 กรรมการคณะใดทำงาน อะไร ได้ ดี เต็ม
 เป็นผลดีแก่โรงเรียนและส่วน รวม ควร
 ได้รับคำชมเชยและขอบใจจากนักเรียน
 มีอะไรควรได้รับการแก้ไขในคณะกรรมการ
 การชุดต่อไป เป็นการแสดงความคิด
 เห็นด้วยความบริสุทธิ์ใจ ซึ่งคณะกรรมการ
 ภาวนาหน้าที่จะต้องรับฟัง ไม่ใช่แก้ตัว
 เป็นการฝกคณะกรรมการให้รู้สึกทำงาน
 ทำงานด้วยความ ว่าง ใจ ของ บรรดา
 เพื่อนนักเรียน เพื่อประโยชน์ทั้งห้อง
 เรียนหรือทั้งโรงเรียน

ตัวอย่างกิจกรรม	วิธีการ
	<p>๑๕. กรรมการนักเรียนแต่ละชุดควรเขียนชื่อและหน้าที่ไว้โดยเปิดเผยเพื่อให้นักเรียนรับทราบ เพื่อให้กรรมการนักเรียนได้ภูมิใจและระมัดระวังการปฏิบัติงานของตนเป็นรายบุคคลและคณะ</p>

๒. กิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนการสอน

กล่าวได้ว่ากิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่ช่วยสร้างนิสัยความเป็นประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนได้มากที่สุด เพราะเป็นกิจกรรมที่นักเรียนต้องปฏิบัติทุกๆ วัน ข้อสำคัญควรต้องใช้วิธีสอนกิจกรรมตามหลักการของประชาธิปไตยโดยสม่ำเสมอจึงจะช่วยให้การปลูกฝังนิสัยความเป็นประชาธิปไตยแก่นักเรียนได้ผลเร็วและสมบูรณ์สัมความมุ่งหมาย

วิธีสอนที่ครูส่วนมากนิยมใช้อยู่ในขณะนี้ ได้แก่วิธีอธิบายหรือบรรยายเนื้อเรื่องที่สอนให้นักเรียนฟัง แล้วจึงให้นักเรียนซักถามเรื่องที่สงสัย ต่อจากนั้นครูก็จะให้นักเรียนจดลงในสมุด

จดงาน หรือมีฉันทน์ก็ทำแบบฝึกหัดส่งให้ครูตรวจ ถ้าวิชาใดมีหนังสือแบบเรียนบังคับใช้ ครูก็จะให้นักเรียนอ่านหนังสือแบบเรียนนั้นประกอบไปด้วย

วิธีสอนดังกล่าวแล้วแม้จะยังใช้ได้และเหมาะสมสำหรับเนื้อหาวิชาบางเรื่องบางตอนอยู่บ้าง แต่จะเรียกว่าเป็นวิธีการแบบประชาธิปไตยหาได้ไม่ เพราะกิจกรรมของวิธีสอนเน้นนิเทศ โดยครูเป็นผู้นำโดยตลอด นักเรียนทุกคนต่างปฏิบัติตามคำสั่งของครู ไม่มีโอกาสได้แสดงความคิดริเริ่ม ไม่มีโอกาสได้ทำงานตามความต้องการของตนและไม่มีโอกาสได้ทำงานร่วมกับหมู่คณะ ฉะนั้นถ้าครูมุ่งหวังที่จะสร้างนิสัยความเป็นนักประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียน ครูควรจะจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย เช่น การแบ่งหมู่กันคว่ำและรายงาน การสาธิต การแสดงละคร การจัดนิทรรศการ การอภิปรายและการศึกษาออกสถานที่ ดังจะกล่าวรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๑ การแบ่งหมู่กันคว่ำและรายงาน กิจกรรมข้อนี้ได้แก่การสำรวจปัญหา แล้วแบ่งหมู่ให้นักเรียนไปค้นคว้าเพื่อนำมารายงานต่อชั้นเรียน จัดว่าเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำงานตามความรู้ความสามารถและความสนใจ นักเรียนได้มี

โอกาสทำงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รู้จักการแบ่งงาน การรับผิดชอบแต่ละคนย่อมเห็นความสำคัญของหมู่คณะ รักษาความสามัคคีปรองดอง ต่างฝ่ายต่างเคารพกันและกัน ช่วยเหลือกันให้งานประสบความสำเร็จอย่างดีที่สุด หน้าที่ของครูคือช่วยจัดประสบการณ์ กิจกรรม ตลอดจนอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน ช่วยสรุป ตรวจสอบ และวิจารณ์หลังจากนักเรียนแต่ละหมู่ได้รายงานผลการค้นคว้าของตนจบไปแล้ว

๒.๒ การสาธิต การสาธิตเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ช่วยให้ นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ ดังนั้น ครูจะใช้การสาธิตก็ต่อเมื่อการสาธิตนั้นจะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้องขึ้นเท่านั้น มิได้หมายความว่า การสอนทุกอย่างทุกสาขาที่เรียนจำเป็นจะต้องใช้วิธีสอนแบบสาธิต การสอนที่ควรใช้วิธีสาธิต เช่น วิชาสังคมศึกษา การสอนเรื่องการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ครูควรจัดให้มีการเลือกตั้ง โดยให้นักเรียนทำการเลือกตั้งโดยลงบัตร ให้นักเรียนลงบัตรจริง ๆ หรือในบทเรียนเรื่องมารยาทในการรับประทานอาหาร ครูก็ให้นักเรียนได้จัดโต๊ะและฝึกหัดการรับประทานอาหารจริง ๆ

๒.๓ การแสดงละคร การแสดงละครคือการแสดงสมมุติใด ๆ เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต หรือเกี่ยวกับเรื่องราวที่มีผู้แต่งขึ้น เป็นการสอนแบบหนึ่งทีครูและนักเรียนช่วยกันจัดขึ้น โดยให้นักเรียนเรียนรู้จากการแสดงละครด้วยตนเอง หรือจากการช่วยกันจัดการแสดงละครขึ้น เช่น ในวิชาภาษาไทย เมื่อนักเรียนเรียนจบตอนหนึ่งหรือบทหนึ่ง ครูและนักเรียนก็ช่วยกันนำเรื่องต่ออ่านแล้วมาแต่งเป็นบทละคร ใช้คำพูดให้เหมาะสมกับเรื่องและวัยของเด็ก แล้วให้เด็กเลือกเป็นตัวแสดงนั้น ๆ การแสดงละครครั้งหนึ่ง ๆ นั้น เด็กก็ได้มีโอกาสแสดงพร้อมกันทุกคน ครูจึงมีความรับผิดชอบสำคัญในอันที่จะแบ่งงานให้เด็กทำ โดยทั่วถึง และผลัดเปลี่ยนหน้าทีกัน

๒.๔ การจัดนิทรรศการ การจัดนิทรรศการหมายถึง

การแสดงผลงานจากการเรียนตามหลักสูตร เช่น ผลงานทางการฝีมือ การช่าง การประดิษฐ์ หรือผลงานซึ่งแสดงความสามารถในด้านอื่น ๆ เช่น นิทรรศการวันสำคัญ ๆ เช่น วันเข้าพรรษา วันบิษยมหาราช และวันเด็ก เป็นต้น หรือเมื่อนักเรียนเรียนเรื่องหนึ่งเรื่องใดจบลง เช่น เรื่อง "ประเทศของเรา" มีสิ่งของต่าง ๆ ทีครูและนักเรียนช่วยกันรวบรวมนำมาแสดงประกอบบทเรียน เช่น

ตัวอย่างสินค้าต่าง ๆ พืช แร่ และแผนที่ เป็นต้น เด็กก็จะนำมาแสดงให้เพื่อนนักเรียนชั้นอื่นในโรงเรียน ผู้ปกครองและประชาชนเข้าชมตามโอกาสอันสมควร งานเหล่านี้อาจจัดเป็นประจำภาค ประจำปี หรือในโอกาสพิเศษตามความเหมาะสมและความต้องการของโรงเรียน

๒.๕ การอภิปราย การอภิปรายในที่นี้หมายถึงการจัดนักเรียนจำนวนหนึ่งประมาณ ๕—๖ คน เป็นผู้ร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทเรียนบทใดบทหนึ่ง นักเรียนในชั้นนอกนั้นก็จะช่วยเหลือนำสิ่งอื่น เช่น เอนไซม์ กุ๊มมาติดบนกระดานดำ ภาพถ่ายติด และช่วยชี้แสดงสิ่งต่าง ๆ ตามการอภิปรายของสมาชิก เขียนคำยาก ฯลฯ คนที่ไม่ยอมให้คนอื่น ๆ เป็นผู้ฟังการอภิปรายและซักถามข้อข้องใจเมื่อการอภิปรายสิ้นสุดลงแล้ว

๒.๖ การศึกษานอกสถานที่ การศึกษานอกสถานที่เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่ง ที่จัดขึ้น เพื่อให้ นักเรียนเรียน จาก ประสบการณ์ ตรงการเรียนการสอนสมัยปัจจุบันมิได้อาศัยเฉพาะแต่หนังสือแบบเรียนอย่างเดียวเท่านั้น ยังต้องอาศัยวัสดุอุปกรณ์การสอนอย่างอื่นเช่น ภาพยนตร์ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว วัสดุวิทยุโทรทัศน์ แผ่นเสียงและวิทยุกระจายเสียง ในบรรดาแหล่งวิชาทั้งหลายนั้น

ชุมนุมชนเป็นอุปกรณ์การสอนที่สำคัญยิ่งอันหนึ่ง การนำนักเรียน
ออกไปศึกษาหาความรู้นอกห้องเรียน โดยศึกษาหาความรู้จาก
สภาพที่มีอยู่จริง ๆ ในชุมนุมชน อาจทำได้ตั้งแต่บริเวณที่ใกล้
โรงเรียนที่สุด เช่น ศึกษาเรื่องพืชในบริเวณสนามของโรงเรียน รู้
จักวัฏระยะทางถนนที่อยู่ใกล้ ๆ จนกระทั่งไกลออกไป จัดให้ไป
ชมโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ สถานที่ที่น่าสนใจต่าง ๆ เช่น สถานี
วิทยุกระจายเสียง ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข สถานีรถไฟ ทำ
อากาศยาน เป็นต้น การศึกษาอาจใช้ระยะเวลาสั้น ๆ ประมาณ
๓๐ นาที ๑ ชั่วโมง ครึ่งวัน หรือทั้งวัน ทั้งนี้แล้วแต่ขอบเขตของ
เรื่องที่จะศึกษา นักเรียนอาจจะไปกันทั้งชั้น หรือเป็นบางคน บาง
หมู่ที่ต้องการให้ไปศึกษาเรื่องหนึ่งเรื่องใดโดยเฉพาะ ข้อสำคัญ
คือหมู่คณะที่จะไปศึกษานั้นต้องร่วมกันวางแผนงานก่อนออกไป
ศึกษาอย่างรอบคอบ เพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

ครูจำเป็นต้องรู้จักชุมนุมชนที่ตนอยู่เป็นอย่างดี ต้องทราบ
ว่ามีอะไรบ้างในชุมนุมชนที่จะเป็น ประโยชน์ แก่ การ ศึกษา นอก
สถานที่ของนักเรียนได้ และต้องรับผิดชอบในการไปศึกษานอก
สถานที่ของนักเรียนด้วย

กิจกรรมทั้งหมดที่กล่าวมาน่าจะปฏิบัติได้ยากสำหรับเด็กชั้นประถมศึกษาตอนต้นแต่ก็มีวิธีที่จะทำให้ไม่ได้เสียเลย เด็กชั้นเล็กครูก็จำเป็นต้องช่วยเหลือมากขึ้น ลดวิธีการของกิจกรรมให้ง่ายเข้า เช่น ให้รายงานด้วยปากเปล่า เล่นละครจากนิทานง่ายๆ ในหนังสืออ่านประกอบ ศึกษานอกสถานที่บริเวณใกล้ๆ โรงเรียน เท่าที่พอจะเดินไปกันได้ เป็นต้น ข้อสำคัญคือครูพยายามกระตุ้นให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นรู้จักรับผิดชอบในการทำงานร่วมกัน

โรงเรียนอาจจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนการสอนได้ดังนี้

ตัวอย่างกิจกรรม	วิธีการ
การแบ่งหมู่กัน คว่ำและรายงาน	๑. แบ่งหมู่นักเรียนโดยวิธีหนึ่งดังต่อไปนี้ ก. ครูเป็นผู้แบ่งหมู่นักเรียนเอง การแบ่งหมู่แบบนี้ เป็นการแบ่งหมู่ให้นักเรียนได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นักเรียนที่เรียนอ่อนหรือมีความถนัดชัดเจนน้อย ในวิชา บาง อย่างก็ ย่อมจะมีโอกาสแสดงความสามารถของตนตามที่ตนถนัด

ตัวอย่างกิจกรรม	วิธีการ
	<p>ซึ่งเป็นส่วนที่ส่งเสริมความสามารถเป็นบุคคลไป</p> <p>ข. ครูกับนักเรียนร่วมกันแบ่งหมู่ การแบ่งหมู่แบบนี้ครูให้นักเรียนแบ่งกันเองครูเป็นแต่ให้ความคิดเห็นเสนอแนะชี้แนวทางนำเด็กให้แบ่งหมู่กันไปตามความเหมาะสมกับความสามารถของเด็ก</p> <p>ค. หัวหน้าหรือประธานของหมู่เป็นผู้แบ่งวิธีการแบ่งหมู่แบบนี้ในชั้นต้นครูให้นักเรียนเลือกหัวหน้าตามปัญหาหรือหัวข้อเรื่องที่จะเรียนกัน เมื่อได้หัวหน้ามาแล้วหัวหน้าจะเป็นผู้เลือกบุคคลที่จะไปร่วมในหมู่เดียวกับตน</p> <p>ง. การแบ่งหมู่ตามความสมัครใจของนักเรียน การแบ่งหมู่วิธีนี้ในชั้นต้นเมื่อนักเรียนทราบปัญหาหรือกิจกรรมที่</p>

ตัวอย่างกิจกรรม	วิธีการ
	<p> ตนจะเรียกว่ามีอะไรแล้ว ครูก็ให้นักเรียนแต่ละคน เลือกรับปัญหา หรือ ทำ กิจกรรมที่ตนสมัครใจ ซึ่งอาจเป็นการค้นคว้าหาความรู้ หรือกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อนำมาเสนอนักเรียนต่อไป </p> <p> ปัญหาการแบ่งหมู่ ครูผู้สอน จะต้องระวางมีให้นักเรียนอยู่ในหมู่เดียวกัน ๕-๖ คนหลาย ๆ คราว เพราะความมุ่งหมายของการแบ่งหมู่ เราต้องการให้เด็กนักเรียนได้มีโอกาสทำงานร่วมกับผู้อื่น ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ครูต้องดูแลตรวจตราให้ทุกคนได้ร่วมมือทำงานทั่วถึง มิใช่มีคนทำงานในหมู่เพียง ๒-๓ คนเท่านั้น ส่วนคนอื่นไม่สนใจ คนที่ทำงานเสร็จก่อนคนอื่นก็ควรหางานที่เขาพอใจเพิ่มเติม เช่น ให้เขียนข่าวประจำวัน เป็นต้น </p>

ตัวอย่างกิจกรรม	วิธีการ
	<p>๒. กำหนดหน้าที่ความ รับผิดชอบแบ่งงาน กัน ทำภายในหมู่</p> <p>๓. จัดให้มีการเลือก หัวหน้าเป็นผู้นำในหมู่ เพื่อตัดสินใจแนะนำเรื่องต่าง ๆ</p> <p>๔. จัดให้มีการแลกเปลี่ยนภายในร่วมกัน</p> <p>๕. จัดให้มีการ ประชุม เพื่อ แลกเปลี่ยน ความ คิด เห็นและรับฟังความคิดเห็น</p> <p>๖. จัดให้มีการทำ รายงานและเสนอผลงาน และประเมินค่าการปฏิบัติงาน</p> <p>๗. จัดให้มีการนิเทศการปฏิบัติงานของกลุ่ม โดยครูเป็นผู้ช่วยเหลือโดยใกล้ชิด</p>

๓. กิจกรรมเกี่ยวกับวันสำคัญต่าง ๆ

วันสำคัญต่าง ๆ แยกประเภทได้ดังนี้

๓.๑ วันสำคัญเกี่ยวแก่ชาติ ได้แก่วันรัฐธรรมนูญ กิจกรรมที่โรงเรียนอาจจัดทำขึ้น เช่น การประกวดเรียงความ การแข่งขันตอบปัญหา เป็นต้น

๓.๒ วันสำคัญเกี่ยวแก่ศาสนา มีอยู่หลายวันด้วยกัน เช่น วันมาฆบูชา วันอัฐมีบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา เป็นต้น

กิจกรรมที่จัดในวันสำคัญทางศาสนา มักคล้าย ๆ กัน ได้แก่ การไปทำบุญตักบาตรทั่ววัด การเวียนเทียน การประกวดโคมไฟ การประกวดเรียงความ ประกวดภาพเขียน การแข่งขันตอบปัญหา ใ้ว่าที่ การฟังเทศน์ การบรรยายธรรม การตกแต่งประดับห้อง การจัดบายนิเทศ เป็นต้น

๓.๓ วันสำคัญเกี่ยวแก่พระมหากษัตริย์ ได้แก่ วันเฉลิมพระชนพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว วันเฉลิมพระชนม์พรรษาสมเด็จพระบรมราชินีนาถ วันจักรี วันฉัตรมงคล วันปิยมหาราช วันมหาธีรราชเจ้า

กิจกรรมที่อาจจัดในวันนี้ เช่น การจัดตกแต่งห้องเรียน โรงเรียน การจัดบายนิเทศ การประกวดแต่งความ โคลง กลอน สำหรับวันปิยมหาราชและวันมหาธีรราชเจ้านั้น มีกิจกรรมที่นิยมปฏิบัติโดยสม่ำเสมอคือ การถวายบังคมพระบรมรูป หรือพระบรมฉายาสาทิสลักษณ์

๓.๔ วันสำคัญเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี วันที่เกี่ยวกับประเพณีของคนไทยมีอยู่หลายวัน เช่น วันสิ้นปีเก่า

วันขึ้นปีใหม่ วันตรุษ วันสงกรานต์ วันพืชมงคล วันไหว้ครู
วันสารท วันลอยกระทง และวันประเพณีอื่น ๆ ของท้องถิ่น
เช่นวันงานประจำปี เป็นต้น

กิจกรรมในวันสำคัญเหล่านี้ควรจัดให้สอดคล้องกับความ
นิยมที่ปฏิบัติกันมา เช่น การแสดงรื่นเริงต่างๆ การแลกเปลี่ยน
ของขวัญ การรondaผู้ใหญ่ และการทำบุญตักบาตรนิยมปฏิบัติใน
วันขึ้นปีใหม่ วันตรุษ วันสงกรานต์ ส่วนวันพืชมงคลก็มีพิธีทาง
ศาสนา พร้อมกับนำเมล็ดพันธุ์พืชไปเข้าพิธีด้วย วันไหว้ครู
มีระเบียบปฏิบัติของทงราชการอยู่แล้ว อาจเพิ่มรายการบางอย่าง
เข้าไปได้ตามความเหมาะสม เช่น มีการฟังเทศน์ นิทรรศการ
อุปกรณ์การสอน เป็นต้น วันลอยกระทงเป็นประเพณีที่นิยมกัน
มาก มักจะจัดให้มีการประกวดลอยกระทงกันเสมอ ส่วนวัน
ประเพณีของท้องถิ่น เช่น งานบิณฑบาตที่อยู่ใกล้โรงเรียน โรงเรียน
ก็ควรไปร่วมงานที่จะทำได้ เช่น ออกบ้านขายของ เป็นต้น

๓.๕ วันสำคัญอื่น ๆ ได้แก่ วันเด็ก วันลูกเสือ และ
วันสหประชาชาติ ฯ เป็นต้น

กิจกรรมในวันเด็กตามที่นิยมจัดกัน เช่น มินิงานรื่นเริง ชม
การแสดง แจกของขวัญ และทัศนศึกษา ส่วนวันลูกเสือ

มักจะมีพิธีจัดงานร่วมกันของลูกเสือหน่วยต่าง ๆ เช่น การสวนสนาม และวันสหประชาชาตินั้นก็กำหนดให้มีการอ่านสาส์นของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีเป็นกิจกรรมประจำ

วันสำคัญเหล่านี้ส่วนมากจะตรงกับวันหยุดเรียนของนักเรียน เพราะบางวัน เป็นวันที่ทาง ราชการ กำหนดให้ เป็นวันหยุด ราชการ ประจำปี และบางวันก็ตรงกับวันปิดภาคเรียนของนักเรียนเข้าพอดี ณะนั้นโรงเรียนจึงควรพิจารณาตามความเหมาะสมว่า กิจกรรมใด ควรจัดในวันสำคัญนั้น กิจกรรมใดอาจจัดก่อนหลังได้ โดยไม่ เสียความสำคัญไป ส่วนวิธีการจัด ก็จะแยกเป็นหน่วยย่อย เช่น มอบให้ ชุมนุม คณะสี หรือห้องเรียนเป็นผู้จัด หรือทั้งโรงเรียน เป็นผู้จัด หรือทั้งโรงเรียนอาจจะรวมจัดเพียงหน่วยเดียวก็ได้หรือ ทางโรงเรียนส่งผู้แทนไปร่วมงานกับหน่วยงานอื่นก็ได้ แล้วแต่ แผนงานที่ทางโรงเรียนวางไว้ **ทงมิได้จำกัดลงไปด้วยว่า** โรงเรียนจำเป็นต้องจัดกิจกรรมให้ได้ครบถ้วน ทุกวันสำคัญ อนึ่งครุณาไปใช้เป็นที่กิจกรรมในเรื่องของการเรียนการสอน วิชาสังคมศึกษาและวิชาภาษาไทยได้มากที่สุดเช่นแบ่งหมูนักเรียน ให้ไปค้นคว้าแล้วทำรายงานส่งครู การประกวดแต่งความ และการอภิปรายหมู่ เป็นต้น

โรงเรียนอาจจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ได้ดังนี้

ตัวอย่างกิจกรรม	วิธีการ
วันปีชมหาราช	<ol style="list-style-type: none"> <li data-bbox="339 472 964 841">๑. จัดให้มีการประชุมนักเรียนเพื่อชี้แจงให้ทราบถึงความสำคัญของวันนี้ อาจจะแยกเป็นหน่วยย่อย หรือทั้งโรงเรียน แล้วแต่ความเหมาะสมหรือแผนงานของโรงเรียน <li data-bbox="339 870 964 1001">๒. ให้นักเรียนส่งผู้แทนร่วมเป็นคณะกรรมการจัดงาน <li data-bbox="339 1029 964 1543">๓. คณะกรรมการประชุมกันเพื่อปรึกษาหารือ เลือกตั้งประธาน รองประธาน เลขานุการและเหรัญญิก แล้ววางโครงการปฏิบัติงาน มอบหมายหน้าที่การรับผิดชอบแก่กรรมการโดยทั่วถึง แล้วแสดงผลการประชุมให้แก่คณะครูและเพื่อนนักเรียนรับทราบ

ตัวอย่างกิจกรรม	วิธีการ
	<p>๔. เมื่อจัดกิจกรรมเสร็จสิ้นแล้ว ให้คณะกรรมการเสนอผลงานพร้อมทั้งแสดงเอกสารบัญชีรับ—จ่ายต่อที่ประชุมนักเรียน</p> <p>๕. ประเมินผลการทำงานในด้านต่าง ๆ เช่น การเคารพในสิทธิและความคิดเห็น ความร่วมมือ การวางแผนงาน การตัดสินใจของหมู่คณะและความรับผิดชอบ</p>

๔. กิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือกิจกรรมพิเศษ

กิจกรรมข้อนี้เป็นกิจกรรมที่ปฏิบัตินอกเวลาเรียน ฉะนั้นงานที่ทำบางข้อ จึงอาจสืบเนื่องมาจากกิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนการสอนในข้อ ๒ ก็ได้ กิจกรรมพิเศษอาจแบ่งได้เป็น ๕ ประเภท ดังนี้

๔.๑ กิจกรรมเกี่ยวกับการบริการสังคม ได้แก่ การลูกเสือ และอนุชาต ทั้งสองวิชานี้ นับว่าเป็นกิจกรรมพิเศษประเภทบังคับ เพราะหลักสูตรทั้งประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

บ่งว่า “โรงเรียนต้องจัดให้มีกิจกรรมลูกเสือ อนุภาค หรือกิจกรรมพิเศษอื่น ๆ นอกเวลาเรียนที่กำหนดไว้อย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ ชั่วโมง” วิชาลูกเสือและอนุภาคมีอุดมคติ “บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์” อยู่แล้ว ฉะนั้นโรงเรียนจึงอาจตั้งโครงการไว้ว่า ในรอบปีหนึ่ง ๆ ลูกเสือและ อนุภาคควร บำเพ็ญ ประโยชน์เพื่อ บริการสังคมอย่างไร เช่น เข้มคนป่วยที่โรงพยาบาล ช่วยงานของ ตำรวจจราจรและทำความสะอาดถนน เป็นต้น

๔.๒ **กิจกรรมการกีฬา** ได้แก่การเล่นและการกีฬา ประเภทต่างๆ ทั้งระหว่างนักเรียนในโรงเรียนและระหว่างโรงเรียน การแข่งขันกีฬาเป็นกิจกรรมที่นิยมปฏิบัติกันอยู่มาก โรงเรียนที่มีชุมนุมกีฬา ย่อมจัดนักกีฬาเข้าร่วมแข่งขันกับต่างโรงเรียนได้สะดวก การแข่งขันกีฬาภายในโรงเรียนมักนิยมแบ่งเป็นคณะสี การคัดเลือกมาจากแต่ละห้องเรียนอาจไม่ยุติธรรมนัก เพราะนักเรียนชั้นเล็กร่างกายไม่สมบูรณ์เท่านักเรียนชั้นสูงกว่า กิจกรรมข้อนี้จะช่วยพัฒนาร่างกายและจิตใจนักเรียนได้มากถ้าครูผู้ควบคุม และฝึกสอนมีความสามารถและมั่นใจเป็นนักกีฬาโดยแท้จริง

๔.๓ **กิจกรรมที่สัมพันธ์กับบทเรียน** ได้แก่การแสดงละคร การอภิปราย การโต้วาที และการฟังปาฐกถา เป็นต้น

โรงเรียนควรถูกกำหนดโครงการจัดกิจกรรมนี้ไว้ในรอบปี เช่น มีการแสดงละครปีละ ๑ เรื่อง ระหว่างปิดภาคกลาง หรือจัดการแสดงในวันสุดท้ายก่อนปิดภาคเรียน การเชิญวิทยากรมาบรรยายภาคละคร เป็นต้น เนื้อเรื่องของกิจกรรมควรให้เกี่ยวข้องกับบทเรียนที่นักเรียนกำลังศึกษาอยู่ นอกจากนั้นการร่วมงานในวันสำคัญต่างๆ และการจัดนิทรรศการก็ได้ว่าเป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กับบทเรียนเช่นกัน

๔.๔ กิจกรรมเกี่ยวกับความรู้รอบตัว ได้แก่ การศึกษานอกสถานที่ ที่เรียกว่าทัศนจร หรือทัศนศึกษา การพาไปดูละคร และดูภาพยนตร์ เป็นต้น กิจกรรมประเภทนี้จำเป็นต้องเตรียมการโดยรอบคอบ เพื่อให้เกิดผลดีต่อการศึกษาของนักเรียนมากที่สุด ควรวางจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมให้แน่นอนชัดเจน ควรประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยใกล้ชิด โดยเฉพาะการบริการเรื่องความสะดวกความปลอดภัยเป็นสิ่งสำคัญมาก

๔.๕ กิจกรรมบริการความรู้หรือศูนย์วิชาการ เพื่อจัดสอนสิ่งที่น่าสนใจ และเพื่อส่งเสริมการศึกษาของนักเรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โรงเรียนอาจตั้งศูนย์บริการความรู้หรือศูนย์วิชาการขึ้น กิจกรรมข้อนี้ไม่เหมือนกับงานของห้องสมุดนัก เพราะ

ไม่เห็นเฉพาะหนังสือโดยตรง งานที่ศูนย์อาจจัดทำขึ้น เช่น การรวบรวมข่าวที่สำคัญ การสะสมภาพไว้เป็นเรื่องเป็นชุด โดยทำเป็นสมุดภาพหรือภาพพลิก การจัดหาและจัดทำอุปกรณ์การสอนทุกประเภท เป็นต้น ถ้าหากว่าโรงเรียนมีห้องสมุดอยู่แล้ว ก็อาจไปร่วมทำงานในนามของห้องสมุดก็ได้

โรงเรียนอาจจัดกิจกรรมพิเศษได้ดังนี้

ตัวอย่างกิจกรรม	วิธีการ
การแข่งขันกีฬา สัปดาห์ในโรงเรียน	<ol style="list-style-type: none"> ๑. ชี้แจงให้นักเรียนเห็นความจำเป็นที่ควรจัดแข่งกีฬา (ถ้านักเรียนเป็นผู้เสนอความต้องการก่อนยิ่งดี) ๒. ครูแนะให้นักเรียนได้เลือกเข้าคณะสัปดาห์ตนเอง (ถ้ายังมีได้แบ่งเป็นคณะสัปดาห์จำนวนสี่ไม่ควรมากกว่า สมาชิกแต่ละสัปดาห์มีจำนวนพอ ๆ กัน และพยายามให้คลุกกันไปทุกระดับชั้น ๓. จัดให้มีครูหรือคณะที่ปรึกษาประจำสัปดาห์ต่าง ๆ โดยพิจารณาแต่งตั้งเลือกจากครูที่สนใจและมีความถนัด

ตัวอย่างกิจกรรม	วิธีการ
	<p>๔. มอบให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินงานของแต่ละคณะ โดยจัดให้มีการประชุมกัน เลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก ผู้สมัครเป็นนักกีฬาแข่งขันและผู้ปฏิบัติหน้าอื่น ๆ ตามความเหมาะสม</p> <p>๕. มีการประชุมชี้แจงและตกลงร่วมกันในระหว่างคณะครู ที่ปรึกษาและคณะกรรมการนักเรียนของทุกคณะเกี่ยวกับกีฬาที่จะแข่งขัน วิธีดำเนินการ การแต่งตั้งกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือในวันแข่งขัน ระเบียบข้อบังคับที่จำเป็น และข้อสำคัญให้ เข้าใจและ แสดงออกถึงความมั่นใจเป็นนักกีฬา</p>

ตัวอย่างกิจกรรม	วิธีการ
	<p>๖. กรรมการ ของทุก คณะ ส่นำข้อ ตกกลงดั่งกล่าวแล้วไปชี้แจงให้สมาชิกในคณะส่ของตนได้รับทราบและถือปฏิบัติตาม</p> <p>๗. จัดให้มีบัญชีการเงินเกี่ยวกับการรับ-จ่ายเมื่อปฏิบัติงานสิ้นสุดลง แล้วต้อง แลกงให้ที่ประชุมคณะส่รับทราบ</p> <p>๘. จัดให้มีการประเมินผลในด้านต่างๆ เช่น ความร่วมมือ ความรับผิดชอบ การวางแผนงาน ความสามัคคี และความมีน้ำใจเป็นน้กกีฬา</p>

๕. กิจกรรมเกี่ยวกับสุขภาพและพละนามัย

ได้แก่การจัดบริการเรื่องอาหาร การป้องกันโรค และการบริหารร่างกายตลอดจนบริการในด้านความปลอดภัย ซึ่งจะช่วยให้ส่งเสริมสุขภาพและพละนามัยของนักเรียนทั้งทางร่างกาย และจิตใจ กิจกรรมน้มีการแบ่งงานให้นักเรียนได้มีโอกาสรับผิดชอบ ได้

เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ หมู่คณะ และตนเอง เพื่อให้นักเรียนได้มีบริการอนามัยที่ถูกต้องและเหมาะสม อาจจัดตั้งอนุกรรมการต่าง ๆ ได้ดังนี้

๕.๑ คณะอนุกรรมการจัดอาหารกลางวันของโรงเรียน อาจแต่งตั้งจากผู้ที่มีความสนใจและสมัครใจในการช่วยจัดบริการอาหารกลางวันของโรงเรียน หรือแต่งตั้งจากนักเรียนหญิงของโรงเรียนชั้นเรียนวิชาการเรียน นักเรียนก็จะได้ลงมือทำจริง ตั้งแต่การประกอบอาหาร การจัดโต๊ะรับประทานอาหาร บัญชีรับ-จ่าย ตลอดจนการทำความสะดวกด้วย ดังจะกล่าวโดยละเอียดในตัวอย่างกิจกรรมและวิธีการต่อไป

๕.๒ คณะอนุกรรมการจัดสุขุบริการ เรื่องน้ำดื่ม น้ำใช้ และส้วม โรงเรียนควรได้จัดให้มีนักเรียนคณะหนึ่งสำหรับคอยดูแลจัดน้ำดื่ม น้ำใช้ให้สะอาดด้วย

๕.๓ คณะอนุกรรมการพลาณามัย ได้แก่การจัดตั้งคณะอนุกรรมการชนคณะหนึ่ง เพื่อช่วยเหลือครูในการตรวจสุขภาพนักเรียน เช่น ดา หู ปาก จมูก ร่างกายและเสื้อผ้า ว่าสะอาดและถูกสุขลักษณะพอเพียงหรือไม่ ควรมีการแนะนำให้แก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นอย่างไร นอกจากนี้ควรมีการบันทึกสถิติ

เกี่ยวกับน้ำหนักและส่วนสูง เพื่อแนะนำให้นักเรียนได้ปรับปรุงร่างกายให้ม้หนักและส่วนสูงได้สัดส่วนกับอายุ อาจให้คำแนะนำในเรื่องการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ การปฏิบัติตนตามสุขบัญญัติ ๑๐ ประการ และการบริหารร่างกายให้ได้สัดส่วนมีบุคคลิกลักษณะดี ดังนี้ เป็นต้น

๕.๔ คณะอนุกรรมการ รักษา ความปลอดภัย

ได้แก่การจัดตั้งคณะอนุกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อบริการ นักเรียนในด้านความปลอดภัย ช่วยเป็นหูเป็นตาสอดส่องสิ่งที้อาจเป็นอันตรายแก่นักเรียนอื่น เช่น เมื่อพบขวดแตกบนทางเท้าก็ควรนำไปทิ้งในที่ที่จะไม่เป็นอันตรายต่อคนอื่น ช่วยรายงานอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นแก่นักเรียนอื่น เพื่อจะได้คอยระมัดระวังไม่ให้เกิดขึ้นอีก ช่วยดูแลความปลอดภัยให้แก่เพื่อนนักเรียน เช่นดูแลการจราจร ช่วยฝึกหัดว่ายน้ำ และช่วยหาทางป้องกันภัยจากคนร้าย เป็นต้น คณะอนุกรรมการคณะนี้ควรแนะนำนักเรียนอื่นให้รู้จักป้องกันอันตรายด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ประชุมข้แข็ง ทำโปสเตอร์ ทำป้ายบอกที่ห้องม้อันตราย และจัดให้มีคณะเจ้าหน้าที่ประจำห้องพยาบาล เพื่อคอยบริการเมื่อเกิดอุบัติเหตุ

ตัวอย่างกิจกรรม	วิธีการ
<p>คณะกรรมการ จัดอาหารกลางวัน ของโรงเรียน</p>	<p>๑. จัดให้นักเรียนผลัดกันรับผิดชอบ ในรูป คณะกรรมการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ เจ้าหน้าที่ขายอาหาร เจ้าหน้าที่ปรุงอาหาร เจ้าหน้าที่จัดโต๊ะรักษาความสะอาด เจ้าหน้าที่ตรวจบัตรอาหาร เจ้าหน้าที่ขายอาหารรายวัน เจ้าหน้าที่ทำบัญชีรายจ่าย (ทรงให้ผลัดเปลี่ยน หมุนเวียน กันโดย ทั่วถึงเป็นสัปดาห์)</p> <p>๒. จัดให้มี กล่องรับ บัญหา ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการจัดอาหาร กลางวัน เพื่อช่วย ให้การจัดอาหารกลางวัน ได้ผลดี</p> <p>๓. จัดให้มีการ เลือกลง คณะอนุ กรรมการ ใหม่ทุกภาคเรียน เพื่อให้ตรงกับ ความ ต้องการของนักเรียนเป็น ส่วนมาก</p>

ตัวอย่างกิจกรรม	วิธีการ
	<p>๔. จัดให้มีการประชุมคณะอนุกรรมการเป็นประจำและโดยสม่ำเสมอ</p> <p>๕. จัดให้มีการประเมินผลงานของคณะอนุกรรมการเป็นระยะ ๆ</p>

กิจกรรมแต่ละประเภทได้ยกตัวอย่างไว้เพียงประเภทละอย่างเดียว เพราะวิธีการจัดกิจกรรมตามแบบประชาธิปไตยนั้นมีหลักการเหมือนกัน จะแตกต่างกันตรงรายละเอียดของงานเท่านั้น ผู้ที่ปฏิบัติกิจกรรมเรื่องใดเรื่องหนึ่งไปแล้ว ก็สามารถนำหลักการนั้นไปปฏิบัติในกิจกรรมเรื่องอื่นได้

ข้อเตือนใจสำหรับการจัดกิจกรรมทุกประเภท

- ครูไม่ควรเป็นผู้สั่งการและดำเนินการโดยตรง
- พยายามหาวิธีให้เด็กค้นพบปัญหาโดยตนเอง
- ส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้ใช้ความสามารถในการแก้ปัญหา

- ส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม
- พยายามชมให้มากกว่าติ
- ประเมินผลงานที่เสร็จแล้วทุกครั้งเพื่อการทำงานที่
ดีของครั้งต่อไป

นักประชาธิปไตยทุกคนมีความรู้สึกเป็นมิตร
ต่อกัน มีความรู้สึกว่าคุณค่าแต่ละคนมีความสำคัญ มี
ความสามารถพิเศษในด้านต่าง ๆ ทำให้เกิด ความ
นับถือซึ่งกันและกัน

ความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” ในแง่ของการศึกษา

ดร. สาโรช บัวศรี

การดำเนินการศึกษา ย่อมจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับ
การปกครองประเทศ ถ้าประเทศประสงค์จะปกครองแบบประชา
ธิปไตย ต้องสอนประชาธิปไตยให้แก่ผู้เรียนตั้งแต่เริ่มมาเข้า
โรงเรียนทีเดียว มิฉะนั้นแล้วผู้เรียนก็ไม่อาจจะทราบได้ว่าประชา
ธิปไตยนั้นคืออะไรกันแน่ เมื่อเติบโตขึ้นเป็นพลเมืองของ
ประเทศโดยเต็มที่แล้วก็เลยไม่ทราบว่าจะทำอย่างไรจึงจะเป็นประ
ชาธิปไตย ดังนั้นผู้ที่เรียนทางวิชาการศึกษา จึงต้องเรียนเกี่ยว
กับประชาธิปไตยควบคู่กันไปด้วยไม่มากนักน้อย เพื่อเป็นเครื่องมือ
ที่จะไปอบรมกุลบุตรกุลธิดาสืบไป

ด้วยเหตุนี้เองจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพยายามทราบความ
หมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” ให้แจ่มแจ้งพอสมควร โดยเฉพาะ
ในแง่ของปรัชญาที่เกี่ยวกับการศึกษา

ในแง่ของการปกครอง ประชาธิปไตยมักจะหมายถึง การปฏิบัติตามเสียงของคนส่วนมาก ดังนั้นคนส่วนมากจำเป็นต้องได้รับการศึกษาให้ดีและให้เหมาะสม มิฉะนั้นเสียงที่เรียกร้องออกมานั้น จะกลายเป็นเสียงที่ไม่รอบคอบพอ และการปฏิบัติตามเสียงข้างมาก ก็จะกลายเป็นการปฏิบัติที่ผิดพลาดไปหมด เหตุนี้เองคนส่วนมากจึงต้องเป็นคนที่ได้รับการศึกษาพอเพียงและเหมาะสมจึงจะปกครองแบบประชาธิปไตยได้ผลดี

ในแง่ของการเศรษฐกิจ ประชาธิปไตยมักจะหมายถึง การผลิตและจำหน่ายอย่างเสรีไม่มีใครผูกขาดแต่ผู้เดียว ถ้าจะมีการควบคุมหรือบังคับประการใด ก็เป็นการควบคุมหรือบังคับตัวของตัวเองเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ทั้งนี้โดยวิธีประชุมปรึกษาหารือกันเองเพื่อบังคับและควบคุมกันเอง ให้สัมพันธ์กับคำกล่าวที่ว่าเป็นการกระทำ ของประชาชน เพื่อประชาชน และโดยประชาชน

ในแง่ของปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ประชาธิปไตยมีความหมายดังที่จะได้พยายามอธิบายดังต่อไปนี้

ในการอธิบายนี้จำเป็นต้องสมมุติกันบ้าง จึงจะเกิดความ

ความแจ่มแจ้ง ในโลกนี้ถ้าสมมุติว่ามีคนอยู่คนเดียว ก็ไม่ต้อง
สัมพันธ์กับใคร ไม่มีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับผู้อื่น นอกจากกับ
ตัวเอง

แต่ถ้ามีคนอยู่มากกว่าคนเดียวอย่างปัจจุบันนี้ ก็จำเป็นต้อง
ติดต่อหรือสัมพันธ์กับคนอื่นเป็นการแน่นอน หลักเลียงไม่พ้น
จะต้องมีสัมพันธภาพกับมนุษย์อื่น (Human Relationship)
อยู่เสมอ สัมพันธภาพดังกล่าวนี้คงมีมากมายหลายชนิด แต่ถ้า
จะกล่าวอย่างง่าย ๆ ก็พูดได้ว่ามี ๓ ชนิด คือ

๑. มีคน ๆ เดียวหรือคนกลุ่มหนึ่งเป็นผู้คิด และสั่งการ
ไปยังคนอื่น ๆ โดยที่คนอื่น ๆ เหล่านั้น ไม่ต้องมีส่วนคิดเลย
แม้แต่น้อย คน ๆ เดียวหรือคนกลุ่มหนึ่งนั้นเป็นผู้ทรงอำนาจ
(authority) ในการคิดและสั่งการ เป็นการเด็ดขาด สัมพันธภาพ
ชนิดนี้เรียกว่า Authoritarianism หรือ Autocracy ซึ่งจะแปล
ว่าอัคราธิปไตยก็คงได้ ถ้าบังเอิญคน ๆ เดียวหรือคนกลุ่มหนึ่ง
ดังกล่าวนี้เป็นคนดี มีน้ำใจเป็นพ่อเมืองก็คงจะพอดำเนินกันไปได้
บ้างไม่ถึงกับล้มจม แต่ส่วนมากนั้นมักจะเป็นอย่างที่ว่า Lord
Acton กล่าวไว้ คือว่า "All power corrupts, and absolute

power corrupts absolutely.” (แปลว่าอำนาจที่ปวงย่อมคดโกงได้ และดังนั้นอำนาจที่เด็ดขาดก็ย่อมคดโกงอย่างเด็ดขาดเช่นกัน) ดังนั้นสัมพันธภาพแบบที่หนึ่งจึงค่อย ๆ หายไป

๒. บางครั้ง บางยุค หรือบางสมัย มนุษย์ทุกๆ คนต่างคนต่างอยู่ไม่มีใครรับผิดชอบ ไม่ร่วมมือกัน ใครเก่งใครอยู่ใครอ่อนก็ล้มไป ไม่มีใครช่วยเหลือและค้ำจุนใคร ไม่มีใครปรึกษาหารือหรือเชื่อใจใครกันได้เลย ผู้อ่อนกว่าย่อมมีความริษยาและคอยจ้องล้างผู้ที่อยู่ในอำนาจ ต่างคนต่างพาจะพาพร้อมกันหรือไม่พร้อมกันก็ช่าง ใครจะไม่พา ก็ช่าง ตรงกับที่เขากล่าวว่า “Every man is on his own, and the hind most.” ซึ่งอาจแปลได้ว่า ตัวใครก็ตัวมัน ใครอยู่รุ่งหลังก็จะถูกผู้ป้ามันคร่าตัวไป สัมพันธภาพชนิดนี้ เป็นอันตรายยิ่ง สังคมใดตกอยู่ในลักษณะเช่นนี้ ก็คงจะสูญเสียดังกล่าวโดยเร็วพลัน เขาเรียกสัมพันธภาพแบบที่สองนี้ว่า Laissez Faire (ปล่อยกันตามเรื่องหรือตัวใครตัวมัน)

๓. ทุกๆ คนร่วมกันรับผิดชอบ ต่างก็นับถือและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ต่างก็ใช้ปัญญาเป็นหลักใหญ่ ใช้ปัญญาเป็นเครื่อง

ขัดรังไม่ให้ร่วมมือไปในทางเสีย หรือไม่ให้ไปลงน้ำหนักในเรื่อง
ซึ่งเสียหาย ทุกคนร่วมมือกัน แบ่งปันกัน และประสานกัน
เพื่อแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงไปจนได้ และทำให้ทุกคนได้เจริญเติบโต
ไปด้วยกันทั่วทุกคนตามอัธยาศัยของตน สัมพันธภาพแบบที่
สามนี้ เรียกว่าประชาธิปไตย (Democracy)

จากที่อธิบายมาแล้วทั้งสามข้อนี้ ก็อาจสรุปได้ว่าอัตร
าธิปไตยก็คือ Laissez Faire หรือ “ตัวใครตัวมัน” ก็ดี ต่างก็
เป็นสัมพันธภาพระหว่างมนุษย์ชนิดหนึ่ง (A kind of human
relationship) ด้วยกันทั้งนั้น แต่ละชนิดก็มีลักษณะแตกต่างกัน
ออกไป ดังนั้นถ้าจะถามว่า “ประชาธิปไตยคืออะไร” ก็อาจ
จะตอบอย่างง่าย ๆ ที่สุดว่า “ประชาธิปไตยก็คือสัมพันธภาพ
ระหว่างมนุษย์ชนิดหนึ่ง” เท่านั้นเอง

เนื่องจากเราต้องเข้าใจคำว่า “ประชาธิปไตย” ในแง่
ของการศึกษา จึงจำเป็นจะต้องเข้าใจสัมพันธภาพที่เรียกว่า ประชา
ธิปไตยอีกครั้งหนึ่ง สัมพันธภาพที่เรียกว่าประชาธิปไตยนั้น
มีลักษณะสำคัญอยู่ ๓ ประการเป็นพิเศษ บุคคลที่อาศัยอยู่ใน
สังคมที่เป็นประชาธิปไตย จะต้องติดต่อกันหรือสัมพันธ์กันตาม
แนวทาง ๓ ประการ ดังต่อไปนี้

๑. **มีการเคารพซึ่งกันและกันอย่างขง** (Respect for Individuals) ถ้าพูดเป็นคำศัพท์ก็อาจจะพูดได้ว่า “การระชม” คือทุกคนจะต้องให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทั้งกาย วาจา และความคิด ทุกคนย่อมจะเคารพในความคิดของผู้อื่น ทุกคนย่อมแสดงความคิดเห็นออกมาได้โดยไม่ล่วงเกินผู้อื่น ย่อมมีการให้โอกาสและเคารพแก่ความคิดของคนทุกคน นักปราชญ์ในเรื่องนี้กล่าวไว้ว่า “I may not agree with what you say, but I will fight to the death for the right for you to say it.” ถ้าถือกันอย่างเคร่งครัดจริงๆ แล้ว การล่วงเกินผู้อื่น การทำร้ายผู้อื่น การหมิ่นผู้อื่น การโกรธผู้อื่น ย่อมเป็นการไม่เคารพซึ่งกันและกัน และผิดหลักประชาธิปไตยทั้งสิ้น

๒. **มีการแบ่งปันกัน ร่วมงานกัน และประสานงานกัน** (Sharing, Participating, and Co-Operating) ข้อนี้นี้หมายความว่า ผู้ใดสามารถในทางใด ก็อาสารับแบ่งงานไปทำในทางนั้นไม่บ่ายเบี่ยงและหลีกเลี่ยง ร่วมมือกันทำตามอัธยาศัยและประสานงานกันหมด โดยทำตามที่ได้ตกลงกันตามแผนซึ่งร่วมกันวางไว้แล้ว ไม่มีใครคอยตั้งถ่วงถ่วง เนื่องจากเห็นแก่ตัวเอง ถ้าพูดเป็นคำศัพท์ ลักษณะข้อนี้ก็คือ “สามัคคีธรรม”

๓. **มีความเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา** (Faith in the Method of Intelligence) พุทฺธเป็นคำศัพท์ที่กล่า "ปัญญา-ธรรม" การที่คนเรานับถือกันและร่วมมือสามัคคีกันนั้น บางทีก็อาจนับถือกัน และร่วมมือกันในทางที่ผิดได้ เช่น ร่วมมือกันตั้งโรงเรียนสอนให้เป็นโจร เป็นต้น ดังนั้นจึงต้องมี "ปัญญา" เป็นเครื่องเหนี่ยวรั้ง และชี้ทางเป็นทางเสื่อมิให้เขวไปได้ เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งทีเดียว ดังนั้น ในสังคมประชาธิปไตยจึงมีการนับถือปัญญาธรรมอย่างยิ่ง คนตระกูลสูง คนร่ำรวย ฯลฯ จะเป็นพลเมืองที่คิดได้ก็ต่อเมื่อมีปัญญาและศีลธรรม ดังนั้นคนในสังคมประชาธิปไตยจะต้องเป็นผู้ได้รับการศึกษาพอควร เพื่อจะได้มีปัญญาธรรม

ได้อธิบายความหมายของคำว่า "ประชาธิปไตย" มาพอสมควรแล้ว พอสรุปขั้นสุดท้ายอย่างง่าย ๆ ได้ว่า ในแง่การศึกษา ประชาธิปไตยคือมนุษยสัมพันธ์อย่างหนึ่ง ซึ่งยึดมั่นในการวรรณะ สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม

ความคิดดังกล่าวมาง่าย ๆ นี้ ควรจะนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันอยู่เสมอ จนเป็นนิสัยในชีวิต หรือแนวทางแห่งชีวิต (a way of life) ของแต่ละคน คนที่มัวชีพเป็นครุข้อมจะขาดแก่นสัจของตนเสมอว่า นอกจากจะถือเอาประชาธิปไตยเป็นแบบ

การปกครองแล้ว ยังจำเป็นจะต้องยึดถือเอาประชาธิปไตยไว้
ในฐานะที่เป็นแนวทางแห่งชีวิตประจำวัน คือ Democracy as
a way of life อีกด้วย เมื่อถ่อมมันในด้านปรัชญาคือในทางอาระ
ธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรมได้แล้ว ถ้าจะขยายตีความ
ให้กว้างออกไปในด้านการปกครอง การเศรษฐกิจ หรือเรื่องของ
สังคมทั่วไป รวมทั้งเรื่องการศึกษา ก็ย่อมจะมีแนวปฏิบัติหรือ
มีรากฐานที่จะวิวัฒนาการไปได้อย่างเป็นประชาธิปไตยเสมอ

อนึ่ง พึงสังเกตได้ว่าธรรมะใหญ่ ๆ ในลัทธิประชาธิปไตยที่
กล่าวมาแล้วนั้น ก็ตรงกับข้อธรรมะในพระพุทธศาสนาของเรานั้น
เอง ด้วยเหตุนี้สำหรับบุคคลที่ยึดถือพระพุทธศาสนาเป็นแนวทาง
ของชีวิต (Buddhism as a way of life) อยู่แล้ว ก็จะเห็นว่า
ลัทธิประชาธิปไตยนั้นเป็นของธรรมดา ที่พุทธศาสนิกชนปฏิบัติ
เป็นปกติอยู่แล้ว เพียงแต่จะนำเอาหลักการไปดัดแปลงใช้ในการ
ปกครอง การเศรษฐกิจ การศึกษา และอื่น ๆ เท่านั้น ถ้าหาก
เราเข้าใจลึกซึ้งและยึดมั่นในหลักการจริงๆ แล้ว การนำไปดัด
แปลง ก็ไม่ควรจะยากเกินไป เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่
ยึดมั่นในพุทธศาสนา จึงทำให้รู้สึกมั่นใจว่าการที่จะปกครองแบบ
ประชาธิปไตยนั้น ไม่ควรจะยากเกินไปสำหรับประเทศไทย.

ประชาธิปไตยในจิตใจ

ดร. กมล สมวิเชียร

“ความคิดชอบนำไปสู่ความประพฤติชอบ” นี้เป็นคติของพุทธศาสนา ซึ่งหลายคนนอกจากเป็น “วิทยาศาสตร์” ประชาธิปไตยก็เช่นกัน ความคิดแบบประชาธิปไตยเป็นที่มาแห่งการกระทำแบบประชาธิปไตย นำไปสู่ประชาธิปไตยในชีวิต ประชาธิปไตยในสังคม และประชาธิปไตยในการเมือง ซึ่งเมื่อรวมกันแล้วจะเป็น “ระบบ” ประชาธิปไตยอันไพศาล การที่มีทัศนคติหรือความคิดแบบประชาธิปไตยนี้ ผู้เขียน จะขอขนานนามว่า “ประชาธิปไตยในจิตใจ”

ประชาธิปไตยในจิตใจคืออะไร ในสายตาของผู้เขียน ประชาธิปไตยในจิตใจได้แก่คุณสมบัติต่างๆ ดังนี้

๑. การเป็นคนหนักแน่นไม่หวั่นไหว คนที่มีประชาธิปไตยในจิตใจจะไม่ที่กักเข้่อะไรง่าย ๆ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นข่าวลือข่าวการซุบซิบนินทา หรือการโฆษณาชวนเชื่อ ทั้งนี้เพราะข่าวลือหรือการนินทาว່ร้ายดังกล่าวนี้ย่อมก่อให้เกิดผู้เสียหาย และผู้เสียหายเหล่านั้นมักจะไม่มีโอกาสมาแก้ตัวหรือ

* จากหนังสือ “พระราชทานเพลิงศพวีรชน ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๗”

แข็งแรงให้เหตุผลอะไรได้ หลายครั้งข่าวลือหรือการซุบซิบนินทา
นำไปสู่ความเสื่อมโทรมทางจิตใจและความร้าวฉานในสังคมโดย
ไม่จำเป็น ในทางกฎหมาย ศาลสถิตยุติธรรมจะถือว่าผู้ถูกกล่าว
หากดี จันแยกดี เป็นผู้บริสุทธิ์ทุกประการ จนกว่าจะปรากฏ
หลักฐานเป็นที่แน่นอนว่า เขาได้กระทำความผิดเช่นว่านั้น และ
หากมีข้อสงสัยแม้เพียงน้อย ศาลจะยกประโยชน์ให้แก่จันแยก
ทั้งสิ้น เช่นยกฟ้องหรือปล่อยตัวไป นี่เป็นหลักการของ “ประชา
ธิปไตยในจิตใจ” ซึ่งคนที่อยู่ในสังคมประชาธิปไตยจะต้องฝึกหัด
ให้เป็นนิสัย นักประชาธิปไตยจะเชื่อหรือเห็นดีเห็นงามไปกับ
สิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ต่อเมื่อเขาได้เห็นด้วยตา หรือพิจารณาหลักฐาน
ด้วยเหตุผลที่ถ่องแท้แล้วเท่านั้น

๒. การทบทวนระหัดต่อคนอื่น คนที่ประชาธิปไตย
ในจิตใจ จะมีนิสัยของการมองคนในด้านดี จะเป็นคนที่มิตรภาพ
ในเพื่อนมนุษย์ ทั้งนี้เพราะประชาธิปไตยเป็นระบบชีวิตและการ
เมือง ซึ่งคนจะต้องมารวมเป็นกลุ่มก้อนเพื่อวางแผนอนาคต หรือ
ตัดสินใจปัญหาารวมกัน ซึ่งหากคนขาดศรัทธาต่อกันแล้ววิธีการดัง
กล่าวคงจะเป็นไปไม่ได้ คนที่ประชาธิปไตยในจิตใจจะต้อง
ตระหนักว่ามนุษย์ทุกผู้ทุกนามนั้นมันทั้งดีและเลวปนกันไป คนที่ดี
พร้อมเป็นอรหันต์นั้นไม่มีที่ไหน หากมนุษย์คอยแต่ดูความ

บกพร่องจับผิด และมีความเกลียดชังต่อกันแล้ว มนุษย์คงจะมาทำงานด้วยกันไม่ได้ ยิ่งกว่านั้นการมองคนในด้านดีจะยิ่งทำให้คนที่ถูกมองนั้นต้องพยายามรักษาความดีของตน ซึ่งเป็นจุดประสงค์อันสำคัญของระบบประชาธิปไตย คนที่มองคนในด้านร้ายอยู่เป็นนิจ นอกจากจะหาความสุขไม่ใคร่ได้แล้ว มักจะเป็นคนหนีโลก ไม่ยอมทำงานร่วมกับคนอื่น หรือไม่กี่ขวงโลก เป็นอุปสรรคแก่การทำงานของคนอื่น และในที่สุดก็เป็นคนรกโลกเป็นพิษ เป็นภัยต่อคนอื่น

๓. การยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น คนที่มิใช่ประชาธิปไตยในจิตใจต้องยอมรับความจริงที่ตนเป็นชนส่วนน้อย ในบรรดาชนส่วนใหญ่ ความคิดหรือแผนการของตนนั้นไม่ว่าจะฉลาดปราดเปรื่องแค่ไหน หากคนส่วนใหญ่ไม่เห็นชอบแล้ว ต้องเป็นอันตกไป หรือมิฉะนั้นก็ต้องพยายามหาทางเกลี้ยกล่อมให้คนอื่นค่อย ๆ หันมาเห็นด้วย ด้วยเหตุผล นักประชาธิปไตยจะไม่มุกตะลุดังคั้น หัวชนฝาในความคิดของตนอย่างไม่ยอมแก้ไข ไม่ว่าจะเป็นการประชุมสภา ประชุมกรรมการบริษัทหรือสมาคม หรือพรรคการเมืองใด ๆ นักประชาธิปไตยจะไม่แก้ปัญหาวด้วยการลาออกเดินออกหรือไปตั้งกลุ่มพรรค หรือสมาคมใหม่ คนที่มิใช่ประชาธิปไตยในจิตใจจะต้องพยายามต่อสู้แก้ปัญหภายในระบบพยายามหันเหเสียงส่วนมากมาให้เห็นดีเห็นงามไปกับตน ไม่ใช่

หน่ออกนอกระบบ หรือล้มระบบคนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นกรรมวิธี
ของเผด็จการ

๔. **รู้แพ้รู้ชนะ** ปัญหาของคนบางคนหรือหลายคนก็คือ
แพ้ไม่เป็น ไม่ว่าจะแพ้กีฬา ความรัก หรือการเมือง คนพวกนี้
ไม่รู้จักคำว่า เสียใจ หรือ ขอโทษ ทั้งๆ ที่ตนยากจะหลุดปาก
คำสองคำนี้ออกมา คนหนึ่งปวงก็พร้อมที่จะให้อภัย คนที่วานักกลัว
“เสียหน้า” ยิ่งกว่าอะไรทั้งสิ้น และไม่มีคุณสมบัติของนัก
ประชาธิปไตย คนที่มิใช่ประชาธิปไตยในจิตใจ จะไม่กลัวเสียหน้า
มากกว่าเสียชื่อ จะเป็นคนรู้จักแพ้รู้จักชนะ และบางครั้งถึงแพ้
ก็ชนะใจคนดู นอกจากรู้แพ้รู้ชนะแล้ว ควรจะรู้จักด้วย เมื่อ
การต่อสู้ ไม่ว่าจะแพ้กีฬาหรือการเมืองสิ้นสุดลง จะต้องล้มความ
บาดหมาง หรือรอยร้าวและจับมือหรือทำงานร่วมกันได้

ความจริงคุณสมบัติดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่มียู่แล้วในสังคม
ไทย ในคำสอนของพระพุทธศาสนา และในค่านิยมอันเป็น
เอกลักษณ์ของคนไทย บรรยายากาสแห่งเสรีภาพยุคใหม่ คุณ-
ลักษณะของผู้นำผู้ก่อปรไปด้วยคุณธรรมคนใหม่ และบุญญาธิการ
ของพระมหากษัตริย์ นักประชาธิปไตยน่าจะเป็นพลังอันสำคัญ
ช่วยทำให้คุณสมบัติดังกล่าวนี้ได้ออกงามเปี่ยมบานในจิตใจของปวง
ชนชาวไทยตลอดไป

“ประชาธิปไตยสังคมนิยม กับ คนไทย”*

ดร. ภิญโญ สาธร*

๑. บทนำ

หลังวันมหาวิปโยค ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ คนไทยทั่วไปดูจะสนใจคำว่า “ประชาธิปไตย” เป็นพิเศษ แต่การแปลความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” ก่อนข้างจะแตกต่างกันไป แล้วแต่ภูมิหลังทางการศึกษา การอาชีพ และประสบการณ์ อาจารย์มหาวิทยาลัยกับนิสิตนักศึกษาซึ่งมีส่วนอันสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในวันนั้น ส่วนมากมีความคิดเกี่ยวกับคำว่า “ประชาธิปไตย” ทำนองเดียวกับความคิดของชาวตะวันตก เพราะได้รับอิทธิพลทางการศึกษามาจากชาวตะวันตก แม้คำหาบเริ่มมองประชาธิปไตยในแง่ความอิสระเสรีที่จะวางหาบชายของบทบาทวิถีและนอกตลาดสด คนขับรถแท็กซี่คิดว่าประชาธิปไตยทำ

* จากวารสาร “ทักษิณ” ปีที่ ๔ ฉบับพิเศษ

* คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ให้ตำรวจรีดไถและจับกุมน้อยลง ส่วนนักการเมืองว่างงาน และ
 ส.ส. ถูกปลดเพราะรัฐบาลทหาร หวังว่าประชาธิปไตยจะเปิด
 โอกาสให้ตนได้สมัครรับเลือกตั้ง และมีหนทางได้แสดงฝีมืออีก
 ครั้งหนึ่ง

ประชาธิปไตยคืออะไร ?

องค์ประกอบของประชาธิปไตยมีอะไรบ้าง ?

คนไทยจะดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตยได้เพียงใด ?

เหล่านั้เป็นปัญหาที่มคนหลายคนพยายามตอบ และตอบ
 กันมาแล้วจนน่าเบื่อ ผู้เขียนก็เบื่อเหมือนกัน แต่เมื่อเขาเห่อกัน
 ก็ขออนุญาตตามไปดูเห่ด้วยคน บางที่ผู้อ่านอาจจะได้อะไรแปลก
 ออกไปบ้างก็ได้

๒. วิถีชีวิตในสังคม

วิถีชีวิตในโลกปัจจุบันมี ๒ แบบ คือ

วิถีชีวิตแบบเผด็จการ (The Totalitarian Way of Life)

กับวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย (The Democratic Way of Life)

วิถีชีวิตแบบเผด็จการที่เด่นเป็นที่รู้จักกันมากในสังคม
ปัจจุบันมี ๒ แบบ คือ เผด็จการคอมมิวนิสต์ (Totalitarian
Communism) กับ เผด็จการฟาสซิสต์ (Totalitarian Fascism)

วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย มี ๒ แบบ คือ ประชาธิปไตย
ทุนนิยม (Democratic Capitalism) กับ ประชาธิปไตยสังคมนิยม
(Democratic Socialism)

๓. เผด็จการคอมมิวนิสต์

ก่อนสมัยของมาร์กซ์ (Marx) สังคมถูกครอบงำโดยคน
๔ กลุ่ม ซึ่งผลัดกันทรงอิทธิพลตามลำดับ คือ

๑. กลุ่มศาสนา — อะไร ๆ ก็เพื่อพระเจ้าเป็นเจ้า (God)
๒. กลุ่มการเมือง — อะไร ๆ ก็แล้วแต่ผู้ทรงอำนาจทาง
การเมืองซึ่งได้แก่ พระจักรพรรดิ พระมหากษัตริย์ สมาชิก
รัฐสภา และทหารที่กุมอำนาจการเมืองไว้
๓. กลุ่มวีรบุรุษ — อะไร ๆ ก็แล้วแต่นักรบผู้ยิ่งใหญ่
มหาอำนาจ จักรพรรดิผู้เก่งกล้า สมาชิกรัฐสภาผู้มีความมคมคาย
นักปฏิรูปสังคม และนักปฏิวัติ ซึ่งล้วนแต่เป็นวีรบุรุษของ
สังคม

๔. **กลุ่มนักคิด** — อะไร ๆ ก็ต้องว่ากันไปตามทฤษฎีหรือความคิด ของนักคิดต่าง ๆ นักปราชญ์ต่าง ๆ ทั้งในด้าน สังคม เศรษฐกิจ วิชาการ งานเทคนิค และการทหาร กลุ่มนี้คิดไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงเรื่อง เสรีภาพและประชาธิปไตย (freedom and democracy)

ครั้นถึงยุคของมาร์กซ์ (Marx) มาร์กซ์แปลสังคมไปในทาง เศรษฐกิจ โดยเฉพาะในเรื่องของการผลิตสินค้าหรือสิ่งของ และการบริหาร มาร์กซ์ถือว่ากระบวนการทางสังคม คือ การแลกเปลี่ยน สินค้าหรือสิ่งของ และบริการ แม้มาร์กซ์จะมีได้กล่าวว่า เศรษฐกิจ เป็นตัวการสำคัญอย่างเดียวของสังคม แต่มาร์กซ์ยืนยันว่า เศรษฐกิจเป็นรากฐานของวัฒนธรรม กฎหมาย และรัฐบาล ซึ่งจะต้อง เกี่ยวเนื่องกับ การเมือง สังคม ศาสนา วรรณกรรม และ ศิลปวิทยาการต่าง ๆ

มาร์กซ์กล่าวว่า เครื่องมือผลิตในทางอุตสาหกรรม คือตัว การสำคัญ (master key) และผู้เป็นเจ้าของเครื่องมือดังกล่าว หรือนายทุน (capitalists) คือคนสำคัญที่กำหนดชะตากรรมของ สังคม เป็นผู้ครอบครองสังคมในทางการเมือง และเป็นผู้กำหนด

มาตรฐานต่าง ๆ ตลอดจนค่านิยมของสังคม บรรดานักกฎหมาย
 นักศึกษา นักหนังสือพิมพ์ ศิลปิน และวรรณกวี ล้วนแต่
 ช่วยกันปกป้องทรัพย์สินสมบัติและความเป็นเจ้าเป็นใหญ่ของนายทุน
 ๕๕
 ทงสน

ทั้งมักซ์และกลุ่มอิทธิพลทั้ง ๔ กลุ่มก่อนมักซ์ ล้วนมอง
 สังคมในแง่เดียว สรุปสังคมง่ายๆ และเร็วเกินไป ทั้งๆ ที่องค์
 ประกอบของสังคมซับซ้อน และมีตัวการหลายอย่างเกี่ยวข้อง
 อย่างไรก็ตามมักซ์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมขนาดใหญ่
 และทำให้เกิดการต่อสู้กันขึ้นระหว่างนายทุนกับลูกจ้าง จนกระทั่ง
 กลายเป็นการต่อสู้ระหว่างจักรวรรดินิยมคอมมิวนิสต์ (Communist
 Imperialism) กับ โลกเสรี (the Free World) การต่อสู้
 ดังกล่าวได้ห้วงเหินจากลัทธิเศรษฐกิจตามทัศนะของมักซ์มากยิ่ง
 ๕๕
 ขึ้นทุกที เพราะเป็นการขัดกันระหว่างระบบอำนาจ (Power
 Systems) และการขัดกันระหว่างระบบค่านิยม (Value Systems)
 แทนที่จะขัดกันในเรื่องของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (Economic
 Interests) ซึ่งเป็นแนวคิดดั้งเดิมของมักซ์

เนื่องจากมักซ์อธิบายใน the Communist Manifesto ว่า การที่จะปฏิรูปสังคมจะทำได้ก็โดยการปฏิวัติ (revolution) เท่านั้น สาวกของมักซ์จึงใช้วิธีรุนแรง ปฏิวัติสังคม และท้ายที่สุดผู้ที่ปฏิวัติสำเร็จก็เข้าสวมอำนาจแทน และใช้ระบบเผด็จการคอมมิวนิสต์ครอบครองสังคม

ผู้นำของระบบเผด็จการคอมมิวนิสต์คือ ประเทศโซเวียต รัสเซีย พลังของประเทศคอมมิวนิสต์มาจากกลุ่มผู้บริหารประเทศ ซึ่งคัดเลือกมาจากกลุ่มอาชีพต่างๆ อย่างกว้างขวาง การแข่งขันกันเป็นผู้นำ ตูเตอตรุนแรง แต่เมื่อเป็นผู้นำหรือผู้บริหาร ที่ทำงานสำเร็จได้ผลดี ก็ได้ผลตอบแทนคุ้มค่า ตรงกันข้ามถ้าผิดพลาดจะถูกลงโทษถึงจำคุกหรือถึงประหารชีวิต แหล่งพลังระดับสองมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมหนักเป็นหัวใจของความเจริญ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมหนักเกี่ยวกับอาวุธ เพื่อพลังทางการทหาร แหล่งพลังระดับสามคือ การศึกษา และวิทยาศาสตร์ ประเทศคอมมิวนิสต์ทุ่มงบประมาณเพื่อการศึกษาศาสตร์และวิทยาศาสตร์ สูงกว่าโลกเสรีหลายเท่า กล่าวกันว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยในโซเวียตรับเงินเดือนสูงกว่าคนงานฝีมือในโรงงานขนาดใหญ่ถึง

๕ เท่า ขณะที่อาจารย์มหาวิทยาลัยอเมริกันได้เงินเดือนสูงกว่าคนงานเพียง ๑ เท่าครึ่ง เพราะโซเวียตต้องการคนระดับสมองสาขาต่าง ๆ จำนวนมาก แหล่งพลังสุดท้ายคือกำลังทหาร โซเวียตทุ่มเทเงินเพื่อการทหารมากพอ ๆ กับสหรัฐ ทั้ง ๆ ที่มั่งคั่งเงินเพียง ๔๐ เปอร์เซ็นต์ของสหรัฐ

ปัจจุบันจุดอ่อนของระบบเผด็จการคอมมิวนิสต์อยู่ที่กลุ่มผู้บริหาร เช่นเดียวกับที่เขาเคยทำความเจริญให้ เพราะทุกวันนี้ผู้บริหารคอมมิวนิสต์กลายเป็นคนทำงานนั่งโต๊ะในสำนักงานแบบราชการ ที่เรียกว่า bureaucrat และส่วนมากพากัน “ขอรับกระผม” หรือเป็น yes-man กันไปหมด เพราะหวาดกลัวการลงโทษเมื่อคัดค้านหรือผิดพลาด แม้แต่นวนิยาย ถ้าแต่งนอกแบบนอกฟอร์ม ก็พิมพ์เผยแพร่ไม่ได้ บางทีนักประพันธ์ถูกเก็บหรือเนรเทศไปเลย ดังนั้นความคิดของผู้บริหารจึงแคบลงทุกวัน เพราะระบบ Conformity . แม้นักวิทยาศาสตร์ที่คิดค้นของใหม่ ถ้าขาดการรับรองของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์ ก็ไม่อาจดำเนินการได้ ปรัชญา ศิลป วรรณกรรม ดนตรี ล้วนถูกจำกัดอยู่ในวงล้อมที่คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์ต้องการ ทำให้ความเจริญในด้านนี้ลดลงเป็นลำดับ อีสรภาพและเสรีภาพ

เป็นสิ่งที่ขาดแคลน แร้นแค้นที่สุดในระบบเผด็จการคอมมิวนิสต์ จุดอ่อนที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์กับความเป็นจริง (ideal and reality) คือคอมมิวนิสต์ประกาศปฏิรูปสังคมมนุษย์ แต่ใช้วิธีการมนุษย์มาปฏิรูป เพราะถือว่า จะต้องทำให้สำเร็จ จะใช้วิธีการอย่างไรไม่สำคัญ ซึ่งแตกต่างจากโลกเสรีโดยสิ้นเชิงในเรื่องนี้ เพราะโลกเสรีถือว่าวิธีการและเป้าหมายต้องสอดคล้องกัน จะใช้วิธีการทำลายและฆ่าฟันเพื่อบรรลุเป้าหมายในการสร้างสรรค์สังคมไม่ได้ นอกจากนี้ในระบบเผด็จการคอมมิวนิสต์นั้น คำมั่นสัญญากับการกระทำตามสัญญาไม่ใช่เรื่องสำคัญ ดังนั้น ในระบบนี้สังคมจะได้รับคำมั่นสัญญามากมาย แต่ไม่มีผลใดๆ เพราะไม่มีการกระทำตามคำมั่นสัญญานั้นๆ

๔. เผด็จการฟาสซิสต์

ระบบเผด็จการฟาสซิสต์เกิดขึ้นที่หลังระบบเผด็จการคอมมิวนิสต์ ลักษณะเด่นของระบบนี้คือการจัดรูปแบบของรัฐบาลและสังคมในทำนองเผด็จการ โดยมีพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียว บิดมั้นในชาตินิยมอย่างหนัก โดยเฉพาะเชอชาติและผิวพรรณ

ผู้ทรงอำนาจสูงสุดในสังคมคือทหาร นโยบายของประเทศมุ่งไป
 ในรูปจักรวรรดินิยม (imperialist) คือการสร้างความยิ่งใหญ่ของ
 ชาตินั้น และคอยรังแกชาติที่อ่อนแอกว่า ลัทธิเผด็จการฟาสซิสต์
 เริ่มขึ้นในอิตาลี คิดตามโดย เฮอร์มัน และ ญูแปน เมื่อก่อน
 สงครามโลกครั้งที่สอง เผด็จการคอมมิวนิสต์ เริ่มในประเทศ
 ยากจน เช่น รัสเซียและจีนซึ่งยากจนมาก่อน แต่เผด็จการ
 ฟาสซิสต์เริ่มในประเทศที่เจริญอย่างเยอรมันและญูแปนก่อน
 สงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งเจริญมากในระบอบนั้น เผด็จการคอม-
 มิวนิสต์เริ่มในสังคมซึ่งขยับจะเป็นประชาธิปไตย และขยับจะ
 ปฏิวัติอุตสาหกรรม (predemocratic and preindustrial) แต่
 เผด็จการฟาสซิสต์เริ่มในสังคมหลังจากได้ประชาธิปไตยและผ่าน
 การปฏิวัติอุตสาหกรรมมาแล้ว (postdemocratic and postin-
 dustrial) ประเทศที่ไม่เคยใช้ระบบประชาธิปไตยเลยจะเป็น
 ฟาสซิสต์ไม่ได้ เพราะขาดการสนับสนุนจากประชาชน ซึ่งเป็น
 ปัจจัยสำคัญของฟาสซิสต์ แต่อาจเป็นเผด็จการธรรมดาได้ โดย
 ความช่วยเหลือของกองทัพบก ข้าราชการ และชื่อเสียงกิตติศัพท์
 ส่วนตัวของผู้เผด็จการ แต่ประเทศที่ได้ประชาธิปไตยต่อเนื่อง
 กันมานาน ๆ ก็ยากที่จะกลายเป็นเผด็จการฟาสซิสต์ ดังนั้น

ประเทศที่เพิ่งได้ประชาธิปไตยใหม่ ๆ ฟังระบับระบบเผด็จการ ฟาสซิสต์ ให้จงหนัก เพราะประชาชนชอบสนับสนุนการเรียกร้อง หรือการต่อสู้ที่รุนแรง ผู้นำการเรียกร้องหรือการต่อสู้ก็กลายเป็นวีรบุรุษ และอาจกลายเป็นเผด็จการได้ในภายหลัง

ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ เผด็จการฟาสซิสต์มักตามหลัง การปฏิวัติอุตสาหกรรมหรือการพัฒนาอุตสาหกรรม ขนาดใหญ่ เพราะการพัฒนาอุตสาหกรรมมักก่อให้เกิดความตึงเครียดในทาง สังคมและเศรษฐกิจ (social and economic tensions) การแก้ ความตึงเครียดดังกล่าวทำได้ ๒ วิธีคือ วิธีเสรีนิยม (liberal) และวิธีเผด็จการ (totalitarian) วิธีเสรีนิยมยอมรับว่าในสังคม ย่อมมีกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ กันไปรวม ๆ กันอยู่ เช่น ฝ่าย นายทุนกับลูกจ้าง ฝ่ายเกษตรกรกับฝ่ายอุตสาหกรรม คนงานฝีมือ กับคนงานขาดฝีมือ เป็นต้น การแก้ปัญหาขัดแย้งระหว่างกลุ่มจะ ใช้สันติวิธีและการค่อยทำค่อยไป แต่วิธีเผด็จการไม่ยอมรับว่า สังคมประกอบด้วยกลุ่มผลประโยชน์หลาย ๆ กลุ่ม พยายามลด กลุ่มให้กลายเป็นกลุ่มเดียว ซึ่งจะต้องทำตามทีฝ่ายบริหารต้องการ และจะแก้ปัญหาด้วยกำลังและอำนาจ เพื่อให้เห็นผลโดยเร็ว

คนที่ชอบสนับสนุนหรือก่อให้เกิดระบบเผด็จการฟาสซิสต์ได้แก่ พวกอุตสาหกรรมและเจ้าของที่ดิน (industrialists and landowners) เพราะต้องการกำจัดอำนาจหรือเสรีภาพของสมาคมกรรมกรหรือกลุ่มเกษตรกร ในสังคมใดประชาธิปไตยอ่อนแอลง คน ๒ กลุ่มนี้ก็จะฉวยโอกาสสนับสนุนพวกเผด็จการฟาสซิสต์ทันที พวกที่จะสนับสนุนระบบนี้อีกพวกหนึ่ง ได้แก่พวกคนชั้นกลางที่ยากจน (lower middle-class) โดยเฉพาะพวกทำงานกินเงินเดือน เพราะต้องการก้าวหน้าในงาน และต้องการชื่อเสียงโดยสะดวก พวกสุดท้ายแต่สำคัญที่สุด ที่ชอบสนับสนุนระบบเผด็จการฟาสซิสต์ก็คือ ทหาร เพราะทหารเป็นกลุ่มที่มั่งมีและรวมตัวเกาะกันเหนียวแน่นที่สุด ทหารต้องการความเด็ดขาดรวดเร็วในการแก้ปัญหา และต้องการเห็นประชาชนอยู่ในระเบียบวินัยเคร่งครัดเหมือนคน จึงมักสนับสนุนเผด็จการฟาสซิสต์ แต่บางที่ทหารก็เป็นกลุ่มสำคัญอีกกลุ่มหนึ่งที่ช่วยจัดหรือขับไล่เผด็จการฟาสซิสต์ เมื่อประชาชนส่วนใหญ่เรียกกร้อง

แม้เผด็จการฟาสซิสต์จะมีได้เกิดขึ้นเพราะความตกต่ำทางเศรษฐกิจโดยตรง แต่ความตกต่ำทางเศรษฐกิจก็มีส่วนสำคัญที่กระตุ้นให้คนต้องการเผด็จการฟาสซิสต์ได้ ทั้งนี้เพราะความล้ม

เหลวของกระบวนการประชาธิปไตยที่จะแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ และเพราะประชาชนหวาดกลัวว่าจะเร้นแค้นยิ่งขึ้น หรือเกิดความ เครียดขันในสังคม

การก่อตัวของเผด็จการฟาสซิสต์ ส่วนมากเริ่มจากการว่างงานในระหว่างเศรษฐกิจตกต่ำ คนว่างงานจะรวมตัวกันเป็นกลุ่มพลัง ซึ่งส่วนมากจะเป็นพวกที่มั่งมีชาติเดียวกันที่ตกงาน และลำบากลำบากด้วยกัน ก็เลยสร้างลัทธิชาตินิยมขึ้นในทันที และกลายเป็นฟาสซิสต์ในที่สุด

๕. ข้อสังเกตเกี่ยวกับระบบเผด็จการ

ระบบเผด็จการทุกแบบที่กล่าวมาแล้ว เกิดขึ้นเพราะแรงกระตุ้นของผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ที่หัวเอียงไปในทางเผด็จการ ส่วนมากพวกนี้ต้องการแสวงหาอำนาจเพื่อตัวเอง คนอื่นเป็นเพียงเหยื่อหรือเครื่องมือเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในทางจิตวิทยาถือว่าบุคคลหรือชาติต่างๆ มีหลายลักษณะ บางคนหรือบางชาติมีบุคลิกภาพที่มันแนวโน้มอยู่แล้วที่จะเป็นเผด็จการ บุคคลหรือชาติที่ขาดบุคลิกภาพแบบเผด็จการ ยากที่จะรับระบบเผด็จการไม่ว่าในรูปใดๆ

ในสังคมบางอย่าง คนในสังคมไม่ชอบตัดสินใจทำอะไร
เอง แต่ชอบทำตามคำสั่งของผู้อื่น สังคมอย่างนั้นเป็นสังคมที่
ขาดความรับผิดชอบ คนในสังคมมักรักความสบาย รักความ
เป็นอยู่ง่าย ๆ และเป็นสังคมตัวใครตัวมัน เมื่อเป็นเด็ก คน
เหล่านั้นพอใจกับการใช้อำนาจของพ่อแม่ เพราะถือว่าเขาใช้
อำนาจด้วยความหวังดี โทษจึงไม่เคียดรื้อนกับการใช้อำนาจของ
ผู้เผด็จการ ครอบงำโดยผู้เผด็จการแสดงความหวังดีให้ปรากฏ และ
ครอบงำโดยผู้เผด็จการไม่ไปก้าวก้าวยในความสะดวกสบายและความ
ง่าย ๆ ของการดำเนินชีวิตโดยปกติของตน

นอกจากนี้คนในสังคมดังกล่าวชอบที่จะทำอะไรก็ตามกัน
เหมือน ๆ กัน ไม่ชอบคิดอะไรใหม่ๆ ชอบเกาะกลุ่มพวกอย่าง
รุนแรง เน้นระเบียบวินัยและวัฒนธรรมของกลุ่มอย่างมาก ไม่
ชอบให้ใครเพิกเฉยหรือไม่ทำตาม ว่าอะไรต้องทำตามกัน พอใจ
ในความมั่นคงของสถานะเดิม แม้จะไม่ก้าวหน้ารวดเร็ว แต่ก็
พอใจที่ไม่ต้องดิ้นรน ไม่ชอบแสดงตัวหรือแสดงความเห็น แต่
พอใจที่จะฟังผู้อื่นแสดง เมื่อมีอำนาจจะใช้อำนาจ เมื่อไม่มี
อำนาจจะยอมเชื่อฟังและยกย่องผู้มีอำนาจ

สังคมเช่นนั้นยากที่จะหลุดพ้นจากระบบเผด็จการ ไม่ว่า
รูปใดก็รูปหนึ่ง

๖. ประชาธิปไตยทุนนิยม

แม้ปัจจุบันนี้คน ส่วนมากเข้าใจ เกี่ยวกับหลักการประชาธิปไตย
โดยต่าง ๆ กันไป โซเวียตรัสเซียกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้าใจ
ประชาธิปไตยไปอย่างหนึ่ง สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และฝรั่งเศส
เข้าใจประชาธิปไตยไปอีกอย่างหนึ่ง ประเทศไทยยังไม่เหมือนใคร
เพราะคนไทยต้องการประชาธิปไตย แต่ก็ยังอยากให้นายกรัฐมนตรี
ใช้รัฐธรรมนูญมาตรา ๑๗ บ่อย ๆ เวลาขัดใจอะไรขึ้นมา และหลาย
คนอยากเห็นตำรวจจับตายมากขุม เพราะรังเกียจอาชญากรรมที่
เพิ่มอย่างน่ากลัว

ประเทศมหาอำนาจตะวันตกมองประชาธิปไตยในเรื่อง การ
เลือกตั้งเสรี เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ อิสระภาพของสมาคม
และพรรคการเมือง อิสระภาพในทางศาสนา การแสดงความคิดเห็น
และการพูด ความเสมอภาคในทางกฎหมาย สิทธิคัดค้านรัฐบาล
สิทธิในการเลิกงานอาชีพ สิทธิในการก่อตั้งสมาคมวิชาชีพและ
สมาคมกรรมกร สิทธิย้ายที่อยู่โดยเสรีภายในประเทศ และสิทธิ

เดินทางออกนอกประเทศชั่วคราว หรืออพยพไปอยู่ที่ใดโดยถาวร ได้อย่างเสรี สิทธิพัฒนาตัวเองในทางปัญญาความรู้ วัฒนธรรม และศีลธรรม ได้อย่างสุดความสามารถ

เหนือสิ่งอื่นใด ประชาธิปไตยในทัศนะของชาวตะวันตก คือการพ้นจากความหวาดกลัว (freedom from fear) สังคมใดก็ตาม จะเป็นประชาธิปไตยไม่ได้ถ้าพลเมืองของสังคมนั้นยังไม่ปลอดภัยจากการบุกรุกก้าวร้าวภายในกิจการส่วนตัว โดยผู้มีอำนาจในทางราชการของรัฐบาล เสียงเคาะประตูบ้านตอนย่ำรุ่งในสหรัฐ หมายถึงคนส่งนมมาส่งนม แต่เสียงเคาะประตูบ้านตอนย่ำรุ่งในประเทศเผด็จการหมายถึง ตำรวจลับหรือสันติบาล มาจับพ่อบ้านหรือคนในครอบครัวคนใดคนหนึ่งไปเข้าห้องขัง โดยไม่ต้องขึ้นศาล หรือทำให้คนใดคนหนึ่งในบ้านเป็นผู้หายสาบสูญไปหลังจากย่ำรุ่งวันนั้น

ประชาธิปไตยของบางประเทศ อ้างความต้องการหรือผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่มาบังหน้า เพื่อเบียดเบียนผลประโยชน์ของคนส่วนน้อย โดยไม่อาจพิสูจน์ได้ว่า ความต้องการหรือผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่คืออะไร และใครคือผู้พูดแทนคนส่วนใหญ่ คนส่วนใหญ่คือพรรคคอมมิวนิสต์อย่างนั้นหรือ

คนส่วนใหญ่คือเปรีซิดีอุม (the Presidium) แน่หรือ หรือว่า
 คนส่วนใหญ่คือคนกุมอำนาจกองทัพกไว้ หรือเลขาธิการพรรค
 การเมือง ซึ่งมีพรรคเดียว หรือว่าผู้บัญชาการกองตำรวจลับ รัฐบาล
 ประเทศเหล่านั้นไม่ยากให้คนคิด ไม่ยากให้ใครตอบคำถาม
 เหล่านั้น

ประชาธิปไตยแบบคอมมิวนิสต์หมายถึงอุปกรณ์การผลิตทั้ง
 ปวง (means of production) เป็นของรัฐ เสรีภาพของ
 หนังสือพิมพ์คือเสรีภาพที่จะสนับสนุนวิถีทางของพรรคคอมมิวนิสต์

ประชาธิปไตยของโลกเสรีหมายถึง วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย
 (democracy as a way of life) มุ่งองค์ประกอบ
 ๓ ประการที่จะขาดเสียไม่ได้ คือ

๑. ความเสมอในทางการเมือง (Political Equality)
 ๒. อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (Popular Sovereignty)
 ๓. การปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ (Rule by Majorities)
- ความเสมอภาค (equality) ไม่ได้หมายความว่าคนทุกคน
 เหมือนกัน (identical) แต่คนทุกคนต้องเท่าเทียมกันในเรื่อง
 มูลฐานทุกเรื่อง โดยเฉพาะในเรื่องของสิทธิขั้นมูลฐาน เช่น
 สิทธิในชีวิต ทรัพย์สิน การแสวงหาความสุขภายในขอบเขต

ของกฎหมาย และความเท่าเทียมกันในเรื่องของการมีโอกา
 (opportunity) ต่าง ๆ โดยเฉพาะในเรื่องอันเกี่ยวกับการเมือง

อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (popular sovereignty)
 ที่เห็นได้ชัดที่สุดคือ เมื่อมีนโยบายอย่างใดที่รัฐบาลจะต้องเลือก
 รัฐบาลจะต้องเลือกนโยบายที่พลเมืองส่วนใหญ่ต้องการให้เลือก
 ไม่ใช่เลือกเพราะคณะรัฐมนตรีต้องการ หรือเพราะผู้เชี่ยวชาญ
 ของรัฐบาลแนะนำให้เลือก

การปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ (rule by majorities)
 หมายความว่าผู้ที่จะมาทำหน้าที่ปกครองหรือบริหารต้องเป็นผู้แทน
 ปวงชนที่ปวงชนเลือกเข้ามา และเมื่อมาปกครองหรือบริหาร จะ
 ต้องทำตามความต้องการของเสียงส่วนใหญ่ แต่ขณะเดียวกันก็
 เคารพสิทธิของคนส่วนน้อย เปิดโอกาสให้คนส่วนน้อยคัดค้าน
 หรือหาเสียงสนับสนุนการคัดค้านของตนได้ทุกเมื่อ คนส่วนน้อย
 หรือเสียงส่วนน้อยที่แพ้ในตอนแรกอาจกลายเป็นเสียงส่วนใหญ่
 ที่ชนะในตอนหลังได้ เพราะมีโอกาสคัดค้านและหาเสียงได้
 ตลอดเวลาที่ฝ่ายปกครองทำตามเสียงส่วนใหญ่ที่สนับสนุนตนให้
 ชนะในตอนแรก

ประชาธิปไตยของโลกเสรีเน้นเหตุผล (rational empiricism) เน้นเอกชน (individual) เน้นว่ารัฐเป็นเพียงเครื่องมือของสังคมหรือประชาชน (instrumental nature of state) อำนาจบังคับของรัฐจะใช้เมื่อสังคมไม่สมัครใจ โดยขาดเหตุผลหรือไม่ยอมฟังเหตุผลของรัฐโดยไม่มีเหตุผลอื่นมาหักล้าง เพราะถือว่าความสมัครใจ (voluntarism) คือเส้นโลหิตใหญ่ของโลกเสรี นอกจากนี้ทุกอย่างต้องอยู่ในขอบเขตของกฎหมาย กระบวนการทำงานทุกชนิดต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ถ้ามีวัตถุประสงค์ก็จะให้คนจนมีฐานะดีขึ้น ก็จะต้องหาวิธีให้คนจนได้ทำงาน และรับจ้างเหมาะสม หรือหาวิธีให้เพิ่มรายได้ มิใช่ไปบีบบังคับคนรวยให้จน เจ็บคนจนโดยคนจนไม่ต้องเพียรพยายามหรือทำงาน

ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ โอกาสที่จะให้มีการอภิปรายโต้แย้งเพื่อหาข้อสรุปที่คนส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกัน เพื่อนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป

ประชาธิปไตยในทางการเมืองที่สำคัญคือ ในการปกครองจะต้องมีพรรคการเมืองมากกว่าหนึ่งพรรค และการให้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น โดยจะไม่มีโทษทั้งในทางกฎหมาย ในทางสังคม และในทางเศรษฐกิจ

ในสังคมประชาธิปไตย ทุกคนมีสิทธิที่จะทำผิด (the right to make mistakes) คือคนเราอาจผิดพลาดได้ เพราะเลือกผิดหรือเพราะมีเสรีที่จะเลือก เมื่อผิดก็รับผิด รับผิดชอบต่อตามควรโดยสังคมหาทางให้เขาแก้ตัวและให้โอกาสเขาเลือกทางที่ถูกในคราวต่อไป ซึ่งต่างจากสังคมเผด็จการที่ทุกคนจะต้องทำและคิดตามที่ผู้ทรงอำนาจสั่งให้ทำ สั่งให้คิด จึงไม่มีโอกาสผิด

ประชาธิปไตยทุนนิยม (Capitalist Democracy) มีหลักการประชาธิปไตยทุกอย่างที่กล่าวมาแล้ว แต่ที่สำคัญที่สุดซึ่งตรงกันข้ามกับเผด็จการคอมมิวนิสต์ ก็ตรงที่ เอกชนเป็นเจ้าของอุปกรณ์การผลิต มิใช่รัฐ เป็นเจ้าของไปเสียหมด (ownership of the means of production is held by individuals not by the state) เช่น เอกชนเป็นเจ้าของที่ดิน เอกชนเป็นเจ้าของโรงงาน เอกชนเป็นเจ้าของเครื่องจักรกลต่างๆ และเอกชนเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติอย่างอื่น เป็นต้น ยกเว้นกิจการสาธารณูปโภคมูลฐานเท่านั้นที่รัฐจัดหรือผูกขาด เช่น การไปรษณีย์ อากาศไรรีบในสงคราม และน้ำประปา เป็นต้น เพราะประชาธิปไตยทุนนิยมมีความเชื่อว่า ให้คนหลายคนเป็นเจ้าของกิจการต่างๆ ดีกว่าให้รัฐแต่ผู้เดียวเป็นเจ้าของ เพราะโอกาสที่เอกชนจะพัฒนากิจการของตนให้เจริญ มีมากกว่าคนของรัฐที่จะพัฒนา

กิจการของรัฐให้เจริญ และเมื่อรัฐบาลมาจากปวงชน ปวงชนก็อาจคุมกิจการของเอกชนได้อยู่แล้วโดยทางอ้อม ในด้านการควบคุมดูแล ช่วงแห่งการควบคุมดูแล (span of control) ของรัฐบาล จะกว้างขวางเกินไปจนดูแลไม่ทั่วถึง อาจทำให้เศรษฐกิจทรุดโทรมได้ ถ้ารัฐเป็นเจ้าของกิจการต่างๆ ไปเสียหมด

จุดอ่อนของประชาธิปไตยทุนนิยมก็คือความเจริญเติบโตของกิจการเอกชนที่ไม่มีขอบเขต จนกลายเป็นจักรวรรดินายทุน และกลายเป็นการผูกขาดโดยอัตโนมัติ รัฐจึงควรยื่นมือเข้ามาเกี่ยวข้องโดยจำกัดความยิ่งใหญ่ จนกลายเป็นการผูกขาดเสียบ้าง เช่น ไม่ยอมให้มีกิจการที่มีทุนเกินกำหนด หรือไม่ให้รวมหัวกันตั้งราคา หรือกำหนดกิจการตามอำเภอใจ โดยออกกฎหมายในทำนองกฎหมาย antitrust law ของสหรัฐอเมริกา

ความจริงระบบเศรษฐกิจทุนนิยม (capitalist economy) บิดหลักแห่งการเสี่ยงของเอกชน (individual risk-taking) ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานของประชาธิปไตย ในด้านสิทธิและเสรีภาพของเอกชน ซึ่งเอกชนอาจจะตัดสินใจได้เองโดยรัฐไม่อาจเข้ามาบับบังกับ ถ้าจะยกเลิกระบบนายทุนเสีย อย่างน้อยสิทธิและเสรีภาพของเอกชนในเรื่องนี้สูญไป อาจกล่าวได้ว่าเป็นประชาธิปไตยไม่สมบูรณ์ก็ได้

๗. ประชาธิปไตยสังคมนิยม

สังคมนิยมเริ่มขึ้นเมื่อใด หลายคนบอกว่าหลักการมีมาตั้งแต่เพลโต (Plato) เขียนหนังสือชื่อ Republic ออกมาตั้งแต่ยุคกรีกโบราณ หลายคนว่าสังคมนิยมเริ่มตั้งแต่คัมภีร์ไบเบิลรุ่นเก่า (The Old Testament) เพราะกำหนดให้กลุ่มครอง คนงาน สตรี และ คนอ่อนแอ

แต่ในสมัยปัจจุบัน หลายคนลงความเห็นว่ สังคมนิยม (Socialism) เป็นผลของระบบอุตสาหกรรมทุนนิยมสมัยใหม่ (the result of modern industrial capitalism) เพราะการคัดค้านความไม่เสมอภาคในสังคมเริ่มขึ้นในสังคมอุตสาหกรรมระบบทุนนิยม และนักสังคมนิยมไม่ต้องการให้สังคมยึดเงินตรา (money) เป็นค่านิยมและแบ่งแยกชนชั้นในสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้คู่กันเสมอเมื่อก้าวถึงสังคมนิยม

ว่าที่จริงแล้วอุตสาหกรรมในประเทศเสรีนิยม มุ่งที่จะให้ความผาสุกแก่เอกชน ซึ่งแตกต่างจากอุตสาหกรรมในประเทศเผด็จการ ซึ่งมุ่งสร้างความยิ่งใหญ่ของรัฐมากกว่าความผาสุกของเอกชน

อย่างไรก็ตาม ทั้งทุนนิยมและสังคมนิยม (Capitalism and Socialism) มีระบบเศรษฐกิจในรูปตลาดเสรี (free market) มุ่งอิสรภาพ สวัสดิการ และความสุข (freedom, welfare, and happiness) โดยดำเนินการแบบประชาธิปไตย ซึ่งแตกต่างจากคอมมิวนิสต์ และฟาสซิสต์ (Communism and Fascism) ซึ่งมีระบบเศรษฐกิจตามคำสั่ง และเป็นการบังคับ (command and coercive economics) มุ่งเพื่อความยิ่งใหญ่ของรัฐและฝ่ายทหาร

ทุนนิยม (Capitalism) ต่างจากสังคมนิยม (Socialism) ตรงที่ วิธีการทุนนิยมเน้นประโยชน์ในด้านทรัพย์สิน และการดำเนินการของเอกชน (individual property and effort) แต่สังคมนิยมเน้นประโยชน์ในด้านทรัพย์สิน และการดำเนินการของมหาชนหรือรัฐ (collective property and effort)

สังคมนิยมอาจขัดกันกับทุนนิยม แต่ก็เป็นการจัดกันระหว่างสมาชิกครอบครัวเดียวกัน เพราะต่างก็ยังเห็นด้วยในหลักเอกภาพของการทำงานและการเป็นเจ้าของกิจการ (unity of work and ownership) ไม่เหมือนกันตรงที่เอกชนเป็นเจ้าของ หรือมหาชนเป็นเจ้าของ เท่านั้น

ในด้านสังคมนิยมกับประชาธิปไตยนั้น กล่าวได้ว่า สังคมนิยมเติบโตได้ในสังคมประชาธิปไตย เช่น อังกฤษ ฮอลแลนด์ เบลเยียม สวิสเซอร์แลนด์ ออสเตรเลีย และอิสราเอล เป็นต้น เพราะประเทศเหล่านี้ให้เสรีภาพแก่ความเคลื่อนไหวต่างๆ การให้โอกาสแก่คนจน การขจัดความไม่เสมอภาคโดยการกำเนิด การให้การศึกษาแก่คนทุกคน การจัดการแบ่งแยกเพศ ผิวดวงศาสนา เชื้อชาติ และชนชั้น การปฏิรูปสังคมเพื่อประโยชน์ของชุมชน การประกันการเจ็บป่วยและว่างงาน การจัดแหล่งเสื่อมโทรมโดยหาที่อยู่ใหม่ที่ดีกว่าให้ และการให้ยาและการรักษาโรคแก่คนทุกคนโดยไม่เลือกยากดีมีจน สิ่งเหล่านี้เป็นเป้าหมายของสังคมนิยม

สังคมนิยมต่างจากคอมมิวนิสต์ ในด้านวิธีการปฏิรูปสังคม เพราะสังคมนิยมอาศัยกฎหมายและรัฐธรรมนูญเป็นหนทางปฏิรูป แต่คอมมิวนิสต์ใช้วิธีรุนแรง หรือการปฏิวัติมาดำเนินการ สังคมนิยมแสวงหาอำนาจโดยอาศัยคะแนนเสียงเลือกตั้ง แต่คอมมิวนิสต์แสวงหาอำนาจโดยการใช้อาวุธ คอมมิวนิสต์บีบบังคับให้โอนสภาพการเป็นเจ้าของกิจการมาเป็นของรัฐ โดยกำลังอย่างฉับพลัน แต่สังคมนิยมอาศัยวิธีจ่ายค่าทดแทนให้ และค่อยๆ ทำค่อยๆ ไป จน

ท้ายที่สุดรัฐเป็นเจ้าของกิจการเช่นเดียวกัน เพราะสังคมนิยม
เคารพสิทธิของเอกชน และไม่เห็นด้วยกับการขจัดทรัพย์สินของ
เอกชน ด้วยวิธีการอันไม่สมควร หรือโดยไม่จ่ายค่าทดแทนให้

สังคมนิยมเข้ากันได้ดีกับศาสนาต่าง ๆ โดยเฉพาะพระมี
ส่วนช่วยอย่างยิ่งในการแพร่ความเข้าใจในด้านสังคมนิยม เพราะ
สังคมนิยมยึดมั่นในศีลธรรมและสุนทรีย์ภาพของอุดมการณ์ต่าง ๆ

สังคมนิยมยึดหลักการค่อยทำค่อยไป แต่จะทำอย่างหนัก
แน่นมั่นคงตามทฤษฎีเฟเบียน (Fabian Empiricism) และใช้
วิธีการอุปนัย (informal) มากกว่าวิธีการอุปนัย (formal)
มุ่งทำความเข้าใจกับกลุ่มชนกลุ่มเล็ก ๆ แล้วขยายวงออกไปมาก
กว่าที่จะเรียกร้องเอาจากพระมหากษัตริย์หรือรัฐสภา และการ
อภิปรายถกเถียงก็เน้นข้อเท็จจริงที่ปรากฏชัดมากกว่าหลักการซึ่ง
เข้าใจยาก

เกี่ยวกับการขจัดกิจการเอกชนเป็นของรัฐ ทั้ง ๆ ที่จ่ายเงิน
ทดแทนให้ สังคมนิยมยังต้องการเหตุผลและความจำเป็นมาสนับสนุน
การขจัดนั้น มิใช่ขจัดมาหมดทุกสิ่งทุกอย่างเพียงเพื่อให้เป็น
ของรัฐให้หมดโดยขาดเหตุผล แต่จะทำตามความจำเป็น และ
ทำเป็นระยะ ๆ แล้วแต่สถานการณ์

๘. บทสรุป

เมื่อได้ศึกษาวิถีชีวิตแบบต่างๆ นับตั้งแต่เผด็จการคอมมิวนิสต์ (Totalitarian Communism) เผด็จการฟาสซิสต์ (Totalitarian Fascism) ประชาธิปไตยทุนนิยม (Democratic Capitalism) และประชาธิปไตยสังคมนิยม (Democratic Socialism) อย่างกว้างๆ ในหลักการแล้ว ลองพิจารณาวิถีชีวิตของคนไทยดูบ้างว่าน่าจะดำเนินไปในแนวใดจึงจะมีความสุขทุกฝ่าย

ผู้เขียนเข้าใจว่าประชาธิปไตยสังคมนิยมน่าจะสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทยมากที่สุด เพราะคนไทยรักอิสรภาพและเสรีภาพอย่างยิ่ง เผด็จการทุกแบบไม่อาจชนะใจคนไทย ที่เผด็จการเคยดำรงอยู่ได้โดยไม่มีเสียงต่อต้าน ก็เพราะคนไทยหวาดกลัวว่าตนเองจะต่อต้านไปตามลำพัง เนื่องจากคนไทยขาดการรวมพลังและขาดสมาคมต่างๆ ซึ่งน่าจะเป็นแหล่งรวมพลังเพราะสมาคมต่างๆ ที่มีอยู่ พวกกันหาข้อเสียดังด้วยการหาเงินบำรุงการกุศลกันเสียหมด มิได้สนใจวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่เท่าที่ควร

ในด้านทุนนิยม นายทุนของไทยไม่ใช่นายทุนประชาธิปไตยซึ่งพอใจตลาดเสรี และยึดหลักความเสมอภาคยุติธรรมเป็นแนวทางปฏิบัติ ตรงกันข้าม นายทุนของเรา เป็นชนกลุ่ม

น้อยผูกขาด ที่มีได้มุ่งความผาสุกของชุมชนเป็นเป้าหมายตามระบบประชาธิปไตยทุนนิยม แต่เป็นนายทุนเผด็จการผูกขาดและฉวยโอกาสเพื่อตนเองโดยลำพัง (Totalitarian Feudalists) จึงพากันตามหลังเผด็จการฟาสซิสต์เกือบทั้งหมด วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยทุนนิยมแบบไทย จึงน่าจะไม่สามารถคล้องกับสภาพสังคมไทย

หากคนไทยหลายคนยังติดวิธีการของเผด็จการฟาสซิสต์อยู่บ้าง ก็เป็นเพราะความเคยชินที่ถูกครอบงำด้วยระบบนั้นมานานเกินไป มากกว่าที่จะเป็นทัศนคติอันเป็นธาตุแท้ของคนไทย

การค่อยทำค่อยไป ในการให้รัฐเข้ามาดำเนินกิจการสำคัญๆ แทนเอกชน ตามทฤษฎีเฟเบียน (Fabian Empiricism) อันเป็นทฤษฎีหลักของสังคมนิยม น่าจะถูกใจคนไทย เพราะคนไทยไม่ชอบวิธีการรุนแรง คนไทยเห็นใจคน และใจอ่อน เกินกว่าที่จะทนดูใครๆ ทำอะไรด้วยความรุนแรง

อย่างไรก็ตาม แสงสว่างแห่งความหวังยังรุ่มร่ามเต็มที่ ในสังคมที่เคยถูกบีบคั้นมานานอย่างสังคมไทย การตื่นตัวของนิสิต นักศึกษาน่าชื่นชมก็จริง แต่ดูจะไม่จริงจังยั่งยืนนัก เด็กก็ยังเป็นเด็กอยู่นั่นเอง จะให้เด็กมีช่วงแห่งความสนใจ (span of attention) ยาวนานเท่าผู้ใหญ่ ดูจะเร่งรัดให้คนตั้งครรภ์คลอตุ๊กก่อนกำหนด อาจถึงตายได้เหมือนกัน.

กติกาประชาธิปไตย*

หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ

(ออกอากาศสถานีวิทยุศึกษา วันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๑๗)

ในรายการสาส์นศึกษาครั้งนี้ ข้าพเจ้าจะกล่าวถึงเรื่องที่กำลังก่อความสับสนวุ่นวายในความคิดของพ่อแม่และครูอาจารย์ในปัจจุบันนี้ เกี่ยวกับเรื่องการรักษาระเบียบวินัย หรืออีกนัยหนึ่ง การรักษากติกา ว่าเกี่ยวข้องกับหลัก การ เมือง และหลัก การศึกษาอย่างไรบ้าง

คำว่าประชาธิปไตยที่ใช้ในวงการศึกษากับที่ใช้ในการเมืองนั้นเกี่ยวเนื่องกัน แต่ไม่ตรงกันทีเดียว คำประชาธิปไตยในความหมายของการเมือง กล่าวโดยสรุปให้สั้นก็คือ วิธีการปกครองประเทศโดยถือเสียงข้างมากของคนในประเทศเป็นใหญ่ เสียงข้างมากนั้นมีความต้องการที่แสดงออกมาเป็นอย่างไร ผู้ปกครองประเทศก็จะสนองความต้องการนั้น การที่จะสนองความต้องการจะทำด้วยวิธีการอย่างไร ก็ต้องจัดกลไกขึ้นสำหรับให้

* จากบทความเรื่อง "สาส์นศึกษา"

สนองความต้องการนั้นได้ เมื่อคนในประเทศมีจำนวนมากมายกต้องจัดให้ เลือคนผู้แทนเข้ามาประชุมกัน แล้วผู้แทนเหล่านั้นก็ตกลงกันให้ใครหรือคณะใดปกครอง ผู้ที่จะปกครองประเทศนั้นต้องมีเวลาจำกัด ให้หมดอายุที่จะปกครองภายในเท่านั้นเท่านั้น ถ้าคนในประเทศเห็นว่าได้ทำถูกต้องมาแล้วก็จะเลือกเข้าเข้ามาให้ปกครองประเทศใหม่ วิธีการต่างๆ ของประชาธิปไตยเป็นไปเพื่อว่าคนในประเทศจะเลือกปกครองตนได้ อีกประการหนึ่งตามธรรมชาตินี้ ผู้ที่มีอำนาจมักพลอตตัวง่าย ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงมีวิธีการช่วยเหลือให้ผู้มีอำนาจไม่ล้มตัวหลายอย่าง เช่น ให้มีพรรคฝ่ายค้านในรัฐสภา ในประเทศอินเดีย แม้ระหว่างที่เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรอังกฤษ รัฐบาลอังกฤษก็จัดให้มีฝ่ายค้านขึ้น ซึ่งพรรคฝ่ายค้านนั้นได้กลายเป็นพรรคคองเกรส และได้ทำการเรียกร้องอิสรภาพอินเดียจนสำเร็จ อันนับว่าเป็นกรณีประหลาดในประวัติศาสตร์อันหนึ่ง แต่ปกติแล้ว พรรคฝ่ายค้านมักอยู่ภายในประเทศเอกราช ทักท้วง ตักเตือนรัฐบาลที่ปกครองประเทศ และทำให้เกิดการเปลี่ยนมือกันปกครอง ทำให้พรรคการเมืองทุกพรรคต้องพยายามปกครองให้ถูกใจประชาชน

เพื่อจะได้รับเลือกตั้งซ้ำ ซึ่งการเอาใจประชาชนก็มีผลเสียอยู่บ้าง เป็นธรรมดา มนุษย์และกิจการของมนุษย์ทุกอย่างย่อมมีทั้งส่วนดี และส่วนเสีย จะให้ดีพร้อมไม่มีส่วนเสียนั้นยาก อย่างไรก็ตาม ระบบการปกครองประชาธิปไตยนั้นเรียกว่าระบอบที่ให้สติกันได้ ดีกว่าระบอบอื่น

ในเมื่อเด็กในประเทศประชาธิปไตย จะต้องเติบโตขึ้นเป็นผู้มีสติ ในการอบรมเด็กในครอบครัวเพื่อให้สอดคล้องกับการเมือง จึงต้องเป็นการอบรมที่让孩子เกิดสติ สติจะเกิดได้ก็โดยที่เด็กมีโอกาสตัดสินใจอะไรดี อะไรชั่ว การที่จะตัดสินใจก็ต้องมีโอกาสตัดสินใจ ในครอบครัวจึงต้องปกครองเด็กด้วยวิธีที่เด็กมีโอกาสคิดเอง มีโอกาสซักถาม ออกความเห็นตามประสาเด็ก เมื่อเด็กคิดผิด กล่าวถึงสิ่งที่ผิดตามประสาเด็กที่ยังไม่เข้าใจชีวิตมากนัก ผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์ชีวิตมากกว่าจะได้ชี้แจงตักเตือนได้ ถ้าในครอบครัวไม่ให้โอกาสเด็กออกความคิดเห็น ให้เงยบงกชเป็นฝ่ายฟังฝ่ายเดียว ก็ไม่มีทางรู้ว่าในใจจริงนี้เด็กคิดอย่างไร การให้เด็กฟังผู้ใหญ่ฝ่ายเดียวไม่ให้โต้เถียง เด็กอาจรับฟังโดยไม่เอาใจใส่เลย ไม่คิดแย้งไม่คิดตาม เมื่อเติบโตขึ้นก็คิดไปตาม

ทางที่ชีวิตพาไป เมื่อพบกับคนดีก็เป็นการบังเอิญประพาศดีไป
 เมื่อชีวิตพาไปพบคนพาล ก็จะประพาศตามพาล คำสั่งสอนของ
 พ่อแม่ ก็ไม่ทำให้เกิดผลอย่างไรนักแก่เด็ก ดังนั้นในครอบครัว
 ที่ใครจะให้เด็กเป็นคนที่มีสติ เหมาะสมแก่การปกครองแบบ
 ประชาธิปไตย จึงต้องตั้งต้นอบรมให้เด็กรู้จักคิดและมีสติเสียตั้ง
 แต่อยู่ภายในครอบครัว ดังนั้น อุดมคติต่างๆ ของครอบครัว
 หรือของตระกูลที่สะสมมา จึงจะสืบทอดกันต่อไปถึงคนรุ่นหลังๆ
 ได้ สรุปในตอนนั้นว่า ในการอบรมในครอบครัว ซึ่งเป็นเบื้องต้น
 ที่สุดของการศึกษาของมนุษย์ คำว่าประชาธิปไตยมีความหมายว่า
 การอบรมให้เด็กเป็นคนรู้จักยับยั้งชั่งใจ เป็นผู้มีสติ เพื่อว่าเติบโต
 ขึ้นจะได้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและแก่บ้านเมือง

นอกครอบครัว การศึกษาดังแต่ระดับประถมมัธยมจนถึง
 อุดมศึกษา การสอนเพื่อให้ผู้เยาว์เกิดสติ เกิดความคิดที่จะสนอง
 การปกครองระบอบประชาธิปไตยมีความหมายกว้างขวางและซับซ้อน
 มาก จะกล่าวถึงการบริหารพอเป็นสังเขป เพื่อให้เข้าใจว่า
 คำว่าประชาธิปไตยในการศึกษา กับคำว่าประชาธิปไตยในการ
 เมืองความหมายไม่ตรงกันทีเดียวนัก ถึงแม้ว่าคำๆ นี้จะมีบ่อเกิด

อันเดียวกันและนับเนื่องเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน ถ้าการศึกษาไม่เป็นไปตามคติของประชาธิปไตย หรือใช้คำที่ใช้ไว้แต่เดิมคือ กติกา ของประชาธิปไตย การปกครองบ้านเมืองตามระบอบประชาธิปไตยก็ย่อมไม่เป็นผลดี แต่ถ้าบ้านเมืองไม่ดำเนินตามแบบประชาธิปไตย หรือใช้กติกาไปอีกแบบหนึ่ง ถ้าการศึกษาในครอบครัวกับในโรงเรียนและสถาบันต่าง ๆ ใช้กติกาของประชาธิปไตย ก็จะเกิดการขัดแย้งกันอย่างรุนแรงในเวลาไม่นาน แต่ในด้านบริหารการศึกษา คำว่าประชาธิปไตยในการศึกษามีความหมายบวกเข้ากับการอบรมบ่มนิสัยดังที่กล่าวไว้ตอนต้นอีกต่างหาก

การศึกษาที่บริหารเพื่อประชาธิปไตยนั้น คือการบริหารที่ทำให้คนทั้งปวงในประเทศได้รับโอกาสเสมอหน้ากัน ในอันที่จะก้าวหน้าไปสู่ความสมบูรณ์ของบุคคลแต่ละคน ในขณะที่เดียวกันก็ให้ประเทศชาติได้รับประโยชน์จากการลงทุนไปในการศึกษาของพลเมือง เช่นจะต้องจัดให้โรงเรียนทั่วประเทศมีคุณภาพในการสอนใกล้เคียงกัน เพื่อว่าท้องถิ่นต่างๆ ในประเทศจะได้รับโอกาสในการศึกษาเท่าเทียมกัน ในระบอบประชาธิปไตยคือเสรีภาพของ

บุคคลเป็นหลักใหญ่ ในการศึกษาจึงมุ่งที่จะพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล สนับสนุนให้บุคคลแตกต่างกัน ไม่เป็นรูปเป็นลักษณะเหมือนกันไปเป็นพิมพ์เดียวกัน ต้องการให้แต่ละคนเป็นตัวของตัวเอง ไม่ให้นิยมการแข่งขันกับผู้อื่น การไม่แข่งกับผู้อื่นเป็นการแสดงว่าตัวนับถือตัวเอง เราดีของเราตามลักษณะของเรา ไม่เอาคนอื่นมาเป็นเครื่องวัด ว่าเราดีเท่าเขา หรือดีเหมือนเขาหรือไม่ เพราะความดีมีหลายอย่างในโลก ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติ เหมือนดอกกุหลาบกับดอกกล้วยไม้ ทั้งสองอย่างก็เป็นดอกไม้งาม จะเอาไปประกวดกันไม่ได้ และจะประกวดผู้ชายงามกับผู้หญิงงามก็ไม่ได้ ทั้งนี้ได้หมายความว่าไม่ควรคำนึงว่าใครเขาจะมีความเห็นอย่างไรก็ตาม การฟังความคิดเห็นรู้สึกของผู้อื่นก็เป็นการใช้สติอย่างหนึ่ง เป็นการช่วยยับยั้งซึ่งใจว่าคนเราควรปฏิบัติอย่างไรเพียงไหน แต่ไม่ควรวัดตัวว่าเท่าหรือดีเหมือน ถ้าหากว่าเรากำลังคิดพูดทำดีอยู่แล้ว

การให้การศึกษาแบบที่กล่าวนี้กระทำให้ได้ผลจริงๆ ยากมาก เพราะตามธรรมชาติมนุษย์ชอบแข่งขันกัน ความผิดพลาดของการศึกษาทุกประเทศที่ได้ทำมาคือ การสนับสนุนให้ผู้เยาว์

แข่งขันกัน เพราะเห็นว่าการแข่งขันกันเป็นการช่วยๆ ให้คนทำดี
 ในระบอบประชาธิปไตยเราควร ให้เสรีภาพในเมื่อมนุษย์มีธรรม-
 ชาติแข่งขัน เช่นเดียวกับเราให้เสรีภาพแก่มนุษย์ที่จะเลือกอาชีพ
 เลือกคู่สมรส เลือกหาสถานที่อยู่ เพราะตามธรรมชาติมนุษย์ชอบ
 เลือกของเหล่านี้ เมื่อมนุษย์ชอบแข่งขันเราก็ให้เสรีภาพให้เขา
 แข่งขัน โดยทุกอย่างต้องมีขอบเขต แต่เราไม่ควรไปช่วยๆ ให้
 มนุษย์ทำสิ่งที่มนุษย์ชอบทำอยู่แล้วด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ การ
 ให้เด็กแข่งขันกัน ในการสอบเอาคะแนนสอบคัดเลือกเข้าสถาน
 ศึกษาที่มุ่งชื่อเสียง นั้นไม่ใช่หน้าที่ของรัฐ พ่อแม่เขาอยากจะทำ
 ให้เสรีภาพเขา แต่หน้าที่ของรัฐในการบริหารการศึกษาให้เป็นไป
 ตามอุดมคติของประชาธิปไตย คือส่งเสริมให้มีคุณภาพทางการ
 ศึกษา คือคุณภาพของแต่ละบุคคลขึ้น ให้เท่าเทียมแพร่หลายไป
 ทั่วทั้งประเทศ ให้มากที่สุดที่จะสามารถทำได้ ถ้าขาดกำลังทรัพย์
 กำลังคน ก็ต้องชวนชวนหาขึ้นมา มิใช่ถือว่าทำไม่ไหวจึงไม่ทำ
 การศึกษาแบบประชาธิปไตยจึงมีความหมายเฉพาะสำหรับวงการ
 ศึกษาในด้านบริหารดังว่ามานี้

ในเรื่องกติกาดังๆ ที่จะทำให้ผู้เยาว์เติบโตขึ้นเป็นพลเมือง

ค้าของประเทศประชาธิปไตย ทั้งในครอบครัวและในโรงเรียน
 ผู้ใหญ่ก็ต้องทำให้ผู้เยาว์เข้าใจและช่วยกันรักษา ในเมื่อผู้เยาว์
 จะต้องเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีสติ ผู้ใหญ่ในครอบครัวก็ต้อง
 วางกติกาต่าง ๆ แล้วทำความตกลงกันว่า จะช่วยกันรักษากติกา
 อย่างไม่อย่างใด จึ่งจะเกิดสติด้วยกันทุก ๆ คน เราอาจเริ่มจากขั้นง่ายที่
 สุดก่อน เช่น เรามักเก็บของใช้ต่าง ๆ ที่ใช้ร่วมกัน เมื่อผู้
 ใดหยิบของใช้แต่ละอย่างไปใช้ ทุกคนต้องเอาไว้ที่เดิม สำหรับ
 ผู้อื่นเมื่อต้องการใช้ ก็จะไม่สะดวกไม่ต้องไปเที่ยวหา และของใช้
 ก็จะไม่อยู่ในสภาพคงทนเรียบร้อย สำหรับประโยชน์แก่คนทุกคน
 ในครอบครัว ในการไปจากบ้าน ควรบอกเวลากลับบ้านไว้ เพื่อ
 ความสะดวกหลายอย่าง เช่น ไม่ต้องเก็บอาหารไว้ให้เย็นหรือ
 เปื้อนบูด ถ้ามีใครอยากจะทำตามเพื่อธุระการงาน จะช่วยใน
 การนัดหมายได้ และทำให้ไม่เสียเวลาหรือน้ำใจ เกิดวิตกกัง
 วยโดยไม่จำเป็น การรักษาเวลาเป็นกติกาสำคัญของบ้าน และ
 การรักษาคำพูดก็เป็นธรรมะที่จำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ทุกระดับ
 ถ้าคนไม่เชื่อกันแล้วก็จะไม่มีความสุขในชุมชนใดได้ มนุษย์
 จะอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นคณะได้ ก็โดยที่ทุกคนมีความไว้วางใจกัน

สามารถเชื่อคำพูดกันได้ มิฉะนั้นจะเกิดความระแวงหวาดผวายุ่
 ตลอดเวลา กติกาอันนี้สำคัญยิ่งกว่าอะไรทั้งสิ้นในชีวิตมนุษย์ ใน
 เมื่อต้องการฝึกหัดรักษาคำพูด ก็ต้องรู้ตัวว่าตัวจะทำได้แค่ไหน
 ถ้าทำไม่ได้ จะได้ไม่พูดไม่บอกออกไปว่าทำได้ แต่คนที่ไม่ยอม
 รับปากว่าอะไรทั้งนั้น บอกว่าอะไรๆ ก็ไม่แน่ คนๆ นั้นก็ทำให้
 เกิดความหวาดระแวงขึ้นในกลุ่มในคณะเหมือนกัน นี่ก็เป็นการ
 ปลูกฝังสติที่สำคัญอันหนึ่ง ซึ่งจะเกิดสติได้ก็ต่อเมื่อต้องใช้ความ
 คิดเรียกสติ คอยประมาณเวลาประมาณกำลังอยู่ตลอดเวลา การ
 อบรมสั่งสอนกันในครอบครัว นับแต่วันแรกเกิด จนต่างคน
 ต่างเติบโตเป็นผู้ใหญ่จึงจำเป็นต้องเป็นไปเพื่อให้เกิดความเชื่อถือซึ่ง
 กันและกัน เมื่อเชื่อถือกันได้ ก็เกิดความอุ่นใจขึ้น ในครอบ-
 ครัวนั้นก็มีความอบอุ่นไม่เข็อกเข็นหนาวสะท้าน แต่มีความเย็นใจ
 เหมือนอยู่ในที่ร่มมีลมพัด ใบไม้ไหวกรากแกรกขวนให้รื่นรมย์
 ครอบครัวที่สร้างความรื่นรมย์ก็คือครอบครัวที่มนุษย์จะรักจะหวง
 แหนไม่อยากจะให้สูญเสียไปซึ่งก็ไปเกี่ยวพันกับหลักการของประชา-
 ธิปไตย คือมนุษย์ควรมีเสรีภาพที่จะกำหนดว่าครอบครัวของตน
 จะเป็นครอบครัวชนิดใด ไม่ใช่ให้ผู้มีอำนาจเหนือกว่ามาครอบงำ

ดังนั้นในแง่ของการศึกษา คำว่าประชาธิปไตยจึงมีความหมาย
 กว้างขวางและซับซ้อนมาก จะต้องเอาใจใส่ทำความเข้าใจกันให้ดี
 มิใช่จะมีความหมายแต่เฉพาะว่าจะต้องมีระบอบการเมืองขึ้นมา
 แต่จะต้องคิดต่อไปว่า จะปลูกฝังค่านิยมอย่างไร จะใช้วิธี
 การให้ผู้เยาว์และผู้ใหญ่เข้าใจกติกาของชีวิตต่างชนิดต่างประเภท
 อย่างไร ซึ่งจะต้องกล่าวกันอีกมาก ในที่นี้ขอยุติไว้เพียงแค
 ่นี้ก่อน.

ประชาธิปไตย ในสถาบันการศึกษาระดับสูง

ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ*

ข้อความเบื้องต้น

สถาบันการศึกษาระดับสูงหมายถึง วิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษาอื่นใดซึ่งเทียบเท่า โดยปกตินักศึกษาระดับสูง จะมีความเป็นผู้ใหญ่กว่าเมื่อสมัยเป็นนักเรียนในโรงเรียนและมีความเป็นอิสระมากกว่า การปกครองและการบริหารกิจการของนักศึกษาก็มองการณ์ศึกษาหรือองค์การนิสิต ซึ่งแล้วแต่จะมีชื่อเรียกเป็นทางการของสถาบันการศึกษานั้น ๆ เช่น สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย องค์การนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นต้น ทั้งนี้หมายความว่า นิสิตหรือนักศึกษาเป็นฝ่ายจัดการ ปกครอง และบริหาร งานกันเอง อาจารย์หรือผู้สอนมิได้เข้าปกครองหรือบริหารงาน ดังเช่นโรงเรียนหรือสถานศึกษาเบื้องต้น แต่อาจารย์อาจให้คำแนะนำปรึกษาหาหรือในกิจการที่เห็นสมควรหรือทูลองค์การนักศึกษาร้องขอคำแนะนำ

* จากวารสารวิทยศึกษาศาสตร์ ประจำเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม ๒๕๑๔

* คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในการบริหารงานนักศึกษาเมื่ออิสระเต็มที่ เช่น การจัดตั้งอนุกรรมการชมรมกลุ่ม ชุมนุมต่าง ๆ แต่ละกลุ่ม ชมรม หรือชุมนุมที่มีงบประมาณ การจัดการ มีกรรมการบริหารและระเบียบข้อบังคับของตนเอง ในทางปฏิบัติกลุ่มหรือชมรมต่าง ๆ จะมีอิสระในการบริหารงานของตนอย่างเต็มที่ บางกลุ่มหรือชมรมก็อาจเชิญอาจารย์ผู้มีความเหมาะสมมาเป็นที่ปรึกษา เช่น กลุ่มค่ายอาสาพัฒนาชนบทหรือกลุ่มศึกษาปัญหาการเมือง ก็มักจะเชิญอาจารย์ผู้ประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับค่าย อาสาสมัคร และการทำงานในชนบท หรืออาจารย์ผู้มีความรู้และประสบการณ์ในทางการเมือง มาเป็นที่ปรึกษาแล้วแต่กรณี เพื่อให้เกิดประโยชน์กับกลุ่มของตนก็ได้

การเรียนรู้ประชาธิปไตยในสถาบันการศึกษาระดับสูง

ตามที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า นักศึกษาด้วยกันเองเป็นผู้ให้การศึกษานอกหลักสูตร โดยอาจารย์หรือผู้บรรยายไม่ได้มีส่วนที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการ เรียนรู้ นอก หลักสูตรของ นักศึกษา มากนัก เพราะการศึกษาในชั้นเรียนอาจารย์หรือผู้บรรยายก็มีหน้าที่สอนในวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรของสถาบันเท่านั้น เช่น การสอนวิชาไฟฟ้า ฟิสิกส์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ การปกครอง

ต่างประเทศ กฎหมายอาญาเป็นต้น จริงอยู่แม้ว่าในการสอนหรือ
 การบรรยายอาจารย์ผู้บรรยายอาจจะถือโอกาสสอดแทรกความรู้ใน
 ครอบรอบประชาธิปไตยไปให้นักศึกษาบ้าง แต่มักจะเป็นการให้
 ความรู้ทางด้านหลักการหรือความคิดเห็น ไม่ใช่ฝึกให้นักศึกษาได้
 ปฏิบัติหรือฝึกหัดประชาธิปไตยกันโดยตรง การสอดแทรกประชา
 ธิปไตยในห้องเรียนของอาจารย์จึงอาจเกิดผลได้น้อยมาก

ในทางตรงกันข้าม กิจกรรมนอกหลักสูตรซึ่งนักศึกษาได้
 ดำเนินการบริหารกันเองตาม ที่ผู้เขียนได้ กล่าวมาแล้วย่อมมีความ
 สำคัญ ต่อการ เรียนรู้ ประชาธิปไตย ของ นัก ศึกษา เป็น อย่าง มาก
 เพราะเป็นการฝึกหัดให้นักศึกษาได้ทดลองปฏิบัติตามหลักการของ
 ประชาธิปไตยอย่างแท้จริง แต่ทั้งนี้จะต้องนำเอาหลักการประชา
 ธิปไตย ซึ่งได้แก่ (๑) หลักเสรีภาพ (๒) หลักความเสมอภาค
 (๓) หลักภราดรภาพ ซึ่งได้กล่าวมาในตอนต้นมาใช้ โดยฝึกให้
 นักศึกษาได้เข้าใจและมีความศรัทธาต่อหลักการดังกล่าว ฝึกให้
 นักศึกษามีอุดมการณ์ (Ideology) และจะต้องฝึกให้นักศึกษาได้
 ปฏิบัติหลักการแต่ละอย่างให้เป็นวิถีชีวิต (Way of Life) ตลอด
 ถึงการฝึกฝน “กติกา” ซึ่งได้แก่กฎหรือระเบียบนั้น ๆ ตัวอย่าง
 ในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย องค์การนักศึกษาจะต้องวางระเบียบ

อันเป็นรูปแบบ (Forms) ของประชาธิปไตย ซึ่งได้แก่การให้ เสรีภาพความเสมอภาค และภราดรภาพแก่นักศึกษาทุกคน แต่ ในขณะที่เดียวกันองค์การนักศึกษาได้มีโอกาสนำหรือ แสดงออกซึ่ง สิทธิหน้าที่และ ความรับผิดชอบใน เสรีภาพ และความเสมอภาค นั้น ๆ โดยฝึกให้นักศึกษาเคารพกฎหรือระเบียบโดยเคร่งครัด นักศึกษาผู้ใดฝ่าฝืนต้องได้รับโทษ อาจฝึกนักศึกษาในประการ สำคัญดังต่อไปนี้

๑. เสรีภาพ จะต้องให้นักศึกษาใช้เสรีภาพในด้านต่างๆ อย่างกว้างขวาง เสรีภาพที่สำคัญๆ ซึ่งควรจะเน้นก็คือ เสรีภาพ ในการพูด การเขียน การพิมพ์ และการโฆษณา ซึ่งได้แก่การ จัดกลุ่มหรือชมรมการศึกษาปัญหาการเมือง การโต้ว่าที่ การวิพากษ์ วิจารณ์ การออกหนังสือพิมพ์ในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย ซึ่ง เป็นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ตามระบอบ ประชาธิปไตย เสรีภาพในการชุมนุมโดยเปิดเผย ซึ่งได้แก่การตั้งกลุ่มหรือพรรค การเมืองเพื่อจัดส่งสมาชิกเข้ารับ เลือกตั้งเป็น นายกองค้ การนิสิต หรือนักศึกษาหรือเป็นกรรมการบริหาร อันใดโดย จำลอง มาจากรูป แบบพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เช่น พรรคก้าวหน้า อาจมีนโยบายที่มุ่งจะ เปลี่ยนแปลง และปรับปรุง ของเก่า หรือประ

เพนแก่ที่สามัคคี และรับเอาหลักและวิธีการสมัยใหม่มาใช้ พรรค
 ฟันฟูประเพณีอาจมีนโยบาย รักษาของเก่าหรือประเพณีเก่าเอาไว้
 หรืออาจจะมีพรรคการเมืองอื่นๆ อีก แต่ถ้าสามารถสร้าง “ระบบ
 พรรคการเมือง” ในวิทยาลัยได้ ก็จะเป็นโอกาสอันดีที่นัก
 ศึกษาจะได้เรียนรู้ระบบพรรคการเมือง โดยเฉพาะระบบสองพรรค
 (Two-Party System) ตัวอย่างเช่น มีพรรคก้าวหน้าและพรรค
 ฟันฟูประเพณี และมีสมาชิกพรรคมากใกล้เคียงกันและสามารถผลัด
 เปลี่ยนกันมาทำหน้าที่ปกครองและบริหารกิจการของนักศึกษา โดย
 หัวหน้าพรรคที่คะแนนเสียงเด็ดขาดจะเป็นนายกองค์การนักศึกษา
 และสมาชิกพรรคคนที่สำคัญก็จะได้เป็นประธานฝ่ายต่างๆ ในทำ
 นองเดียวกันพรรคที่ได้คะแนนเสียงน้อยลงไปก็จะทำหน้าที่เป็น
 “พรรคฝ่ายค้าน” เพื่อเตรียมให้ “พรรครัฐบาล” ได้บริหาร
 กิจการของนักศึกษาด้วยความระมัดระวัง และบังเกิดผลดีแก่
 นักศึกษาเป็นส่วนรวม ถ้าบริหารไม่ดีแล้วอีกพรรคหนึ่งอาจ
 เข้ามาบริหารกิจการของนักศึกษาแทนที่ การฝึกประชาธิปไตย
 แบบนี้จึงเป็นการจำลองแบบการใช้เสรีภาพในทางปฏิบัติ อย่างได้
 ผลดีข่ง ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการฝึกให้นักศึกษาเคารพกติกา
 อันได้แก่กฎหรือระเบียบขององค์การนักศึกษา ยิ่งกว่านั้นการเป็น

สมาชิกของแต่ละพรรคการเมืองก็มี “ธรรมนูญ” ของพรรคอันเป็นระเบียบที่กำหนดให้สมาชิกได้ปฏิบัติตามอยู่แล้ว ซึ่งเท่ากับเป็นการผูกการใช้เสรีภาพในขอบเขตของประชาธิปไตยโดยอัตโนมัติและข่มบังคับให้เกิดผลดี อีกทั้งยังเป็นการผูกให้พรรคตัดสินด้วยเสียงข้างมาก (majority rule) โดยเคารพเสียงข้างน้อย (minority rights) ซึ่งหมายความว่าแม้พรรคซึ่งได้คะแนนเสียงข้างมากจะเป็นฝ่ายบริหารกิจการของนักศึกษา แต่พรรคนั้นก็จะต้องฟังเสียงข้างน้อยของอีกพรรคหนึ่งด้วย เพราะถ้าไม่ฟังเสียงแล้ว ในการเลือกตั้งคราวหน้าพรรคนั้น ๆ อาจไม่ได้รับชัยชนะอีกก็ได้

๒. ความเสมอภาค . ในการใช้เสรีภาพซึ่งได้กล่าวมาข้างต้นจะต้องเปิดโอกาสให้นักศึกษาแต่ละคนได้ใช้เสรีภาพเท่า ๆ กัน จะต้องไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ อันได้แก่ฐานะทางสังคมหรือข้อจำกัดอื่นใดโดยจะต้องมีธรรมนูญขององค์การนักศึกษา ให้ความคุ้มครองนักศึกษาทุกคนอย่างเสมอภาคกัน ถ้าผู้ใดมาใช้สิทธิหรือละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น บุคคลผู้นั้นก็จะต้องได้รับโทษตามธรรมนูญขององค์การนักศึกษา และธรรมนูญก็จะต้องบอกหลักประกันการให้ความเสมอภาคไว้อย่างชัดเจน

๓. **ภราทรภาพ** องค์การนักศึกษาจะต้องส่งเสริมความ
 สัมพันธ์ การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาด้วยกันฉันท์ญาติมิตร
 และจะต้องจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ ที่จะป็นสิ่งประสานให้เกิดความ
 สัมพันธ์ฉันท์ญาติมิตรในหมู่นักศึกษาด้วยกัน เช่น กิจกรรมกีฬา
 การบันเทิง ทัศนศึกษานอกสถานที่ การได้วาทิ การประกวด
 ต่างๆ ในงานชุมนุมนักศึกษาของสถาบันการศึกษานั้นๆ สิ่งเหล่านี้
 จะช่วยให้เกิดมิตรภาพ และจะสามารถทำให้เกิดความรัก หมู่คณะ
 ความสามัคคีกลมเกลียว การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การประ
 สานงาน ฯลฯ ซึ่งจะเกิดประโยชน์กับระบอบประชาธิปไตยอย่างมี
 ประสิทธิภาพ

จากการบรรยายมา ข้างต้นจะ เห็นได้ว่า ประชาธิปไตยไม่ใช่
 จะสร้างให้เกิดขึ้นได้โดยง่าย จะต้องมีการฝึกฝนให้นักศึกษา
 ได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติตามหลักการอย่างถูกต้อง ไม่มีวิถีทางอย่าง
 อื่นที่จะทำให้เกิดประชาธิปไตยขึ้นในหมู่นักศึกษาได้ นอกจาก
 การฝึกให้นักศึกษาเหล่านี้ได้ปฏิบัติ “ของจริง” มาตั้งแต่แรก
 เริ่ม ในที่สุดนักศึกษาเหล่านี้ก็จะมีความรู้สึกรักสรรพยาในหลักประ
 ชาติปไตย และจะให้ความร่วมมือมีส่วนร่วมในการทำงานแบบ
 ประชาธิปไตยต่อไป

สาระสำคัญของการเรียนรู้ประชาธิปไตย

เนื่องจากการเรียนรู้ประชาธิปไตยมิใช่จะกระทำได้ง่าย เพราะการเรียนรู้เป็นขบวนการ (Process) คือจะต้องมีความต่อเนื่อง ของ สถาบัน ซึ่งมี อิทธิพล ต่อการ เปลี่ยน แปลง พฤติ กรรม (Change Agent) อาทิ ครอบครัว โรงเรียน กลุ่มต่างๆ และ สถาบันการศึกษาชั้นสูง ซึ่งกำลังกล่าวถึงอยู่นี้

อย่างไรก็ดี เนื่องจากการเรียนรู้ประชาธิปไตยในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย เป็นการเรียนรู้โดยมีองค์การนักศึกษาเป็นหน่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Change Agent) ที่สำคัญ ฉะนั้น องค์การ นักศึกษาควร จะต้อง มีการ วางแผนพัฒนาประชาธิปไตย ให้เกิดแก่นักศึกษาของตนให้ได้ โดยคำนึงถึงสาระสำคัญของการเรียนรู้ประชาธิปไตยดังต่อไปนี้

๑. การสร้างค่านิยมในเรื่องอุดมการประชาธิปไตย

กิจกรรมต่างๆ อันเป็นการ แสดงออกซึ่ง การฝึกฝน ประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นการใช้สิทธิเสรีภาพในด้านใด ๆ ควรจะต้อง ฝึกฝนให้นักศึกษาคำนึงถึงค่านิยมที่เป็นอุดมการ ค่านิยมหมายถึง ความถึงความพอใจ ความชอบ ความดี ความเลว ความไม่

ชอบ หรือความรู้สึกซึ่งมีต่อสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่ง ค่านิยมอาจ
 กลายมาเป็นอุดมการได้ เพราะอุดมการเกิดขึ้นจากความคิด
 (Idea) รวมกับแบบแผนพฤติกรรมหรือที่เรียก “ กระสวน ”
 คือหมายความว่า ความคิดนั้น ๆ ของมนุษย์ได้ถูกนำมา
 ประพฤติปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต หรือเป็นค่านิยมในแบบแผนพฤติกรรม
 ของเขา เช่น นาย ก. มีความคิดที่ว่า การเคาระพกดกหมายเป็น
 การกระทำที่ผิดของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย หรืออีกนัย
 หนึ่ง นาย ก. เกิดค่านิยมในเรื่องการเคาระพกดกของประชาธิปไตย
 และนาย ก. ก็นำมาประพฤติปฏิบัติ วันหนึ่งนาย ก. ขับรถยนต์
 ส่วนตัวจะรีบไปธุระนอกเมือง เผอิญไปพบชายคนหนึ่งกำลังกระ
 ทำผิดกฎหมายอยู่ นาย ก. ก็จะขับไปแจ้งความกับตำรวจและพา
 ตำรวจมาจับผู้ผิดเสียก่อนจึงจะขับรถไปธุระของคน จะเห็นได้
 ว่าอุดมการเป็นเครื่องมียึดเหนี่ยวจิตใจให้เกิดความเสียสละ คุณ
 ค่าของอุดมการวัดไม่ได้ด้วยเงินทอง ไม่มีใครซื้อขายอุดมการได้
 ในทางตรงกันข้ามถ้าบุคคลใดไม่มีอุดมการก็อาจจะ อ่อนไหวไปกับ
 เงินทองหรือผลประโยชน์อื่นใดได้ มนุษย์เราสามารถอยู่หรือตาย
 เพื่ออุดมการได้ ฉะนั้นองค์การนักศึกษาจะต้องสร้างอุดมการ
 ประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับนักศึกษาให้ได้ ซึ่งอาจจะกระทำได้

ไม่ยากถ้ามีการวางแผนพัฒนากิจกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับการสร้างอุดมการณ์ อาทิ

- (๑) การฝึกใหม่ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและมีเหตุผลต่อบุคคลอื่น
- (๒) การสอนค่านิยมในเรื่องการเสียสละเพื่อส่วนรวม
- (๓) การสอนให้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม
- (๔) การสอนให้ยอมรับสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของผู้อื่น

ฯลฯ

โดยที่ค่านิยมในสังคมไทยขึ้นอยู่กับระบบอาวุโสและความสัมพันธ์ระหว่าง “ขุนพี่ ขุนน้อง” หรือ “ลูกพี่ ลูกน้อง” (Patron—Client Relationships) ฉะนั้น เราจะต้องทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่าง “ขุนพี่ ขุนน้อง” ไปในทางบวก กล่าวคือ การที่ขุนน้องควรเคารพเชื่อฟังขุนพี่ก็เพราะว่าขุนพี่กระทำตนเป็นแบบอย่าง (model) ที่ดีของขุนน้อง เช่น การเสียสละ ความรับผิดชอบ การมีเหตุผล ฯลฯ และในทำนองเดียวกันถ้าขุนพี่ต้องการได้รับการเคารพเชื่อฟังจากขุนน้องด้วยความเต็มใจ ก็จะต้องทำตนให้ขุนน้องมีความศรัทธา เพราะประพฤติดังนั้นมีเหตุผล มีหลักเกณฑ์ ไม่ใช่ใช้อารมณ์ ในทำนองเดียวกันขุนน้องก็จะได้รับการฝึกฝนให้เป็นคนรู้จักมีเหตุผล เสียสละเพื่อส่วนรวม

รักษาระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบต่อนตนเองและส่วนรวม รับผิดชอบ
ฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

๒. การฝึกหัดกิจกรรมประชาธิปไตยในทางปฏิบัติ

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น กิจกรรมนอกหลักสูตรต่างๆ
ควรจะต้องสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย ซึ่งได้แก่หลัก
เสรีภาพความเสมอภาคและภราดรภาพ โดยทดลองให้ฝึกหัดปฏิบัติ
ในระหว่างนั้ศึกษาด้วยกัน อาทิ

(๑) การเลือกตั้งกรรมการต่างๆ ในองค์การนิสิตนักศึกษา
การเลือกตั้งจะต้องมีขบวนการตามแบบอย่างประชาธิปไตย เช่น
การจัดกลุ่มหาเสียงทำนองพรรคการเมือง การแถลงนโยบายของ
กลุ่ม การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การสรรหาผู้สมัครที่มีอุดมการณ์
และความรู้ความสามารถเหมาะสม การจัดหน่วยเลือกตั้ง การนับ
คะแนนเสียง ตลอดจนการประกาศผล แต่ทั้งนี้นักศึกษาจะต้อง
เคารพกฎหรือระเบียบ ซึ่งออกโดยนักศึกษาผ่านองค์การนักศึกษา
อย่างเคร่งครัด และจะต้องรักษาวินัยโดยเข้มงวดกวดขัน เช่น
จะต้องไม่ก่อกรวิวาท ทุจริตในการเลือกตั้ง และในประการสุดท้าย
นักศึกษาจะต้องยอมรับมติส่วนใหญ่ของนักศึกษาด้วยกัน
เมื่อจะ แสดง การคัดค้านก็จะ ต้องให้อยู่ใน ขอบ เขตของกฎ หรือ
ระเบียบ

(๒) การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นการแสดงออกของการทำงานเป็นกลุ่ม การประสานงานหรือการให้ความร่วมมือระหว่างบุคคลหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นนักศึกษาชายหรือหญิง หรือนักศึกษาชั้นใด วัตถุประสงค์ก็เพื่อฝึกฝนการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งจะทำให้เกิดพลังกลุ่ม (Group Dynamics) ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ นักศึกษาจะเรียนรู้การวางแผน การรับผิดชอบต่อตนเอง การรับผิดชอบต่อส่วนรวมหรือหมู่คณะ ความซื่อสัตย์ ความอดทน การรักษาระเบียบวินัย การผ่อนปรนและการประสานงาน ความเสียสละ การรักหมู่คณะ คุณสมบัติเหล่านี้เป็นประโยชน์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง

(๓) กิจกรรมในหลักสูตรก็จะต้องได้รับความสนใจและถือปฏิบัติในแนวทางที่จะช่วยสร้างอุดมการประชาธิปไตยด้วย กล่าวคือ ในการศึกษาในห้องเรียน นักศึกษาก็จะต้องให้ความสนใจกับความรู้ ซึ่งอาจารย์หรือผู้บรรยายได้ให้แก่ตน เพราะเป้าหมายของการศึกษาก็เพื่อให้นักศึกษาได้รับความรู้ นักศึกษาจะต้องไม่ขาดเรียนโดยไม่มีเหตุผล และควรจะต้องให้ความสนใจและมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างจริงจัง เป็นต้นว่า การแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ การทำงานตามคำสั่งของอาจารย์ การค้นคว้าในห้องสมุด ในทำนองเดียวกันอาจารย์หรือผู้บรรยายก็ควรจะมี

แนวการสอนที่มุ่งให้เกิดประชาธิปไตยแก่นักศึกษาให้มาก เช่น การจัดให้ทำงานเป็นกลุ่ม (Group Work) การอภิปรายเป็นกลุ่ม การจัดแสดงประชาธิปไตย การค้นคว้านอกชั้นเรียน ฯลฯ ในการเพิ่มพูนความรู้โดยอาศัยวิธีการประชาธิปไตยนั้น อาจารย์ผู้บรรยายจะต้องไม่ผูกขาดความคิดเห็นไว้แต่ผู้เดียว ถ้าสิ่งใดเป็นความคิดเห็น อาจารย์ หรือผู้บรรยาย จะต้องยินยอมให้ นักศึกษา แสดงความคิดเห็นไม่ว่าจะเป็นไปในทางสนับสนุนหรือคัดค้าน

(๔) อาจารย์และนักศึกษาคควร มีความสัมพันธ์ที่ติดต่อกัน^{๕๔} ทั้งนี้เพราะว่าองค์ประกอบ ของวิทยาลัยหรือ มหาวิทยาลัยที่สำคัญ^{๕๕} ก็คือ อาจารย์กับนักศึกษา ถ้าต่างคนต่างก็มุ่งแต่จะหันหลังให้กันก็ จะทำให้ขาดการประสานงานและความร่วมมือกัน อาจกลายเป็นผลร้ายต่อการสร้างความเข้าใจอันดีต่อไป ความสัมพันธ์นี้อาจเปรียบเทียบกับตัวอย่างของอำนาจอธิปไตย ซึ่งแบ่งออกเป็น อำนาจนิติบัญญัติ (การออกกฎหมาย) อำนาจบริหาร (การรักษากฎหมาย) และอำนาจตุลาการ (การตีความกฎหมาย) ซึ่งเป็นหลักสำคัญของประชาธิปไตย อำนาจทั้ง ๓ จะต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด สามารถเข้าใจซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี ถ้าในประเทศใดความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจทั้ง ๓ ไม่อยู่ในลักษณะราบ^{๕๖}รื่นแล้วก็อาจจะเป็นผลร้ายต่อเสถียรภาพของรัฐบาลหรือประเทศ

(๕) ควรมีความสัมพันธ์กับสังคมภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่าง นักศึกษาต่างสถาบัน หรือนักศึกษากับประเทศชาติ การรักษาระเบียบวินัย การทำงานเป็นกลุ่มหรือกิจกรรมใด ๆ อาจขยายเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างนักศึกษาต่างสถาบัน เพื่อฝึกหัดความร่วมมือ การประสานงานและการเสี่ยสละระหว่างกัน และกัน การฝึกการทำงานประสานกันระหว่างนอกกลุ่ม มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะฝึกหัดประชาธิปไตย ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับประเทศชาติ หมายความว่านักศึกษาในฐานะพลเมืองของประเทศจะต้องเคารพกฎหมาย หรือระเบียบ ข้อบังคับของรัฐบาลซึ่งตราเป็นกฎหมาย ให้ความร่วมมือ และสนใจในกิจกรรมของรัฐบาลที่ตนคิดเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ร่วมกัน ในกรณีจะแสดงการคัดค้านซึ่งเป็นการแสดงความคิดเห็นโดยเจตนาบริสุทธิ์ก็ต้องดำเนินการตามวิธีการประชาธิปไตย เช่น ถ้าจะเดินขบวนก็ต้องไม่มีการทำลายทรัพย์สินหรือทำร้ายร่างกายผู้อื่น อาจแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ผ่านสื่อมวลชนของ นักศึกษาเองหรือสื่อมวลชนทั่วไป

ถ้าเราสามารถสร้างประชาธิปไตยเป็นอุดมการณ์ (Ideology) และวิถีชีวิต (Way of Life) ของนักศึกษาได้ เราก็อาจมีประชาธิปไตยที่ดีในอนาคต

บทบาทของเยาวชน-นิสิต-นักศึกษา*

ธำนิทร์ กรัยวิเชียร

เท่าที่ผ่านมา เยาวชน นิสิต นักศึกษา มีบทบาทในระบอบประชาธิปไตยของเรามากขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะภายหลังเหตุการณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นต้นมา ได้มีการตื่นตัวในทางการเมืองและกิจกรรมอื่น ๆ ของเยาวชน นิสิต นักศึกษา โดยทั่วไป ซึ่งมีทั้งในด้านดีและด้านเสีย ความจริงในระบอบประชาธิปไตย โดย เยาวชน นิสิต นักศึกษา จะต้องเตรียมตัวไว้ให้พร้อมที่จะเข้ามามีส่วนมีเสียงในการปกครองบ้านเมืองในอนาคต และแม้ว่าบทบาทในการปกครองบ้านเมืองโดยตรง จะมีใช่เป็นภารกิจของเยาวชน นิสิต และนักศึกษาในขณะนี้ก็ตาม แต่เยาวชน นิสิตและนักศึกษาก็ควรที่จะเป็นนักประชาธิปไตย โดยมีบทบาทสำคัญรวม ๖ ประการด้วยกัน กล่าวคือ

* จากหนังสือ "ระบอบประชาธิปไตย" จัดพิมพ์โดย โรงเรียนรักษาความปลอดภัย ศูนย์รักษาความปลอดภัย กระทรวงกลาโหม ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๑๘

ประการแรก เขาชน นิสิต และนักศึกษา จะต้อง
 เลื่อมใสระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง การที่จะเลื่อมใสระ-
 บอบการปกครองนี้ได้อย่างแท้จริง ก็จำเป็นต้องศึกษาดังหลักการ
 สำคัญ จักรกตต่างๆ ของระบอบการปกครองนี้ ตลอดจนจุดเด่น
 จุดด้อยต่างๆ อย่างละเอียด และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเปรียบ
 เทียบกับระบอบการปกครองระบอบอื่นๆ ด้วย เพื่อให้ตระหนัก
 ว่าระบอบการปกครองใดดีกว่ากัน และดีกว่ากันอย่างไรบ้าง ยก
 ตัวอย่างเช่น ระบอบคอมมิวนิสต์ เมื่อเปรียบเทียบกับระบอบ
 ประชาธิปไตยแล้วเขาชน นิสิต นักศึกษา มีความเห็นอย่างไร ?
 ในทางทฤษฎีเขาเป็นอย่างไร ? ทางปฏิบัติเขาทำได้ตามทฤษฎีของ
 เขาหรือไม่ ? การที่จะศึกษาให้รู้แท้ถึงแก่นสารนั้น จำเป็นต้องศึก
 ษาจากตำราที่เชื่อถือได้หลายเล่ม จากหลักฐานและประสบการณ์
 ต่างๆ หลายด้าน และต้องไม่คิดว่า เรื่องโฆษณาชวนเชื่อของ
 ฝ่ายคอมมิวนิสต์เป็นความจริงตามนั้นเสมอไป เราจะต้องสอบ
 สวนทบทวนกับพยานหลักฐานอื่นๆ ความจริงเป็นประการใด ?
 เฉพาะความจริงเท่านั้น ที่จะทำให้เราวินิจฉัยสิ่งต่างๆ โดยถูกต้อง
 ข้อที่ควรพิจารณาค้นหาข้อเท็จจริงในเรื่องเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์

ก็คือ ประชาชนในค่ายคอมมิวนิสต์มีสิทธิเสรีภาพเท่าประชาชนของเราหรือไม่? เหตุใดประเทศคอมมิวนิสต์ถึงต้องมีการปกครองแบบเผด็จการ? ประชาชนในประเทศต่าง ๆ ในค่ายคอมมิวนิสต์หลบหนีเข้าสู่โลกเสรีเป็นจำนวนถึง ๑๒,๐๐๐,๐๐๐ คน นับแต่สงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดจริงหรือไม่? ถ้าจริง เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น? เมื่อพิจารณาซึ่งนำหน้าระหว่างผลดีกับผลเสียทั้งหมดแล้ว ระบบประชาธิปไตยดีกว่าระบอบการปกครองระบอบอื่น ๆ หรือไม่? ถ้าดีกว่าจริงแล้ว ในวาระนั้นแหละ เราจึงจะมีความเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริง และพร้อมที่จะป้องกันรักษาระบอบการปกครองนี้ไว้ เพื่อความสุขสงบและอบอุ่นของชาวไทยด้วย หากผู้ใดมาคิดล้มล้างระบอบประชาธิปไตย เราจักต้องต่อต้านอย่างสุดความสามารถของเรา

ประการที่สอง เขาวชน นิสิต นักศึกษา จะต้องเคารพกฎหมาย ขอดปรารถนาของระบอบประชาธิปไตยก็คือความสงบเรียบร้อยในบ้านเมือง และความผาสุกของประชาชน การที่เขาวชน นิสิต นักศึกษา บางกลุ่มก่อความวุ่นวาย เดินขบวนขับไล่ครูบาอาจารย์ หรือบางกลุ่มต้องการมีส่วนร่วมมีเสียงในการ

บริหารโรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย ถ้าทางสถาบันการ
 ศึกษาที่เกี่ยวข้องไม่ยอม ก็ขู่เชิญว่าจะเผาทำลายสถานที่เล่าเรียน
 บ้างขว้างระเบิดขวดบ้าง บางกลุ่มยอมตนเป็นเครื่องมือทางการ
 เมืองของผู้ไม่ปรารถนาดีต่อบ้านเมือง เรียบร้อยสิทธิและประท้วง
 ด้วยประการต่างๆ บ้าง ถ้าไม่ได้ตามต้องการ ก็ก่อความวุ่นวาย
 บางกลุ่มแสดงความเกลียดชังพวกเรคนไทยด้วยกัน เนื้อพวกเร
 กันเองเป็นศัตรูตามคำขู่ขงพวกคอมมิวนิสต์ ที่ต้องการให้ม
 การแตกแยก เกลียดชัง แบ่งพวกเรากันเองออกเป็นชนชั้น เป็น
 พวกเราพวกเขา ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ผิดกฎหมายและเป็นปฏิปักษ์ต่อ
 ระบอบประชาธิปไตยทั้งสิ้น เขาชวน นิสิต และนักศึกษาฟัง
 ระวังไว้เสมอว่าระบอบประชาธิปไตยนั้น มิใช่จะให้ประชาชนมี
 แต่เพียงสิทธิและเสรีภาพเท่านั้น แต่ประชาชนจักต้องมีหน้าที่
 และความรับผิดชอบตามกฎหมายต่อส่วนรวมด้วย คือช่วยกัน
 รักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ถ้าบุคคลใดหรือหมู่คณะ
 ใดได้รับความเดือดร้อน บุคคลนั้นหรือหมู่นั้นนั้นก็พึงร้อง
 ทูลชี้แจงด้วยความสงบ อย่างถูก ระเบียบแบบแผน ภายใน กรอบของ
 กฎหมาย

ประการที่สาม เขวชน นิสิต และนักศึกษา ต้องตั้งใจศึกษาเล่าเรียนเพื่อจะได้ช่วยกันรับใช้ชาติบ้านเมือง และประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางที่ตนมีความรู้ความสามารถ ภายหลังจากที่สำเร็จการศึกษาแล้วต่อไป เพราะบ้านเมืองที่ดี ประชาชนที่ดีจะได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง จากระบอบประชาธิปไตยโดยนั้น ก็ต่อเมื่อประชาชนส่วนใหญ่มีการศึกษาสูง มีความสำนึกในหน้าที่และมีความรับผิดชอบต่อสังคม ตระหนักดีว่าประเทศบ้านเมืองเป็นของตน ตนเองต้องมีส่วนช่วยสร้างสรรค์จรรโลงด้วย เขวชน นิสิต และนักศึกษา ต้องตั้งใจศึกษาเล่าเรียนให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ในปฐมวัย

ประการที่สี่ เขวชน นิสิต และนักศึกษาพึงสนใจและร่วมพิจารณาปัญหาต่างๆ ของสังคม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเฉพาะหน้า หรือปัญหาที่จะตามมาในอนาคต รวมตลอดทั้งร่วมมือปราบปรามกีดกันหาทางแก้ไข อาทิเช่น ปัญหาเรื่องค่าครองชีพสูงขึ้น ปัญหาเรื่องประชาชน ในบางท้องถิ่นเดือดร้อนเนื่องจากประสบอุทกภัย และปัญหาเรื่องการทุจริตต่อหน้าที่ และการประพฤติมิชอบในวงราชการ เป็นต้น เมื่อร่วมมือปราบปรามและกีดกันหาข้อ

ยุติที่สุดได้แล้ว ก็ร่วมเสนอแนะข้อคิดเห็นไปยังหน่วยงาน หรือสถาบันต่าง ๆ ที่มีส่วนรับผิดชอบในเรื่องนั้น ๆ เพื่อดำเนินการต่อไป ข้อสำคัญในเรื่องนี้อยู่ที่ว่าการหาทางแก้ไข และการดำเนินการแก้ไขนั้นจักต้องเป็นไปโดยสันติวิธี และภายใต้กรอบของกฎหมาย เพราะวิธีนี้เป็นวิธีเดียวที่สอดคล้องด้วยครรลองของระบอบประชาธิปไตย

ประการที่ห้า ในระหว่างการศึกษา เขาวชน นิสิต และนักศึกษา พึงร่วมมือประกอบกิจกรรม ที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมและเพื่อพัฒนาสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามว่างจากการเรียน ก็อาจจัดตั้งชมรมกิจกรรมต่างๆ ขึ้นในโรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย เช่น ชมรมคำขอาสาสมัคร และชมรมบริการโลหิต ทั้งนี้เพื่อฝึกอบรมเขาวชน นิสิต และนักศึกษา ให้รู้จักจรกและวิถีทางของประชาธิปไตยเพื่อประโยชน์ร่วมกัน อีกประการหนึ่งในระหว่างปีภาคเรียนก็อาจบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณชน เช่น ร่วมกันพัฒนาชนบทโดยขุดบ่อน้ำ ขุดทางระบายน้ำ สร้างถนน สร้างอาคารเรียน ปลุกต้นไม้ในดินแดนที่

แห่งแล้ง และช่วยกันเผยแพร่วิถีประชาชนรัฐซึ่งถึงระบอบประชาธิปไตยว่าเป็นอย่างไร คืออย่างไร เสียอย่างไร เป็นต้น

ประการที่หก เยาวชน นิสิต และนักศึกษา จะต้องช่วยกันแก้ไขค่านิยมในสังคมเสียใหม่ ด้วยการต่อต้านบุคคลที่แสวงหาหรือได้มาซึ่งทรัพย์สิน ชสศักดิ์และอำนาจด้วยวิธีการอันไม่ชอบธรรมทั้งหลาย และปฏิญาณตนว่า ในภายภาคหน้าตนเองก็จะไม่ปฏิบัติเช่นนั้น และจะต้องช่วยกันสร้างค่านิยมในระบอบประชาธิปไตยขึ้นใหม่ ด้วยการถือเป็นหน้าที่สำคัญที่สุดที่จะแยกเรื่องผลประโยชน์ส่วนตัวออกจากเรื่องของส่วนรวมอย่างเด็ดขาด และจะขบข้อยกทอดหนุนเฉพาะบุคคลที่เป็นคนดีคนเด่นวิชา และมีผลงานเพื่อส่วนรวมอันดีเด่นเข้าไปมีอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินไม่ว่าในสาขาใด

บทบาทของเยาวชน นิสิต และนักศึกษา ทั้ง ๖ ประการนี้จะสัมฤทธิ์ผลในด้านส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย และในด้านการพัฒนาประเทศได้ก็ต่อเมื่อได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังจากสถาบันการศึกษาของเยาวชน นิสิต และนักศึกษา และในบางเรื่องก็จะต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลโดยตรง โดยเฉพาะ

อย่างขึง ในด้านการศึกษาาระบอบการปกครองต่างๆ นั้น ในขณะที่
 นี้เรามีกฎหมายว่าด้วยการ ป้องกันการกระทำ อันเป็น คอมมิวนิสต์
 ห้ามมิให้มีการสั่งสอนหรือเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ เว้นแต่จะ
 ได้รับอนุญาตจากทางราชการ ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวของกฎหมาย
 ก็สำคัญอย่างขึง เพื่อป้องกันมิให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ฉวยโอกาส
 โฆษณาชวนเชื่อ แทรกซึมหรือบ่อนทำลาย แต่ในขณะเดียวกัน
 ก็เป็นเรื่องจำเป็นที่ทางราชการเองจักต้องเร่งรัดพิจารณาจัดให้มีการ
 สอนระบอบการปกครองต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบอบประชา
 ชีปไตย ลัทธิและวิธีการของคอมมิวนิสต์ ทั้งในหลักสูตรชั้น
 ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา และจัดทำตำราใน
 เรื่องเหล่านั้น โดยให้ความยากง่ายเหมาะสมลัดลัดขึง ให้
 เหมาะสมกับสติปัญญา และพื้นความรู้ของเยาวชน นิสิต และ
 นักศึกษาในแต่ละระดับ และจักต้องมีการอบรมครูและอาจารย์
 ผู้ฝึกสอน ทั้งในเนื้อหาที่จะสอนและในด้านศิลปะแห่งการสอน
 วิชาด้วย การอบรมฝึกสอนจะได้ผลเต็มเม็ดเต็มหน่วยและเป็น
 ผลดีต่อระบอบการปกครองนี้ ก็ต่อเมื่อดำเนินการต่างๆ ขีดมันใน
 สัจธรรมและปราศจากอคติไม่มีการกล่าวเรื่องใด ๆ อันเป็นเท็จ

หรือเกินความจริงแม้แต่น้อย ทั้งครูและอาจารย์ที่ฝึกอบรม ก็จัก
ต้องยึดมั่นในสัจธรรม และปราศจากอคติใดๆ

สรุปแล้ว เขวชน นิสิต และนักศึกษาควรที่จะฝึกอบรม
และบำเพ็ญตนเป็นนักประชาธิปไตย โดยมีบทบาทสำคัญ ๖
ประการ คือ

๑. เลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง
๒. ต้องเคารพต่อกฎหมาย
๓. ตั้งใจศึกษาให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้
๔. พึงสนใจและร่วมพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ของสังคมและ
หาทางแก้ไข
๕. ร่วมมือประกอบกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม
๖. ช่วยกันแก้ไขค่านิยมในสังคมและสร้างค่านิยมใหม่ใน
ระบอบประชาธิปไตย

การที่เขวชน นิสิต และนักศึกษา จะห้มีบทบาทใน
ระบอบประชาธิปไตยในขั้นนี้ได้ครบถ้วน ต้องอาศัยความร่วมมือ
จากสถาบันการศึกษาและรัฐบาลด้วย และวันหนึ่งข้างหน้า

เขวชน นิสิต และนักศึกษา ซึ่งได้รับการฝึกอบรมและบำเพ็ญ
ตนเป็นนักประชาธิปไตยอยู่พร้อมแล้ว จักต้องเป็นผู้ได้รับการกิจ
ในการปกครองบ้านเมืองด้วยตนเองต่อไป ขอให้เราฝากความ
หวังอันสดใสสำหรับระบอบประชาธิปไตยนี้ ไว้กับเขวชน นิสิต
และนักศึกษาด้วย.

สังคมนิยมประชาธิปไตย

ธานินทร์ กรัยวิเชียร

ปัญหาสำคัญที่สุดปัญหาหนึ่ง ซึ่งกำลังเผชิญกันอยู่ในขณะนี้ คือ ความเหลื่อมล้ำกันในฐานะของบุคคลในทางเศรษฐกิจและสังคม ขอให้เราพิจารณากันในเบื้องต้นว่า ในต่างประเทศแก้ไขปัญหานี้กันอย่างไร

ระยะหลังสงครามโลกครั้งที่สองนี้ ประเทศประชาธิปไตยทั้งหลายต่างก็ตระหนักกันเป็นอันดีว่า การที่จะปล่อยให้เอกชนมีสิทธิและเสรีภาพโดยไม่มีขอบเขตในการประกอบวิสาหกิจ รวมตลอดทั้งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินทั้งปวงอย่างเด็ดขาดนั้น เป็นหนทางนำมาซึ่งความเหลื่อมล้ำกันในฐานะของบุคคลในทางเศรษฐกิจและในทางสังคมมากขึ้นเป็นลำดับ และถ้าปล่อยให้ตามยถากรรม ระบอบประชาธิปไตยเองก็จะต้องล้มโค่นไปในที่สุด จึงต้องหาทางแก้ไข

ถ้าจะแก้ไขตามแบบฉบับของคอมมิวนิสต์ ซึ่งเขาก็เรียกวิธีการของเขาว่า “สังคมนิยม” เหมือนกันก็จะต้องใช้การปฏิวัติ

* จากหนังสือ “ระบอบประชาธิปไตย” ของโรงเรียนรักษาความปลอดภัย ศูนย์รักษาความปลอดภัย กระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๕๑๘

ล้มล้างระบอบประชาธิปไตย เอาระบอบเผด็จการของคอมมิวนิสต์
 เข้ามาแทนที่ ต้องยกเลิกกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์โดยสิ้น
 เชิง ประชากรราษฎรกลับจะเดือดร้อนมากขึ้นไปกว่าเดิมเสียอีก
 อนึ่ง การโอนวิสาหกิจใหญ่ ๆ ทั้งหมดมาเป็นของรัฐนั้น แม้จะ
 ให้ค่าทดแทนที่เป็นธรรม ก็ไม่เกิดผลดีแก่บ้านเมืองและประชา
 ชนโดยทั่วไป เพราะเมื่อวิสาหกิจเหล่านั้นตกเป็นของรัฐ ก็เท่า
 กับรัฐเป็นผู้ผูกขาดกระทำวิสาหกิจนั้นแต่ผู้เดียว งานจะไร้สมรรถ
 ภาพ เพราะขาดการแข่งขันโดยเสรี ขาดการริเริ่มที่ดี และเป็น
 การรวบอำนาจเข้าเป็นของรัฐ ราษฎรย่อมขาดสิทธิเสรีภาพไป
 ตรงกันข้าม ถ้ารัฐไม่ขยับมือเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะวิสาหกิจอัน
 เกี่ยวกับส่วนได้เสียที่สำคัญของบ้านเมือง รวมตลอดทั้งการสาธาณ
 ญูปโลกแล้ว ย่อมกระทบกระเทือนต่อการอยู่ดีกินดีของราษฎร
 โดยทั่วไป หลักการที่เห็นพ้องต้องกันในประเทศประชาธิปไตย
 ทั่วไป ก็คือ รัฐควรต้องเดินสายกลาง กล่าวคือ รัฐพึงพยายาม
 สงวนรักษาสิทธิและเสรีภาพของราษฎรในอันที่จะประกอบวิสาห
 กิจและมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้และ
 รัฐพึงเข้าแทรกแซงเฉพาะเพื่อรักษาผลประโยชน์ส่วนได้ส่วนเสีย
 ที่สำคัญของบ้านเมือง และการสาธาณญูปโลกเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อ
 ให้บรรลุถึงขอบเขตปรารถนาของการปกครอง คือ เพื่อให้ประชาชน

จำนวนมากที่สุดได้รับความผาสุก และประชาชนในกลุ่มน้อย
 ทั้งหลายได้รับความคุ้มครองและได้รับทุกข์ร้อนน้อยที่สุด ทั้งนี้
 โดยอาศัยวิธีการค่อยเป็นค่อยไป แบบปฏิรูปโดยอาศัยความ
 ยินยอมพร้อมใจของประชาชน ส่วนใหญ่ตามหลัก ประชาธิปไตยที่
 ว่า เสี่ยงประชาชนคือเสี่ยงสวรรค์ แทนที่จะใช้วิธีปฏิวัติและ
 เอาคนลงเป็นทาส ด้วยการเผด็จการของชนกรรมาชีพ ตามวิธี
 การของสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์ วิธีการของสังคมนิยมประ
 ชาธิปไตยที่กล่าวมานี้สืบเนื่องมาจากความคิด เห็นของนักสังคมนิยม
 ของอังกฤษในสำนักเฟเบียน (The Fabians) ซึ่งวิวัฒนาการมาเป็น
 ลำดับและในปัจจุบันเรียกว่า “สังคมนิยมประชาธิปไตย” (De-
 mocratic Socialism)

ในระบบสังคมนิยมประชาธิปไตยนี้ ในทางเศรษฐกิจ มุ่ง
 หมายให้บุคคลมีงานทำ มีการเฉลี่ยรายได้และทรัพย์สินระหว่าง
 ราษฎรอย่างเป็นธรรม มีการเพิ่มผลิตผลทั้งในทางอุตสาหกรรม
 และกสิกรรมขึ้น ทั้งในทางสังคมนั้นก็ประสงค์จะให้การครองชีพ
 ของบุคคลทั่วไปมีมาตรฐานขึ้น โดยมีการประกันสังคมที่ดี

วิถีทางที่จะนำไปสู่ระบบสังคมนิยมประชาธิปไตยนี้ มีอยู่
 หลายทางด้วยกัน เช่น การเพิ่มภาษีเงินได้ส่วนบุคคล การเรียก
 เก็บภาษีมรดก การปฏิรูประบบที่ดินใหม่ และการประกันสังคม

ในด้านการปฏิรูปที่ดินนั้น ถ้าหากจะต้องมีการเวนคืนที่ดิน ก็จะต้องมีการให้ค่าทดแทนแก่เจ้าของที่ดินอย่างเป็นธรรม ทั้งนี้ โดยอาจให้รัฐ หรือ องค์การ ของรัฐ หรือสหกรณ์ เป็นเจ้าของที่ดิน แทน เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลทุกคนมีที่อยู่อาศัย มีที่ทำมาหากินตามควรแก่อัตภาพ ที่ดินทุกตารางเมตรในราชอาณาจักร จักต้องใช้ประโยชน์ได้คุ้มค่าไม่ว่าจะเพื่ออยู่อาศัยหรือประกอบธุรกิจอุตสาหกรรมหรือกสิกรรม แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า จักต้องมีการเวนคืนที่ดินทั้งหมดที่วราชอาณาจักรมาเป็นของรัฐ หากแต่ต้องมีการจัดการเวนคืนเฉพาะที่จำเป็น เพื่อประโยชน์อันร่วมกันของประชาชนส่วนใหญ่เท่านั้น เอกชนยังคงมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเพื่ออยู่อาศัย เพื่อประกอบธุรกิจการค้า การอุตสาหกรรม และกสิกรรมได้โดยเสรีเช่นเดิม

ในด้านการประกันสังคมนั้น ต้องจัดให้ราษฎรได้รับประโยชน์โดยเสมอหน้ากัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องมีการจัดให้มีการศึกษาทั้งชั้นประถมและมีชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นแก่ทุกคนโดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน ต้องจัดให้มีการรักษาพยาบาลและรักษาโรคให้แก่ทุกคนโดยไม่คิดมูลค่าหรือเรียกเก็บแต่น้อย ต้องจัดอาคารสงเคราะห์ให้แก่ผู้รายน้อย ต้องให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้ว่างงาน ต้องจัดให้มีการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้มคคความที่ขัดสน ต้องจัดเงินยังชีพให้แก่คนชรา คนพิการและผู้ประสบอุบัติเหตุ

ระบบสังคมนิยมประชาธิปไตยนี้ ไม่เพียงแต่จะเสริมสร้างและ
 เติบโตความสุขให้แก่ราษฎรอย่างเสมอภาคทั้งในทางเศรษฐกิจและ
 ในทางสังคมเท่านั้น หากแต่ยังส่งเสริมสิทธิมนุษยชนอีกด้วย
 ในแง่ที่ว่า เกือบทุกให้บุคคลทุกคนอยู่ดีกินดี มีความเป็นไทแก่ตัว
 และมีความเคารพตนเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีไม่ได้ ถ้าขาดความ
 มั่นคงในฐานะส่วนบุคคลทั้งทางเศรษฐกิจและทางสังคม

ในปัจจุบันประเทศประชาธิปไตยที่ใช้ระบบสังคมนิยมประ
 ชาธิปไตยในการปกครองประเทศ และได้รับผลเป็นที่น่าพึงใจมี
 มากประเทศด้วยกัน อาทิ ประเทศอังกฤษ เยอรมันตะวันตก สวี-
 เดน และเดนมาร์ค เป็นต้น

เมื่อพิจารณาถึงปัญหา เรื่อง ความ เหลื่อมล้ำ ในฐานะ ของ
 บุคคลในทางเศรษฐกิจและทางสังคมในประเทศไทยขณะนี้แล้ว ก็
 จะเห็นได้ว่าไม่ต่างกับกับปัญหาที่ประเทศประชาธิปไตยอื่น ๆ ต้อง
 เผชิญมาแล้วแต่ประการใด วิธีการแก้ไขโดยระบบสังคมนิยม
 ประชาธิปไตย (Democratic Socialism) น่าจะนำมาปรับใช้ใน
 ประเทศไทยได้เป็นอย่างดี และดูจะเป็นหนทางเดียวที่ให้ความ
 หวังแก่เราในการแก้ปัญหาสำคัญ แม้กระนั้นก็ดี ถ้าเราจะนำ
 ระบบสังคมนิยมประชาธิปไตยนี้มาใช้ในประเทศไทย ก็มีข้อพึง
 สังวร ๔ ประการคือ

ประการแรก การที่จะนำเอาระบบสังคมนิยมประชาธิปไตยมาใช้ให้ได้ผลดีนั้น จำต้องอาศัยความเสียสละอย่างใหญ่หลวงของกลุ่มอิทธิพล โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้มั่งคั่งและผู้ที่มีฐานะความเป็นอยู่ดีกว่าชนกลุ่มใหญ่ในสังคม และจำต้องอาศัยความเข้าใจตลอดจนความอดทนของกลุ่มบุคคลอื่น ๆ ที่เดือดร้อนและพยายามหาทางแก้ไขโดยใช้กำลังล้มล้างระบอบประชาธิปไตย แล้วเอาระบบคอมมิวนิสต์หรือระบอบอื่นมาแทนที่ โดยต้องมีการอบรมให้บุคคลทุกฝ่ายตระหนักดีว่า ปัญหาความเหลื่อมล้ำในทางเศรษฐกิจและสังคมที่เรากำลังเผชิญอยู่นี้ มีทางแก้ไขอย่างละมุนละม่อม คือการนำเอาระบบสังคมนิยมประชาธิปไตยมาใช้ ซึ่งจะทำให้ได้สำเร็จก็ต่อเมื่อประชาชนส่วนใหญ่เห็นพ้อง และให้ความร่วมมือด้วยการเสียสละอย่างใหญ่หลวง และด้วยความอดทน และเห็นอกเห็นใจกันในระหว่างบุคคล ทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้อง เท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิรูปที่ดิน ดังจะได้กล่าวโดยละเอียดในหัวข้อต่อไป

ประการที่สอง การที่จะนำเอาระบบสังคมนิยมประชาธิปไตยมาใช้ ก็เท่ากับเราปฏิรูประบบเศรษฐกิจและระบบสังคมของประเทศใหม่ทั้งหมด ซึ่งการปฏิรูปนี้ย่อมเห็นแจ้งชัดอยู่ในตัวว่าเป็นงานที่ละเอียดอ่อน ยุ่งยาก ซับซ้อนและใหญ่ยิ่งจริงๆ โดยเฉพาะการปฏิรูปที่ดิน จำต้องมีโครงการใหญ่และย่อย โครงการ

การระบะสั้นและระบะยาวให้รัดกุมและประสานกันเป็นอันดี การ
จะทำได้เรียบร้อยก็ต่อเมื่อผู้รับผิดชอบ บริหารงาน ที่มีสมรรถภาพ
สูง มีความสุจริตและอุทิศตนเพื่อประโยชน์สุขอันร่วมกันอย่าง
แท้จริงเท่านั้น

ประการที่สาม ระบบสังคมนิยมประชาธิปไตยนี้มีหลัก
การสำคัญอยู่ในเรื่องค่อยเป็นค่อยไป จัดการปฏิรูปไปเป็นขั้น ๆ
จึงจะได้ผลดี ถ้าหากเราผลัผลตามหักด้ามพร้าด้วยเข่า อันได้แก่
การปฏิวัติซึ่งแตกต่างกับการปฏิรูปหรือวิวัฒนาการ จะเสียมากกว่า
ได้ อาทิ เช่น การเพิ่มอัตราภาษีเงินได้ต่าง ๆ การเรียกภาษีมรดก
และการเวนคืนที่ดินเพื่อการปฏิรูป ถ้าเริ่มจัดทำอย่างรุนแรงแต่
แรกย่อมกระทบกระเทือนต่อ เศรษฐกิจของประเทศอย่าง มากมาย
ผู้ที่เคยลงทุนในวิสาหกิจต่าง ๆ จะหมดกำลังใจ ไม่คิดทำอะไร
เพราะทำอะไรไปก็ไม่ได้ผลประโยชน์อันใด รายได้ตกเป็นภาษี
เกือบทั้งหมด ในที่สุดก็จะเก็บภาษีไม่ได้มากเท่าที่ควร อนึ่งการ
เก็บภาษีเพิ่มขึ้นจะทำให้ นัก ธุรกิจและนัก อุตสาหกรรม ที่ต้องเสีย
ภาษีเพิ่มผลัผลภาระภาษีนั้นให้ผู้บริโภคและอุปโภคทั้งหลาย โดย
เพิ่มราคาสินค้าที่ผลิตขึ้นนอกตามภาษีที่ต้องเพิ่มขึ้น ผลก็คือจะเกิด
ภาวะเงินเฟ้อ กล่าวคือเงินตรามีค่าน้อยกว่าเดิม สินค้าราคาเพิ่ม
ขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งไม่มีผู้ใดซื้อได้ ในที่สุดการผลิตสินค้านั้นก็
ต้องเลิก ปัญหาเรื่องการว่างงานของกรรมกรก็ตามมาด้วย เพราะ

วิสาหกิจต่าง ๆ เล็กกิจการ ราษฎรอาจไม่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากการจัดปฏิรูปอย่างรุนแรงเช่นนั้น ความผิดพลาดต่าง ๆ อันเกิดจากการจัดระบบเศรษฐกิจใหม่ย่อมจะมีมาก ถ้าเริ่มจัดทำทีละน้อย เป็นขั้นตอนไปและถือสัจพจน์ที่ว่า “ผิดเป็นครู” เราจะไปได้ไกล ความผิดพลาดจะม่น้อย แผนการที่ปรับปรุงแล้วย่อมแนบเนียนและรัดกุมขึ้นด้วยประสบการณ์ที่ผ่านมา

ประการที่สี่ แม้จะนำเอาระบบสังคมนิยมประชาธิปไตยมาปรับกับระบบการปกครองของเราแล้ว เราจะหวังให้ความเหลื่อมล้ำในฐานะ ของบุคคล ทั้งในทาง เศรษฐกิจและ สังคมหมดไปโดยสิ้นเชิง ให้บุคคลทุกคนอยู่กันอย่างเสมอภาคนั้นไม่ได้ เพราะมนุษย์เราเกิดมา สติปัญญา ความสามารถและความกระตือรือร้นในการครองชีวิตไม่เท่าเทียมกัน ดังได้กล่าวไว้แล้วในเรื่องความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตย เราทำได้อย่างมากเพียงพยายามแก้ไขความเหลื่อมล้ำดังกล่าวให้เหลือน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้เท่านั้น

โดยสรุป บัดนี้ได้เวลาแล้วที่เราจะต้องแก้ไขความเหลื่อมล้ำในฐานะของบุคคลทางเศรษฐกิจและทางสังคม ด้วยการนำเอาระบบสังคมนิยมประชาธิปไตยมาปฏิรูประบบเศรษฐกิจ และระบบสังคมของเรา

ค่านิยมในระบอบประชาธิปไตย*

ธานินทร์ กรัยวิเชียร

ระบอบประชาธิปไตย เป็นระบอบการปกครองซึ่งราษฎรปกครองกันเอง ราษฎรจะปกครองกันได้ดีก็ต่อเมื่อราษฎรสามารถปกครองตนเองได้ดีเสียก่อนเท่านั้น ในสังคมของเราที่เป็นอยู่ในขณะนี้ เป็นที่แจ้งประจักษ์ว่า มีแต่ความเห็นแก่ตัวในหมู่บุคคลทั่วไปและไม่ค่อยจะมีผู้ใดเห็นแก่ประโยชน์สุขส่วนรวมเลย เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า เรื่องนี้สืบเนื่องมาจากการที่สังคมของเราปราศจาก “ค่านิยมในสังคม” ที่ดี

ค่านิยมในสังคมนี้ คือ สิ่งที่มีมาชนในแต่ละยุค ในแต่ละถิ่น บัดนี้ถือว่าเป็นแนวความคิดที่ต้งาม อันเกี่ยวกับความประพฤติของบุคคลในสังคม ที่ทุกคนพึงถือปฏิบัติ

การหาค่านิยมในสังคมแต่ละยุค แต่ละถิ่น นั้นไม่ใช่ของยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการหาค่านิยมในปัจจุบัน เราอาจจะ

* จากหนังสือ “ระบอบประชาธิปไตย” ของ โรงเรียนรัชชากวามปลอดคภ
ศูนย์รัชชากวามปลอดคภย กระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๕๑๔

พิจารณาจากคำสั่งสอนบุตรหลานในครัวเรือนก็ได้ ขอให้เราลองมาคิดกันดูว่าปัจจุบันเราชาวไทยยอมรับคำสั่งสอนบุตรหลานกันอย่างไร โปรดพิจารณาคำอบรมสั่งสอนต่อไปนี้

“ลูกรัก ขอให้ลูกจงตั้งหน้าตั้งตาร่ำเรียนเข้าเถอะ ต่อไปจะได้เป็นใหญ่เป็นโต มียศฐานันดรศักดิ์ เป็นเจ้าคนนายคน มั่งมีศรีสุข และเป็นทีเคารพนับถือของคนทั่วไป แล้วจะได้ช่วยเหลือพ่อแม่ ญาติ พี่น้อง ให้สุขสบาย”

คงจะไม่มีผู้ใดปฏิเสธได้เลยว่า ชาวไทยส่วนใหญ่อบรมบุตรหลานกันเช่นนั้น แต่ก็คงจะมีหลายท่านทักท้วงว่า การอบรมเช่นนั้นผิดพลาดหรือเสียหายอย่างไร ไคร ๆ ก็อยากให้ลูกหลานได้เป็นใหญ่เป็นโต มั่งมีเงินทอง มียศฐานันดรศักดิ์ เป็นที่พึ่งของพ่อแม่ ญาติ พี่น้อง ด้วยกึกก้องสน แต่เมื่อใคร่ครวญดูแล้วย่อมจะเห็นได้ว่า ผิดนั้นไม่ผิดแน่ แต่คำอบรมสั่งสอนนี้สมบูรณ์ในตัวแล้วหรือ? จะเห็นว่าคำอบรมสั่งสอนดังกล่าวให้แต่จุดหมายปลายทาง คือ ให้ถือเอาอำนาจ ยศศักดิ์ และความมั่งคั่งเป็นยอดปรารถนาของชีวิต แต่วิถีทางอันชอบธรรมที่จะนำไปสู่จุดหมาย

ปลายทางนั้น ไม่ได้อบรมสั่งสอนกันเลย ผลก็คือ ผู้ที่อยากได้อำนาจและยศศักดิ์ช่วงชิงเขามาบ้าง ประจบสอพลอเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนสุดปรารถนาบ้าง ผู้ที่อยากได้ความมั่งคั่งก็ฉ้อราษฎ์บังหลวงมาบ้าง ไม่ค่อยมีผู้ใดคิดถึงกฎหมาย ศีลธรรม และประโยชน์ของส่วนรวมกันเลย เพราะเราไม่ได้อบรมกันในเรื่องเหล่านี้ พอมีผู้ใดคิดจะทำงานอะไรเพื่อส่วนรวมขึ้นสักอย่าง ต่างก็คิดกันว่า

“จะทำไปทำไม ทำไปก็ไม่เห็นจะได้ประโยชน์ส่วนตัวอะไรขึ้นมาเลย”

เราคิดกันแคบ ๆ เช่นนี้ บ้านเมืองเราจะเป็นอย่างไรก็ช่างเราก็ไม่สนใจกัน เพราะค่านิยมของเราอยู่ที่ การมีอำนาจ มียศศักดิ์ และ ความมั่งมีเท่านั้น ใครมีสิ่งเหล่านี้ครบถ้วนหรือแม้แต่มีเพียงสิ่งเดียวต่างคนต่างก็ยกย่องเคารพบูชาบุคคลเหล่านั้นกันเสียแล้ว ซึ่งถ้าคิดให้ลึกลงไปอีกชั้นหนึ่ง ก็จะเห็นได้ว่าที่บุคคลทั้งหลายยกย่องบูชาคนเหล่านั้น ไม่ใช่เพราะอะไรนอกจากความเห็นแก่ตัว โดยหวังไว้ว่า วันหนึ่งข้างหน้าเขาจะเอื้อเฟื้อเจือจานหรืออุปถัมภ์ค้ำชูตนให้เจริญก้าวหน้า หรือเขาจะอำนาจอภิสิทธิ์ในทางใดทางหนึ่งแก่ตน เป็นต้น สิ่งที่น่าสลดใจยิ่งขึ้น

ก็คือ แม้ในหมู่ปัญญาชน แม้ในหมู่คนไทยผู้ได้รับการศึกษาสูง
ก็คิดและเห็นแก่ตัวเช่นนี้

ความจริงนั้น ไซ้ว่าพวกเราแต่ละคนจะไม่ทราบว่สิ่งใดดี
ไม่ดี สิ่งใดควรทำไม่ควรทำอย่างไร พวกเราตระหนักรู้กันเป็นอันดี
โดยเฉพาะถ้าผู้อ่อนกระทำ มักจะถูกพวกเรำทำหน้อย่างรุนแรงทัน-
ที่ว่า วิ่งเด็นบ้าง เห็นแก่พวกพ้องบ้าง ทูจริตบ้าง แต่พอเป็น
เรื่องของเราเอง กลับไม่คิดเลยว่ “ว่แต่เขา อีเหนาเป็นเอง”
หากแต่ไปปลอบใจตนเองเสียว่ “ใคร ๆ เขาก็ทำกันทั้งนั้น” หรือ
“คนอื่นเขายังทำกันได้อ ทำไมเราจะทำบ้างไม้อได้” บางคนก็หมด
อาลัยตายอยาก คิดเสียว่ “นี่เมืองไทย ไม่มีทางที่จะแก้ไข
เรื่องเหล่านี้ได้อ” โดยหากคิดไม้อว่ ถ้าตัวของเราเองไม้อริเริ่มสร้าง
ตัวอย่างที่ดีแล้ว ใครเล่าจะสร้างให้เรา และถ้าแต่ละคนต่างก็
เห็นแก่ตัวและเอาตัวรอดแล้ว บ้านเมืองย่อมไปไม้อรอดอย่าง
แน่นอน

โดยเหตุที่ค่านิยมในสังคมไทยปัจจุบันวิปริตนี้แหละ สังคม
ไทยปัจจุบันจึงวิปริตไปด้วย ระบอบการปกครองของเราซึ่งอาศัย

การปกครองตนเอง เป็นมูลฐานจะก้าวไปในทางที่ถูกที่ชอบ
ได้อย่างไร ในเมื่อแต่ละคนก็ปกครองตนเองไม่ได้เสียแล้วเช่นนี้

ปัญหาที่ว่า เราจะแก้ค่านิยมของเราอย่างไร เราจึงจะ
ปกครองตนเองได้ และสามารถร่วมกันปกครองประเทศได้ด้วย
ระบอบการปกครองประชาธิปไตยของเราจึงจะรุ่งเรือง และนำมา
ซึ่งความผาสุกแก่ปวงชนทั้งหลาย ?

ทางแก้ของเราอาจทำได้เป็นสองทางด้วยกัน คือ ๑. แก้ไข
ค่านิยมในสังคมไทยเสียใหม่ และ ๒. ช่วยกันสร้างค่านิยมใน
ระบอบประชาธิปไตยขึ้นใหม่ กล่าวคือ

๑. การ แก้ไขค่านิยมในสังคมไทยเสียใหม่ ด้วย
การที่ตัวเราเองละเว้นการแสวงหาทรัพย์สิน ขสศักดิ์ และอำนาจ
ด้วยวิธีการอันไม่ชอบธรรมทั้งหลาย เราจักละเว้นการเคารพนับถือ
หรือยกย่องผู้ที่ได้ทรัพย์สิน ขสศักดิ์และอำนาจ มาด้วยวิธีการ
อันไม่ชอบธรรม และเราจักต้องตั้งข้อรังเกียจเหยียดหยามต่อต้าน
บุคคลเหล่านั้นด้วย ในขณะที่เดียวกันเราจักปฏิบัติทุกสิ่งทุกอย่าง
ภายในกรอบของกฎหมายและศีลธรรม

๒. เราจักช่วยกัน สร้างค่านิยมในระบอบประชาธิปไตย
ขึ้นใหม่ กล่าวคือ

ประการแรก เราจักถือเป็นหน้าที่สำคัญที่สุดของเรา ที่จะแยกเรื่องผลประโยชน์ส่วนตัวออกจากเรื่องของส่วนรวมอย่างเด็ดขาด เป็นต้นว่าเราเป็นราษฎร เราก็จะไม่เลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร เพราะเหตุที่เราจักคุ้นเคยกับผู้นั้นดี หรือเพราะเราได้รับสินจ้างรางวัลเป็นพิเศษ หากแต่เราจักเลือกผู้ซึ่งจะเข้าไปทำงานให้แก่บ้านเมืองจริง ๆ เท่านั้น

ประการที่สอง เราจักยึดถือหลักธรรมอันสำคัญในพระพุทธศาสนาที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” เป็นสรณะคัมภีร์ ทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่าในส่วนบุคคลหรือในส่วนรวม ผลดีจะบังเกิด ก็ย่อมอยู่ที่การทำดีนั่นเอง เพราะฉะนั้น เราน่าจะร่วมใจกันกระทำแต่สิ่งที่ดีงามเท่านั้น คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมก่อนประโยชน์ส่วนตัว และจักต้องส่งเสริมสนับสนุนให้คนที่ประพฤติดี ประพฤติชอบ และซื่อสัตย์สุจริตเท่านั้น เข้ามามีส่วนมีเสียงในการบริหารราชการแผ่นดิน

ประการที่สาม การปกครองบ้านเมืองจะราบรื่นและรุ่งโรจน์ได้นั้น ไม่ใช่ด้วยการที่คนประพฤติดีประพฤติชอบ และซื่อสัตย์สุจริตบริหารเท่านั้น หากแต่ผู้บริหารนั้นต้องเป็นผู้ที่มี

ความรู้ ความสามารถสูงด้วย อนึ่ง ในระบอบประชาธิปไตย
 นั้นถือเอาเสียงข้างมากเป็นหลัก ในการพิจารณาเรื่องทั้งหลายใน
 สังคม ดังนั้น ความรู้ความสามารถในที่นี้ ต้องหมายรวมถึง
 ความรู้ ความสามารถในการที่จะทำงานเป็นหมู่คณะกับผู้อื่นได้
 และเคารพในสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น ตลอดจนสามารถเป็นผู้นำ
 ในงานที่ตนมีความรู้ ความสามารถได้ดีด้วย เฉพาะบุคคล
 ประเภทนี้เท่านั้นที่จะเป็นประโยชน์แก่การปกครองบ้านเมือง

ประการที่สี่ ถ้าเราได้คนดี คนเด่นวิชา มาบริหารงาน
 ให้สำเร็จลุล่วงไปวันหนึ่งๆ แต่ละคนกระทำแต่กิจวัตรประจำวัน
 การพัฒนาประเทศย่อมจะมีไม่ได้ เท่ากับข้ำเท้าอยู่กับที่ ดังเห็น
 กันอยู่ตลอดมา เราจึงต้องมีผู้ริเริ่มงานใหม่ๆ งานที่มีประโยชน์
 แก่ส่วนรวมโดยแท้ เราต้องการบุคคลที่มีคุณสมบัติเหล่านี้มา
 บริหารงานด้วยความตั้งใจจริง และด้วยการเสียสละอุทิศตนเพื่อ
 ส่วนรวมโดยแท้ โดยได้สร้างงานอันทรงคุณประโยชน์ให้แก่ส่วน
 รวมจนเป็นที่ปรากฏ

โดยสรุป ในแง่ของ **ค่านิยมในสังคม** อันเป็นมูลฐาน
 ของระบอบประชาธิปไตยนั้น สิ่งที่สำคัญในการที่จะได้มาซึ่ง

ขอดปรารถนาในชีวิตนั้น ไม่ว่าจะเป็นที่พัสสิน ขศศักดิ์หรือ
อำนาจต้องเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายและศีลธรรม

ในด้านค่านิยมของระบอบประชาธิปไตยโดยตรงนั้น
ทุกคนพึงแยกเรื่องส่วนตัวออกจากเรื่องของส่วนรวมให้จงได้ โดย
คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมก่อนเป็นสำคัญและในการบริหาร
ราชการแผ่นดิน ซึ่งบุคคลมีส่วนรับผิดชอบร่วมกันนั้นจักต้อง
ยกย่องและเทอดทูนเฉพาะบุคคลที่เป็นคนดี คนเด่นวิชา และมี
ผลงานเพื่อส่วนรวมดีเด่นและควรสนับสนุนเฉพาะบุคคลที่มีคุณ-
สมบัติครบถ้วนตามนี้เท่านั้น ที่จะเข้าไปมีอำนาจในการบริหาร
ราชการแผ่นดินไม่ว่าในสาขาใด

ผู้นำตามอุดมคติในระบอบ ประชาธิปไตย*

ธานินทร์ กรัยวิเชียร

ได้กล่าวมาแล้วในเรื่อง “ค่านิยมในระบอบประชาธิปไตย”
ว่าเราสมควรเลือกบุคคลซึ่งมีคุณลักษณะที่เหมาะสม ในอันที่จะ
เป็นผู้แทนเข้าไปบริหารราชการแผ่นดินแทนราษฎร กล่าวคือ
บุคคลนั้นจะต้องเป็นคนดี เป็นคนเด่นวิชา และเป็นคนที่มั่งผลงาน
เพื่อส่วนรวมอันดีเด่น แต่บุคคลที่สมควรได้รับการคัดเลือกให้
เป็นผู้นำในทางการเมือง ซึ่งได้แก่นายกรัฐมนตรี ประธานสภา
รัฐมนตรีและหัวหน้าพรรคฝ่ายค้าน เป็นอาทิ บุคคลเหล่านี้ส่วน
ใหญ่ก็ต้องได้รับเลือกตั้งจากประชาชน ให้เข้าไปบริหารราชการ
แผ่นดินแทนราษฎรมาซึ่งหนึ่งแล้ว บุคคลชั้นนำเหล่านี้จึงต้องมี
คุณลักษณะพิเศษขึ้นไปจากที่กล่าวแล้วอีกด้วย เพราะบุคคล
เหล่านี้มีบทบาทอย่างสำคัญ ในการกุมชะตาชีวิตของประเทศไว้
ปัญหาว่าบุคคลเหล่านี้จำเป็นต้องมีคุณลักษณะพิเศษอย่างไรจึงจะถือ
ได้ว่า เป็นผู้นำตามอุดมคติในระบอบประชาธิปไตย ?

* จากหนังสือ “ระบอบประชาธิปไตย” ของโรงเรียนรักษาความปลอดภัย
ศูนย์รักษาความปลอดภัย กระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๕๑๕

เนื่องจากประเทศไทยเพิ่งเริ่มมีระบอบประชาธิปไตยได้ไม่นานนัก และก็อยู่ในภาวะล้มลุกคลุกคลานตลอดมา เราจึงมีตัวอย่างผู้นำในอุดมคติในระบอบนั้นน้อยมาก ทั้งบางท่านก็ยังมีชีวิตอยู่ บางท่านก็ยังมีอยู่ในวงการเมืองด้วย การจะนำท่านเหล่านั้นมากล่าวสรรเสริญเป็นพิเศษในทันทีจะไม่เหมาะสม ยิ่งกว่านั้นยังเป็นที่ยอมรับกันในหมู่นักประวัติศาสตร์ว่า การวิพากษ์วิจารณ์นักการเมืองในปัจจุบันนั้น จะกระทำโดยปราศจากอคติอย่างมากอย่างยิ่ง เพราะนักการเมืองเป็นบุคคลร่วมสมัยกับผู้วิจารณ์เอง เรื่องอารมณ์ เรื่องของความคิดเห็นส่วนตัวของผู้วิจารณ์อาจมีอิทธิพลอยู่มาก การเห็นด้วย การไม่เห็นด้วย การนับถือหรือการตรงขอรังเกี้ยวจ้อจากหรือน้อยเกินพอดีไปก็ได้ จึงสมควรที่ เราจะพิจารณาเหตุในระบอบประชาธิปไตยของต่างประเทศที่มีผู้นำในอุดมคติในอดีตว่าเป็นบุคคลอย่างไร

บุคคลที่เราน่าจะศึกษาชีวประวัติมากที่สุดผู้หนึ่งในแง่ของประชาธิปไตย ได้แก่ เปอริคลีส ซึ่งเป็นมุขมนตรีแห่งกรุงเอเธนส์ ในกรีก เมื่อ ๒๕๐๐ ปีมาแล้ว จึ่งอยู่ที่ประชาธิปไตยของกรีกโบราณเป็นประชาธิปไตยโดยตรง คือ ทุกคนมีส่วนร่วมเสียงในการบริหารงานของบ้านเมืองด้วยตนเอง แต่ประชาธิปไตย

ของเราเป็นประชาธิปไตยแบบที่เราเลือกตั้งผู้แทนราษฎรเข้าไป
บริหารงานของบ้านเมืองแทนเราก็ตาม ในการพิจารณาว่าผู้นำ
ในระบอบประชาธิปไตยควรจะเป็นอย่างไร ก็คงอาศัยคุณลักษณะ
ทำนองเดียวกัน

เปอริคลีสเกิดมาในสกุลขุนนางผู้มั่งมี เปอริคลีสเป็นผู้
มีความสุขเยือกเย็นมีสง่าและคงแก่เรียนในทางการทำงาน ท่านผู้นั้น
ได้ไต่เต้าขึ้นมาตามลำดับ ด้วยผลงานอันดีเด่นของท่าน คือ เป็น
นักรบฝีมือเอกและเป็นนักการเมืองผู้เข้มนยอดของกรุงเอเธนส์
ในที่สุดได้รับเลือกตั้งให้เป็น แม่ทัพและ เป็น มุขมนตรี แห่ง กรุง
เอเธนส์ เปอริคลีสได้รับเลือกตั้งเช่นนี้เป็นรายปีทุกปีติดต่อกัน
เป็นเวลา ๑๖ ปี จนกระทั่งถึงแก่อนิจกรรม

เมื่อพิจารณาถึงอุปนิสัยใจคอของเปอริคลีส อาจกล่าวได้ว่า
เปอริคลีสเป็นผู้มีความเชื่อมั่นในตนเอง เฉลียวฉลาดรอบรู้ และ
สนใจในกิจบ้านการเมือง และการทหาร เป็นผู้มีความซื่อสัตย์
สุจริตอย่างยิ่ง สำหรับในทางส่วนตัวนั้นแม้ว่าเปอริคลีสจะถือ
กำเนิดมาในกองเงินกองทอง แต่เปอริคลีสก็มีได้หยังจ้องทอง
หรือลืมหึงตัว ยิ่งกว่านั้นยังดำรงชีวิตและมีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ

มัชยศักดิ์และสมณะอย่างขึง ซึ่งเป็นตัวอย่างในการปกครองตนเอง
เป็นอันดีแก่ชาวกรุงเอเธนส์ในสมัยนั้น

คุณลักษณะพิเศษในเชิงการเมืองของเปอร์คลีส คือ

๑. ทรรศนะคติทางการเมืองของเปอร์คลีส เป็นแบบฉบับ
ของประชาธิปไตยโดยแท้ กล่าวคือ ปวารณาที่จะให้ราษฎรไม่ว่า
จะเป็นผู้ยากด้อยอย่างไร มีสิทธิและเสรีภาพมากที่สุดเท่าที่จะ
มากได้ โดยไม่ให้กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นโดย
ไม่เป็นธรรม และไม่ให้เกิดกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของ
ประเทศด้วย และเห็นว่าราษฎรจักต้องเคารพและปฏิบัติตาม
กฎหมายของบ้านเมืองอย่างเคร่งครัด เพราะเป็นวิถีทางเดียวที่จะ
คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล และรักษาความสงบเรียบร้อย
ในบ้านเมืองไว้ได้

๒. เปอร์คลีส เป็นผู้นำในทางประชาธิปไตยที่แข็งแกร่ง
เปอร์คลีสเล็งเห็นการณ์ไกลว่า กรุงเอเธนส์จะรุ่งเรือง และชาว
กรุงจะมีความสุขอย่างแท้จริงได้ก็ต่อเมื่อชาวกรุงทุกคนมีส่วนร่วม
เสียงในการ ปกครองบ้าน เมือง ร่วมกัน มากที่สุดเท่าที่จะ มาก ได้
เปอร์คลีสจึงได้ฟื้นฟูและปรับปรุงระบอบประชาธิปไตยที่เคยมีอยู่
แล้วให้ดีขึ้นอย่างมากมาย โดยที่เปอร์คลีสรับฟังความคิดเห็นของ

ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองบ้านเมืองทุกอย่าง จึงสามารถครองใจประชาชนได้อย่างแนบแน่น นอกจากนั้นเปอริคลีสเองก็ยังเสนอแนะแผนนโยบายต่างๆ ให้ประชาชนเห็นด้วยว่า การบริหารราชการของกรุงเอเธนส์ควรจะเป็นในรูปใด เปอริคลีสไม่เคยบีบบังคับให้ประชาชนเชื่อฟังตน หรือออกคำสั่งการให้ประชาชนปฏิบัติตามเลย หากแต่พยายามจูงใจให้ประชาชนเห็นชอบ และคล้อยตามแนวความคิดเห็นของตนเท่านั้น และก็สามารทำได้เป็นอย่างดี เพราะความดีเด่นและสมเหตุสมผลของแนวความคิดเห็นนั่นเอง ประกอบด้วยความศรัทธาที่ประชาชนมีอยู่ในตัวเปอริคลีส ทั้งเปอริคลีสเองก็มีความสามารถในเชิงวาทศิลป์ปะเป็นเอกอยู่แล้ว

๓. ในทางวาทศิลป์เปอริคลีสได้พยายามฝึกฝนตนเองจนกระทั่งเป็นวาทศิลป์เป็นเอกของโลกผู้หนึ่ง เปอริคลีสเข้าใจพูดจาหวานล่อมให้ประชาชนคล้อยตามตนได้ โดยคำพูดง่าย ๆ สั้น ๆ กระชับรัด ชัดเจน และตรงประเด็น และเหนือสิ่งอื่นใดทั้งนั้น เปอริคลีสเป็นผู้ที่ทำงานจริงตามที่พูดด้วย

๔. เปอริคลีสมีปณิธานอันแน่วแน่ในอันที่จะเสียสละและรับใช้กรุงเอเธนส์อย่างสุดฝีมือตน การแสวงหาอำนาจทั้งหลายในทางการเมืองของเปอริคลีสนั้น หาใช่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุข

ส่วนตนไม่ หากแต่กระทำไปโดยมุ่งหวังจะให้เกิดประโยชน์สุข
อันร่วมกันของชาวเอเธนส์เท่านั้น

๕. ความกล้า (moral courage) ที่จะแสดงความคิดเห็น
ที่ตนถือว่าเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และความกล้าที่จะปฏิบัติ
ตามความเชื่อมั่นของตนนั้นเป็นคุณลักษณะที่ถือกันว่าสำคัญอย่าง
ยิ่งสำหรับผู้นำทางการเมือง คุณลักษณะประการนี้เป็นของ
เปอริคลีสอย่างชัดเจน แม้จะถูกติ ถูกตั้ง หรือถูกประณามหรือ
เขี่ยหยันอย่างรุนแรงโดยนักการเมืองฝ่ายค้านก็ตาม เปอริคลีสก็
หาได้ย่อท้อ ลงเลหรือเปลี่ยนใจไม่ หากแต่มุ่งกระทำในสิ่งที่ตน
มั่นใจว่า จะนำมาซึ่งประโยชน์สุขของประชาชน แต่ในขณะที่
ด้วยกันเปอริคลีสก็มีได้มีทิวในทางที่ผิด คิดเอาแต่ใจตนเองเป็นใหญ่
หากแต่ได้สดับตรับฟังข้อดีเพื่อก่อข้อดีเพื่อแก่ของบุคคลทั่วไป
ด้วยว่า สิ่งใดสมควรหรือไม่สมควรปฏิบัติ และก็ได้ปฏิบัติไป
ในทางที่ตนเห็นพ้องกับประชาชนว่า ชอบธรรม

พึงสังเกตว่า ในวงการเมืองไม่ว่ายุคใดสมัยใด มักจะมี
พวก “**อ้อตองลม**” (to bend with the prevailing wind)
มากบ้างน้อยบ้าง พวกเหล่านี้มักจะเอาใจหรือตามใจผู้มีอำนาจ
เพราะเกรงเกรงอิทธิพลของผู้นั้น หรือเพื่อความอยู่รอด หรือ

เพื่อหวังประโยชน์ตอบแทนเป็นส่วนตัว แต่ทั้งนี้ก็ได้หมายความว่านักการเมืองจักต้องมีทิวี ถือเอาความเห็นของตนเป็นใหญ่เสมอไป จะเห็นได้ว่าบางเรื่อง จะมีการรอมชอมไม่ได้เป็นอันขาด เช่น เรื่องความซื่อสัตย์สุจริต หรือการปฏิบัติตามกฎหมาย แต่บางเรื่องก็อาจผ่อนสั้นผ่อนยาวได้โดยเฉพาะเรื่องของนโยบายบ้านเมือง เช่น ปัญหาที่ว่าควรจะตรากฎหมายขึ้นเก็บภาษีประเภทนั้นประเภทนี้หรือไม่ ถ้าเก็บควรเก็บในอัตราอย่างไร การผ่อนสั้นผ่อนยาวนั้นย่อมต้องคำนึงถึงประโยชน์สุขที่ประชาชนจะได้รับเป็นตง เรื่องเหล่านี้แหละที่เปอร์คลิสปฏิบัติได้อย่างงดงาม

ความสำเร็จอันใหญ่หลวงในชีวิตของเปอร์คลิส ก็คือ การฟื้นฟูและปรับปรุงระบอบประชาธิปไตยให้กับกรุงเอเธนส์ จนกระทั่งรุ่งโรจน์อย่างสูงสุดในประวัติศาสตร์ของกรีกโบราณ อาณาประชาราษฎร์ต่างก็อยู่ร่มเย็นเป็นสุขทั่วหน้ากัน อย่างไรก็ตามชีวิตทางการเมืองนั้นหาความแน่นอนอันใดมิได้ ไม่ว่าในถิ่นใดสมัยใด แม้แต่เปอร์คลิสเอง ซึ่งเป็นบุคคลที่ชาวเอเธนส์ยกย่องนับถือว่าเป็นรัฐบุรุษชั้นอัจฉริยะ ก็ยังประสบชะตากรรมด้วยความผันผวนทางการเมือง อันมิใช่ความผิดพลาดของตนเลย ทั้งนี้โดยถูกปลดออกจากตำแหน่งแม่ทัพ อย่างไรก็ตาม อีกไม่ช้าไม่นานต่อมา ก็ได้รับเลือกตั้งให้เป็นมุขมนตรีต่อไปจนสิ้นอายุขัย

สำหรับวงการเมืองของไทยนั้น คุณลักษณะบางประการของการเป็นผู้นำตามอุดมคติอย่างเปอริคลีสหาได้ไม่ยากเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านวาทีศิลปะ คนที่พูดคล่องเป็นต้อยหอยมีถมไป แต่คนที่พูดจริงทำจริงมีน้อยมาก และคุณลักษณะที่หายากประการอื่น ๆ ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริตและความเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม อย่างไรก็ตามคุณลักษณะที่หายากที่สุดในบรรดานักการเมืองของไทย น่าจะได้แก่เรื่องการขีตมั่นในอุดมคติของประชาธิปไตย และความกล้าที่จะปฏิบัติตามมโนธรรมและความเชื่อมั่นของตน ส่วนใหญ่มักจะเป็นพวก “อึดอองลม” หรือนักฉวยโอกาส ไม่ว่าเรื่องนั้น ๆ จะเป็นเรื่องผิดหรือมีขอบกั้นมิได้คิดหัดทาน หากแต่เห็นพ้องต้องตามผู้มีอิทธิพลหรือตามเสียงข้างมากเพื่อความอยู่รอดของตน หรือเพื่อแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์ให้แก่ตนเองเท่านั้น การที่จะเสาะหาคนดีมีคุณลักษณะเด่นเป็นเลิศทุกประการ เป็นผู้นำในทางการเมืองนั้นมีใช้ของง่ายเลย

กรุงเอเธนส์มีคนดีเช่นเปอริคลีสเป็นผู้นำ กรุงรัตนโกสินทร์สมัยประชาธิปไตยจะสันคนดีเช่นนั้น มาเป็นผู้นำในทางการเมืองแล้วหรือ ?

บทบาทของครู ในการพัฒนาประชาธิปไตย*

ดร. วิจารณ์ วิเชียรโชติ

อาชีพครูเป็นอาชีพที่มีความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับขบวนการพัฒนาประเทศ ทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคม เพราะครูเป็นผู้มีส่วนอย่างสำคัญในการพัฒนา “คน” และ “กำลังคน” ที่จะไปพัฒนาประเทศ ฉะนั้นถ้าหากประเทศชาติและประชาชนมีความปรารถนาที่จะพัฒนาระบบการปกครองและวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ครูทุกคนก็สามารถจะสนองตอบความปรารถนาอันนี้ได้เป็นอย่างดี ในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะและคุณภาพที่เหมาะสมและเอื้อต่อการดำเนินชีวิตในระบบประชาธิปไตย ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วนี้ ผมจึงใคร่เสนอข้อคิดต่อท่านผู้อ่านเกี่ยวกับบทบาทของครูในการพัฒนาประชาธิปไตย

เหตุการณ์แห่งวันวิปโยคใน ระหว่างวันที่ ๖ ถึงวันที่ ๑๕ ตุลาคม นั้น นับได้ว่าเป็นก้าวที่สองของประชาธิปไตยในเมืองไทย นับตั้งแต่การ เปลี่ยนแปลงการ ปกครอง ครั้ง สำคัญ เมื่อ ปี พ.ศ.

* จากวารสารแนะแนว ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓๓ มิถุนายน-กรกฎาคม ๒๕๑๗

๒๔๗๕ เป็นต้นมา แต่ควรสังเกตว่าเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทั้งในอดีตและปัจจุบันนั้นมักจะเป็นการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบและโครงสร้างใหญ่ ๆ เสียเป็นส่วนมาก โดยที่วิธีการดำเนินงานและการประพฤติปฏิบัติกัน ยังเป็นแบบเดิมอยู่ เช่น การที่เรามักเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นแบบประชาธิปไตย โดยมีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรเข้าไปนั่งในสภาผู้แทนนั้น เรายังมีปัญหาเกี่ยวกับการที่ประชาชนทั่วไปยังไม่คุ้นเคยกับวิธีการเลือกผู้แทน โดยใช้เหตุผลพิจารณาคุณภาพของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ดังนั้นประชาชนจึงเลือกผู้แทนโดยอาศัยวิธีการแบบเดิม คือเลือกคนที่มีความสัมพันธ์กับเราไม่ว่าทางใดก็ตามหนึ่ง เช่น เลือกคนที่เป็ญาติกับเรา เป็นเพื่อนของเรา หรือเป็นผู้ที่มบุญคุณต่อเรา โดยที่ไม่ได้พิจารณาว่าผู้นั้นจะมีความสามารถและความเหมาะสมที่จะเป็นผู้รักษาผลประโยชน์ให้เราหรือไม่ ทั้งนี้เพราะค่านิยมในสังคมของเราเน้นสัมพันธ์ไมตรีเป็นหลัก เมื่อผู้แทนเหล่านั้นได้รับเลือกตั้งเข้าไปนั่งในสภาผู้แทนแล้ว ก็ไม่อาจทำคนให้เป็นประโยชน์ต่อที่ประชุมได้ เพราะด้อยความรู้ความสามารถตลอดจนขาดความชำนาญในวิธีการอภิปรายแก้ไขปัญหาในที่ประชุม คือหย่อนสมรรถภาพในขบวนการประชาธิปไตย ผลสุดท้ายก็จะทำให้เกิดความสับสนวุ่นวายขึ้นในสภาผู้แทน เป็น

เหตุให้ผู้มีอำนาจนำมาเป็นข้ออ้างในการปฏิวัติล้มล้างระบบการปกครองแบบชน

จากปรากฏการณ์เรื่องสภาผู้แทนราษฎรนี้ เราอาจจะสรุปได้ว่า ปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย คือ ปัญหาเรื่อง "คุณภาพของคน" ถ้าหากคนของเรายังด้อยคุณภาพในเรื่องที่เกี่ยวกับประชาธิปไตย การปกครองแบบประชาธิปไตยในเมืองไทยก็จะยังไม่ได้ผลเท่าที่ควรและ การปฏิวัติล้มล้างรัฐบาลและรัฐธรรมนูญก็ยังคงจะต้องมีต่อไปอีกเรื่อย ๆ

เราจะแก้ปัญหาระดับคุณภาพของคน ที่ด้อย พัฒนา เกี่ยวกับความสามารถทางประชาธิปไตยได้อย่างไร คำตอบอันหนึ่งก็คือ การให้ การ ศึกษา แบบประชาธิปไตย แก่ ประชาชนทุก ระดับ ชั้น วรณะทั้งหมดทั้งมวล

การศึกษาแบบประชาธิปไตยนั้นคืออะไร ระบบการจัดการศึกษาของเราในปัจจุบันนี้เป็นแบบประชาธิปไตยหรือไม่

ในการตอบปัญหาสองข้อนี้ เราจำเป็นต้องพิจารณาเกณฑ์สำคัญของความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งมีอยู่ดังนี้

เกณฑ์ข้อที่ ๑ ได้แก่เกณฑ์แห่ง "การยอมรับ" ซึ่งก็คือ การเคารพในสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีใน ความเป็นมนุษย์ ของกัน และกัน ในขั้นการศึกษาแบบประชาธิปไตย จะส่งเสริมให้นัก

เรียนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดง ความคิดเห็นใน ชั้นโดย เปิดโอกาสให้ซักถามครูในปัญหาและข้อข้องใจต่าง ๆ ทั้งมีสิทธิที่จะมีความคิดเห็นแตกต่างไปจากครูได้ในเมื่อมีเหตุผลเพียงพอ ครูจะเป็นผู้คอยแนะแนวและส่งเสริมความสามารถของ นักเรียนในการแสดงความคิดเห็น ในการอภิปรายและในการแสดงออกในที่ประชุม ฝึกให้นักเรียนคุ้นเคยกับวิธีการและมารยาทของการประชุมอภิปรายแบบ ประชาธิปไตย เช่น นักเรียนจะแสดง ความคิดเห็น จะต้องยกมือแสดงความจำนงและขอสิทธิในการจะเป็นผู้พูดเป็นคนต่อไปด้วยการยกมือขึ้นก่อนพูดเป็นต้น

แต่ตามสภาพความเป็นจริงครูมักจะไม่ค่อยชอบให้นักเรียนซักถามและอภิปรายปัญหาในชั้นเรียน เพราะคิดว่าเด็กอาจจะลองภูมิ เกรงว่าตนเองอาจจะตอบคำถามไม่ได้แล้วก็ต้องเสียหน้าหรือถือว่าเป็นการเสียเวลาการสอน ซึ่งจะทำให้ครูสอนไม่ทันตามหลักสูตรเหล่านั้นเป็นต้น ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าเราจะต้องปรับปรุงการจัดการศึกษาของเราในปัจจุบันให้เป็นประชาธิปไตยในชั้น

เกณฑ์ข้อที่ ๒ ได้แก่เกณฑ์แห่ง “สามัคคีธรรม” คือ การร่วมกันประชุมปรึกษาหารือกัน ตั้งแต่ ชั้นวาง แผนงาน ร่วมกันปฏิบัติงานร่วมกันแบบเคียงบ่าเคียงไหล่ และประเมินผลงานร่วมกันโดยทุกคนมีความรับผิดชอบต่องานและตำแหน่งหน้าที่ ที่ได้

รับมอบหมาย การศึกษาแบบประชาธิปไตย ครูจะส่งเสริมให้นักเรียนมีการเรียนรู้ขอบวนการทำงานเป็นหมู่พวก โดยการฝึกให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม คล้ายกับการทำงานของรัฐบาล ฝึกความเป็นผู้นำโดยให้มีการเลือกประธาน เลขานุการและตำแหน่งต่างๆ ของกลุ่ม ฝึกให้มีการวางแผนงานร่วมกันก่อน แล้วจึงแบ่งงานกันทำตามหน้าที่และความรับผิดชอบ ฝึกให้มีการประสานงานกัน และมีการประเมินผลงานร่วมกันเพื่อสำรวจดูว่าการปฏิบัติงานได้ผลเพียงใด

แต่ตามสภาพความเป็นจริง เรายังใช้วิธีการให้นักเรียนแบ่งกลุ่มกันทำงานน้อยมาก และในบางแห่งถึงแม้จะส่งเสริมให้มีการแบ่งกลุ่มกันทำงาน ก็เป็นการทำงานกลุ่มในรูปเดิมแบบเดิมอยู่ ถือนักเรียนคนใดเก่งหน่อย เพื่อนๆ ก็จะเหมาให้ทำงานให้กลุ่มเสียคนเดียว การทำงานแบบนี้ไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหาร่วมกัน และไม่เป็นการส่งเสริม ความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นในตัว ของนักเรียน ความจริงการใช้วิทยุโรงเรียนประกอบการสอนสังคมศึกษาจะเป็นทางกระตุ้นให้เด็กได้พัฒนาความคิด และฝึกการทำงานร่วมกันเป็นอย่างดี

เกณฑ์ข้อที่ ๓ ได้แก่เกณฑ์แห่ง “ปัญญาธรรม” ซึ่งก็คือการใช้ปัญญาตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการขบคิดแก้ปัญหา

ของบุคคลและของกลุ่ม ในขั้นนี้ในระบบการศึกษาแบบประชาธิปไตยโดยครูจะสอนด้วยวิธีส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาวิธี การคิดวิเคราะห์ปัญหาแก้ปัญหาคิดหาวิธีทดสอบว่าวิธีแก้ปัญหานั้นถูกต้องหรือไม่ ตลอดจนคิดแบบสังเคราะห์และสร้างสรรค์ นำวิชาความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวันเป็นต้น

การสอนตามแบบเก่านี้ มุ่งสอนแบบให้เด็กจำเนื้อหาเสียเป็นส่วนใหญ่ นักเรียนของเราจึงถูกฆาตกรรมทางปัญญาหรือตกเป็นทาสทางปัญญา เมื่อนักเรียนเหล่านี้สำเร็จการศึกษาออกมาแล้วเมื่อถึงเวลาจะเลือกตั้งผู้แทนราษฎร เขาก็ไม่สามารถจะเลือกผู้แทนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการเลือกผู้แทนนั้นต้องอาศัยความสามารถในการคิดอย่างอิสระและไตร่ตรอง ใช้วิจารณ์ญาณเป็นอย่างดีจึงจะสามารถเลือกคนที่มีความเหมาะสม สมชั้้นไปเป็นผู้แทนของตนได้อย่างแท้จริง ในทำนองเดียวกันถ้าไปเป็นผู้ที่ได้รับเลือกชั้้นไปเป็นผู้แทนราษฎร ก็ไม่อาจจะปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าหากเขาหย่อนความสามารถที่จะคิดอย่างอิสระและใช้วิจารณ์ญาณในการแก้ปัญหา ทั้งนี้เพราะงานของสภาผู้แทนราษฎรนั้น โดยเนื้อแท้แล้วก็คือการช่วยแก้ปัญหาในระดับชาตินั่นเอง ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการสอนแบบที่ไม่ส่งเสริม

ให้นักเรียนได้ใช้ความคิดย่อมมีผลเสียหายแก่ประชาธิปไตยอย่างสำคัญทีเดียว

เกณฑ์ข้อที่ ๔ ได้แก่เกณฑ์แห่ง “วินัยธรรม” อันเป็นกลไกที่สร้างความพอเหมาะพอดีและขอบเขตให้แก่สิทธิเสรีภาพตลอดจนการสร้างความสำนึกในหน้าที่ควบคู่กัน ไปด้วยการใช้สิทธิเสรีภาพ หลักแห่งวินัยธรรมนี้ยังแยกออกเป็นสามระดับ กล่าวคือ วินัยในตนเอง วินัยต่อกลุ่มและหมู่คณะ และวินัยต่อสังคม

ระบบการศึกษาแบบประชาธิปไตย จะเน้นการฝึกให้นักเรียนมีวินัยในตนเอง มีวินัยต่อกลุ่ม และมีวินัยต่อสังคม โดยการฝึกให้ทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อแก้ปัญหของชั้นเรียนของโรงเรียน และของชุมชน ในการที่นักเรียนจะร่วมกันตั้งกฎเกณฑ์ของชั้นและของกลุ่มขึ้นพร้อมทั้งร่วมกัน กำหนด บทลงโทษไว้ สำหรับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ได้ตกลงตั้งขึ้นร่วมกัน และจะมีคณะนักเรียนร่วมกับครู เป็นผู้พิจารณาตัดสินในกรณีที่มีคดีเกิดขึ้น

นี่เป็นแนววิธีที่เราจะต้องเร่งฝึกฝนเด็ก

เกณฑ์ข้อที่ ๕ ได้แก่เกณฑ์แห่ง “คุณธรรม” ซึ่งเป็นเกณฑ์เกี่ยวกับการมีศีลธรรมประจำใจ ในเรื่องของความซื่อสัตย์ มีความยุติธรรม และมีความสามารถ ในการควบคุมสิ่งแวดล้อมภายในที่เกี่ยวกับความโลภ ความโกรธ และความหลง พอ

สมควรแก่อัตภาพ ถ้าหากบุคคลและสังคมหย่อนในเกณฑ์ขั้น
ระบบประชาธิปไตยก็จะต้องถูกใช้ไปในทางที่ผิดได้

ในระบบการศึกษาแบบประชาธิปไตยโดยครูพยายามที่จะพัฒนา
บุคลิกภาพด้านคุณธรรมของ นักเรียนให้ เจริญงอกงามไปพร้อม ๆ
กับความสามารถด้านปัญญาธรรมและด้านอื่น ๆ ผลักให้นักเรียน รัก
ความยุติธรรมด้วยกิจ กรรมต่าง ๆ เช่น ผลักให้มีการ เข้าแถว เพื่อรับ
บริการหรือสิ่งของ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาคุณแล้ว ก็จะเห็นว่า การสอนวิชาศีลธรรมและ
การพัฒนาบุคลิกภาพในด้านคุณธรรมนี้เป็นเรื่องสำคัญจำเป็นอย่าง
ยิ่งขาด คุณธรรมเป็นสิ่งที่ขาดเสียไม่ได้ในระบบประชาธิปไตย

ในทัศนะผมจึงขอสรุปว่า ถ้าหากเราปรารถนาจะเห็นประชา
ธิปไตยเจริญงอกงามหยั่งรากลึกลงในแผ่นดินไทยอย่างแท้จริง ก็
จำเป็นที่จะต้องช่วยกันพัฒนาคุณภาพของคน ของกลุ่ม และของ
สังคมให้มีจิตใจ มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ซึ่งจะนำ
ไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยทั้งในรูปการ ปกครองและใน วิถีแห่ง
การดำเนินชีวิตที่สมบูรณ์แบบขงขันตามลำดับ

ผู้ที่มีส่วนในการพัฒนาประชาธิปไตยในชั้นมูลฐานนี้ ที่
สำคัญที่สุดรองลงมาจากบิดามารดาก็คือ “ครู” นั่นเอง

พิมพ์ที่หน่วยพิมพ์และจำหน่ายสารสนเทศ (โรงพิมพ์การศาสนา)
โทร. ๘๑๒๓๕๐ นายพยอม ทิพย์เนตร ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๑๘

